Journal of Modern Learning Development

ISSN 2673-074X (Print) ISSN 2697-455X (Online)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2563
Vol. 5 No. 5 September – October 2020

Journal of Modern Learning Development

ISSN 2673-074X (Print)
ISSN 2697-455X (Online)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน – ตุลาคม 2563

วัตถุประสงค์

Journal of Modern Learning Development เป็นวารสารวิชาการราย 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม- มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม- สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ด้านสาขาศาสนา และปรัชญา สาขาวิชารัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาด้านการศึกษา

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ Journal of Modern Learning Development ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของกองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development ไม่สงวนลิขสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)
ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาขอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของวารสาร และต้องให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

ทรรศนะและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรรศนะความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

เจ้าของ

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่
บจก.พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่
เลขที่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 41190
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index
E-mail: journal1990jmsd@gmail.com

บรรณาธิการ

ดร.ธีร์ดนัย กัปโก	ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามุฏราชวิทยาลัย
พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ดร.สมพงษ์ เกษานุช	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุริยะ หาญพิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อรรถ อภินนท์ธีระศักดา	มหาวิทยาลัยวงษ์เชาวลิตกุล
ผศ. ดิษยทรรศน์ ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปณฺโญ,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.เกศสุดา โภคานิตย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ดร.อินทุราภรณ์ อินทรประจบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.สมพงษ์ เกษานุช	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ดร.สมควร นามสีฐาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุริยะ หาญพิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ดร.ดำเนิน หมายดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.เกษฎา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.กิตติพงษ์ พิพิธกุล	นักวิชาการอิสระ
ดร.สาคร มหาหิงค์	นักวิชาการอิสระ

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวนัยนา กัปโก	ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

สารบัญ

บทความวิจัย

➜**การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน** 1

สุกัญญา ทองแห้ว และ กวินกรณ์ ชัยเจริญ

➜**ปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย** 13

สันติ กระแจะจันทร์ และ ณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์

➜**การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเลย** 28

ศตวรรษ สงกาผัน

➜**การพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ของพนักงานด้วย เอ็กเซล วีบีเอ ในสถานประกอบการน้ำมัน** 42

กิตติพงษ์ ตั้งใจ, ธีรยุทธ คุณะโคตร , ไพรินทร์ วงค์ศรีเทพ และ รัชดา ภักดียิ่ง

➜**การประเมินสมรรถนะหลักและความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น** 56

ณัฐปภัษร์ ธนวิรุฬห์โอฬาร, นิภาพรรณ ฤทธิรอด, พัชรินทร์ อ้วนไตร และ สุดถนอม กมลเลิศ

➜**แนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์** 67

จอมพรรณ มารอด และ ช่อ วายุภักตร์

➜ **ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่“ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด** 77

เกศรินทร์ คำมะยอม และ บุษกรณ์ ลีเจ้ยวะระ

➜**บทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย** 90

พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ ,ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ และ ประสงค์ หัสรินทร์

➜**ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C’s) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์** 100

มนัสชนก อริยะเดช และ บุษกรณ์ ลีเจ้ยวะระ

➜**รูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดการงานศพในยุค New Normal** 112
นฤมิต มูลเมือง และ อมรวรรณ รังกูล
➜**แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี** 123
พระมหาก้องไพร สาคโร (เกตุสาคร), พระครูสุธีคัมภีรญาณ และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ
➜**การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น** 138
ธันยชนก ปะวะละ และ นลินี หิมพงษ์
➜**แนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในที่ดี กรณีศึกษาลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคมหาวิทยาลัยขอนแก่น** 149
ชลธิชา บัวชุม
➜ **ฮูปแต้มอีสาน : การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม** 158
อดุลย์ หลานวงค์,พระมหาโยธิน โยธิโก และ พระภานุวัฒน์ จนฺทวฑฺฒโน
➜**วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** 169
พระชัยเจริญ อานนฺโท,พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ และ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
➜**การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย** 182
ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง, บรรจบ โชติชัย,กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา, พลภัทร อภัยโส และ ยชุรเวท หงส์สิริ
➜**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี** 197
เฉลิมชาติ ชัยวิลา และ ศิวาพร ฟองทอง
➜**การพัฒนาระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป ด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสอนผ่านเว็บ** 212
ธณพร โปมิน และ ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง
➜**การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล** 224
พระอธิการสุชิน อินฺทสโร,พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ

➜**การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** 235

พระสินสมุทร มหาปญฺโญ (สินธุศิริ), พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ และ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์

➜**การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของมัชฌิมาปฏิปทาในธัมมจักกัปวัตนสูตร** 248

พระกัมพล กมฺพโล (สายอาภรณ์), พระครูสุธีคัมภีรญาณ , โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาสำรอง สุญฺญโต

➜**การศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อและคุณค่าของการบูชารอยพระพุทธบาท ของชาวพุทธ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** 260

พระชาญชัย จนฺทสโร (บุญหล้า), พระครูสุธีคัมภีรญาณ, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาสำรอง สุญฺญโต

➜**กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** 270

นุชารัตน์ มุงคุณ

➜**การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการ ของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ** 283

จุฬาภรณ์ ขอบใจกลาง, ธฤษณุ เมธาวุฒิสกุล, อภิมุข สดมพฤกษ์ และ ณัฐพร ไทยจงรักษ์

➜**การใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย** 298

พระมหาจิณกมล อภิรตโน,เตชทัต ปักสังขาเนย์ และ ทวีศักดิ์ ใครบุตร

➜**ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี** 309

สุริยะ หาญพิชัย, เฉลิมพล จตุพร และ วสุ สุวรรณวิหค

บทความวิชาการ

➜**ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา** 321

จริญญาภรณ์ ศรีจันดารี และ จุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์

➜ **The Relation of Hindu'moralities to Society** 333

Wichian Sanmee

บทวิจารณ์หนังสือ

➜**วิจารณ์หนังสือ พุทธวิธีในการสอน** 348

พระณัฐัญ ธมฺมทินฺโน และ พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ

➜**วิจารณ์หนังสือ เหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหาริย์-เทวดา** 356

พระธีรดา สมจิตฺโต และ พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ

การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

Project-Based Learning (PBL)
Enhancing/Promoting the 21st Century Learning Skills of Chinese Major Students: Project-Based Learning (PBL)

สุกัญญา ทองแห้ว และ กวินกรณ์ ชัยเจริญ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Sukanya Thonghaew and Kawinkorn Chaijaroen
Thepsatri Rajabhat University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : jinjinghong@hotmail.com

****

บทคัดย่อ

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นของนักศึกษาในยุคปัจจุบันภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แนวโน้มการจัดการเรียนรู้เป็นการเน้นความรู้ความสามารถในเชิงบูรณาการ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนานักศึกษาในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) 2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning)

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักศึกษาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) พบว่าหลังจากการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาทุกคนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยทักษะด้านชีวิตและอาชีพมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72) รองลงมาคือทักษะการร่วมมือ ($\overline{X}$ =4.68) ทักษะการสื่อสาร ($\overline{X}$ =4.62) ทักษะการเรียนรู้ ($\overline{X}$ =4.56) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ($\overline{X}$ =4.36)และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ ($\overline{X}$ =4.32) ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: ทักษะในศตวรรษที่ 21; การพัฒนานักศึกษา; การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

---

* วันที่รับบทความ: 13 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 10 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 13 กันยายน 2563
Received: August13, 2020; Revised: September 10, 2020; Accepted: September 13, 2020

Abstracts

Nowadays, it cannot be denied that the 21st century learning skill is essential for Thai students who need to cope with the rapidly changing world. As a result, teaching and learning now tends to focus on the ability to integrate all kind of knowledge and skill in learning. The purpose is to enhance Thai students-to be the qualified citizen- to have the balanced physical and mental conditions, to have the balance of wisdom and knowledge, ethic and morality as well as tradition in living. Due to the purposes previously mentioned, the research study aims to: 1) promote the 21st century learning skills to Chinese major students using the project-based learning (PBL) and 2) compare the students' 21st century learning skills before and after learning through the PBL.

The results suggested that: 1) after using the PBL, the students had the high level of 21st century learning skills. All of them gained the highest mean score on life and career skills ($\overline{X}$ = 4.72), following by the cooperative skills ($\overline{X}$ = 4.68); communication skills ($\overline{X}$ = 4.62); learning skills ($\overline{X}$ = 4.56); creative and innovative skills ($\overline{X}$ = 4.36) and ICT skills ($\overline{X}$ = 4.32), respectively. Moreover, the comparison of the students' 21st century learning skills between before and after learning through the PBL indicated that there is the statistical significance on the difference of the mean scores at .05, and the students gained the higher mean scores after the learning.

Keywords: The 21st Century Skills; Student Development; Project-Based Learning

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากยุคของอุตสาหกรรมยุคเก่าสู่ยุคดิจิตอล ทำให้ระบบการศึกษาในปัจจุบันต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมโลก การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงมีความจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก ส่งเสริมและพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นที่องค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง "ก้าวข้ามสาระวิชา" ไปสู่การเรียนรู้ "ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21" (21st Century Skills) ที่ครูสอน ไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบ การเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ให้นักเรียน เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและ สมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) (วิจารณ์ พานิช, 2556:15) กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้ อยากเรียน กระตือรือร้นที่จะสืบค้น รวบรวม ความรู้จากแหล่งต่างๆ มาสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อสมมติฐานเพื่อสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ทั้งนี้ปัจจุบันการจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการ

ดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้นั้นได้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสามารถสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล,2561: ออนไลน์)

บรรยากาศการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อาทิ การเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นฐาน หรือการประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นต้น และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนครูเพื่อบูรณาการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในบริบทห้องเรียน นำเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์การเรียนรู้เข้ามาช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียน การออกแบบการจัดเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย อาทิ การเรียนรู้แบบรายบุคคล แบบกลุ่มและแบบทีม สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านทรัพยากรและช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและการเรียนรู้แบบออนไลน์ และจัดให้มีการเชื่อมต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนรู้ในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นต้น (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล,2561: ออนไลน์) นอกจากนี้การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของนักเรียนเป็นพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง ยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญและสัมพันธ์กับการเรียนการสอน เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นผู้เกี่ยวข้องในการประเมินมีหลายฝ่ายและเกิดขึ้นในทุกบริบท จึงเป็นการผสมผสานองค์ความรูทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เขาด้วยกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต (ศศิธร บัวทอง,2560 : 1856 - 1867)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ทั้งนี้จากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้

สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติจริง จากการหาความรู้และการลงมือกระทำ มีความสามารถในการใช้ความรู้นั้น ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การเรียนรู้โดยใช้โครงงานนั้น ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ สามารถพัฒนาขีดความสามารถทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้า ใจความต่างวัฒนธรรม ความร่วมมือการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การสื่อสาร สารสนเทศ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน และเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในยุคศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL)

2.เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) มีระเบียบวิธีการในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนและแบบประเมินการปฏิบัติ (performance assessment form)

1.กลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ลงทะเบียนเรียนรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน ภาคการศึกษาที่ 2/2562 จำนวน 12 คน ใช้วิธีเลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ประเภทคือ (1) แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) (2) แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน และ (3) แบบสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) สร้างแผนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โครงงานเป็น Project-Based Learning (PBL) ตามหัวข้อ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตภาษาจีน ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560

2.1.2 ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาระดับอุคมศึกษา

2.1.3 กำหนดกิจกรรมจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องเหมาะสมในด้าน 1.ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ 2.ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3.ทักษะการสื่อสาร 4.ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5.ทักษะการเรียนรู้ และ6.ทักษะการร่วมมือ โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1.ออกแบบและนำเสนอโครงการ 2.เผยแพร่ผลงานผ่านกิจกรรม และ3.สรุปผลการดำเนินโครงการ ใช้ระยะจัดการเรียนการสอน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน จำนวน 8 คาบเรียน ได้แก่สัปดาห์ที่ 3 สัปดาห์ที่ 4 สัปดาห์ที่ 5 และสัปดาห์ที่ 10 ของการจัดการเรียนการสอน โดยแต่ละสัปดาห์ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนจำนวน 2 คาบเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้เรียนถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ความคาดหวังต่อการโครงการ วิธีการและกระบวนการในการดำเนินการ รวมทั้งบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน กรอบระยะเวลาในการดำเนินงาน และวิธีการประเมินผลและเกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลการจัดทำโครงงาน และกำหนดให้ผู้เรียนจัดทำโครงการในหัวข้อ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ผ่านกิจกรรมค่ายภาษาจีนเพื่อเยาวชนของสาขาวิชาภาษาจีน

2. ขั้นดำเนินการเป็นขั้นที่ให้นักศึกษาได้ร่วมกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ร่วมกันคิดและออกแบบกิจกรรมจนผลงานสำเร็จสมบูรณ์ พร้อมนำเสนอโครงการและรับฟังข้อแนะนำจากผู้สอน เพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ได้แก่ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการร่วมมือ จากนั้นให้นักศึกษาดำเนินปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้สอน และเผยแพร่ผลงานจากการจัดทำโครงการในหัวข้อ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ผ่านกิจกรรมค่ายภาษาจีนเพื่อเยาวชนของสาขาวิชาภาษาจีน กับโรงเรียนจำนวน 3 แห่ง คือโรงเรียนพระนารายณ์ โรงเรียนพัฒนานิคม และโรงเรียนท่าหลวง

3. ขั้นสรุปเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายและสรุปรายงานถึงผลการดำเนินโครงการหัวข้อ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ผ่านกิจกรรมค่ายภาษาจีนเพื่อเยาวชนของสาขาวิชาภาษาจีน โดยอาจารย์ร่วมสรุปผลการดำเนินกิจกรรม รวมถึงสรุปทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน เพื่อให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงทักษะความสามารถของตนเอง ตลอดจนสามารถประเมินตนเองและนำผลการประเมินไปพัฒนาทักษะของตนเองในการทำกิจกรรมต่อไป

2.1.4 นำแผนการจัดแผนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) ทั้ง 4 แผนเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจความถูกต้องเหมาะสม

2.1.5 แก้ไขแผนการจัดแผนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) ตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนา

2.1.6 นำแผนการจัดแผนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL)ไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง หลังจากนั้นนำมาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้

2.2 การแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน

2.2.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน และการประเมินทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตภาษาจีน ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560

2.2.2 ออกแบบแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน โดยตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินที่ใช้วัดระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน จำนวน 35 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคร์ท (Likert) โดยออกแบบคำถามให้สอดคล้องกับการประเมินจากทักษะความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และนิสัยการทำงาน (work habits) ผ่านการปฏิบัติงาน ทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ 1.ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ 2.ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3. ทักษะการสื่อสาร 4.ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5.ทักษะการเรียนรู้ และ 6.ทักษะการร่วมมือ

2.3 แบบสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.3.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน และการสังเกตทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิตภาษาจีน ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560

2.3.2 ออกแบบแบบสังเกตกษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนโดย เป็นแบบสังเกตเพื่อการบันทึกเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน โดยสอดคล้องกับการประเมินจากทักษะความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และนิสัยการทำงาน (work habits) ผ่านการปฏิบัติงาน ทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ 1.ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ 2.ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3.ทักษะการสื่อสาร 4.ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5.ทักษะการเรียนรู้ และ 6.ทักษะการร่วมมือ

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน

ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) โดยแบบประเมินทักษะมีจำนวน 35 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบประเมิน 30 นาที ประเมินจากทักษะความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และนิสัยการทำงาน (work habits) ผ่านการปฏิบัติงาน ทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ 2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3. ทักษะด้านการสื่อสาร 4. ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5. ทักษะด้านการเรียนรู้ และ 6. ทักษะด้านการให้ความร่วมมือ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับการประเมินในศตวรรษที่ 21 3R x 7C เน้นการประเมินหลากหลายด้านครอบคลุมทั้งเนื้อหาและทักษะภายใต้การลงมือปฏิบัติโครงการของผู้เรียน โดยลักษณะของการประเมินจะมีเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และแปลผลข้อคำถามด้วยค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง มาก 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง น้อย 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

3.2 แบบสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ดำเนินการการเก็บข้อมูล จากการบันทึกแบบสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้ผู้สังเกตจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัย และ ผู้ช่วยวิจัย 1 คน มีหลักในการเลือกผู้ช่วยวิจัย คือเป็นอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาโท สาขาวิชาภาษาจีน และมีประสบการณ์ในการสอน ไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยทำการบันทึก โดยใช้แบบสังเกตทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นเวลา สัปดาห์ จำนวน 6 วัน จนสิ้นสุดการทดลอง เมื่อสิ้นสุดในแต่ละสัปดาห์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทุกด้าน เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มตัวอย่าง

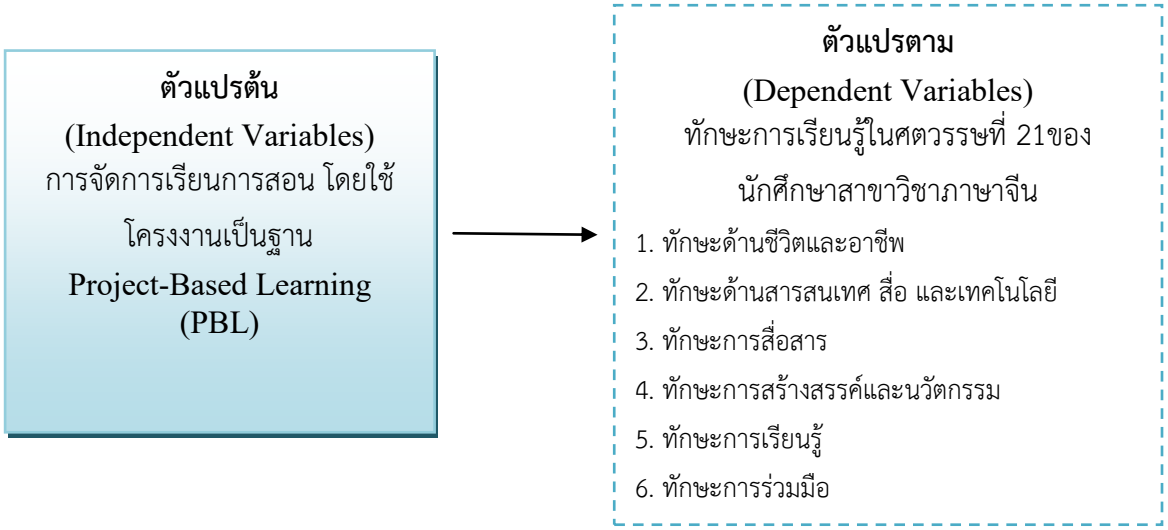
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินการปฏิบัติ (performance assessment form) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้มีดังนี้

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้ สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลและประเมินผลทักษะจากคะแนนก่อนและหลังการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) และใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) (Independent Samples) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนที่ได้ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

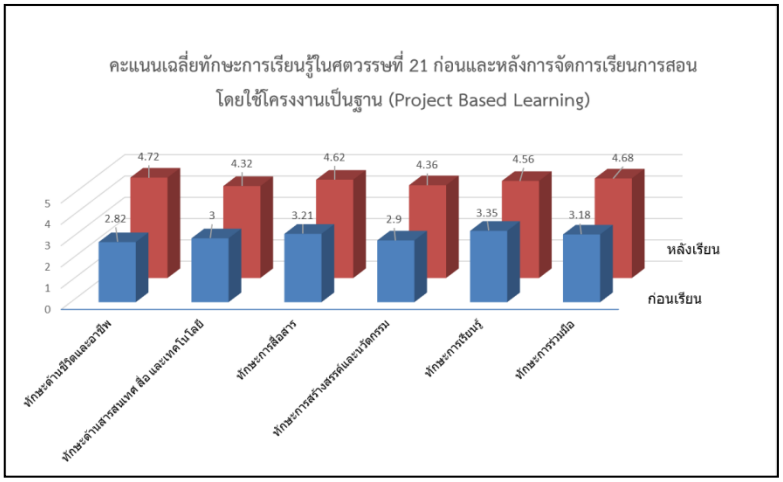
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL)

ผลการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านต่างๆ ของนักศึกษา

จากการศึกษาผลการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) ด้วยการบูรณาการความรู้ที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนมาจัดทำโครงงานในหัวข้อ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ซึ่งจะมีเกณฑ์การประเมินทักษะ 6 ด้านได้แก่ 1. ด้านชีวิตและอาชีพ 2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3. ทักษะการสื่อสาร 4. ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5. ทักษะการเรียนรู้ และ 6. ทักษะการร่วมมือ ผลจากการศึกษาพบว่า ก่อนเรียนนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะด้าน ทักษะการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=3.35) รองลงมาคือ ทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.21) ทักษะการร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.18) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.00) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.90) และทักษะชีวิตและอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.82) ตามลำดับ

หลังจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะสูงขึ้นทุกด้าน โดยทักษะด้านชีวิตและอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72) รองลงมาคือทักษะการร่วมมืออยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.68) ทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.62) ทักษะการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.56) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.36)และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.32) ตามลำดับ

2.เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning)

ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชา วัฒนธรรมและประเพณีจีน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning)

จำนวนนักศึกษา (คน)	คะแนนเฉลี่ย ก่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบบโครงงานเป็นฐาน		คะแนนเฉลี่ย หลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบบโครงงานเป็นฐาน		t-test
	ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(SD)	ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(SD)	
12	3.28	0.35	4.57	0.30	17.90*

*P < .05, df = (12-1) , t = 1.7822

จากตารางที่1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบบโครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) ของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินทักษะก่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 3.28 (3.28± 0.35) และเมื่อนักศึกษาทุกคนผ่านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบบโครงงานเป็นฐาน Project-Based Learning (PBL) หลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 4.57 (4.577±0.30) ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1.) จากการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่านักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี ทองเอม (2561:185-199) ที่พบว่าการเรียนรู้โดยใช้โครงงานสามารถทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้หลาย ๆด้านสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น ความฉลาดทางด้านสติปัญญา (Intelligence Quotient= I.Q) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ความฉลาดทางด้านอารมณ์ (Emotional Quotient = E.Q) ความฉลาดทางด้านคุณธรรม (Moral Quotient =M.Q) และความฉลาดทางด้านสังคม (Social Quotient = S.Q)ที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น และทักษะการสื่อสาร เป็นต้น จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าทักษะด้านชีวิตและอาชีพของนักศึกษาทุกคนมีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด 4.72 (ร้อยละ 94.40) ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากทักษะชีวิต เป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง สามารถจัดการกับความต้องการ ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่มีสุขภาพดี และในการจัดทำโครงงานในครั้งนี้เป็นการจัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่นักศึกษาเสมือนกับการทำงานในชีวิตจริง เพื่อให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรง โดยกำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ ตั้งแต่กระบวนการคิด วิเคราะห์ ดำเนินการ จัดทำโครงงานและนำเสนอก่อนออกไปจัดโครงการ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ตลอดจนนำผลการดำเนินโครงการมาสรุปและเมื่อพบปัญหาในการดำเนินการอาจารย์ผู้สอนได้ให้คำแนะนำและให้ปรับปรุงแก้ไขในทันที อีกทั้งทักษะชีวิตถือเป็นทักษะพื้นฐานในการใช้ชีวิตของนักศึกษาทุกคนอยู่แล้ว เมื่อได้รับการการฝึกฝนและลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้นักศึกษาสามารถเสริมสร้างและพัฒนาทักษะของตนเองได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือทักษะการร่วมมือ 4.68 (ร้อยละ 93.60) พบว่าในช่วงแรกแรกนักศึกษายังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน บางคนยังขาดความรับผิดชอบในการทำงานเป็นทีม ทำให้การทำงานร่วมกันไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เกิดปัญหาและ

ล้าช้าอยู่เสมอ จึงได้กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบหลักและหน้าที่รับผิดชอบรอง และมีการประชุมเพื่อรายงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการแก้ไขตามกระบวนการดังกล่าวแล้ว นักศึกษาทุกคนเห็นความสำคัญของการร่วมมือในการทำงาน เคารพและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าของเพื่อร่วมงาน รวมถึงยินดีการรับผิดชอบร่วมกันมากขึ้นตามลำดับ สำหรับทักษะที่ได้คะแนนเป็นอันดับสาม ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร 4.62 (ร้อยละ 92.40) พบว่าจากจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ได้กำหนดให้นักศึกษาดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้รับผิดชอบโครงการโครงการค่ายภาษาจีนเพื่อเยาวชนโดยตรง ตลอดจนประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับคณะผู้จัดทำโครงการ “การเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่เยาวชนในท้องถิ่น” ทำให้นักศึกษามีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น สามารถสื่อสารความคิดของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทักษะที่ได้คะแนนเป็นอันดับสี่ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ 4.56 (ร้อยละ 91.20) ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบใช้โครงงาน ทำให้นักศึกษามีอิสระในการคิดอย่างสร้างสรรค์ รู้จักรู้จักการทำงานอย่างมีระบบ รู้จักการวางแผนในการทำงาน ฝึกการคิดวิเคราะห์และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะที่ได้คะแนนเป็นอันดับห้าได้แก่ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4.36 (ร้อยละ 87.20) เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักศึกษาทุกคนได้คิดอย่างอิสระ จึงทำให้นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมตามความชอบ และความถนัดของตนเองโดยศึกษาจากสื่อเทคโนโลยีที่ใช้ จนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่นำเอาสิ่งที่เรียนรู้และความสนใจของตน มาสร้างเป็นสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และสำหรับอันดับที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ 4.32 (ร้อยละ86.40) ทั้งนี้น่าจะเนื่องมาจากปัจจุบันนักศึกษาทุกคนให้ความสำคัญกับสื่อเทคโนโลยีเป็นหลัก จึงให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างอิสระ ทั้งนี้อาจารย์ผู้สอนยังเป็นผู้คอยให้คำแนะนำในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีที่ถูกต้องและมีจริยธรรม จึงทำให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาวัฒนธรรมและประเพณีจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) พบว่าทุกคนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักศึกษามีความสนุกสนานและมีความสุขที่ได้คิด ออกแบบและทำกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นการเรียนที่ทำให้นักศึกษามีโอกาสคิดและลงมือปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ทักษะความเป็นผู้นำ การทำงานอย่างมีระบบ กล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีวิจารณญาณ เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันและประยุกต์ทักษะและแนวคิดในการแก้ปัญหา ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และนิสัยการทำงาน (work habits) ผ่านการปฏิบัติงานในบริบทหรือสถานการณ์จริงได้ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆอย่างไม่น่าเบื่อ สร้างทักษะในการทำงานรวมถึงความมั่นใจ และพร้อมจะนำทักษะต่างๆไปปรับใช้ในการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

1.1 ควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เน้นกระบวนการที่ให้นักศึกษาสามารถออกแบบ สร้างระบบและกลไก ดำเนินการตามระบบ ประเมินกระบวนการ ตลอดจนนำผลการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการ พัฒนากระบวนการจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยใช้กระบวนการ PDCA จนเกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีมากขึ้น

1.2 ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักศึกษาอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

1.3 ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาและอาจารย์

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนภาษาจีน ที่กระตุ้นให้นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์และทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพมหานคร: ตถาตาพับบลิเคชัน.

ศศิธร บัวทอง. (2560) .การวัดและการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *Veridian E –Journal Silpakorn University*, 10 (2), 1856 - 1867.

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561).ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills) *ออนไลน์*.สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2562. แหล่งที่มาhttps://www.trueplookpanya.com/blog/content/66054/-teaartedu-teaart-teaarttea-

อัญชลี ทองเอม. (2561). การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.*วารสารวไลยอลงกรณ์ ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8 (3), 185-199.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหาร ในประเทศไทย

Factors affecting of the Open Innovation of Restaurant Business in Thailand

สันติ กระแจะจันทร์ และ ณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตบางเขน
Santi Krajaeajan and Natsaphan Pheaphan
Administration Sripatum University Bangkhen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : santi.mastergroup@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 510 ร้าน คัดเลือกร้านที่เปิดบริการมากกว่า 3 ปี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร, การมุ่งเน้นการเรียนรู้องค์กร, ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร ส่งผลทางตรงต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย

คำสำคัญ: นวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหาร; ประเทศไทย; ปัจจัย

Abstracts

The purpose of this study was to 1) study factors affecting the open innovation of restaurant business in Thailand Mixed methods were used in this research. A simple randomization was made to search for stores older than 3 years. A total of 510 stores were the samples. Data was obtained from questionnaires and in-depth interviews and was analyzed using a statistical software. The results were as follows; Organizational creativity, organizational learningtransformational leadership and organizational capacity of technology absorption directly affect the open innovation of restaurant business in Thailand

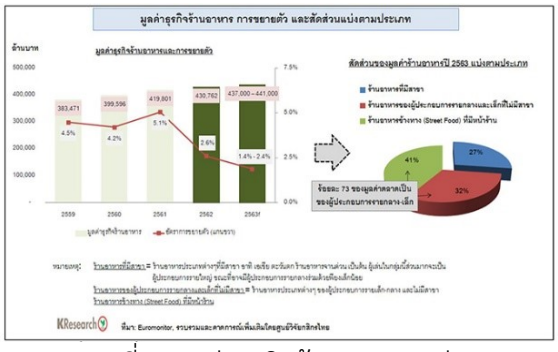
Keywords: Open Innovation of Restaurant Business; Thailand; Factors

* วันที่รับบทความ: 25 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 1 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 5 กันยายน 2563
Received: August 25, 2020; Revised: September 1, 2020; Accepted: September 5, 2020

บทนำ

การแข่งขัน เป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างผู้ประกอบการที่มีศักยรูป ทั้งผลักดันให้เกิดการสร้างนวัตกรรมที่หลากหลาย โดยจะต้องพัฒนาความสามารถของตนให้สูงขึ้น นำไปสู่ต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง คุณรูปของผลิตภัณฑ์ที่ดีมากยิ่งขึ้น ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้รวดเร็วขึ้น และมีความหลากหลายของสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และหากว่าองค์กรใดไม่พัฒนาตนเอง ขาดทักษะในการปรับตัวด้านเทคโนโลยี ไม่พัฒนาตัวเองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ จะสูญเสียความสามารถในการแข่งขันและค่อยๆ สูญเสียตลาด จนทำให้องค์กรประสบกับความล้มเหลวในที่สุด นอกจากนี้ ความได้เปรียบในการแข่งขันยังช่วยสร้างแรงจูงใจให้องค์กรและเจ้าของกิจการลงทุนในนวัตกรรมเพื่อเพิ่มโอกาสในการอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจอีกด้วย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563 : ออนไลน์) ปัจจัยด้านกำลังแรงงานที่มีทักษะ (Availability of skill) และด้านสถาบันการเงินและตลาดหลักทรัพย์ที่สามารถสนับสนุนภาคธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิรูป และปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนหรือข้อด้อยของภาคธุรกิจไทยคือ ด้านผลิตรูปและประสิทธิรูป ด้านการบริหารจัดการ รวมทั้งด้านทัศนคติและค่านิยมของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยสะท้อนผ่านอันดับด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีนำมาใช้ที่ยังอยู่ในอันดับต่ำเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นในด้านการบริหารจัดการรวมถึงทัศนคติและค่านิยม รวมถึงประเด็นอื่นๆที่มีความสำคัญต่อธุรกิจในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ความคล่องตัวของบริษัท (Agility of companies) การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ (Use of big data and analytics) ของประเทศไทยยังมีอันดับไม่ดีนัก ขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเชียวชาญ ความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) และความสามารถในการปรับตัวต่อความท้าทายใหม่ๆ (ศูนย์เพื่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันสมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย, 2019) ซึ่งธุรกิจภาคบริการของประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวที่ร้อยละ 6.22 เมื่อเทียบกับภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมที่มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่า คือ ร้อยละ 4.35 และ 1.86 โดยการขยายตัวของภาคบริการนี้ ธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) สูงเป็นลำดับ 7 เมื่อเทียบกับ GDP ภาคบริการทั้งหมด 12 สาขา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2558) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยที่ระบุว่า ธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารคือธุรกิจดาวเด่นหรือดาวรุ่งในช่วงปี 2558-2560 โดยมูลค่าธุรกิจร้านอาหารในไทยประมาณ 4.37 – 4.41 แสนล้านบาท ธุรกิจร้านอาหารเป็นหนึ่งในธุรกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาคบริการและเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากประกอบด้วยผู้ประกอบการตั้งแต่รายเล็กไปจนถึงหลายใหญ่และยังมีความเกี่ยวเนื่องไปยังอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกมาก นอกจากนี้มูลค่ารวมของธุรกิจดังกล่าวยังคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.7 ของภาคบริการทั้งหมดของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP ภาคบริการ) ศูนย์วิจัยกสิกรไทย คาดว่าธุรกิจร้านอาหารในปี 2563 จะขยายตัวร้อยละ 1.4 – 2.4 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 จากการลงทุนของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามการ

แข่งขันที่สูงและต้นทุนธุรกิจที่ปรับตัวสูงขึ้น รวมถึงปัจจัยท้าทายในธุรกิจ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับตัว อันเป็นผลจากการลงทุนอย่างต่อเนื่องของผู้ประกอบการ รวมถึงตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีการขยายตัวอยู่บ้าง ทำให้ธุรกิจร้านอาหารในปี 2563 ยังคงสามารถเติบโตได้อยู่ แต่การขยายตัวดังกล่าวเป็นการขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลง เนื่องจากยังมีโจทย์ท้าทายรอบด้านที่รออยู่ ซึ่งน่าจะสร้างแรงกดดันอย่างมากให้แก่ผู้ประกอบการในปัจจุบัน รวมไปถึงกลุ่มผู้ประกอบก้ารหน้าใหม่ที่สนใจเข้ามาลงทุนในธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารขนาดกลางและเล็ก ที่ต้องพยายามประคองตัวจากปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจที่เข้มข้นมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2563 : ออนไลน์)

แผนที่ 1 มูลค่าธุรกิจร้านอาหารแบ่งตามประเภท

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2563 : ออนไลน์)

จากรูปที่ 1 แสดงว่าผู้ประกอบการร้านอาหารในประเทศไทย ต้องเร่งปรับตัวเพื่อลดแรงกดดันจากปัจจัยท้าทายรอบด้าน ด้วย 3 แนวทางเพื่อที่จะสามารถบรรเทาผล กระทบจากปัจจัยท้าทายต่างๆ ผู้ประกอบการในกลุ่มนี้จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนี้ 1) ต้องตอบสนองต่อความต้องการรของตลาดได้อย่างรวดเร็ว เช่นเพิ่มช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภค และสร้างตัวตนของร้านผ่านเครื่องมือต่างๆ เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรงและการหดตัวของยอดขาย การขยายช่องทางเพื่อเพิ่มจำนวนยอดขายเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้ประกอบการอาจเลือกใช้ช่องทางที่ต่างกันตามทรัพยากรและโครงสร้างต้นทุนของร้าน เช่น การใช้ Food Delivery Application เพื่อขยายช่องทางเข้าถึงลูกค้าและเพิ่มยอดขาย 2) สร้างความแตกต่างผ่านการเพิ่มคุณค่าของสินค้า – บริการ และเพิ่มความหลากหลายของสินค้าตามพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลาและมีแนวโน้มที่จะเข้ามาใช้บริการร้านเดิมๆน้อยลงและตัวเลือกที่หลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องสร้างความแตกต่าง ความหลากหลาย และเพิ่มความใส่ใจต่อสินค้าและบริการของตน เช่น การนำวัตถุดิบท้องถิ่นที่มีเฉพาะพื้นที่นั้นๆมาทำเป็นอาหาร หรือการนำวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นภาชนะ เป็นต้น โดยถึงแม้จะเป็นต้นทุนที่สูงขึ้น แต่หากสามารถเพิ่มหรือรักษาฐานลูกค้าประจำไว้ได้ ก็อาจเป็นการลงทุนที่สร้างความคุ้มค่าในระยะยาว 3) ปรับกระบวนการทางธุรกิจให้มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิรูปมากขึ้นและมีต้นทุนที่ต่ำลง เนื่องจากการเข้ามามีบทบาทมากขึ้นของเทคโนโลยี ส่งผลให้ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของร้านอาหารถูกขยายไปยังผู้ที่

เกี่ยวข้องอื่นๆ ทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารจำเป็นต้องพิจารณาและศึกษากระบวนการทางธุรกิจให้ครอบคลุมไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว เพื่อลดผลกระทบต่อต้นทุนของธุรกิจรวมไปถึงรักษาระดับความพอใจของผู้บริโภค เช่น การปรับหน้าที่ของพนักงานบางตำแหน่งในช่วงระยะเวลาเร่งด่วน ซึ่งอาจเกิดกระบวนการคอขวดหรือความผิดพลาดขึ้นมาได้ หรือการปรับรูปแบบของบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สามารถเก็บรักษารสชาติและองค์ประกอบของอาหารได้นานกว่าเดิม เป็นต้น

เมื่อผู้ประกอบการและองค์กรธุรกิจตระหนักถึงความสำคัญของนวัตกรรมในอุตสาหกรรมธุรกิจร้านอาหารส่วนใหญ่เริ่มต้นจากกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ ของผู้บริหารหรือบุคลากรในองค์กร จนนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงจนเกิดเป็นนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายหลักในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริการเพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้บริโภค ในหลายรูปแบบ เช่น การบริการจองโต๊ะผ่าน ทางออนไลน์ ระบบชำระเงินอัตโนมัติ ระบบสายพานขนส่งอาหาร และวัตถุดิบ และการสื่อสารถึงลูกค้า (Liburd, 2005: 107-118)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

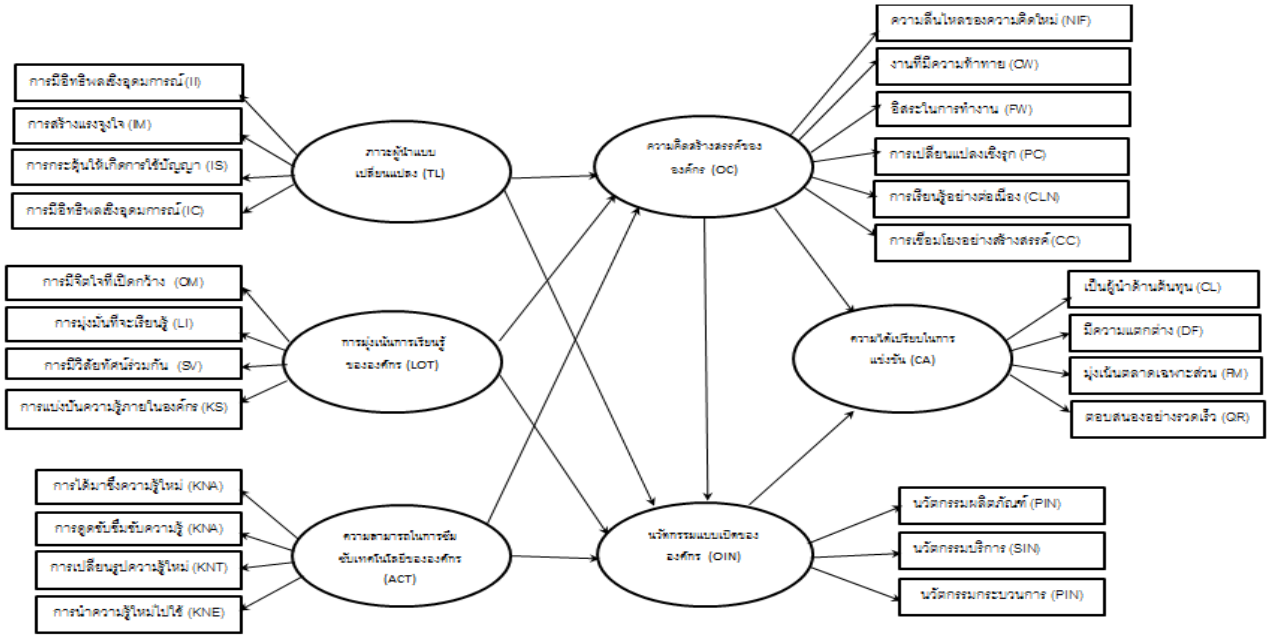
การวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .95 ประชากรคือ ร้านอาหารไทยในประเทศไทย ซึ่งหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นระดับองค์กร รวบรวมรายชื่อร้านอาหารที่จดทะเบียนไว้กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทั่วประเทศ จำนวน 14,413 ร้าน กลุ่มตัวอย่างที่แจกแบบสอบถาม จำนวน 510 ร้าน โดยคัดเลือกจากธุรกิจร้านอาหารที่เปิดบริการแล้วเกินกว่า 3 ปี มีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 2 ล้านบาท และใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) สถิติที่ใช้ประกอบไปด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของนวัตกรรมแบบเปิดของร้านอาหารในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยของทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด โดยการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดนวัตกรรมแบบเปิด (Open Innovation) ตามแนวคิดของ Henry Chesbrough (2013) ที่ได้กล่าวไว้ว่านวัตกรรมแบบเปิด คือ กระบวนการที่กำหนดว่าองค์กรต้องใช้ความรู้จากทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งการกำหนดรูปแบบของการนำเข้าหรือส่งออกความรู้จะกระทำโดยอาศัยรูปแบบ

ทางธุรกิจ ประกอบด้วย มีกระบวนการวิจัยที่มีลักษณะที่เปิดกว้างจากหน่วยงานภายนอก มีการเชื่อมโยงผ่านตัวกลางที่ประสานงานกันระหว่างองค์กร และ มีนวัตกรรมที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ (West & O'Mahony, 2008, p. 145-168; Gassmann & Enkel, 2004; Herstad & Cheng, 2012, p. 440-456) และเพื่อเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเหตุของนวัตกรรมแบบเปิด (open innovation) ประกอบด้วยตัวแปรจำนวน 4 ตัวแปร ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร (Organizational Creativity) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning Orientation) และความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร (Absorptive capacity of Technology)

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	หญิง	287	56.3
อายุ	41 – 50 ปี	156	30.6
การศึกษา	ปริญญาตรี	326	63.9
ตำแหน่ง	เจ้าของ/ผู้ถือหุ้น	242	47.5
ระยะเวลาดำเนินธุรกิจ	3-6 ปี	249	48.8

ทุนจดทะเบียน	1-5 ล้านบาท	287	56.3
จำนวนพนักงาน	16-30 คน	188	36.9
จำนวนโต๊ะ	31-45 โต๊ะ	178	34.9

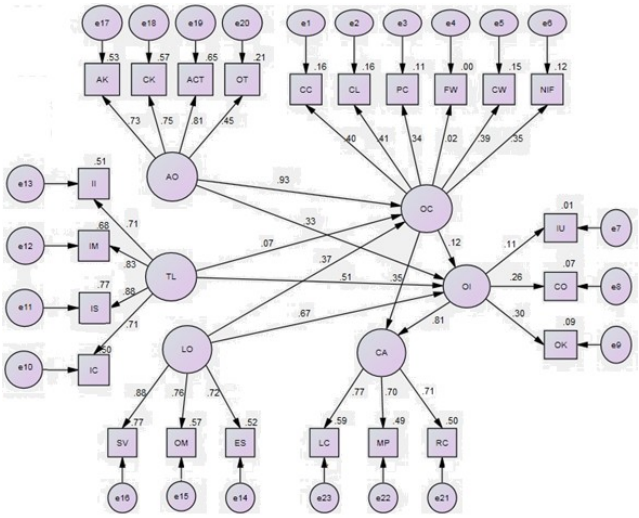
จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 – 50 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งเจ้าของ/ผู้ถือหุ้น ดำเนินธุรกิจ 3-6 ปี ทุนจดทะเบียน 1-5 ล้านบาท มีพนักงาน16-30 คน และมีโต๊ะจำนวน 31-45 โต๊ะ

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยเชิงเหตุ และผลของนวัตกรรมแบบเปิดธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย รูปรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร และความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร ($\overline{X}$ = 4.19) รองลงมาคือ ความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร ($\overline{X}$ = 4.16) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นวัตกรรมแบบเปิด ($\overline{X}$ = 3.99) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	เกณฑ์	ก่อนปรับ	หลังปรับ
χ2/df	< 2	13.16	1.090
CFI	$\geq$ 0.90	0.580	1.000
GFI	$\geq$ 0.90	0.679	1.000
AGFI	$\geq$ 0.90	0.608	0.925
RMSEA	< 0.05	0.155	0.022
SRMR	< 0.05	0.073	0.010

จากตารางที่ 2 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือค่าดัชนี χ^2/df = 1.090, CFI = 1.000, GFI = 1.000, AGFI = 0.925, RMSEA = 0.022 และ SRMR = 0.010 จึงสรุปได้ว่า โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

แผนภาพที่ 3 ความสอดคล้องของโมเดลโดยรวม

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์อิทธิพลเส้นทางตรง อิทธิพลเส้นทางอ้อม และอิทธิพลเส้นทางรวม ของรูปแบบปัจจัยเชิงเหตุและผลของนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศ

OC	.425	DE	0.93	0.37	0.07	-	-
		IE	-	-	-	-	-
		TE	0.93	0.37	0.07	-	-
OI	.056	DE	0.33	0.67	0.51	0.12	-
		IE	1.05	0.49	0.19	-	-
		TE	1.38	1.16	0.70	0.12	-
CA	.773	DE	-	-	-	-	0.81
		IE	1.14	1.48	1.32	0.93	-
		TE	1.14	1.48	1.32	0.93	0.81
ตัวแปร	TL	AO	LO	OC	OI	CA	
ความเที่ยง	0.78	0.83	0.81	0.82	0.82	0.81	

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยเชิงเหตุและผลของนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย ประกอบด้วย นวัตกรรมแบบเปิด กับความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร ได้รับอิทธิพลทางตรงจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร ความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กรมีอิทธิพลเส้นทางตรง ความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจได้รับอิทธิพลทางตรงนวัตกรรมแบบเปิด**ตารางที่ 11** แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปร	b	S.E.	C.R.	R^2	beta
ความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร					
NIF	1.00	-	-	0.157	0.396
CW	0.754	0.112	6.751	0.180	0.425
FW	0.007	0.072	0.101	0.000	0.005
PC	0.616	0.110	5.618	0.100	0.317
CL	0.939	0.143	6.576	0.164	0.405
CC	1.350	0.188	7.184	0.228	0.478
ภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลง					
II	1.00	-	-	0.507	0.712
IM	1.125	0.066	16.999	0.679	0.824
IS	1.186	0.067	17.673	0.774	0.880
IC	0.817	0.055	14.722	0.496	0.704
การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร					
SV	1.00	-	-	0.801	0.859
OM	0.775	0.045	17.378	0.522	0.722
ES	0.716	0.042	16.945	0.500	0.707
ความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร					
OT	1.00	-	-	0.195	0.441
ACT	2.659	0.271	9.818	0.679	0.824
CK	2.142	0.223	9.624	0.597	0.773
AK	2.155	0.230	9.366	0.512	0.716
ความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร					
LC	1.000	-	-	0.597	0.773
MP	0.894	0.054	16.516	0.516	0.718
RC	1.020	0.063	16.167	0.497	0.705
นวัตกรรมแบบเปิดขององค์กร					
IU	0.754	0.112	6.751	0.002	0.047
CO	0.007	0.072	0.101	0.001	0.030
OK	0.616	0.110	5.618	0.003	0.056

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรด้านความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร (OC) ที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การเชื่อมโยงอย่างสร้างสรรค์ (CC) มีน้ำหนักองค์ ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.478 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรร้อยละ 22.8 ภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) (TL) มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การกระตุ้นทางปัญญา (IS) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.880 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 77.4 การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร) (Organizational Learning Orientation (LO) มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ วิสัยทัศน์ที่ใช้ร่วมกัน (SV) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.859 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร ร้อยละ 80.1 ความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร (Organizational absoptive capacity of technology) (AO) มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การดูดซับหรือซึมความรู้ (ACT) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.824 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยีขององค์กร ร้อยละ 67.9 ความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Organizational competitive advantage) (CA) น้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ มีต้นทุนที่ต่ำลง (LC) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.773 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ร้อยละ 59.7 นวัตกรรมแบบเปิด (OI) น้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การเปิดรับความรู้จากภายนอก (OK) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.056 โดยมีความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบ นวัตกรรมแบบเปิด ร้อยละ 3.0

ตารางที่ 5 KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.814
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	9293.358
	Df	406
	Sig	.000

จากตารางที่ 5 การทดสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์ได้ค่า Bartlett’s test of Sphericity = 9293.358 และ p = <.01 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy: KMO เท่ากับ 0.814 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าโมเดลนี้สามารถอธิบายได้ 81.4% ถือว่าอยู่ในระดับดี ดังนั้น จึงสามารถทำการวิเคราะห์ EFA ต่อไปได้

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

	1	2	3	4	5	6	7
mp	.782						
es	.735						

nif	.735						
act	.681						
cl	.681						
lo	.658						
lc	.657						
ck	.607						
fw	.507						
ca		.838					
om		.665					
ot		.650					
cc			.800				
ao			.645				
tl			.569				
ak			.537				
rc			.503				
cw			.492				
is				.872			
ii				.848			
ic				.695			
im				.566			
ok					.792		
oi					.786		
co					.729		
iu					.645		
oc						.829	
pc						.626	
sv							.690

จากตารางที่ 6 พบว่าเมื่อมีการหมุนแกนปัจจัยโดยวิธี Varimax จะพบว่าค่า Factor loading เปลี่ยน แปลงไป ดังต่อไปนี้ Factor ที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปร 9 ตัว คือ MP ES NIF ACT CL LO LC

CK FW อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 10.327% Factor ที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว คือ CA OM OT อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 7.875% Factor ที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว คือ CC AO TL AK RC CW อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 6.077% Factor ที่ 4 ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว คือ IS II IC IM อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 5.493% Factor ที่ 5 ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว คือ OK OI CO IU อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 4.827% Factor ที่ 6 ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว คือ OC PC อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 4.004% Factor ที่ 7 ประกอบด้วยตัวแปร 1 ตัว คือ SV อธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ 3.902%

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย พบว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ที่ใช้ร่วมกัน ด้านการเปิดใจกว้าง การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย การเรียนรู้ขององค์กรเป็นหน้าที่ของทุกคนทุกฝ่ายร่วมมือกัน โดยผู้นำองค์กร หรือผู้บริหาร/ผู้จัดการร้านต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการกำหนดแผนและแนวทางในเรื่องการสร้างทัศนคติในการเรียนรู้ การรับรู้ร่วมกัน สร้างแรงจูงใจให้เกิดความมุ่งมั่น พร้อมยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมาย หรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน หรือกำหนดเป้าหมายทั้งในระยะสั้น และระยะยาวร่วมกัน แต่ในขณะเดียวกันต้องไม่ลืมการประชุมพนักงานที่มีเป็นประจำทุกอาทิตย์/เดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แจ้งข้อมูลข่าวสาร รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ไข ซึ่งในบางสถานการณ์ไม่อาจเรียกประชุมได้จึงควรมีช่องทางหรือเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร เช่น Group Line เพื่อเป็นช่องทางในการแจ้งหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงการประเมินจากลูกค้า อาจเป็นช่องทางตู้รับความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาเข้าประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นแลกเปลี่ยนทัศนคติของพนักงานที่มีต่อคอมเม้นท์ของลูกค้าทั้งในทางบวกและทางลบ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้องค์กรเกิดประสิทธิรูปสูงสุด ดังนั้น การมุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กรส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การไม่ว่าองค์การนั้นๆ จะอยู่ในภาคส่วนใดของสังคมก็ตาม การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ทำให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนการกระทำร่วมกัน เพื่อให้องค์การสามารถปรับตัวให้เข้ากับสรูปของความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจในปัจจุบันได้เร็วขึ้น เกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มักนำไปเชื่อมโยงกับนวัตกรรมแบบเปิดขององค์การ ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่จะทำให้ข้อมูลมีความปลอดภัยสำหรับการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการจัดการนวัตกรรมด้านต่างๆ เช่น ความสามารถทางนวัตกรรมตลาด ความสามารถทางนวัตกรรมกระบวนการ ความสามารถทางนวัตกรรมพฤติกรรม และความสามารถทางนวัตกรรมกลยุทธ์ อันนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงการสร้างความได้เปรียบ

ทางการแข่งขันอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้ในระยะยาว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิรายุ ทรัพย์สิน (2561:16-33)

ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า ท่ามกลางสรูปการแข่งขันของโลกที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ โดยเทคโนโลยีได้เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในหลาย ๆ ด้านทำให้นวัตกรรมกลายมาเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน ที่สำคัญขององค์การสู่ความมั่นคงและยั่งยืนได้ในระยะยาว ปัจจุบันมีประเด็นน่าสนใจที่มีการพยายามเชื่อมโยงนวัตกรรม ความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้เข้าด้วยกัน โดยผลการศึกษาจำนวนหนึ่งก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ มีผลกระทบต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การ ดังนั้น ในบทความวิชาการชิ้นนี้ จึงมีวัตถุประสงค์คือเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงผลกระทบของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การ โดยพยายามอธิบายให้เห็นถึงผลกระทบของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ในรูปรวมที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การใน 5 ด้านคือ ด้านความสามารถทางนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ด้านความสามารถทางนวัตกรรมตลาด ด้านความสามารถทางนวัตกรรมกระบวนการ ด้านความสามารถทางนวัตกรรมพฤติกรรม และด้านความสามารถทางนวัตกรรมกลยุทธ์

ทั้งนี้เกียรติรัตน์ จินดามณี (2560) ได้เขียนถึงแนวคิดของการบริหารร้านอาหารของประเทศไทยให้กับผู้ที่สนใจทำธุรกิจร้านอาหาร ไว้ดังนี้

1) มีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจร้านอาหาร โดยความรู้ดังกล่าวจะช่วยให้สามารถผู้บริหารงาน สามารถบริหารกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนเริ่มต้นธุรกิจ การจัดแต่งร้าน โต๊ะอาหารและภาชนะใส่อาหาร การทำความสะอาดร้าน การเตรียมวัตถุดิบต่าง ๆ และการสำรองวัตถุดิบ เป็นต้น

2) การบริหารพนักงาน เนื่องจากการร้านอาหารไม่สามารถดำเนินการได้เพียงคนเดียวได้ ต้องทำงานเป็นทีม คือมีพนักงานทำงานในแต่ละแผนก เช่น พนักงานต้อนรับ พนักงานเสิร์ฟอาหาร พนักงานเดินอาหาร พนักงานทำความสะอาด พ่อครัวและผู้ช่วย พนักงานคิดเงินและผู้จัดการร้าน เป็นต้น การบริหารบุคลากรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ร้านอาหารประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้

3) ผู้ประกอบการ ซึ่งจะต้องศึกษาและเข้าใจถึงภาพรวมของร้านอาหาร และรู้ถึงปัญหา และต้องมีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงคือมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงบุคลากรให้สามารถปรับตัวและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม เข้าใจถึงความรู้สึกและเข้าถึงปัญหาของพนักงานได้ อย่างแท้จริง

4) การบริการ พนักงานร้านอาหารทุกคนจะมีส่วนส่งเสริมให้ร้านประสบกับความสำเร็จ โดยผู้บริหารต้องทดสอบและเลือกคัดพนักงานตามความสามารถของพนักงานแต่ละคนและมอบหมายงานที่แต่ละคนชำนาญมากที่สุด เช่นงานบริการ พนักงานจะต้องมีความนอบน้อมและ กระตือรือร้นในการต้อนรับ เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกดีและประทับใจ

5) รสชาติของอาหาร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของลูกค้า ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการรับประทานอาหารที่มีรสชาติอร่อยและได้มาตรฐาน ร้านอาหารจึงควรมีสูตรอาหารและการปรุงอาหารที่มีมาตรฐานเดียวกัน มีรสชาติและคุณภาพของอาหารเหมือนกันทุกจาน

6) ความสะอาด ทั้งของร้านอาหาร พนักงาน สถานที่ วัตถุดิบและอาหารที่บริโภค เป็นสิ่งที่ลูกค้าให้ความสำคัญ และจะละเลยไม่ได้ ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการจึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องของความสะอาดเป็นพิเศษ

7) การทำสถิติ ผู้บริหารร้านอาหาร ควรสำรวจและจดบันทึกข้อมูลของลูกค้าที่เข้าใช้บริการ ได้แก่ กลุ่ม วัย เพศ เวลาในการใช้บริการ ประเภทของอาหารและรสนิยม เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการ เช่น การจัดสรรจำนวนพนักงานในแต่ละช่วงเวลา การปรับปรุงรายการอาหาร หรือการทำโปรโมชั่นให้กลุ่มลูกค้าหลัก เป็นต้น

8) การจัดทำบัญชี ถึงแม้เป็นร้านอาหารที่มีขนาดเล็ก ผู้บริหารจำเป็นต้องจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อรับรู้ผลกำไร หรือขาดทุนของกิจการ และสามารถตรวจสอบค่าใช้จ่ายสิ้นเปลือง ทำให้บริหารการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9) คำแนะนำหรือติชมจากลูกค้า โดยร้านอาหารควรมีช่องทางให้ลูกค้าแนะนำหรือติชม ได้ เพื่อจะได้ปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของลูกค้า

10) การใช้สื่อหรือสังคมออนไลน์ เพื่อง่ายต่อการเข้าถึง ค้นหา และโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและมีฐานลูกค้ามากขึ้นเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ลูกค้าต้องการมาใช้บริการมากขึ้น

11) นำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการร้านอาหารให้มีประสิทธิภาพและลดข้อบกพร่อง เช่น Food Solution system เป็นระบบซอฟท์แวร์ ที่ทำให้ร้านอาหารมีความคล่องตัว เช่น การรับและบันทึกรายการอาหาร การชำระเงิน รายงานยอดขาย การบัญชี ทำให้บริการและบริหารลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว และเกิดความผิดพลาดน้อย

และศิริพงศ์ รักใหม่ (2552) ได้ทำการศึกษาในหัวข้อเรื่อง”ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคาร:กรณีศึกษาผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารในเขตประเวศและพระโขนง กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)โดยศึกษาวิจัยเฉพาะผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารขนาดเล็กและขนาดกลาง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือจำนวน100 ตัวอย่าง พบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40-49 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 20,000บาท ประกอบธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารเฉลี่ย 7.84 ปี ลักษณะของร้านอาหารและภัตตาคารส่วนใหญ่เป็นตึกแถวห้องเดียวมีขนาดที่นั่งไม่เกิน 50 ที่นั่ง ตั้งอยู่ในซอยมีที่จอดรถ มีรูปแบบเป็นเจ้าของคนเดียว มีจำนวนพนักงานเฉลี่ย 5.70 คน มีระยะเวลาดำเนินงานเฉลี่ย 6.54 ปี ส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารและภัตตาคารที่ก่อตั้งเอง ได้รับใบรับรองคุณภาพ Clean Food Good Taste ที่มาของแหล่ง

เงินทุนส่วนใหญ่มาจากเงินเก็บหรือกำไรสะสม ส่วนใหญ่มีกำไรระหว่าง 1 50,000 บาท และประสบการณ์ความสำเร็จระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารในระดับมาก ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง และทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อม ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินทุนและแหล่งเงินทุน การมีความคิดสร้างสรรค์ และความรู้ด้านวิชาชีพเกี่ยวกับอาหาร สำหรับปัญหาในการประกอบกิจการร้านอาหารและภัตตาคาร ได้แก่ การขาดความรู้ด้านบริหารจัดการ กิจการมีปัญหาและขาดเงินทุนในการดำเนินกิจการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับพนักงาน สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และดูแลเอาใจใส่พนักงาน จนพนักงานสามารถปรับทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานให้ตอบสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริหารหรือหัวหน้างานได้อย่างเหมาะสม

2. องค์การควรส่งเสริมให้ผู้บริหารตระหนักถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และนำเสนอวิธีการในแก้ปัญหาแบบใหม่ๆ ส่งเสริมให้ผู้บริหารใช้คำถามให้การสร้างการมีส่วนร่วม ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ต้องมีวิสัยทัศน์ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และเหมาะสมกับเป้าหมายขององค์การ งเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีมีจริยธรรมอย่างเหมาะสม

3. องค์การควรส่งเสริมให้พนักงานเกิดทัศนคติที่ดีต่องาน ต่อเพื่อนร่วมงานและต่อองค์การ จนเกิดเป็นความพึงพอใจในงานโดยรวม ด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้พนักงานเกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงอย่างกลมกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์การ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจร้านอาหารไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการสร้างนวัตกรรมแบบเปิดของธุรกิจอื่นๆที่มีความสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกียรติรัตน์ จินดามณี) .2560). 11 เคล็ดลับการบริหารร้านอาหารอย่างไรไม่ให้เจ๊ง.*ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน2560.แหล่งที่มา: https://taokaemai.com/ 1 1 - % E0 % B9 % 8 0 % E0 %

จิรายุ ทรัพย์สิน. (2561). ผลกระทบของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์การ. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 5 (1), 16-33.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). ภาวะเศรษกิจไท.*ออนไลน์*.สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2563. แหล่งที่มา: https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/Pages/default.aspx

ศิริพงศ์ รักใหม่) .2552ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารแ .(ละภัตตาคารกรณีศึกษา : .ผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารในเขตประเวศและพระโขนง กรุงเทพมหานคร*ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 28มีนาคม 2563.แหล่งที่มา: https://madlab.cpe.ku.ac.th/TR2/?itemID=111110

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2563) บทวิเคราะห์แนวโน้มธุรกิจ. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2563. แหล่งที่มา: https://kasikornresearch.com/TH/analysis/k-econ/business/Pages/index.aspx?c=358

Liburd, Janne. (2005). Sustainable tourism and innovation on mobile tourism services. *Tourism Review International,* 9 (1), 107-118.

การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดเลย

The development a Corruption Prevention Model for Future Search Conference of People in Muangdistrict, Loei Province

ศตวรรษ สงกาผัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Satawat Songkaphan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei College,Thailand

E-mail : Rak2125252499@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) ศึกษาปัญหาการป้องกันการทุจริตในอำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) พัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 3) วิเคราะห์องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองเลยการวิจัยนี้เป็นแบบการวิจัยผสานวิธี (Mix Method) ระหว่างการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาปัญหาการป้องกันการทุจริตในอำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า ปัญหาการทุจริตที่สำคัญ มีการลงทุนทางการเมืองโดยใช้เงินเพื่อจูงใจให้ประชาชนเลือกตนเองเข้ามา มีการทุจริตเชิงนโยบาย การจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารงบประมาณ การสรรหาบุคลากรที่ไม่โปร่งใส การจัดสรรงบประมาณไม่เป็นธรรม มีการประมาณราคาที่สูงกว่ามาตรฐาน การตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำที่เป็นเงินค่าตอบแทน เงินค่า ใช้สอยและเงินค่ารับรอง พิธีการต่างๆ ไว้สูง 2) พัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเลย แม้ว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานสังกัดกระทรวงก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องการป้องกันการทุจริตยึดกฎระเบียบข้อบังคับเป็นรูปแบบในการพัฒนาการป้องกันการทุจริตโดยยึดมั่นในการปฏิบัติงานเป็นส่วนรวม 3) วิเคราะห์องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองเลย พบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตแบบยั่งยืน ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรความมีจรรยาบรรณของพนักงานในสายงานวิชาชีพ เพื่อเป็นมาตรการในการสร้างค่านิยมความมีจริยธรรมร่วมกัน โดยมีการจัดสวัสดิการให้กับพนักงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักความโปร่งใสและความสามารถของพนักงาน เพื่อที่จะเป็นฐานการตรวจสอบจากภาครัฐและภาค

* วันที่รับบทความ: 12 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 14 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 15 กันยายน 2563

Received: August 12, 2020; Revised: September 14, 2020; Accepted: September 15, 2020

ประชาชน ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจัดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับหลักแนวส่งเสริมแนวคิดหลักธรรมาภิบาลแบบยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบป้องกันการทุจริต; การสร้างอนาคตร่วมกัน

Abstracts

This research has 3 objectives: 1) to study the problem of anti-corruption in Muang District, Loei Province, 2) to develop a anti-corruption model by creating a common future for people in Muang District, Loei Province and 3) analyzing knowledge body. And the anti-corruption model by creating a shared future of people in Muang District, Loei District, this research is a mix method between qualitative research and quantitative research.

The research results were found that 1) Studying the anti-corruption problem in Muang District, Loei Province, found that the major corruption problem There are political investments using money to induce people to choose themselves. There is a policy fraud Procurement Budget management Recruiting personnel that are not transparent Budget allocation is unfair. There is a higher estimate of the standard price. Setting a high budget for recurring expenditures, living expenses and ceremonies. 2) Develop a anti-corruption model by creating a shared future for people in Muang District, Loei Province, found that the development of anti-corruption model in Loei Province Although the values in Thai society today have changed But government officials or government officials in departments of the ministry continue to focus on the prevention of corruption, adhering to rules and regulations as a model for the development of anti-corruption by adhering to the work as a whole. 3) Analysis of knowledge and anti-corruption model by creating a shared future of people in Muang Loei District found that the development of a sustainable anti-corruption model. Organizational culture should be created and ethical for employees in the professional field. As a measure to create values and ethics together. With equal welfare for employees By adhering to transparency and competence of employees In order to be a base for auditing from the government and the public sector Which in the process of organizing people to take part in decision making In order to comply with The concept of sustainable good governanceKeywords: development,CorruptionPrevention Model, Future Search Conference

Keywords: Development; Corruption Prevention Model; Future Search Conference

บทนำ

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งมีผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์นั้น แม้จะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมากมายก็ตาม แต่ก็ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมแบบขาดทิศทางซึ่งนำไปสู่การทำลายโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาสังคมและการทุจริตในรูปแบบต่างๆตามมา ใช้วิธีการหลากหลายปรากฏให้เห็นมากมายจนทำให้นำไปสู่การแพร่กระจายของการทุจริตคอรัปชั่นในรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นลักษณะการทุจริตขององค์กรปกครองในส่วนท้องถิ่นต่างๆที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีของยุคการสื่อสารแบบไร้พรมแดน การกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นเชิงนโยบายที่หลากหลาย

ต่างๆนาๆเกิดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นและมีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงและความสงบสุขของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง (วุฒิชัย สุคนธวิท,2545 : 12) รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย มีนโยบายที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยพยายามขจัดปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นให้หมดสิ้นไป โดยมอบหมายภารกิจในการป้องกันการทุจริตไว้ที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปราบปรามการทุจริตภายในประเทศ ซึ่งปัจจุบันสภาพการทุจริตมีการพัฒนามาโดยตลอดทำให้หน่วยงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องพยายามพัฒนาปรับปรุงกระบวนการในการป้องกันการทุจริตแต่เนื่องจากสภาพของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนมากขึ้นทำให้หน้าที่ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแตกแขนงออกไปมากมาย

เนื่องจากปัญหาในการป้องกันการทุจริตในชุมชนจังหวัดเลยคิดว่ามีความเชื่อมั่นในระดับหนึ่งแล้วแต่ยังมีสังคมส่วนใหญ่ในจังหวัดเลยมองว่าการป้องกันการทุจริตไม่สามารถลดลงถึงระดับที่สังคมในจังหวัดเลยยอมรับได้การป้องกันการทุจริตในอดีตนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง ซึ่งมีการใช้ยุทธวิธีแบบจารีตประเพณี โดยการออกตรวจท้องที่ ตู้ยาม ตั้งจุดตรวจ และระดมกำลังออกป้องกัน ปราบปรามการทุจริตในพื้นที่แต่ผลปรากฏว่าความพยายามดังกล่าวนั้นได้ผลสำเร็จเพียงระดับหนึ่งซึ่งยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนชาวจังหวัดเลยมากนัก เนื่องจากขบวนการทุจริตได้เพิ่มกระบวนการเรียนรู้การกระทำผิดบรรทัดฐานสังคมและมีการพัฒนารูปแบบของการทุจริตอยู่ตลอดเวลา ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องเพียงตามลำพังนั้นไม่สามารถใช้วิธีการดังกล่าวให้บรรลุผลได้ โดยยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการกระทำความผิดของคนร้ายและวิธีการของผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของชาติมักจะซ่อนเร้นแอบแฝงมาในเชิงนโยบายจึงยากที่จะตรวจสอบ จากสภาพปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปปัจจุบันการป้องกันการทุจริตจึงไม่สามารถดำเนินงานได้โดยหน่วยงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพียงอย่างเดียวจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต ซึ่งแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในยุคปัจจุบันได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงพยายามดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตต่อหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมศึกษาจากประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลห้วยขวางจำนวน 369 คนโดยการสุ่มตัวอย่างพบว่า ประชาชนที่มีภาพลักษณ์ต่อตำรวจในทางบวกจะมีระดับศักยภาพและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสูงกว่า ทั้งในกิจกรรมหลักและกิจกรรมทั่วไปซึ่งได้แก่การประพฤติเป็นพลเมืองดีช่วยเหลือตำรวจ เมื่อมีอาชญากรรมนอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนที่มีรายได้มากกว่า 12,000 บาท และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนเกิน 10 ปี มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหลักที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและชุมชนแฟลตและชุมชนตลาดมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมากกว่าชุมชนแบบบ้านจัดสรร (มานิตย์ จันทร์จำเริญ, 2535:18) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาเทศบาลในการป้องกันอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี

สมาชิกสภาเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อทราบระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาเทศบาลในการป้องกันอาชญากรรมและศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาเทศบาลในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่ง ปัจจัยทางด้านประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรมและการได้รับการฝึกอบรม ตลอดจนการศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกสภาเทศบาลในการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกสภาเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 118 คน ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกสภาเทศบาลมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมหลัก ได้แก่ ตำแหน่ง และปัจจัยทางด้านการได้รับการฝึกอบรม ในเรื่องปัญหาในการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรเกี่ยวกับความร่วมมือของสมาชิกสภาเทศบาล

กล่าวได้ว่าสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าปัญหาที่เกิดจากการทุจริตเป็นปัญหาหนึ่งที่สร้างความเดือดร้อนและความวิตกกังวลของประชาชนเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐประกอบกับความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจทำให้การดำรงชีวิตไม่มีความสุข โดยเฉพาะอำเภอเมืองเป็นพื้นที่ที่พบปัญหาดังกล่าวมีสถิติค่อนข้างสูงซึ่งปัญหาการทุจริตจัดอยู่ในอันดับต้นๆของจังหวัดเลย จากการได้พูดคุยและสอบถามในเบื้องต้นประชาชนต่างมีความคิดเห็นที่ต้องใช้มาตรการป้องกันตนเองและเข้าใจถึงการที่จะพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตร่วมกันเพราะว่าถ้ารอเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานรับผิดชอบคงไม่สามารถเข้ามาดูแลป้องกันได้ทั่วถึง ทุกคนในพื้นที่จึงคิดหาวิธีการป้องกันตนเองและครอบครัวแต่ได้ทราบจากคำบอกเล่าประชาชนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าปัจจุบันประชาชนในอำเภอเมือง มีวิธีการแก้ปัญหาการป้องกันการทุจริตทั้งในส่วนครอบครัว ชุมชนมากน้อยเพียงใดและนำเสนอวิธีการต่างๆในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงโดยสร้างโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาวิธีการการป้องกันและดูแลอย่างมีระบบโดยการพัฒนาต่อยอดให้ได้รูปแบบการพัฒนาที่สมบูรณ์ เพื่อที่จะนำรูปแบบการป้องกันการทุจริตจากฐานความคิดที่พบเห็นจากเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวันในพื้นที่ที่อยู่อาศัยและส่งผลต่อการนำรูปแบบประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการป้องกันการทุจริตในอำเภอเมือง จังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
3. วิเคราะห์องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองเลย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบการิวิจัยผสานวิธี (Mix Methodology Research) ระหว่างการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ ได้แก่

2.ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 การสุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คืออำเภอเมือง จังหวัดเลย ทั้งหมดมีจำนวน 14 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลกุดป่อง ตำบลเมือง ตำบลนาอ้อ ตำบลกกดู่ ตำบลน้ำหมาน ตำบลเสี้ยว ตำบลนาอาน ตำบลนาโป่ง ตำบลนาดินดำ ตำบลน้ำสวย ตำบลชัยพฤกษ์ ตำบลนาแขม ตำบลศรีสองรักและตำบลกกทอง ประชากรในจังหวัดเลยจำนวน 14 ตำบล จำนวนประชากร 110, 138 โดยใช้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยแจกแบบสอบถาม และเทคนิค IOC เพื่อตรวจสอบความมีคุณภาพของแบบสอบถามการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

2.2 การสุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 คน และผู้ให้ข้อมูลแบบสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 35 คน ได้แก่
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด จำนวน 14 คน/ตำบล ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน
ผู้แทนอาสาสมัคร จำนวน 5 คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน และผู้มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์จำนวน 6 คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี อยู่ 3 ประเภท

1. แบบสัมภาษณ์ มีจำนวน 25 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด จำนวน 12 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ผู้แทนอาสาสมัคร จำนวน 3 คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน และผู้ที่มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 4 คน

2. แบบสอบถาม ใช้กับกลุ่มประชาชนในพื้นที่โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และใช้เทคนิค IOC เพื่อตรวจสอบความมีคุณภาพของแบบสอบถามการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3. แบบสนทนากลุ่มมีจำนวน 10 คน ได้แก่
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน
ผู้แทนอาสาสมัคร จำนวน 2 คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน และผู้ที่มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการศึกษาแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “ปัญหาการป้องกันการทุจริตในอำเภอเมืองจังหวัดเลยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”และประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 35 คน เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวสภาพปัญหาการป้องกันการทุจริตในอำเภอเมือง จังหวัดเลยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและร่างแนวทางเพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถามการวิจัยที่เหมาะสมกับพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบข้อมูลและพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลยที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พร้อมกับการแจกแบบสอบถามว่าสามารถนำไปพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดเลยได้อย่างไร

ขั้นที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยและการนำเสนอวิเคราะห์องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริตโดยการสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองเลย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บข้อมูลตามลักษณะของชนิดของเครื่องมือดังนี้

5. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

การดำเนินการสร้างแบบสอบถามเชิงปริมาณ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ“การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” เพื่อรวบรวมเนื้อหาสาระจากการศึกษาค้นคว้าที่ได้มาดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแล้วร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

2. ผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ“การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” โดยแบบสอบถามเป็นคำถามประเภทคำถามปิด (Close-ended Question) และประเภทคำถามเปิด (Open - ended Question) ประกอบกันซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงเครื่องมือจากแบบสอบถามที่ได้เคยผ่านการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในส่วนของแบบสอบถามดำเนินการดังนี้

1) นำแบบสอบถามเกี่ยวกับ“การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ที่ได้ดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยตรวจสอบ แนะนำเพิ่มเติม ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา และตัดข้อความที่สื่อความหมายที่ไม่ชัดเจนออกไปเพื่อให้ได้ข้อความที่สื่อความหมายชัดเจน เข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยยิ่งขึ้น

2) การหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามเรื่อง “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านพิจารณาตรวจสอบเนื้อหาความชัดเจนของแบบสอบถาม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำการแก้ไขให้ดีขึ้นการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(content validity) ผู้วิจัยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item – Objective Congruence : IOC) มีสูตร (ส่งศรี ชมภูวงศ์,2548 : 36)

โดยกำหนดคะแนนสำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ ดังนี้

ให้ + 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ - 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

โดยออกแบบสำรวจให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือวัดการคำนวณค่า IOC ได้เท่ากับ 0.5

3) หลังจากนั้นดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเรื่อง“การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4) การหาความเชื่อมั่น (Reliabiability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try – out) กับ“การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Alfa Coefficient) ของครอนบาค (ยุทธ ไกยวรรณ์,2535 : 32) (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.05

5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามการศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” ที่ได้ทดลองใช้และปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการผู้วิจัยเพื่อให้ได้แบบสอบถาม ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับประชากรศึกษา

6.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ตามลักษณะของเครื่องมือการวิจัยซึ่งสามารถแบ่งออกได้จำนวน 2 เครื่องมือที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภท ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสามด้าน (Triangulation Method) คือตรวจสอบความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูลหลัก ความแตกต่างของเวลาที่ได้ข้อมูล และความแตกต่างของสถานที่ที่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย” เมื่อตรวจดูแล้วปรากฏว่าข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน จึงนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม (สุภางค์ จันทวานิช,2553 : 37)

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลสามด้าน (Triangulation)” โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล (data triangulation) 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และ 3) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ดังนี้

1) การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation)จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย(Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

3) การตรวจสอบด้านทฤษฎี(theory triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

4) การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล(Methodological triangulation)

คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย (สุภางค์ จันทวานิช,2553 : 25)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนผู้มาใช้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดเลย โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นการตอบที่เป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (สุวิมล ว่องวาณิช,2558 : 34) เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว

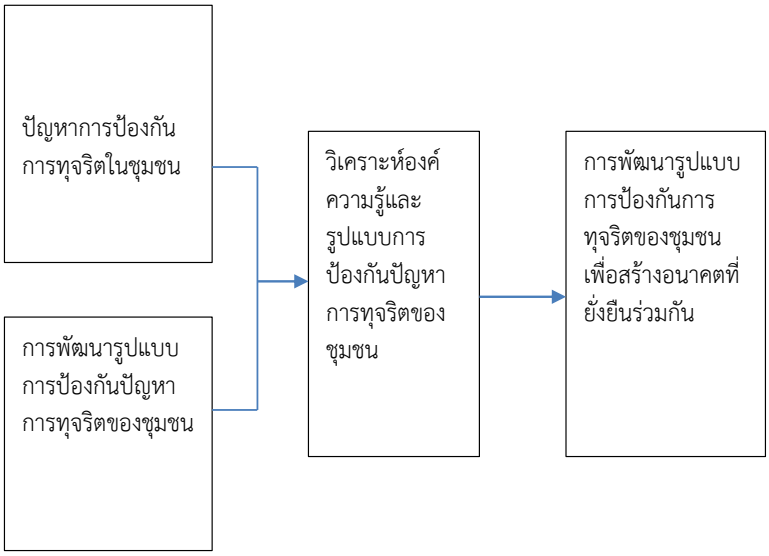
สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยแบบมาตรส่วนประมาณค่าใช้แนวทางนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยมากที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเลย”

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.75 เป็นเพศชาย จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.25

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 89.25 รองลงมาคือ การศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 35 คนคิดเป็นร้อยละ 8.75 การศึกษาระดับอื่น ๆ จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 1.50 และการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.50

ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ 11-15 ปี จำนวน 181 คนคิดเป็นร้อยละ 45.25 รองลงมา คือ ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ 6-10 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ 16-20 ปี จำนวน 95 คนคิดเป็นร้อยละ 23.75 และระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คนคิดเป็นร้อยละ 2.00

เงินเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท จำนวน 216 คนคิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมา คือ เงินเดือน 30,001 – 45,000 บาท จำนวน 91 คนคิดเป็นร้อยละ 22.75 เงินเดือน 15,000 – 30,000 บาท จำนวน 80 คนคิดเป็นร้อยละ 20.00 และเงินเดือน 45,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 13 คนคิดเป็นร้อยละ 3.25

ตำแหน่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นประชาชน จำนวน 261 คนคิดเป็นร้อยละ 65.25 รองลงมา คือ ตำแหน่งข้าราชการ จำนวน 78 คนคิดเป็นร้อยละ 19.50 และตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการ จำนวน 61 คนคิดเป็นร้อยละ 15.25

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาการทุจริตที่สำคัญเนื่องจากผู้บริหารมีการลงทุนทางการเมืองโดยใช้เงินเพื่อจูงใจให้ประชาชนเลือกตนเองเข้ามา มีการทุจริตเชิงนโยบาย การจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารงบประมาณ การสรรหาบุคลากรที่ไม่โปร่งใส การจัดสรรงบประมาณไม่เป็นธรรม มีการตั้งที่ปรึกษา และผู้ช่วย นายกฯ จำนวนมาก และมีคำสั่งให้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของข้าราชการ และก้าวก่ายการบริหาร จัดการงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่อทุจริตมีการประมาณราคาที่สูงกว่ามาตรฐาน การตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำที่เป็นเงินค่าตอบแทน เงินค่า ใช้สอยและเงินค่ารับรอง พิธีการต่างๆ ไว้สูง

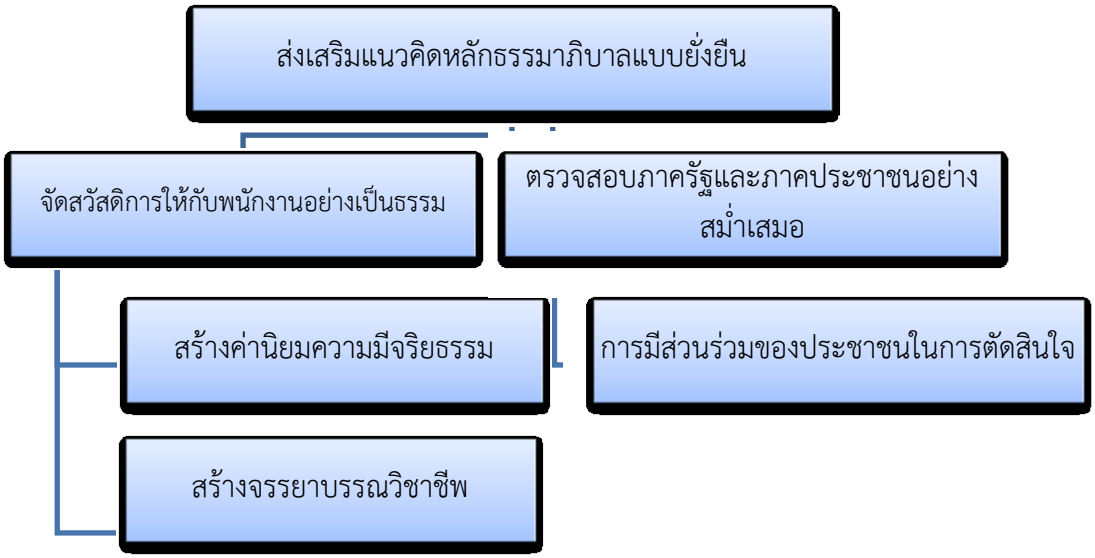
ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เชิงปริมาณพบว่า ทัศนคติการป้องกันการทุจริต โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมาก 7 ข้อและอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ การป้องกันการทุจริตในหน่วยงานควรทำทุกระดับ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.08 รองลงมาคือ การป้องกันการทุจริตในหน่วยงานจะมีประสิทธิภาพได้ ต้องทำอย่างต่อเนื่องตลอดไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานทำการทุจริตมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกกระทรวง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัด กระทรวงตระหนักถึงประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานให้บริการโดยยึดมั่นกฎระเบียบเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 การให้บริการแก่ประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานมีโอกาสในการทุจริตได้เพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 การทำสัญลักษณ์ให้เห็น สามารถเป็นการเตือนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ทำการทุจริตได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 แม้ว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานสังกัดกระทรวงก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องการทุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 เจ้าหน้าที่หน่วยงานสังกัดกระทรวงฯ ให้บริการประชาชนโดยสุจริต เพราะมีความรักองค์กรของตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ท่านคิดว่าถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ทุจริต ผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะไม่ทำการทุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 กลุ่มของท่านมีการสนทนาถึงการทุจริตของหน่วยงานเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 และการรณรงค์ด้วยการประชาสัมพันธ์ที่บอกถึงโทษตามกฎหมาย สามารถทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกรงกลัวเพียงใด มีเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.83

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เชิงคุณภาพพบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเลย แม้ว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานสังกัด

กระทรวงก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องการทุจริตยึดกฎระเบียบข้อบังคับเป็นรูปแบบในการพัฒนาการป้องกันการทุจริตโดยยึดมั่นในการปฏิบัติงานเป็นส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมภายในองค์กรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนการป้องกันการทุจริตกับหน่วยงานภายนอก เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เชิงปริมาณ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมาก 5 ข้อและอยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ท่านได้รับความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.05 รองลงมาคือ หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการทุจริตตามระยะเวลาเหมาะสมเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ท่านได้รับความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงานมีความสำคัญเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ท่านได้รับความรู้จากการสนทนากับเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ความถี่ที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงานเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ท่านได้รับความรู้จากการประชุมภายในหน่วยงานเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ท่านได้รับความรู้จากหนังสือราชการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงานมีความชัดเจนเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 ท่านได้รับความรู้จากสื่ออินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 และท่านได้รับความรู้จากป้ายโฆษณาเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในหน่วยงาน มีเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.90

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่3 เชิงคุณภาพพบว่า องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริตเป็นบทบาทของผู้บริหารมักมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการทุจริตหรือไม่ทุจริตก็ได้ แต่ก็เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางการเมืองตามนโยบายของผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการสร้างค่านิยมความมีจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ การส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลให้เป็นที่ยอมรับในทุก ภาคส่วนของสังคม เป็นกฎเกณฑ์กติกาของสังคมในการส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

เพื่อการพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตแบบยั่งยืน ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรความมีจรรยาบรรณของพนักงานในสายงานวิชาชีพ เพื่อเป็นมาตรการในการสร้างค่านิยมความมีจริยธรรมร่วมกัน โดยมีการจัดสวัสดิการให้กับพนักงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักความโปร่งใสและความสามารถของพนักงาน เพื่อที่จะเป็นฐานการตรวจสอบจากภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจัดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับ หลักแนวส่งเสริมแนวคิดหลักธรรมาภิบาลแบบยั่งยืนตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาการป้องกันการทุจริต พบว่า ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ไม่ทำตามขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างมักอ้างว่า เป็นกรณีเร่งด่วน การตั้งงบประมาณสูงเกินจริงและเปลี่ยนแผนโอนงบประมาณ มีการเรียกรับเงิน หรือทรัพย์สินจากผู้สอบเข้าเป็นราชการและลูกจ้าง การขอรับบริจาคเงินสิ่งของจากผู้ประกอบการ ข้าราชการบางส่วนไม่ค่อยสนใจติดตามเรื่องการทุจริตของนักการเมือง ข้าราชการ การขาด อุดมการณ์ ขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดการสำนึกในหลักคุณธรรมจริยธรรม องค์กรยังเพิกเฉยในกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัย (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล,2548 : 42) กล่าวว่า อาชญากรรมชั้นสูงที่ผู้กระทำผิดมียศ มีตำแหน่งมักมีแนวร่วมให้ความช่วยเหลือสนับสนุน แม้การกระทำไม่โหดร้ายรุนแรงโดยพฤติกรรมก็ตาม แต่ผลเสียหายจะตกแก่รัฐบาลและประชาชนจำนวนมาก ความไม่สุจริตของข้าราชการกลุ่มนี้จึงเป็นการกระทำต่อประเทศชาติ เป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือเรียกสั้นๆ ว่า การคอร์รัปชั่น

รูปแบบการป้องกันการทุจริต พบว่า ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องโดยมิได้มีเจตนาต่อการทุจริตหรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ค่านิยมในการยกย่องผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เพิกเฉยต่อผลประโยชน์ส่วนรวมด้านระเบียบกฎหมาย ด้านการบริหารงานบุคคลมีช่องว่างและเปิดโอกาสให้ผู้บริหารใช้ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์จากการบรรจุแต่งตั้ง โอนย้ายระเบียบจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการมีช่องโหว่โดยมีการจำกัดลักษณะจำเพาะหรือ ล็อกสเปค โดยอ้างความจำเป็นทางเทคนิค ซึ่งไม่มีการตรวจสอบอย่างจริงจัง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ การสร้างวัฒนธรรมในองค์กรทางด้านระบบอุปถัมภ์ จึงทำให้การทำงานในระบบองค์กรเป็นแบบเครือญาติ ยากที่จะมีการตรวจสอบได้ คอร์รัปชั่นเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวง คดโกง ทุจริตอย่างกว้างขวาง ส่วนมากใช้ในเรื่องทุจริตและการไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ในวงราชการ

องค์ความรู้และรูปแบบการป้องกันการทุจริต พบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตแบบยั่งยืน ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรความมีจรรยาบรรณของพนักงานในสายงานวิชาชีพ เพื่อเป็นมาตรการในการสร้างค่านิยมความมีจริยธรรมร่วมกัน โดยมีการจัดสวัสดิการให้กับพนักงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักความโปร่งใสและความสามารถของพนักงาน เพื่อที่จะเป็นฐานการตรวจสอบจากภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจัดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับ หลักแนวส่งเสริมแนวคิดหลักธรรมาภิบาลแบบยั่งยืนตลอดไป สอดคล้องกับรายงานการวิจัย (สุชน ประวัติดี และคณะ ,2555 : 47) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชลบุรี พบว่า รูปแบบกระบวนการต่างๆนั้นประกอบด้วย ความชอบธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม ต้องได้ประโยชน์ทุกฝ่าย และต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น สอดคล้องกับรายงานการวิจัย (สายัณห์ อินนันใจ,2557 : 57) แนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา พบว่า การเรียนรู้สมาชิกในองค์กร แบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์การ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์การ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และระบบคิดของคนในองค์การ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการศึกษาการจัดทำแผนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน สำหรับพัฒนาทางด้านการเมืองท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งตามเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนในองค์การ บริหารส่วนตำบลให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปกป้องผลประโยชน์สาธารณะและ สนับสนุนการบริหารราชการในระดับท้องถิ่น

3. ควรมีการวิจัยประเมินผลการบริหารงานของกระทรวงในระดับต่างๆ ในประเด็นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานสังกัดกระทรวง

4. ควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยและพัฒนาเรื่องการป้องกันการทุจริตในหน่วยงานกระทรวง

5. ควรมีการวิจัยและพัฒนาโดยใช้แนวคิดทางศาสนาในการการป้องกันการทุจริตในหน่วยงานกระทรวง เพื่อหาแนวทางเลือกการจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.การสร้างมาตรการป้องกันการทุจริตตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเลย

2.การสร้างจิตสำนึกต่อการบริหารจัดการทุจริตอย่างยั่งยืนในจังหวัดเลย

3.ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย

เอกสารอ้างอิง

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). *อาชญากรรม การป้องกัน : การควบคุม.* นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์.

มานิตย์ จันทร์จำเริญ. (2535). *การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ในเขตรับผิดชอบ ของสถานีตำรวจนครบาลห้วยขวาง.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2535). *พื้นฐานการวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.

วุฒิชัย สุคนธวิท. (2545). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ส่งศรี ชมพูวงศ์. (2548). *การออกแบบการวิจัย. นครศรีธรรมราช*: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

สายัณห์ อินนันใจ. (2557). *แนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชน ประวัติดีและคณะ. (2555). *รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรี.* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2533). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส.

การพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ของพนักงานด้วย เอ็กเซล วีบีเอ ในสถานประกอบการน้ำมัน

Development of Excel VBA Employee Revenue Processing Program in Oil Establishments

กิตติพงษ์ ตั้งใจ, ธีรยุทธ คุณะโคตร ,
ไพรินทร์ วงค์ศรีเทพ และ รัชดา ภักดียิ่ง
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Kittipong Tungjai , Teerayuth Kunakote ,
Phairin Vongseetape and Ratchada Phakdeeying
Northeastern University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : kittipong.tun@neu.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการประมวลผลรายได้แบบดั้งเดิม และความต้องการของฝ่ายบุคคลในสถานประกอบการน้ำมัน 2) เพื่อออกแบบ และพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ สำหรับแก้ปัญหาการประมวลผลรายได้แบบดั้งเดิม และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ ฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการธุรกิจน้ำมัน 3 บริษัท ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการและปัญหาต่างๆ ในการทำงานของฝ่ายบุคคลด้านการประมวลผลรายรับ และรายจ่ายของพนักงานทั้งหมด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สร้างโปรแกรมด้วยเอ็กเซล วีบีเอ ทดสอบการทำงาน และวิเคราะห์การทำงานร่วมกับผู้ใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุง จากนั้นทำการทดสอบการใช้งานกับข้อมูลจริง และประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้

ผลการวิจัยพบว่า การทดสอบโปรแกรมเอ็กเซล วีบีเอ ที่ได้พัฒนาขึ้นสามารถแก้ปัญหาการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมจากการประเมินประสิทธิภาพที่ 4.47 อยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการประมวลผลสรุปรายรับ และรายจ่ายประจำปีจากวิธีดั้งเดิมลงได้คิดเป็นร้อยละ 98.44

คำสำคัญ: โปรแกรมประมวลผลรายได้; เอ็กเซล วีบีเอ; สถานประกอบการน้ำมัน

* วันที่รับบทความ: 19 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 28 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 30 กันยายน 25632563
Received: August19, 2020; Revised: September 28, 2020; Accepted: September 30, 2020

Abstracts

This research objective were 1) to study the problems of traditional revenue processing and requirements of human resources in oil establishments 2) to design and develop a revenue processing program with Excel VBA for solving traditional revenue processing problems and 3) to assess the performance of a revenue processing program. The sample group used for this study is the Human Resources Department of 3 oil business establishments in Khon Kaen Province. First step of research collected requirements data and problems of human resources in revenue processing and expenditures of all employees by interviews. Next step take the data obtained for analysis and create a program with Excel VBA. Then test the functionality and analyze operations with users to improve and finally test the actual data and assess the effectiveness the revenue processing program.

The results showed that the developed Excel VBA program solves operational problems more efficiently. Meets user requirements. The overall average score from the evaluation of efficiency at 4.47 is at a high level. It also reduces the time for processing revenue summaries. And annual expenditures from traditional methods accounted for 98.44 percent.

Keywords: Revenue Processing Program; Excel VBA, Oil Establishments

บทนำ

ธุรกิจที่มีการดำเนินการกิจการทั่วประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2455-2560 มีธุรกิจตั้งใหม่ทั่วประเทศจำนวน 1,434,843 ราย มีธุรกิจดำเนินกิจการอยู่ 680,269 ราย แบ่งเป็นบริษัทจำกัด 498,074 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด/ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 181,017 ราย และบริษัทมหาชนจำกัด 1,178 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์, 2560 : ออนไลน์) ในแต่ละที่จะต้องมีการประมวลผลทางด้านเงินเดือน รายรับและรายจ่ายอื่นๆ ซึ่งนำเวลาการเข้าปฏิบัติงานมาพิจารณาด้วย โดยผู้ประกอบการสามารถจัดหาโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้งาน เช่น โปรแกรมทางด้านบัญชี หรือโปรแกรม Amanda (บริษัท ไบท์เบรน จำกัด, 2561 : ออนไลน์) ซึ่งมีฟังก์ชันในการใช้งานจำนวนมาก และมีการจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลที่ออกแบบมาเฉพาะด้านเพื่อรองรับการใช้งานที่ครอบคลุมการบริหารงานในสถานประกอบการ แต่มีต้นทุนในการจัดหามาใช้งานที่สูง และในสถานประกอบการบางแห่งมีความต้องการที่นอกเหนือจากฟังก์ชันที่ให้มากับโปรแกรมสำเร็จรูป ทำให้ยังคงใช้โปรแกรมพื้นฐานของไมโครซอฟต์เพื่อลดต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้งานไมโครซอฟต์เอ็กเซล (Microsoft Excel) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในงานสำนักงานเนื่องจากสามารถกำหนด worksheet สำหรับสร้างตารางได้มากมาย และยังสามารถคำนวณได้หลายรูปแบบโดยใช้ฟังก์ชันที่มีมาให้ หรือการพัฒนาโปรแกรมด้วยภาษาวีบีเอ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากสถานประกอบการเป้าหมาย พบว่าสถานประกอบการมีความต้องการที่จะปรับปรุงการทำงานของฝ่ายบุคคลโดยเฉพาะการประมวลผลรายรับ และรายจ่ายประจำปี ซึ่งยังคงมีปัญหากับการทำงานในแบบดั้งเดิม คือ มีการใช้งาน Microsoft Excel ทำงานร่วมกับ worksheet เป็นจำนวนมากๆ การใช้สูตรการคำนวณที่เกิดขึ้นหลายเซลล์บน worksheet หรือระหว่าง worksheet และที่

สำคัญการทำงานมีหลายขั้นตอน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการประมวลผลเป็นเวลานานๆ เช่น การประมวลผลในแต่ละเดือน และการประมวลผลสรุปรายรับ และรายจ่ายในช่วงปลายปี เป็นต้น ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ง่าย หรือที่เรียกว่า “Human Error” ดังนั้น สถานประกอบการมีความต้องการโปรแกรมที่มีต้นทุนต่ำสำหรับช่วยในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาแล้ว พบว่าหากสามารถทำการลดขั้นตอนการทำงานกับ worksheet เป็นจำนวนมากๆ ลงได้แต่ยังคงให้ผลลัพธ์คงเดิม ต้องอาศัยการประยุกต์ใช้งาน Microsoft Excel ขั้นสูงเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งแนวทางการประยุกต์ใช้งานนั้นมีอยู่หลากหลายวิธี เช่น การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Excel Solver , ใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) ในการวางแผนเพื่อหาเส้นทางการจัดการน้ำดื่ม (เพชรายุทธ แซ่หลี และคณะ, 2560 : 48-59) หรือการสร้างชุดคำสั่งควบคุมการทำงานทั้งหมดโดยการใช้ภาษาวิบีเอ “เอ็กเซล วีบีเอ” (Excel VBA) (จีราวุธ วารินทร์, 2559 : 58) เช่น การวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้าที่แท้จริง เกี่ยวกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ และการประยุกต์ใช้สำหรับประมวลผลแบบสอบถาม (ศิริพร ตั้งวิบูลย์พาณิชย์, 2557 : 59-70) หรือการประยุกต์ใช้ภาษาวิบีเอร่วมกับ Excel LP Solver สำหรับแก้ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลดเวลาในการวางแผนการผลิต (Phisal Srinaul., 2016 : 1) เป็นต้น

จากแนวทางการแก้ปัญหาข้างต้นพบว่าโดยภาพรวมแล้ว Excel VBA มีส่วนสำคัญในการเป็นศูนย์กลางควบคุมการประมวลผลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการคำนวณ การเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละแผ่นงาน และการแสดงผลต่างๆ เป็นต้น จึงเหมาะกับการประยุกต์ใช้งานในลักษณะที่เป็นหน้าต่างควบคุมการทำงาน (User interface : UI) ในการประยุกต์ใช้งาน Excel VBA มีประโยชน์ต่อผู้ใช้ เช่น สะดวกและง่ายต่อการใช้งานต่างๆ แม้ว่าผู้ใช้งานจะไม่เชี่ยวชาญด้าน Microsoft Excel ก็ตาม อีกทั้งยังช่วยลดขั้นตอนการทำงานลงได้ ทั้งนี้ถ้ายังใช้งานแบบดั้งเดิมอาจเกิดข้อผิดพลาดจากการทำงานได้ง่าย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะออกแบบและพัฒนาโปรแกรมด้วย Excel VBA ซึ่งมีต้นทุนต่ำสำหรับแก้ปัญหาข้างต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการประมวลผลรายได้แบบดั้งเดิม และความต้องการของฝ่ายบุคคลในสถานประกอบการธุรกิจน้ำมัน 3 บริษัท ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อออกแบบ และพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ สำหรับแก้ปัญหาการประมวลผลรายได้
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้

ระเบียบวิธีวิจัย

1.ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

1.1ศึกษาปัญหาการประมวลผลรายได้แบบดั้งเดิม และความต้องการของพนักงานในสถานประกอบการธุรกิจน้ำมัน 3 บริษัท ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

1.2ออกแบบ และพัฒนาโปรแกรมด้วยเอ็กเซล วีบีเอ

1.3ทดสอบการทำงาน และวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับผู้ใช้

1.4ทดสอบการทำงานกับข้อมูลจริง

1.5ประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้ที่พัฒนาขึ้น

2.เครื่องมือวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างพนักงานฝ่ายบุคคล เพื่อประเมินการทำงานในแบบดั้งเดิมด้านการประมวลผลรายได้ เช่น รายรับ และรายจ่าย เก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา ความต้องการ และแบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรม โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจประเมิน

2.2 โปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ ที่ประมวลผลบน Microsoft Excel สำหรับแก้ปัญหาการประมวลผลรายได้และการแสดงผลรายงาน

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับทำการวิจัย จากสถานประกอบการน้ำมัน 3 บริษัท คือ บจก.ณัฐพล ทรัคส์แอนด์ออยล์ (สำนักงานใหญ่) บ.เอ็นทีพี พาวเวอร์ เนทเวิร์ค และ หจก.สุขสันต์ (2008)

3.2 นัดหมายตัวแทนจากสถานประกอบการเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างอย่างละเอียดเกี่ยวกับความต้องการ และประเด็นปัญหาในแผนกที่ต้องการแก้ไขเพื่อไปออกแบบและพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ

3.3 ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ

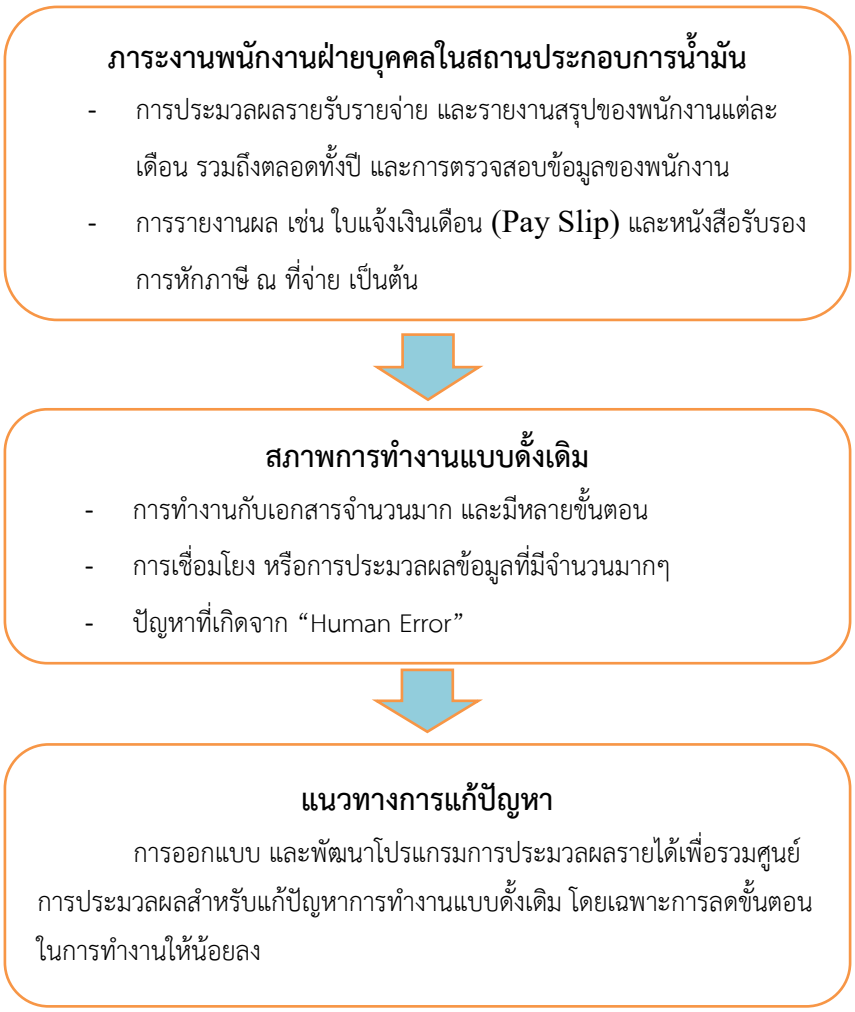
4.การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อออกแบบและพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ

4.2 ประเมินประสิทธิภาพโปรแกรมประมวลผลรายได้ด้วยเอ็กเซล วีบีเอ ด้วยสถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 การแปรความหมายค่าเฉลี่ยแบบประเมิน กำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับตามการประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert rating scale)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการของผู้ประกอบการ

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ประกอบการในสถานประกอบการเป้าหมาย เนื่องจากเป็นคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการตอบคำถามทำให้ข้อมูลที่ได้มีความละเอียด และเป็นจริง สามารถสรุปปัญหาที่เกิดจาก “Human Error” ดังนี้

1.1 การทำงานกับข้อมูลที่มีจำนวนมาก เช่น ข้อมูลพื้นฐานและประวัติของพนักงาน ข้อมูลการทำงาน เช่น เวลาปฏิบัติงาน การขาด ลา มาสาย และค่าล่วงเวลา ข้อมูลรายรับและรายจ่าย เช่น รายรับที่นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าวิชาชีพ การหักภาษี ค่าแรงรายวัน ค่าล่วงเวลา ค่าประกันสังคม และเงินได้สุทธิทั้งเดือน

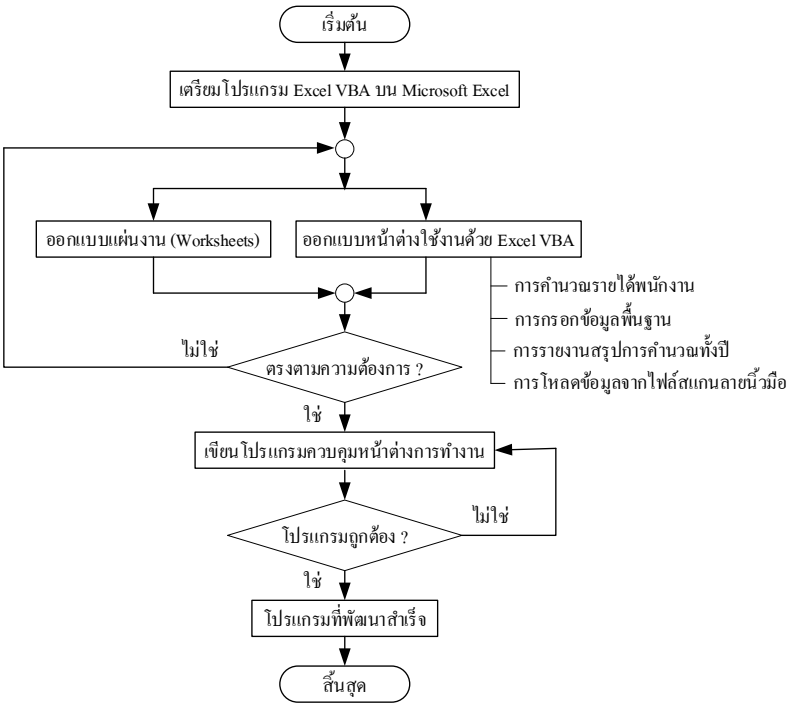
1.2 การนำเข้าข้อมูล และการแก้ไขข้อมูล รับข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือ และป้อนข้อมูลหรือแก้ไขข้อมูลต่างๆ ผ่านทางแผ่นงานจำนวนมาก

1.3 การประมวลผลแยกแผนกในแต่ละเดือน และรายงานการคำนวณใบแจ้งเงินเดือน หนังสือรับรองการหักภาษี และการประมวลผลสรุปยอดตลอดทั้งปีมีหลายขั้นตอนและใช้ระยะเวลาในการประมวลผลเป็นเวลานาน

1.4 ความต้องการโปรแกรมการประมวลผลรายได้ที่ต้นทุนต่ำสำหรับแก้ปัญหา

2. การออกแบบ และพัฒนาโปรแกรมด้วย Excel VBA

การดำเนินงานเริ่มจากการนำผลการศึกษาและความต้องการของผู้ประกอบการมาสังเคราะห์ข้อมูลและทำการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมด้วย Excel VBA

จากภาพที่ 1 เริ่มขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมด้วยการเพิ่มเครื่องมือนักพัฒนา (Developer) เพื่อให้สามารถเปิดใช้งานโปรแกรม Excel VBA บน Microsoft Excel ได้ แล้วดำเนินการตามขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

2.1 การออกแบบหน้าต่างการทำงาน

ในงานวิจัยนี้ได้ออกแบบหน้าต่างการใช้งานออกเป็น 2 หน้าต่าง คือ 1) หน้าต่างแผ่นงานต่างๆ ใน Microsoft Excel และ 2) หน้าต่าง Excel VBA รายละเอียดดังนี้

2.1.1 การออกแบบแผ่นงานใน Microsoft Excel

แผ่นงานชุดที่ 1: สำหรับเก็บข้อมูลสำคัญสำหรับอ้างอิงนำมาใช้งาน เช่น ชื่อจังหวัด ธนาคาร เดือน หรือค่าคงที่อื่นๆ สำหรับใช้ในการคำนวณต่างๆ

แผ่นงานชุดที่ 2: เก็บข้อมูลประวัติของพนักงานทั้งหมด

แผ่นงานชุดที่ 3: เก็บข้อมูลต่างๆ คือ เวลาเข้าปฏิบัติงานงาน ลักษณะงาน วันหยุด และค่าล่วงเวลา

แผ่นงานชุดที่ 4: เก็บข้อมูลการคำนวณในแต่ละเดือน เช่น วันทำงาน ค่าแรงรายวันและรายเดือน ค่าวิชาชีพ และค่าล่วงเวลา ส่วนรายจ่ายประกอบด้วย ค่าประกันสังคม

แผ่นงานชุดที่ 5: เก็บข้อมูลยอดรวมรายรับและรายจ่าย และอื่นๆ ตลอดทั้งปี

แผ่นงานชุดที่ 6: เก็บข้อมูลการคำนวณแยกแต่ละแผนกของแต่ละเดือน

แผ่นงานชุดที่ 7: เก็บข้อมูลการคำนวณใบแจ้งเงินเดือน

แผ่นงานชุดที่ 8: เก็บข้อมูลการคำนวณหนังสือรับรองการหักภาษี

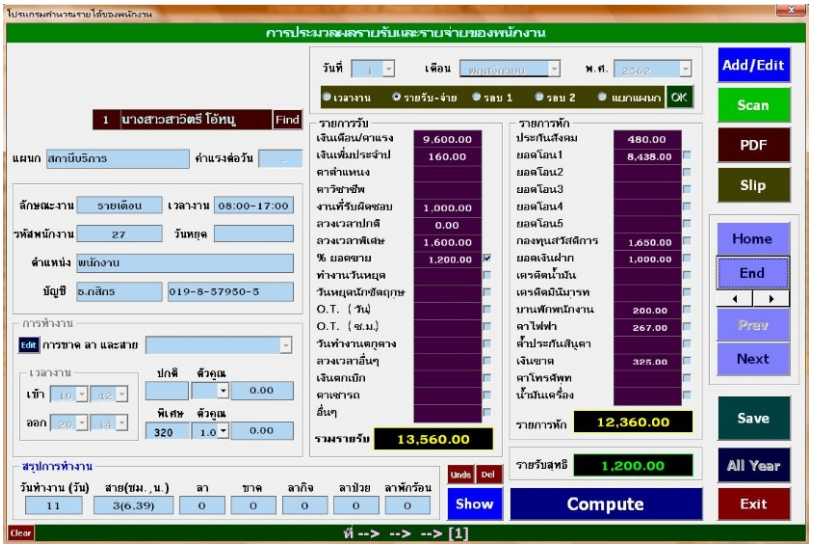
แผ่นงานชุดที่ 9: เก็บข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือ

แผ่นงานชุดที่ 10: เก็บข้อมูลที่ผ่านการกรองจากไฟล์แสกนลายนิ้วมือ

2.1.2 การออกแบบหน้าต่าง Excel VBA

เป็นหน้าต่างที่ใช้สำหรับควบคุมหรือเชื่อมโยงแต่ละแผ่นงานเพื่อนำข้อมูลมาประมวลผล และแสดงผลต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หน้าต่างหลักการคำนวณรายได้ของพนักงาน ผู้ใช้สามารถเลือกหรือกรอกข้อมูล วัน เดือน ปี การขาด ลา เวลาทำงาน ค่าล่วงเวลา รายการรับ และรายการหัก เป็นต้น โดยมีหน้าต่างหลักในการประมวลผลดังภาพที่ 2

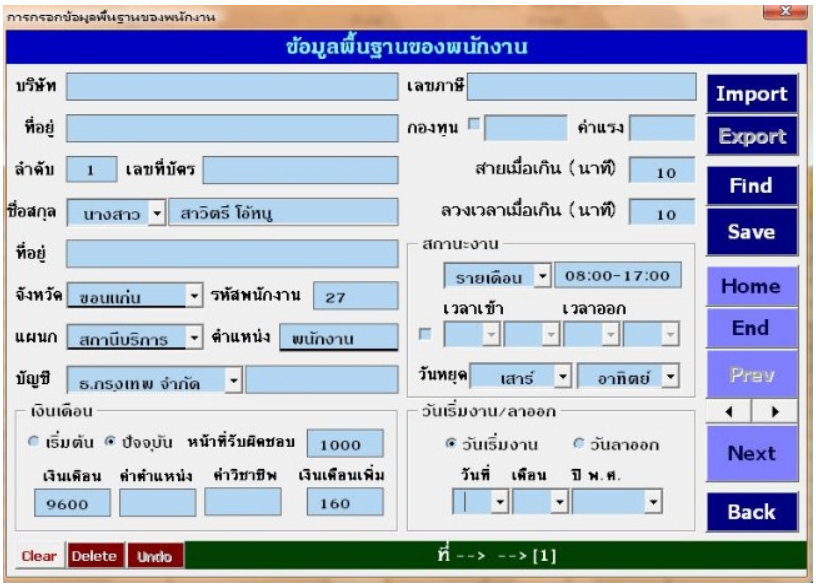

ภาพที่ 2 หน้าต่างหลักสำหรับการคำนวณรายได้พนักงาน

จากหน้าต่างหลักฟังก์ชันที่สำคัญในการทำงานประกอบด้วยฟังก์ชัน Add/Edit ทำหน้าที่แสดงหน้าต่างการกรอกข้อมูลพื้นฐาน และประวัติของพนักงาน ฟังก์ชัน Scan โหลดข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือ

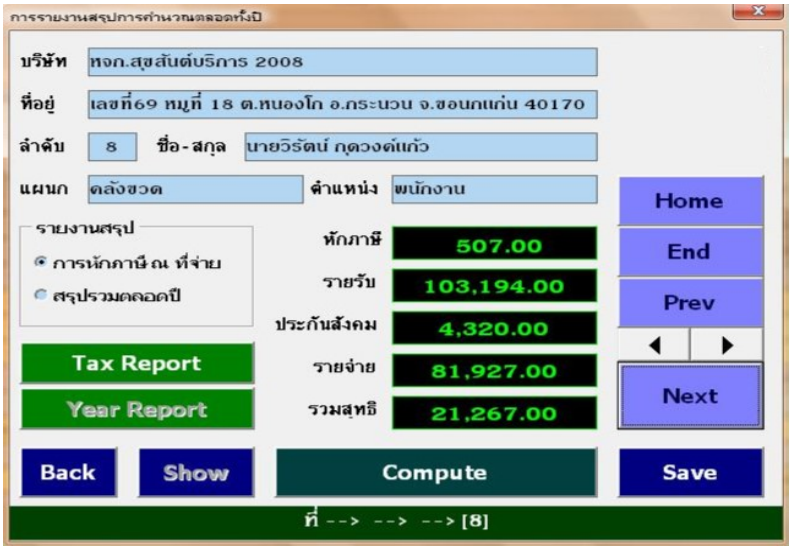
เข้ามาที่แผ่นงานใน Excel ฟังก์ชัน PDF รายงานผลข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบไฟล์ PDF ฟังก์ชัน Slip แสดงใบแจ้งเงินเดือน ฟังก์ชัน Compute ประมวลผลการคำนวณทั้งหมด และฟังก์ชัน All Year แสดงหน้าต่างการประมวลผลตลอดทั้งปีสำหรับรายงานผลคำนวณ และแสดงหนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การกรอกข้อมูลพื้นฐาน และประวัติของพนักงานดังภาพที่ 3 และส่วนนี้สามารถแก้ไขข้อมูลเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลบางอย่างของพนักงานได้

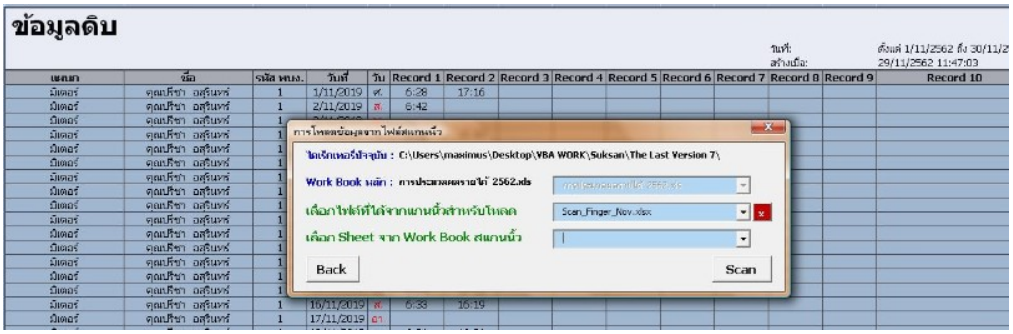
ภาพที่ 3 การกรอกข้อมูลพื้นฐานของพนักงาน

ส่วนที่ 4 การรายงานสรุปการคำนวณตลอดทั้งปี สำหรับรายงานสรุปการคำนวณตลอดทั้งปี ดังภาพที่ 3 อีกทั้งแสดงผลรายงานข้อมูลใน worksheet และบันทึกข้อมูลในรูปแบบไฟล์ PDF

ภาพที่ 4 การประมวลผลและรายงานผลตลอดทั้งปี

ส่วนที่ 4 การโหลดข้อมูลจากไฟล์แสกนลายนิ้วมือ ดังภาพที่ 5 สำหรับนำเข้าข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือเข้ามาเก็บไว้ในแผ่นงานบน Excel เพื่อความสะดวกและหย่นเวลาการทำงานโดยที่ผู้ใช้ไม่ต้องกรอกข้อมูลเองทั้งหมด

ภาพที่ 5 การโหลดข้อมูลจากไฟล์แสกนลายนิ้วมือ

2.2 การเขียนโปรแกรมควบคุมการทำงานหน้าต่าง Excel VBA

การพัฒนาโปรแกรมควบคุมการทำงานของทุกหน้าต่าง Excel VBA ที่ออกแบบสามารถเขียนโปรแกรมโดยใช้ความรู้ 2 ทาง คือ (1) การใช้ความรู้ภาษา Visual Basic ผนวกกับภาษาวีบีเอ และ (2) การใช้ Macro แสดงคำสั่งที่ผู้วิจัยต้องการทราบหรือเรียนรู้เพื่อนำคำสั่งดังกล่าวมาประยุกต์ใช้งานต่อไป เช่น คำสั่งการแสดงผลข้อมูลเป็นไฟล์แบบ PDF

2.3 การทดสอบการทำงาน และวิเคราะห์ร่วมกับผู้ใช้

ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบโปรแกรมตามความต้องการของตัวแทนผู้ประกอบการและได้ประสานงานเพื่อวิเคราะห์ร่วมกับผู้ใช้ซึ่งเป็นพนักงานฝ่ายบุคคลในกรณีที่ยังมีความสงสัยในการทำงาน หรือความต้องการอื่นๆ เช่นผู้วิจัยได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโปรแกรม คือมีการเพิ่มเติมช่องการรับข้อมูล รายการรับและรายการหัก ตามความต้องการของผู้ใช้เป็นต้น การทดสอบมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 การทดสอบการนำเข้าข้อมูลเวลาปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยทดสอบกับคอมพิวเตอร์ที่มีระบบปฏิบัติการเป็น Windows Vista Intel Pentium CPU 1.60GHz System Type 32 bits โดยป้อนข้อมูลเวลาชั่วโมง และนาทีด้วยวิธีดั้งเดิมลงใน worksheet ในรูปแบบ “hh:mm” โดยนำเข้าข้อมูลพนักงานแต่ละคนจำนวน 20 คน และใช้ข้อมูล 31 วัน ทำซ้ำ 3 ครั้ง พบว่าใช้เวลาโดยเฉลี่ยทั้งหมด 4 นาที ในขณะที่โปรแกรมสามารถรับข้อมูลเวลาปฏิบัติงานจากไฟล์แสกนลายนิ้วมือเฉลี่ยเพียง 11 วินาที เท่านั้น ซึ่งช่วยลดเวลาในการทำงานโดยเฉลี่ยจากวิธีเดิมลงได้คิดเป็นร้อยละ 95.42

2.3.2 การทดสอบการประมวลผลรายได้

ทดสอบการประมวลผลรายรับ และรายจ่ายต่างๆ กับข้อมูลจริงตลอดทั้งปี โดยมีข้อมูลดังนี้ รายรับ คือ เงินเดือน ค่าประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มประจำปี ค่าวิชาชีพ ค่าล่วงเวลา ร้อยละยอดขาย หรืออื่นๆ และ

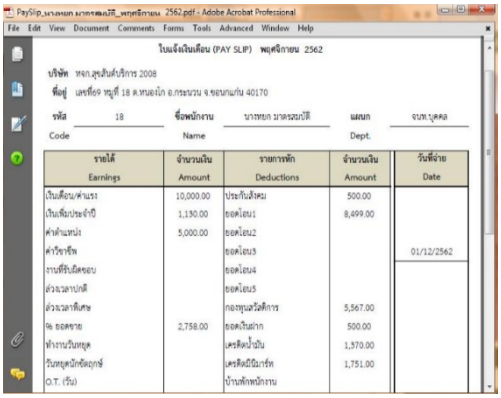
รายจ่ายคือ ค่าประกันสังคม กองทุนสวัสดิการ ยอดเงินฝาก เป็นต้น โดยทดสอบกับข้อมูลย้อนหลัง 1 ปี คือ ปี พ.ศ. 2562 หน้าต่างที่ใช้ในการทดสอบประมวลผลรายรับ และรายจ่าย ดังภาพที่ 2

ผลการทดสอบการประมวลผลในแต่ละเดือน พบว่าการประมวลผลแบบดั้งเดิม และการใช้โปรแกรมใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้น โดยส่วนมากแล้วได้ผลการคำนวณที่ตรงกัน แต่มีการคำนวณบางเดือนที่คำนวณค่าประกันสังคมไม่ตรงกัน คือ มีนาคม เมษายน มิถุนายน และตุลาคม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลโดยละเอียด และวิเคราะห์ผลร่วมกับตัวแทนฝ่ายบุคคลแล้ว สรุปได้ว่าเกิดข้อผิดพลาดจาก “Human Error” ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้ด้วย Excel VBA สามารถประมวลผลได้อย่างถูกต้อง

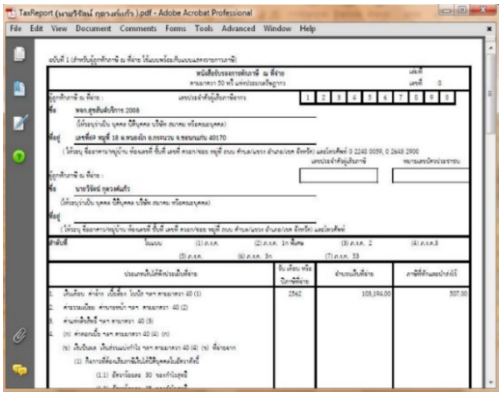
ผลการทดสอบการประมวลผลตลอดทั้งปี พ.ศ. 2562 เป็นการสรุปยอดรวมรายรับ และรายจ่ายตลอดทั้งปี เพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป เช่น การหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นต้น การทดสอบเริ่มด้วยพนักงานฝ่ายบุคคลรวบรวมข้อมูลตลอดทั้งปีแล้วประมวนผลด้วยแบบดั้งเดิม พบว่ามีการใช้เวลาโดยประมาณ 1-2 วันทำงาน จึงสามารถทำงานได้สำเร็จ จากนั้นเริ่มทดสอบด้วยการใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยให้ผู้ใช้เข้าไปที่หน้าต่างการคำนวณตลอดทั้งปี ดังภาพที่ 4 พบว่ามีการใช้เวลาโดยประมาณเฉลี่ย 15 นาที แสดงให้เห็นว่าการใช้โปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นช่วยลดระยะเวลาในการประมวลผลสรุปรายรับ และรายจ่ายประจำปีจากวิธีดั้งเดิมที่ใช้เวลา 2 วัน (เวลางาน 16 ชั่วโมง) ลงได้คิดเป็นร้อยละ 98.44

2.3.3 การแสดงผลรายงาน

การแสดงผลรายงานที่สามารถบันทึกในรูปไฟล์ PDF ได้ โดยเลือกฟังก์ชัน Slip ตัวอย่างการแสดงใบแจ้งเงินเดือนแสดงได้ดังภาพที่ 6 และเลือกฟังก์ชัน All Year สำหรับการแสดงผลหนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่ายแสดงตัวอย่างรายงานดังภาพที่ 7

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการแสดงใบแจ้งเงินเดือน

ภาพที่ 7 หนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่าย

ดังนั้นจากผลการทดสอบทั้งหมดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นสามารถประมวลผลได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และฟังก์ชันต่างๆ ตรงตามความต้องการของพนักงานฝ่ายบุคคล และผู้ประกอบการน้ำมัน จึงสามารถนำไปทดสอบในสถานประกอบการได้ต่อไป

3. การทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้

โปรแกรมได้ทำการทดสอบในการประมวลผล และแสดงผลรายงานเรียบร้อยแล้ว จากนั้นนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาด้านโครงสร้างหน้าต่างการทำงาน และด้านการใช้งาน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นคำถาม	เฉลี่ย	S.D.	ระดับประเมิน
ด้านโครงสร้างหน้าต่างการทำงาน			
1.โปรแกรมมีรูปลักษณ์ที่สวยงาม และขนาดเหมาะสม	.40	.55	มาก
2.การจัดวางองค์ประกอบที่เหมาะสม	.40	.55	มาก
3.การใช้สีและขนาดตัวอักษรที่ใช้มีความชัดเจน	.40	.55	มาก
4.ช่องทางการนำเข้าข้อมูลเพียงพอ	.80	.45	มากที่สุด
5.รูปแบบของหน้าต่างการทำงานเหมาะสม	.60	.55	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**.52**	**.53**	**มากที่สุด**
ด้านการใช้งาน			
1.ความยากง่ายในการใช้งานโปรแกรม	.80	.45	มาก
2.ฟังก์ชันที่ใช้เพียงพอและจำเป็นต่อการใช้งาน	.40	.55	มาก
3.การเชื่อมโยงทุกๆ หน้าต่างการทำงานสะดวก	.20	.45	มาก
4.การคำนวณที่ถูกต้องตามความต้องการ	.80	.45	มากที่สุด
5.การค้นหาและตรวจสอบข้อมูลรวดเร็ว	.80	.45	มากที่สุด
6.การแสดงผลรายงานตรงตามความต้องการ	.00	.71	มาก
7.การใช้เวลาในการประมวลผลโดยรวมรวดเร็ว	.80	.45	มากที่สุด
8.โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นตรงตามความต้องการของผู้ใช้	.60	.55	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**.43**	**.50**	**มาก**
ค่าเฉลี่ยรวม	**.47**	**.52**	**มาก**

จากผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าด้านโครงสร้างหน้าต่างการทำงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการใช้งานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 อยู่ในระดับมาก ส่วนค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 4.47 อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1.การศึกษาปัญหา และการวิเคราะห์ความต้องการ

ผลการวิจัยในประเด็นการศึกษาปัญหา และการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ประกอบการจากการสัมภาษณ์พนักงานฝ่ายบุคคลซึ่งเป็นตัวแทนผู้ประกอบการในสถานประกอบการเป้าหมาย สรุปได้ว่าปัญหาการทำงานด้านการประมวลผลรายได้ของพนักงานทั้งหมดเกิดจากข้อผิดพลาดของตัวบุคคล เรียกว่า "Human Error" เนื่องจากการทำงานของพนักงานฝ่ายบุคคลมีหน้าที่ประมวลผลรายรับ และรายจ่ายต่างๆ ตลอดทั้งปี เช่น การนำเข้าข้อมูลต่างๆ การรายงานผลข้อมูล การคำนวณใบแจ้งเงินเดือน หนังสือรับรองการหักภาษี และการประมวลผลสรุปยอดตลอดทั้งปี เป็นต้น สอดคล้องกับ ภคภูมิ ชาญณรงค์ ที่พบว่า มีความต้องการซอฟต์แวร์การวางแผนทรัพยากรองค์กรทางการ จัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจส่งออกข้าว (ภคภูมิ ชาญณรงค์,2559 : บทคัดย่อ) และเกี่ยวข้องกับข้อมูลจำนวนมากอีกทั้งส่วนงานล้วนแล้วแต่มีหลายขั้นตอนในการจากการรวบรวมข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไ ทำงานปสู่แนวทางการแก้ปัญหา พบว่าหากมีการลดขั้นตอนการทำงานลงได้ โดยมีการรวมศูนย์การควบคุมการประมวลผลต่างๆ ไว้ที่จุดเดียว ด้วยการพัฒนาโปรแกรมเพื่อควบคุมการทำงานก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของพนักงานฝ่ายบุคคลที่ต้องการโปรแกรมต้นทุนต่ำสำหรับเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา

2.การออกแบบ และพัฒนาโปรแกรม

งานวิจัยนี้ได้มีการออกแบบ และพัฒนาโปรแกรมด้วย Excel VBA สำหรับเป็นศูนย์รวมการนำเข้าข้อมูล และการประมวลผลต่างๆ คือ หน้าต่างหลัก (Main program) ดังภาพที่ 1 มีหน้าที่ควบคุมการทำงานต่างๆ เช่นการประมวลผลรายรับ และรายจ่าย การนำเข้าข้อมูลพื้นฐานของพนักงาน การแสดงผลรายงาน การนำเข้าข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือ และการประมวลผลสรุปตลอดทั้งปี โดยมีการใช้ภาษา Visual Basic ผนวกกับภาษาวีบีเอ และ การใช้ Macro สำหรับเขียนโปรแกรมควบคุมการทำงานต่างๆ จากผลการทดสอบ พบว่าหน้าต่างหลักสามารถควบคุมการทำงานต่างๆ ได้ตรงตามการออกแบบ และจากผลการทดสอบการทำงานในทุกฟังก์ชั่นร่วมกับผู้ใช้ พบว่าโปรแกรมที่สร้างขึ้น และได้ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ใช้มาโดยตลอดนั้น สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจาก "Human Error" และช่วยลดขั้นตอนการทำงานลงได้ สามารถควบคุมการทำงาน และตรวจสอบข้อมูลได้สะดวก จึงส่งผลให้หย่นระยะเวลาในการประมวลผลลงได้ด้วย แสดงได้จากผลการทดสอบการทดสอบการนำเข้าข้อมูลเวลาปฏิบัติงาน และการทดสอบการประมวลผลรายได้ อีกทั้งผู้วิจัยได้สังเกตุพฤติกรรม และสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้โดยการสัมภาษณ์ในขณะที่ได้ทำงานร่วมกัน พบว่าผู้ใช้มีความพึงพอใจในโปรแกรมที่สร้างขึ้นซึ่งตอบโจทย์การแก้ปัญหา และตรงตามต้องการที่ตั้งไว้

จุดเด่นของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นคือ สามารถตอบโจทย์ให้กับสถานประกอบการที่มีความต้องการนอกเหนือจากที่โปรแกรมสำเร็จรูปทำได้ และมีต้นทุนต่ำ ลดขั้นตอนในการรวบรวมเอกสารสำหรับประมวลผล ลดขั้นตอนการกรอกข้อมูลเวลาปฏิบัติงานด้วยมือ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์ประภา สีชาเหง้า และ รัชดา ภักดียิ่ง ที่

พบว่า การใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถช่วยลดเวลาการทำงาน ลดเอกสาร และลดความยุ่งยากและซับซ้อนของขั้นตอนการทำงานได้ ทิพย์ประภา สีชาเหง้า และรัชดา ภักดียิ่ง (2563 : 88-98) โดยทั้งนี้ใช้วิธีนำเข้าข้อมูลจากไฟล์สแกนลายนิ้วมือแทน และมีส่วนติดต่อกับผู้ใช้หรือหน้าต่างการทำงาน (User Interface) ที่สามารถแยกทำงานได้อย่างอิสระ แนวทางการพัฒนาต่อไปคือ พัฒนาอัลกอริทึม (Algorithm) สำหรับการโหลดข้อมูลพื้นฐานจากไฟล์อื่นๆ ที่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน และพัฒนารูปแบบการแสดงผลรายงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.การประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมประมวลผลรายได้

จากผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าด้านโครงสร้างหน้าต่างการทำงานมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งประเด็นการนำเข้าข้อมูล และการมีรูปแบบหน้าต่างการทำงานที่เหมาะสมอยู่ในระดับมากกว่าประเด็นอื่นๆ ส่วนด้านการใช้งานมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.43 อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำงานวิจัยเพื่อไปใช้ประโยชน์และการพัฒนางานวิจัยในครั้งต่อไป ในงานวิจัยการพัฒนาโปรแกรมประมวลผลรายได้ของพนักงานด้วย เอ็กเซล วีบีเอ มีดังนี้

1.ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1การศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายสถานประกอบการ

อื่นๆ เพื่อความหลากหลายของข้อมูล ซึ่งจะทำให้การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมด้านการประมวลผลรายได้ของพนักงานมีความยืดหยุ่นเป็นมาตรฐานเดียวกัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างเหมาะสม

1.2นำองค์ความรู้ที่ได้จากการประยุกต์ใช้งาน Excel VBA กับงานด้านอื่นๆ เช่น การคำนวณ

BOQ การจัดการใบเบิกสินค้า และการจัดการในคลังสินค้า (Stock) สำหรับบริษัทรับสร้างบ้านหรือสามารถพัฒนาจุดเด่นของ Excel VBA ด้านการเป็น User Interface กับการศึกษาโดยเฉพาะด้านงานวิจัย เช่น การพัฒนานวัตกรรมถังขยะสะสมคะแนน ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับสร้างประโยชน์ต่อสังคมได้ โดยให้ Excel VBA เป็น User Interface ประมวลผลคะแนนสะสม และแสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ทิ้งขยะ เป็นต้น

1.3การใช้งานโปรแกรมที่ออกแบบจะอาศัย Excel VBA ที่ทำงานบนโปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งถ้าจะนำไปประยุกต์ใช้งานกับคอมพิวเตอร์เครื่องอื่นๆ จะต้องทำการติดตั้งฟังก์ชันนักพัฒนาให้กับ Microsoft Excel กับเครื่องเป้าหมาย ดังนั้นควรนำวิธีการ Compile Excel VBA เป็นไฟล์ EXE เพื่อความสะดวกกับการใช้งานกับเครื่องอื่นๆ แม้ว่าเครื่องนั้นจะไม่มีโปรแกรม Microsoft Excel ก็ตาม

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการประยุกต์ใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นกับสถานประกอบการเป้าหมายเพื่อทดสอบความพึงพอใจของพนักงานอื่นๆ ที่มีต่อพนักงานฝ่ายบุคคล ซึ่งจะทำให้ทราบถึงผลกระทบต่างๆ ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพิ่มเติมเมื่อมีการนำโปรแกรมมาประมวลผลรายได้ของพนักงาน มาใช้แทนการประมวลผลแบบดั้งเดิม

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์. (2560). ข้อมูลการจดทะเบียนนิติบุคคลประจำปี 2560. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2562. แหล่งที่มา : https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statisic/2560/H26/H26_2017.pdf

จีราวุธ วารินทร์. (2559). *Excel VBA ฉบับสมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร : บริษัท รีไวว่า จำกัด

ทิพย์ประภา สีชาเหง้า และ รัชดา ภักดียิ่ง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี ด้วยระบบ GFMIS ของหน่วยงานศาล ในสังกัดสำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 4. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,* 10 (1), 88-98

บริษัท ไบท์เบรน จำกัด. (2561). *โปรแกรม Amanda. ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2562 แหล่งที่มา : http://www.byte-brain.co.th.

เพชรายุทธ แซ่หลี และคณะ (2560). *การจัดเส้นทางการขนส่งน้ำดื่มโดยใช้การ*โปรแกรมเชิงเส้น กรณีศึกษา : ห้างหุ้นส่วนจำกัด รัศมี 2015. *วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,* 10 (2), 48-59

ภคภูมิ ชาญณรงค์. (2559). *ปัจจัยความต้องการซอฟต์แวร์การวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจส่งออกข้าว.* การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกระบบสารสนเทศ. คณะบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศิริพร ตั้งวิบูลย์พาณิชย์. (2557). การพัฒนาโปรกแกรมเพื่อประมวลผลแบบสอบถามโดยใช้ภาษา VBA ในโปรแกรมสำเร็จรูปไมโครซอฟต์เอ็กเซล. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,* 6 (12), 59-70

Phisal Srinaul. (2016). *Applying Mathematical Programming For Resource Allocation Problem Toreduce Productionplanning Time.* Research Report: University: Thammasat University.

การประเมินสมรรถนะหลักและความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Evaluation of Core Competencies and Needs for Improving Core Competencies Whom Performing Administrative Tasks, Nursing Division, Srinagarind Hospital, Faculty of Medicine, Khon Kaen University

ณัฐปภัษร์ ธนวิรุฬห์โอฬาร,
นิภาพรรณ ฤทธิรอด, พัชรินทร์ อ้วนไตร และ สุดถนอม กมลเลิศ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Natpaphat Thanawirunoran,
Niphaphorn Rittirod, Patcharin Aountri and Sudthanom Kamollerd
Khon Kaen University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : pattch@kku.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินสมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ 2) ศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาล ศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 65 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.11) โดยสมรรถนะหลักของของบุคลากรของในอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ($\overline{X}$ =4.23) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ =4.17) ด้านการบริการที่ดี ($\overline{X}$ =4.13) ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ($\overline{X}$ =4.08) และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\overline{X}$ =3.95) ตามลำดับ

2. ความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า บุคลากรต้องการให้มีการอบรมพัฒนาบุคลากร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ของการปฏิบัติงานทางด้านเอกสาร การสร้าง

* วันที่รับบทความ: 22 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 14 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 15 กันยายน2563
Received: August 22, 2020; Revised: September 14, 2020; Accepted: Septembe 15, 2020

เสริมพันธภาพที่ดี ความรัก ความสามัคคีของบุคลากรภายในทีม การจัดทำแผนผังการปฏิบัติให้ชัดเจน การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกในการให้บริการที่ดี การสร้างระบบงานและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในหมวดหมู่งานที่ปฏิบัติ มีการติดตามประเมินผลและนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนางานนำสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: สมรรถนะหลัก; งานธุรการ; งานบริการพยาบาล

Abstracts

The objectives of this research were to 1) assess the core competencies of administrative personnel in nursing services of Srinagarind hospital 2) study the need to develop core competencies of administrative personnel in nursing services of Srinagarind Hospital, Faculty of Medicine, Khon Kaen University. This quantitative research used purposive sampling method to get a sample group of 65 people that were administrative personnel in nursing services of Srinagarind Hospital, Faculty of Medicine., Khon Kaen University. Questionnaire was used as research tool for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that: 1. Overall core competencies of administrative personnel in nursing services of Srinagarind hospital were at high level with mean ($\overline{X}$) value 4.11, where all five aspects of core competencies of administrative personnel were at high level: Integrity and ethics ($\overline{X}$ =4.23), Teamwork ($\overline{X}$ =4.17), Good services ($\overline{X}$ =4.13), professional expertise ($\overline{X}$ =4.08), and Achievement motivation ($\overline{X}$ =3.95), respectively.

2. For the need to develop core competencies of administrative personnel in nursing services of Srinagarind Hospital, Faculty of Medicine, Khon Kaen University, it was found that the staff wanted to have: training and development programs to exchange knowledge and develop new skills on documentation, working relation for a good bond and unity of a team, clear operational plan, moral support, service-minded awareness, establishment of clear work system, monitoring and evaluation for further information and development in order to have the work more efficient.

Keywords: Core Competencies; Administrative; Nursing Services

บทนำ

ปัจจุบัน การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่องค์กรต่างๆ กำลังให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะทรัพยากรบุคคลเปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่าและสามารถสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์การทุกองค์การ จึงพยายามแสวงหากลยุทธ์หรือเครื่องมือมาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น การบริหารจัดการผู้มีความสามารถสูง (Talent Management) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลโดยใช้ทักษะเป็นพื้นฐาน (Skill based Human Resource Management) การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) และการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นพื้นฐาน (Competency-based Human Resource Management) เป็นต้น (ธารีรัตน์ ขูลีลัง, 2561 : 91-105;

Gupta, B., 2011 : 27) อย่างไรก็ดีบรรดาเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรบุคคลการใช้สมรรถนะเป็นพื้นฐาน (Competency-based Human Resource Management) นับเป็นเครื่องมือที่ผู้บริหารและนักบริหารทรัพยากรบุคคลกำลังให้ความสนใจและนิยมมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสมรรถนะ (Competency) เป็นพื้นฐานของการบริหารงานด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการผู้มีความสามารถสูง การบริหารผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาความก้าวหน้าตามสายวิชาชีพ เป็นต้น (อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, 2547 : 87; เสน่ห์ จุ้ยโต, 2559 : 163; McChlelland, D.C., 1993 : 5-6) สำหรับภาคราชการพบว่าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้มีการนำระบบสมรรถนะมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับหน้าที่และกำหนดให้ทุกคนต้องมีคือ สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำกลุ่มงาน เพื่อส่งผลให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดในการปฏิบัติงาน สำหรับระบบราชการพลเรือนต่อไป

งานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นหน่วยงานหลักของงานบริการพยาบาล ที่มีลักษณะเป็นสำนักงาน โดยเป็นศูนย์กลางในการให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านเอกสารให้กับแผนกการพยาบาลต่างๆ รวม 15 แผนก และ 31 หน่วยงาน โดยทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน ทั้งในรูปแบบการรับ–ส่งเอกสารทางราชการ เอกสารทางวิชาการ การศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ และอื่นๆ ซึ่งในปัจจุบันจะมีปริมาณเอกสารเข้า–ออกเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานของ หน่วยธุรการ งานบริการพยาบาล อาจกล่าวได้ว่า เป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในระดับสูงทางการจัดการด้านเอกสารและการสนับสนุนการให้บริการงานด้าน การเรียน การสอน งานบุคคล การเงิน และอื่นๆ และยังเป็นหน่วยงานที่ให้บริการแก่หน่วยงานต่างๆ ในโรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นด้วย จากสภาพปัจจุบันในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการงานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ พบว่าการดำเนินงานยังไม่เป็นระบบ จำนวนเจ้าหน้าที่ธุรการยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขาดความรู้และเข้าใจการปฏิบัติงาน จึงทำให้เกิดข้อผิดพลาด ในการทำงาน อีกทั้งมีปริมาณงานมากและภาระงานที่หลากหลาย ต้องทำงานอย่างเร่งด่วนภายใต้เวลาอันจำกัด บุคลากรมีการเข้า–ออก หรือย้ายงานบ่อยๆ ทำให้ไม่มีความเข้าใจและรู้ในบริบทของหน่วยงานเท่าที่ควร การจัดเก็บเอกสารยังไม่เป็นระบบ ไม่เป็นหมวดหมู่ใช้เวลาสืบค้นนาน เอกสารข้อมูลมีจำนวนมากสถานที่จัดเก็บไม่เพียงพอ ทำให้การปฏิบัติงานธุรการไม่เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้น หน่วยธุรการ งานบริการพยาบาล จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานด้านธุรการ ของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ เพื่อจะพัฒนาคุณภาพของระบบงานธุรการให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงานเป็นทีม ลดระยะเวลาการรอคอยและการให้บริการที่เป็นเลิศ เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ปรัชญา และพันธกิจของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วย 5 สมรรถนะหลัก ได้แก่ 1. การบริการที่ดี 2. การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 3. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 4. การทำงานเป็นทีม 5. การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และสมรรถนะเฉพาะตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามสายงาน หน่วยงาน และส่วนราชการ (สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัน

ขอนแก่น, 2554 : ออนไลน์) ทั้งนี้ การกำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ปรัชญา และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ประกอบกับการปรับเปลี่ยนการบริหารงานนอกระบบของมหาวิทยาลัย เป็นผลให้บุคลากรแต่ละตำแหน่งต้องมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งและหน้าที่ให้เป็นไปตามงานที่ปฏิบัติ โดยปฏิบัติงานตามคำสั่งที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้รับผิดชอบหรือรับมอบหมาย ซึ่งอาจส่งผลบางประการทำให้การปฏิบัติของบุคลากร ขาดประสิทธิภาพหรือผลสัมฤทธิ์ลดลง ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายนโยบายของมหาวิทยาลัย งานบริการพยาบาล มองเห็นถึงความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนาบุคลากรให้บุคลากรภายใต้แผนปฏิรูประบบบริหารราชการแนวใหม่ภาครัฐ ที่เน้นผลสัมฤทธิ์ในการทำงานเป็นระบบและต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรในทุกสายอาชีพมีการวางแผน เพื่อที่จะพัฒนาสมรรถนะให้กับบุคลากรผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินสมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 65 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยแบบสอบถามมีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส สังกัด / แผนกฯ / หน่วยงาน ระยะเวลาการทำงานในงานบริการพยาบาล ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ โดยทำการประเมิน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการที่ดี ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ด้านการยึด

มั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และด้านการทำงานเป็นทีม มีข้อคำถาม 31 ข้อ มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วัดระดับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานเป็น 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถามได้ประยุกต์คำถามจากงานวิจัยของ เนตรนภา ตะลาด และอาคม อึ่งพวง (2560: 36-44) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาทดลองแจก (Try Out) จำนวน 30 ชุด จากการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัครวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.8 นั่นคือ แบบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาได้ (Sekaran, U. & Bougie, R., 2016: 127)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหารงานบริการพยาบาล (หัวหน้างานบริการพยาบาล) โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามแจกให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ ทุกแผนกการพยาบาล ด้วยตนเองและขอความร่วมมือ เพื่อตอบแบบสอบถาม พร้อมส่งคืนภายใน 7 วัน โดยการนำไปหย่อนลงในกล่องที่ได้เตรียมไว้ หากยังได้รับแบบสอบถามไม่ครบตามจำนวนจะมีจดหมายตามอีกครั้งและขอความร่วมมือส่งแบบสอบถามคืนภายใน 3 วัน

3) ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามทั้งหมด แล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้ 1) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายข้อมูลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล 2) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบาย โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย การแปลความหมายค่าเฉลี่ยมาตามแนวคิดของ Best, J.W. (1997 : 301) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

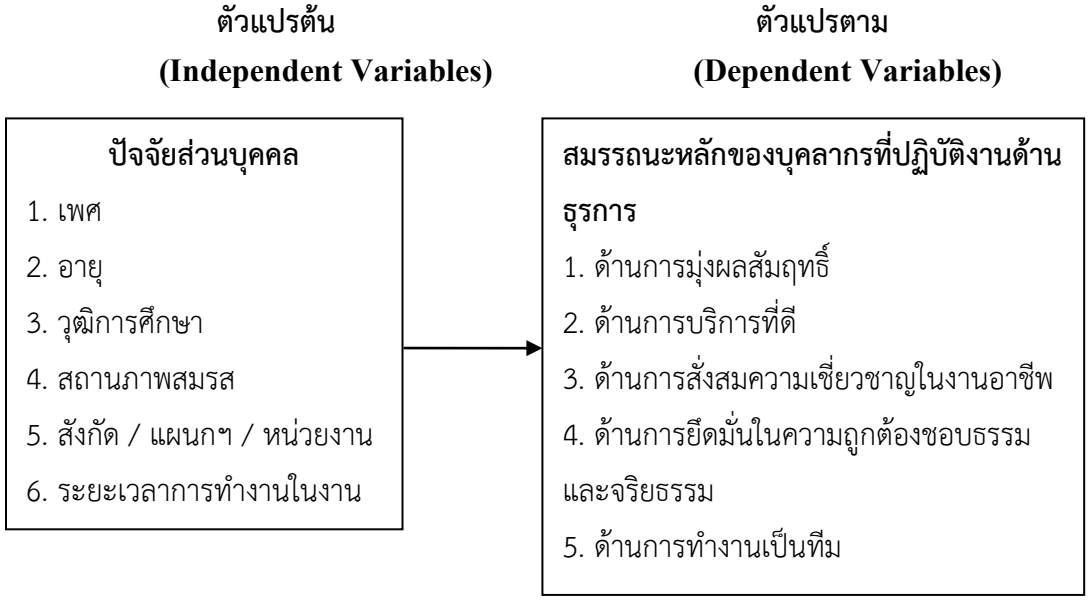
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาการประเมินสมรรถนะหลักและความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 95.38) วุฒิการศึกษา ปวช./ปวส./อนุปริญญา (ร้อยละ 50.77) แผนกที่สังกัดงานบริการพยาบาล (ร้อยละ 40.00) และระยะเวลาการทำงานในงานบริการพยาบาล 1-3 ปี (ร้อยละ 49.23)

2. สมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะหลักของของบุคลากรของในอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริการที่ดี ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สมรรถนะหลักของบุคลากร	$\overline{X}$	S.D.	ระดับสมรรถนะหลัก
ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	3.95	1.02	มาก
ด้านการบริการที่ดี	4.13	0.93	มาก
ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ	4.08	0.96	มาก
ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม	4.23	0.87	มาก
ด้านการทำงานเป็นทีม	4.17	0.91	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	**4.11**	**0.94**	**มาก**

จากสมรรถนะหลักของของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อธิบายในรายด้านดังนี้

1.ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.23 โดยที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ซื่อสัตย์ สุจริต ยึดมั่นในจรรยาบรรณอาชีพ มุ่งให้ภารกิจในหน้าที่สัมฤทธิ์ผล และธำรงความถูกต้อง ยึดผลประโยชน์ขององค์การเป็นสำคัญ

2. ด้านการทำงานเป็นทีม ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.17 โดยที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ มีการเสริมสร้างความสามัคคีอันดีกับเพื่อนร่วมทีม เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ ปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน โดยมุ่งภารกิจในหน้าที่สัมฤทธิ์ผลเป็นสำคัญ สร้างความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นได้ดี การให้ความร่วมมืออันดีกับเพื่อนร่วมทีมเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ ความสามารถเป็นผู้นำทีมในการสอนงาน หรือให้แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานแก่ผู้ร่วมงาน การชื่นชมยินดีแก่เพื่อนร่วมงานเมื่อประสบความสำเร็จหรือได้รับรางวัล มีความรับผิดชอบงานให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันกับเพื่อนในทีม และยอมรับความแตกต่างของเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

3. ด้านการบริการที่ดี ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.13 โดยที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการมีให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรี สุภาพ และใส่ใจผู้รับบริการ หน่วยงานสื่อสารการให้บริการที่ดีต่อผู้ปฏิบัติงานเพื่อสร้างค่านิยมร่วมภายในหน่วยงาน สามารถปรับขั้นตอนการดำเนินงานได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดปัญหา มีการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน แก่ผู้รับบริการ และหน่วยงานมีการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการและนำผลมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.08 โดยที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการหได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาหาความรู้ภายใต้

การสนับสนุนของหน่วยงาน เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการอบรม หรือสัมมนา เป็นต้น นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม แนะนำหรือแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ สามารถใช้กระบวนการวิจัยมาพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง และมีความตั้งใจใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าเพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถเชิงวิชาการอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=3.95 โดยที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการ มีการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดี มีการปรับปรุง ติดตามตรวจสอบคุณภาพงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด มีการพัฒนาผลงานอย่างคิดสร้างสรรค์ตามความถนัดและสนใจ มีการพัฒนาขั้นตอนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ในการกำหนดแผนการปฏิบัติงานในหน่วยงาน นำความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนางานที่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนางานที่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และมีความกระตือรือร้นและใส่ใจในการปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ

6. ความต้องการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านธุรการงานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานต้องการให้ให้มีพัฒนาต้อง 5 ด้าน ได้แก่ การอบรมพัฒนาบุคลากร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ของการปฏิบัติงานทางด้านเอกสาร การสร้างเสริมพันธภาพที่ดี ความรัก ความสามัคคีของบุคลากรภายในทีม การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและนำไปใช้ การจัดทำแผนผังการปฏิบัติให้ชัดเจน การกำหนดหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนได้ปฏิบัติงาน การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกในการให้บริการที่ดีการให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหา การสร้างระบบงานและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในหมวดหมู่งานที่ปฏิบัติ มีการติดตามประเมินผลและนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนางานนำสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากบุคลากรต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ยึดมั่นในจรรยาบรรณอาชีพ และสามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวาพร พรหมจอม, และคณะ (2561 : 97-106) พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม อยู่

ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวัลย์ พุฒติ (2562 : 12-28) พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม อยู่ในระดับมาก

2. ด้านการทำงานเป็นทีม ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากจากบุคลากรมีความสามัคคีในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ให้ความร่วมมืออันดีกับเพื่อนร่วมทีม ทำให้งานที่รับผิดชอบงานบรรลุเป้าหมาย ประสบผลสำเร็จ และสัมฤทธิ์ผล อีกทั้งการทำงานเป็นทีมส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรนภา ตะลาด และอาคม อึ่งพวง (2560: 36-44) ที่พบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ วิลาวัลย์ พุฒติ (2562 : 12-28) พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3. ด้านการบริการที่ดี ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นผลมาจากบุคลากรให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรี สุภาพ เต็มใจและใส่ใจผู้รับบริการในการให้บริการมีการดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดปัญหา มีการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน แก่ผู้รับบริการ และมีการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการและนำผลมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้บุคลากรมีการบริการที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของ เนตรนภา ตะลาด และอาคม อึ่งพวง (2560: 36-44) พบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการบริการที่ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

4. ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นผลอันเนื่องมาจากบุคลากรได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน มีการแนะนำ มีความตั้งใจใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าเพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถเชิงวิชาการ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับเพื่อนร่วมงาน เพื่อนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สว่างวงศ์ หมายเทียมกลาง และนภาพร วงษ์วิชิต (2562 : 290-314) พบว่า ระดับสมรรถนะหลักด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ อยู่ในระดับมาก

5. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ระดับสมรรถนะหลักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากในการทำงานบุคลากรมีการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดี มีการปรับปรุง ติดตามตรวจสอบคุณภาพงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด นำความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนางานที่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ สอดคล้องงานวิจัยของ เนตรนภา ตะลาด และอาคม อึ่งพวง (2560: 36-44) พบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

จากผลการศึกษา เห็นได้ว่า การนำสมรรถนะหลักมาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคลช่วยให้องค์การได้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำองค์การไปสู่ความเป็นเลิศได้ (Spencer, L.M., & Spencer, S.M., 1993 : 115; Roy, A.B., & Ray, S., 2019 : 88-89)

ข้อเสนอแนะ

1.ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ควรสนับสนุนบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ซื่อสัตย์ สุจริต ยึดมั่นในจรรยาบรรณอาชีพ มุ่งให้ภารกิจในหน้าที่สัมฤทธิ์ผล ธำรงความถูกต้อง และยึดผลประโยชน์ขององค์การและการให้บริการเป็นสำคัญ

2. ด้านการทำงานเป็นทีม ควรมีการสร้างเสริมพันธภาพที่ดี ความรัก ความสามัคคีของบุคลากรภายในทีม เพื่อสร้างการทำงานเป็นทีม อันจะนำมาซึ่งสมรรถนะการทำงานเป็นทีม ควรมีการจัดทำแผนผังการปฏิบัติให้ชัดเจน การสร้างระบบงานและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในหมวดหมู่งานที่ปฏิบัติ

3. ด้านการบริการที่ดี ควรมีการสร้างจิตสำนึกในการให้บริการที่ดี เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีการยกมือไหว้ทักทาย และการยิ้มแย้มให้กับผู้ติดต่องาน มีบุคลิกภาพที่ดี พูดจาไพเราะ

4. ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน หรือส่งบุคลากรไปอบรมในหัวข้อที่สนใจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ของการปฏิบัติงานทางด้านเอกสาร

5. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ควรมีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการให้รางวัลจูงใจให้บุคคลากรปฏิบัติงานได้ตามสมรรถนะหลัก และควรมีการติดตามประเมินผลและนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนางานนำสู่การปฏิบัติเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทิวาพร พรหมจอม และคณะ. (2561). ประสิทธิผลการปฏิบัติตามสมรรถนะหลักของข้าราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา,* 15 (71), 97-106.

ธารีรัตน์ ขูลีลัง. (2561). การบริหารจัดการผู้ที่มีสมรรถนะสูงขององค์การ. *วารสารวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,* 3 (6), 91-105.

เนตรนภา ตะลาด และอาคม อึ่งพวง. (2560). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรสายสนับสนุนด้านวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น,* 11 (4), 36-44.

วิลาวัลย์ พุตติ. (2562). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของบุคลากรโรงพยาบาลบ้านโป่ง. *วารสารหัวหินสุขใจไร้กังวล,* 4 (3), 12-28.

สว่างวงศ์ หมายเทียมกลาง และนภาพร วงษ์วิชิต. (2562). สมรรถนะหลักที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา สายสนับสนุนมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์,* 6 (2), 290-314.

สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลันขอนแก่น. (2554) ประกาศ ก.บ.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับที่ 4/2554). *ออนไลน์*.สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2563 แหล่งที่มา: https://rsdi.kku.ac.th/

download/rsdi/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%9A%E0%B8%A14_54_%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%94%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%96%E0%B8%99%E0%B8%B0.pdf

เสน่ห์ จุ้ยโต. (2559). *องค์การสมัยใหม่สู่องค์การสมรรถนะสูง.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2547). *แนวคิดเรื่องสมรรถนะ Competency: เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Best, J.W. (1997*). Research in Education.* (3rd ed). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Gupta, B. (2011). Competency Framework for Human Resources Management. New Delhi: Concept Publishing.

McChlelland, D.C. (1993). Intelligence is not the best predictor of job performance. *Current Directions in Psychological Science,* 2(1), 5-6.

Roy, A.B., & Ray, S. (2019). *Competency Based Human Resource Management.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research Methods For Business: A Skill Building Approach.* (7th ed). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Spencer, L.M., & Spencer, S.M. (1993). *Competency at Work: Models for Superior Performance.* New York: John Wiley and Sons.

แนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

Guideling to increase fresh milk drinking of dairy farming promotion organization of thailand (d.p.o.) case study of seniorhigh school in phetchabun province

จอมพรรณ มารอด และ ช่อ วายุภักตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Jompun Marod and Chaw Wayoopagtr
Khon Kaen University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Jompun.m@dpo.go.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เสนอแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 380 ราย การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดทำแนวทางการตลาด

ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมการบริโภค พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดื่มนมรสจืดธรรมชาติ โดยดื่มสัปดาห์ละ 3 ถึง 4 ครั้ง เหตุผลที่บริโภคนมโคสดพร้อมดื่มเนื่องจากมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลระดับมากที่สุด ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา มีอิทธิพลระดับมาก ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลระดับปานกลางและได้เสนอแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ โครงการที่ 1 การปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โครงการที่ 2 การปรับปรุงเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย

คำสำคัญ: นมโคสดพร้อมดื่ม แผนการตลาด; พฤติกรรมการบริโภค; ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

---

* วันที่รับบทความ: 16 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 20 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 21 กันยายน2563
Received: August 16, 2020; Revised: September 20, 2020; Accepted: September 21, 2020

Abstracts

This research aimed to 1) explore the consumption behavior and marketing mix factors influencing decision making to consume the freshmilk drinking of high school students in Muang district, Phetchabun Province, 2) propose a guideline for increasing of the freshmilk drinking consumption of high school students in Muang district, Phetchabun Province. This study is a quantitative research. Questionnaire was used as data collection tool from 380 high school students. Convenience Sampling was employed. The data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, mean and standard deviation, together with analysis of the general environment, competition within an industry with five forces model, and make a marketing plan.

A result of this study was found in the following aspects: the result of consumption behavior; most of the samples drank tasteless natural milk. They drank milk 3-4 times weekly. The reason for consuming freshmilk drinking was its nutritional value and beneficial to health. Marketing mix factors influencing decision making to consume the freshmilk drinking of high school students in Muang district, Phetchabun Province found that marketing promotion was the highest influential, product and price was high, and distribution channels was moderate. Guideline for increasing of the freshmilk drinking consumption of high school students in Muang district, Phetchabun Province, had two projects. Project 1: Packaging improvement, project 2: Improvement and expansion of distribution channels.

Keywords: Freshmilk drinking Marketing plan; Consumption behavior; Marketing mix factors

บทนำ

นมเป็นเครื่องดื่มที่มีคุณค่าสูงและมีประโยชน์ต่อร่างกาย เนื่องจากมีโภชนาการสูง มีสารอาหารครบทุกหมู่ที่ร่างกายต้องการเพื่อนำไปใช้ในการเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ได้แก่ แคลเซียม โปรตีน ไขมัน วิตามินเอ วิตามินบี วิตามินดี วิตามินอี วิตามินเค โดยเฉพาะโปรตีนที่มีความจำเป็นต่อการเติบโตแข็งแรงของร่างกาย ประชาชนควรบริโภคอาหารที่มีโปรตีนคุณภาพดี อย่างเนื้อสัตว์ ไข่ และโปรตีนนม ร่วมกับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการอื่นๆ เพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารได้ครบครัน โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเจริญเติบโตจะมีความต้องการสารอาหารเหล่านี้มากกว่าผู้ใหญ่ เพราะร่างกายต้องนำไปสร้างกระดูก ฟัน กล้ามเนื้อ ฯลฯ และหากได้รับสารอาหารเหล่านี้ไม่เพียงพอกับความต้องการแล้ว จะทำให้เด็กเป็นโรคขาดสารอาหารหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดโปรตีน เพราะนอกจากจะมีผลเสียต่อร่างกายแล้ว ยังมีผลต่อสติปัญหาของเด็กด้วย นอกจากนี้นมยังเป็นแหล่งอาหารที่ให้แคลเซียมได้มากที่สุด และร่างกายสามารถดูดซึมได้ดีกว่าเมื่อเทียบกับแหล่งอาหารอื่น ความสำคัญแคลเซียมนั้นเพื่อนำไปใช้ในการสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรง เนื่องจากกระดูกในร่างกายนั้นจำเป็นต้องเสริมสร้างความแข็งแรงอยู่ตลอดเวลา เพื่อช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอและป้องกันปัญหากระดูกร้าวหรือแตกหักง่ายเมื่ออายุมากขึ้น ดังนั้น นมจึงเป็นเครื่องดื่มที่สามารถรับประทานได้ทุกเพศทุกวัย เพราะดื่มได้ง่าย รสชาติอร่อย และทำให้อิ่มท้อง นอกจากนี้นมยังเป็นเครื่องดื่มสุขภาพที่แท้จริง เนื่องจากมีรับรองว่านมและผลิตภัณฑ์จากนม เป็นอาหารพร้อมบริโภคที่หาได้ง่าย จัดอยู่ในกลุ่มอาหารที่มีแร่

ธาตุแคลเซียมสูงที่สุด มีสารอาหารโปรตีนและเกลือแร่ที่จำเป็นต่อร่างกาย อาทิเช่น วิตามิน ไขมัน กรดอะมิโน คาร์โบไฮเดรต และฟอสฟอรัส เป็นต้น (สิริมาพร ลีพรหมรัตน์,2557: 103-123)

นมจึงมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพของคนไทย จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เพิ่มการผลิตนมโค และรณรงค์ให้ดื่มนมเพิ่มมากขึ้น โดยเด็กเล็กจนถึงเด็กวัยรุ่นควรจะต้องดื่มนมอย่างน้อยวันละ 2-3 แก้ว แต่จากข้อมูลปี 2562 พบว่า การดื่มนมของคนไทย เฉลี่ยคนละ 18 ลิตรต่อปี หรือคิดเป็น 2 แก้วต่อสัปดาห์ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งโลกที่มีอัตราการบริโภคของประชากรทั้งโลกเฉลี่ย 113 ลิตรต่อคนต่อปี โดยเฉพาะทวีปยุโรปมีบริโภคนม 274 ลิตรต่อปีต่อคน อเมริกาเหนือ 237 ลิตรต่อคนต่อปี อเมริกาใต้ 124 ลิตรต่อคนต่อปี ในขณะที่ภูมิภาคเอเชียมีอัตราการบริโภคเฉลี่ย 66 ลิตรต่อคนต่อปี โดยคนญี่ปุ่นมีอัตราการบริโภค 90 ลิตรต่อปีต่อคน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย,2562: ออนไลน์) รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมในคนไทยดื่มนมตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงอายุ จากแผนยุทธศาสตร์โคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560 - 2569 ได้ตั้งเป้าให้คนไทยบริโภคนมมากขึ้นให้ได้ 25 ลิตรต่อคนต่อปี ซึ่งผลการบริโภคนมที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้เกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมไทยเลี้ยงโคนมและผลิตน้ำนมคุณภาพดีให้คนไทยได้ดื่ม เกษตรกรมีความมั่นคง ด้านอาชีพ คนไทยมีสุขภาพแข็งแรง ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีการส่งเสริมให้เยาวชนที่เป็นกำลังของชาติดื่มนมโคมากขึ้น เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของกำลังที่สำคัญของชาติ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, 2559: ออนไลน์)

ผู้ดีศึกษาได้มีความสนใจในการที่จะศึกษาพฤติกรรมการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำผลการศึกษาไปเสนอเป็นแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีอายุตั้งแต่ 15-18 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 7,036 คน (อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์, 2561 : 25)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15-18 ปี และอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973: 727-728) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง 380 คน แบ่งจำนวนประชากรจากจำนวนโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 8 โรงเรียน การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยแบบสอบถามมีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นการศึกษา ประเภทการพักอาศัย ความถี่ในการได้รับรายได้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย เหตุผลที่เลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม ความถี่ในการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม ค่าใช้จ่ายในการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มโดยเฉลี่ย ปริมาณการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม สถานที่ประจำในการซื้อนมโคสดพร้อมดื่ม ตรายี่ห้อที่เลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม รสชาติที่บริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม สื่อประชาสัมพันธ์ที่ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับนมโคสดพร้อมดื่ม บุคคลที่มีผลต่อการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามหลักการของลิเคร์ท (Likert) ซึ่งมี 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 82) จำนวน 14 ข้อ จากการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.85 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.8 นั่นคือ แบบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาได้ (Sekaran & Bougie, 2013: 127)

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือในการแจกแบบสอบถามจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่นถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ต้องการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ทำการแจกแบบสอบถาม จำนวน 380 ฉบับ โดยการแจกจ่ายและเก็บคืนแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100

3) ทำการเก็บแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบเรียบร้อยแล้ว 4) ตรวจความถูกต้องความครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

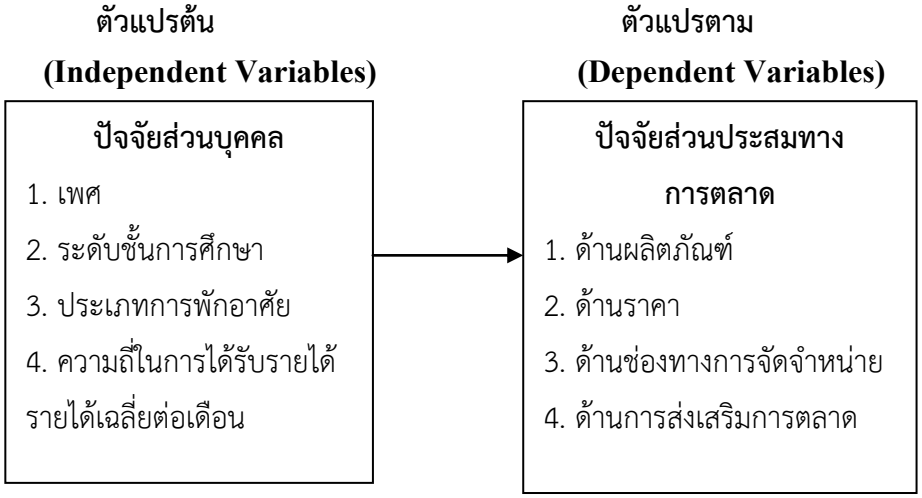
หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้

1) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

2. ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ( ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่ม กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 72.00) โดยศึกษาอยู่ระดับชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 (ร้อยละ 42.5) มีการพักอาศัยอยู่กับมารดาบิดามากที่สุด (ร้อยละ 74.25) ได้รับเงินรายได้ทุกวัน (ร้อยละ 59.25) โดยมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,051 บาทถึง 3,100 บาท (ร้อยละ 38.75)

2. พฤติกรรมการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กลุ่มนักเรียนตัวอย่างเลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มเนื่องจากมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสุขภาพเป็นจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ39) มีการดื่มนมมากที่สุดสัปดาห์ละ 3 ถึง 4 ครั้ง (ร้อยละ42.50) ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มเดือนละ 101 บาทถึง 200 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 46.00) โดยปริมาณที่บริโภคนมโคสดพร้อมดื่มเป็นประจำ ได้แก่ ปริมาณ 180 ซีซี (ร้อยละ 28.25)

กลุ่มนักเรียนตัวอย่างส่วนใหญ่จัดซื้อนมโคสดพร้อมดื่มที่ร้านสะดวกซื้อเป็นประจำ (ร้อยละ 52.75) เลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มตราโฟร์โมสต์ (ร้อยละ 21.00) ซึ่งใกล้เคียงกับตราดัชมิลค์ (ร้อยละ 20.25) และเลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มรสจืดธรรมชาติเป็นประจำมากที่สุด (ร้อยละ 56.25) โดยกลุ่มนักเรียนตัวอย่างได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับนมโคสดพร้อมดื่มผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ (ร้อยละ 26.25) และบุคคลที่มีผลต่อการบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มมากที่สุด ได้แก่ บิดามารดา (ร้อยละ 74.75)

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคนมโคสด พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=3.76 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อด้านการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลระดับมากที่สุด รองลงมาด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา มีอิทธิพลระดับมาก ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลระดับปานกลาง ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคนมโคสดรายข้อ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคนมโคสด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่า S.D.	แปลความหมาย
ด้านผลิตภัณฑ์			
1. รสชาติดี เข้มข้น ชวนให้รับประทาน	4.57	0.61	มีอิทธิพลมากที่สุด
2. บรรจุภัณฑ์สวยงาม น่ารับประทาน	4.31	0.78	มีอิทธิพลมากที่สุด
3. น้ำนมมีคุณภาพดี	3.39	1.01	มีอิทธิพลปานกลาง
4. มีคุณค่า ประโยชน์ต่อสุขภาพ	4.36	0.92	มีอิทธิพลมากที่สุด
5. ตรายี่ห้อสินค้าเป็นที่รู้จัก	3.04	0.96	มีอิทธิพลปานกลาง
ภาพรวมด้านผลิตภัณฑ์	3.93	0.87	มีอิทธิพลมาก
ด้านราคา			
1. ความเหมาะสมของราคา คุ้มค่ากับคุณภาพ	4.24	0.58	มีอิทธิพลมากที่สุด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่า S.D.	แปลความหมาย
2. ราคาต่ำกว่าเครื่องดื่มประเภทอื่น	3.28	0.78	มีอิทธิพลปานกลาง
ภาพรวมด้านราคา	3.76	0.68	มีอิทธิพลมาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย			
1. หาซื้อง่าย	4.63	0.66	มีอิทธิพลมากที่สุด
2. มีการจัดจำหน่ายบริการถึงบ้าน	2.73	0.51	มีอิทธิพลปานกลาง
3. มีจำหน่ายตลอด 24 ชั่วโมง	1.89	1.01	มีอิทธิพลน้อย
ภาพรวมด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.08	0.73	มีอิทธิพลปานกลาง
ด้านการส่งเสริมการตลาด			
1. มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์	4.28	0.56	มีอิทธิพลมากที่สุด
2. มีการลดราคาตามโอกาสเทศกาล	4.23	0.51	มีอิทธิพลมากที่สุด
3. มีสินค้าของแถม	4.37	0.63	มีอิทธิพลมากที่สุด
4. มีนโยบายรณรงค์จากหน่วยงานภาครัฐ	4.06	0.69	มีอิทธิพลมาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.26	0.60	มีอิทธิพลมากที่สุด
ภาพรวม	3.76	0.72	มีอิทธิพลมาก

4. แนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ได้นำเสนอโครงการ จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ โครงการที่ 1 การปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โครงการที่ 2 การปรับปรุงเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปแนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
โครงการปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์	-เพื่อเพิ่มยอดขายนมโคสดพร้อมดื่มของบริษัท -เพื่อให้ลูกค้ามีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นในการเลือกบริโภคนมโคสดพร้อมดื่ม -เพื่อสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ประเภทนมโคสด	ค่าจ้างออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นเงิน 10,000 บาท	มียอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,004,069,822 บาทต่อปี

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	พร้อมดื่มตราอื่นๆ ได้		
โครงการปรับปรุงเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย	-เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายนมโคสดพร้อมดื่มของบริษัท -เพื่อเพิ่มยอดขายนมโคสดพร้อมดื่มของบริษัท	-ค่าโฆษณาผ่านอินเตอร์เน็ต เดือนละ 5,000บาท	มียอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,004,069,822 บาทต่อปี
โครงการซื้อได้แต้มแลกของแถมอ.ส.ค.	-เพื่อเพิ่มยอดขายนมโคสดพร้อมดื่มของบริษัท -เพื่อสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ประเภทนมโคสดพร้อมดื่มตราอื่น ๆ ได้	- ค่าจ้างสำรวจความต้องการสินค้าของแถม จำนวน 5,000 บาท	มียอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,004,069,822 บาทต่อปี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคนมโคสดพร้อมดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ความสำคัญต่อปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์โดยรวมในระดับมาก โดยจะเน้นไปที่รสชาติดี เข้มข้น ความมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฑารัตน์ นิ่มนวล (2557: 47) ศึกษาการตัดสินใจซื้อนมพร้อมดื่มจากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้บริโภคซื้อนมพร้อมดื่มเนื่องจากมีรสชาติอร่อย มีรสชาติหลากหลาย และมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาคภูมิ ภัควิภาส, และคณะ (2562: 54-65) ศึกษาพฤติกรรมและกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มพาสเจอร์ไรส์ระดับพรีเมี่ยม กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่มีสาเหตุหลักในการเลือกบริโภค เนื่องจากคุณค่าทางโภชนาการนมที่ดีต่อสุขภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Walangitan et al. (2018: 64-70) ทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อการตัดสินใจซื้อของนม UHT ผลการศึกษาพบว่า ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อนม UHT

2. ด้านราคา ผู้บริโภคที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ความสำคัญปัจจัยด้านราคาโดยรวมในระดับมาก โดยต้องมีความเหมาะสมคุ้มค่าเมื่อเทียบกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากที่สุด ซึ่ง

สอดคล้องกับสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฑารัตน์ นิ่มนวล (2557: 48) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคาของผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม ระดับมากกับราคาต่อกล่องเหมาะสมกับคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ (2562: 54-65) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากกับราคาเหมาะสมกับคุณภาพ และราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับยี่ห้ออื่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Walangitan et al. (2018: 64-70) พบว่า ราคาไม่แพงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อนม UHT

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนมากให้ความสำคัญในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งพบว่าผู้บริโภคส่วนมากคำนึงถึงการจัดหาซื้อง่าย สะดวก และจัดซื้อนมโคสดพร้อมดื่มจากร้านสะดวกซื้อมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑารัตน์ นิ่มนวล (2557: 49) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม ระดับมากกับนมพร้อมดื่มหาซื้อได้ง่าย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ (2562: 54-65) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากกับหาซื้อได้ง่าย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Walangitan et al. (2018: 64-70) พบว่า นม UHT หาซื้อได้ง่ายมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อนม UHT

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่วนมากมีความสำคัญแค่ในระดับปานกลางเท่านั้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญต่อการจัดให้มีสินค้าแถม การโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางช่องทางโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต และการลดราคามีผลต่อ การตัดสินใจซื้อมากที่สุด โดยสอดคล้องกับการศึกษาของจุฑารัตน์ นิ่มนวล (2557: 50) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับกับปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม ระดับมากกับโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ การลดราคา และให้ของแถม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ (2562: 54-65) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากกับมีการแนะนำสินค้าผ่านโฆษณาทางสื่อ และมีการลดราคาสินค้าในเทศกาลพิเศษหรือบางโอกาสต่างๆ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Walangitan et al. (2018: 64-70) พบว่า การโฆษณามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อนม UHT

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการเพิ่มขึ้นของการดื่มนมโคสดพร้อมดื่ม กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับรสชาติ และความมีคุณค่า ประโยชน์ ซึ่งเป็นเพราะผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจ และหันมาให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพมากขึ้น จึงควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการ สารอาหาร ความมีประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคนี้ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ

2.ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเป็นระยะๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้บริโภค รวมถึงการจัดหาสินค้า Premium ที่กำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภค เพื่อแถม

ให้กับลูกค้าที่จัดซื้อผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการใช้เครื่องมือสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเลือกใช้ช่องทางโฆษณาลงบนสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น ทำให้เข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้ง่าย รวดเร็ว และมีต้นทุนในการโฆษณาที่ถูกกว่าการโฆษณาผ่านทางโทรทัศน์อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ นิ่มนวล. (2557). *การตัดสินใจซื้อนมพร้อมดื่มจากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรสงคราม.* การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชมงคลพระนคร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556) *วิธีการทางสถิติสาหรับการวิจัย เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ (2562). พฤติกรรมและกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มพาสเจอร์ไรส์ระดับ พรีเมี่ยม กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปัญญาภิวัฒน์,* 11 (1), 54-65.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2562). คนไทยดื่มนมน้อยกว่าค่าเฉลี่ยโลก. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2563. แหล่งที่มา https://today.line.me/th/articleคนไทยดื่มนม+18+ลิตร+ปี+ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลก-m1aR3m

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ. (2559). ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569 *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2563. แหล่งที่มา : http://planning.dld.go.th/th/images/stories/section-17/policy/strategic_02.pdf

สิริมาพร ลีพรหมรัตน. (2557). ความพอใจต่อคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์นมยูเอชทีของผู้บริโภคในเทศบาลนครเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ,* 24 (2), 103-123.

อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. (2561). *จำนวนประชากรแยกตามอายุ.* เพชรบูรณ์: ที่ทำการอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์.

Sekaran, U., and Bougie, R. (2013). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach.* (6th ed). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.

Walangitan et al. (2018). Analysis of Marketing Mix's Factors on Purchasing Decision of UHT (Ultra High Temprature) Milk in Hypermart Manado Town Square City of Manado, North Sulawesi Province - Indonesia. *Journal of Business and Management,* 19(8), 64-70.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* (3rd ed). New York: Harper and Row.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด

Marketing Mix in Customers’ Perspective on Omni Channel Marketing of the Modern Construction Materials and Hardware Store “Full House Store” in Roi-Et Province

เกศรินทร์ คำมะยอม และ บุษกรณ์ ลีเจ้ยวะระ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ketsarin Kummayom and Bussagorn Leejoeiwara

Khon Kaen University,Thailand

Corresponding Author,E-mail : Poonpunconcrete@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การตลาดยุค 5.0 (Marketing 5.0) เน้นการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงลูกค้าให้มากที่สุด จึงเป็นการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ที่มีเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดทั้งเป็นแบบออฟไลน์และออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และของตกแต่งบ้าน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกค้าร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และของตกแต่งบ้าน พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่ซื้อสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า วัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ภายในบ้าน เหตุผลที่ทำให้เลือกซื้อสินค้ากับฟูลเฮาส์สโตร์มากกว่าร้านอื่นๆ เนื่องจากมีสินค้าหลากหลายประเภทให้เลือก ผู้มีส่วนในการตัดสินใจซื้อเป็นคนในครอบครัว แหล่งที่ใช้ทำ การค้นหาข้อมูลสินค้าและสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ คือ ช่องทางเฟซบุ๊ก

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.13 โดยด้านความสะดวก ($\overline{X}$ =4.26) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ ($\overline{X}$ =4.17) ด้านความสบาย ($\overline{X}$ =4.17) ด้านการดูแลเอาใจใส่ ($\overline{X}$ =4.12) ด้านการสื่อสารการตลาด ($\overline{X}$ =4.11)

* วันที่รับบทความ: 21 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 20 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 21 กันยายน 2563

Received: August 21, 2020; Revised: September 20, 2020; Accepted: September 21, 2020

ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ ($\overline{X}$ =4.09) และด้านต้นทุน ($\overline{X}$ =3.98) ตามลำดับ ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่; ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, มุมมองของลูกค้า; การตลาดแบบผสมผสานช่องทาง

Abstracts

Marketing 5.0 focus on using digital media to reach as many customers as possible. That were omni channel by online and offline marketing. The objectives of this research were 1) to study customer behaviors on purchasing products in the category of construction, electrical appliances, furniture and home décor and 2) to study marketing mix in customers' perspective on Omni Channel marketing of the modern construction materials and hardware store "Full House Store" in Roi-Et province. This research is a quantitative research that used convenience sampling. Sampling group included 400 customers of the modern construction materials and hardware store "Full House Store" in Roi-Et province. Tools used for data collection were questionnaires. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation.

The following were the results:

1. Customer behaviors on purchasing products in the category of construction, electrical appliances, furniture and home décor showed that most customers purchased electrical appliances for house uses. The reason that they purchased more products from Full House Store than other stores was because of the varieties of the products to be chosen. Decision making was made my family members and the source of information about the products and online purchasing was Facebook.

2. Overall marketing mix in customers' perspective on Omni Channel marketing of the modern construction materials and hardware store "Full House Store" was at high level with mean value ($\overline{X}$) of 4.13. Convenience aspect ($\overline{X}$ =4.26) was at the highest level, whereas the following 6 aspects were shown at high level; customer value ($\overline{X}$ =4.17), comfort ($\overline{X}$ =4.17), caring ($\overline{X}$ =4.12), communication ($\overline{X}$ =4.11), completion ($\overline{X}$ =4.09) and cost to customer ($\overline{X}$ =3.98), respectively.

Keywords: Modern construction materials and hardware store; Marketing mix, Customers; Perspective Omni channel

บทนำ

แนวโน้มการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทุกสิ่งเชื่อมต่อและแบ่งปันข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet of Things: IoT) สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ปฏิวัติโครงสร้างทางเศรษฐกิจ รูปแบบกิจกรรม กระบวนการผลิต การค้า การบริการ การทำงานของรัฐ และกระบวนการทางสังคมไปจากเดิม ดังนั้น ภาคธุรกิจจึงต้องมีความสามารถในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการและรูปแบบธุรกิจ หรือพัฒนาไปสู่นวัตกรรมสินค้าและบริการ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562 : 1-74) ร่วมกับการเติบโตของช่องทางการติดต่อสื่อสารกันผ่านเครือข่ายไร้

สายความเร็วสูง (Wireless Broadband) ในยุค 3G 4G และกำลังเข้าสู่ 5G ในอนาคต ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและใช้บริการสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อาทิเช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) บล็อก (Blog) กูเกิลพลัส (Google Plus) หรือยูทูป (Youtube) เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากข้อมูลแนวโน้ม ปี 2563 ของประชาชนไทยสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ถึง 52 ล้านคน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือเป็นประจำ มีผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) จำนวน 52 ล้านคน ใช้เวลาเฉลี่ยกับอินเทอร์เน็ตต่อวันกว่า 9 ชั่วโมง ส่วนการใช้โซเชียลมีเดียอยู่ที่ 2.55 ชั่วโมง (We Are Social, 2020 : online) จึงส่งผลให้อินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน และการดำเนินธุรกิจมากขึ้น การที่เศรษฐกิจถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) นั้น นับเป็นการสร้างโอกาสอันดีให้กับธุรกิจ เพื่อนำมาใช้ในการผลิต การขาย การบริการ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ในยุคของการตลาด 4.0 (Marketing 4.0) ที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆ เข้ามาช่วยวางแผนการตลาด ซึ่งธุรกิจที่ได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกิจกรรมการตลาด เรียกว่า การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing)

ซึ่งเป็นยุคของการตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยี กระแสการเปลี่ยนแปลงในแง่การตลาดดิจิทัล คือ การเติบโตของการตลาดดิจิทัลที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเทคโนโลยีต่างๆ บวกกับกระแสความนิยมและนิสัยในการจับจ่ายใช้สอยของผู้บริโภคที่กำลังเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการตลาดแบบใหม่ขึ้น (ธนพงศ์พรรณ ธัญญรัตตกุล, 2562: 22) โดยจอห์น เอลเลียต (John Ellett) ซีอีโอของ nfusion ได้เสนอแนวคิดการตลาดยุค 5.0 (Marketing 5.0) จากเดิมการตลาด 4.0 (Marketing 4.0) ที่เน้นการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงลูกค้าให้มากที่สุด อาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดอีกต่อไป ธุรกิจจึงต้องการแพลตฟอร์มที่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ตรงกลุ่ม สร้างความสะดวกสบาย ประสบการณ์ที่ดี และมีการเก็บข้อมูล (Data) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ทั้งการใช้ประโยชน์จากช่องทางออนไลน์ (Online) และการขายหน้าร้านออฟไลน์ (Offline) หรือเรียกว่า Omni Channel มาสร้างประสบการณ์ สร้างความทรงจำให้ลูกค้าพูดถึงกันต่อๆ ไปในโลกดิจิทัล (Ellett, 2018 : 37) เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทและทำให้พฤติกรรมของลูกค้าเปลี่ยนแปลงไป ลูกค้าได้เปลี่ยนแนวทางการซื้อสินค้าและบริการของตนเองไป ดังนั้นผู้ประกอบการต้องเอาใจใส่และทำการตลาดให้ถูกที่และถูกเวลาจึงจะสามารถดึงความสนใจ ให้ลูกค้า หันมาซื้อสินค้าและบริการ สามารถ ทำให้จับลูกค้าใหม่ๆ รวมทั้งทำให้ลูกค้าซื้อสินค้ามากขึ้น และมีการบอกต่อมากขึ้นด้วย (Gallino, S. and Moreno, A, 2019 : 54)

ในยุคของการตลาดดิจิทัล มีเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดทั้งเป็นแบบออฟไลน์และออนไลน์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำกลยุทธ์การตลาดได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ซึ่งการเพิ่มศักยภาพยุทธวิธีที่เป็นผู้นำทางการตลาดเพื่อเพิ่มยอดคนซื้อและคนแนะนำสินค้าหรือบริการของธุรกิจ (Abrudan, I.N., Dabija, D.C. and Grant, D.B., 2020 : 261-262) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถตอบสนอง

ความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุด ธุรกิจต้องจัดทำส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (Customer Perspective on Marketing Mix) เพื่อวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่ผสมผสานและบูรณาการเครื่องมือทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ (Ozuem, Patten and Azemi, 2019 : 11-15)

บริษัท ฟูลเฮ้าส์สโตร์ จำกัด ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2557 ดำเนินธุรกิจเป็นร้านวัสดุก่อสร้างแบบสมัยใหม่ (Moderntrade) ตั้งอยู่ที่ อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด ครบทุกหมวดสินค้าด้านก่อสร้าง รวมถึง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน กลุ่มลูกค้าหลักเป็นลูกค้า 6 อำเภอหลักรัศมี 40 กิโลเมตร ปัจจุบันมีกิจกรรมทางการตลาดทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยดำเนินการในรูปแบบช่องทางการจำหน่ายแบบหลากหลายช่องทาง (Multi Channel) ซึ่งเป็นการขายผ่านช่องทางการติดต่อซื้อขายที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ผู้ซื้อสามารถซื้อสินค้าผ่านทางคอลเซนเตอร์ (Call Center) แค็ตตาล๊อก (Catalog) หรือช่องทางออนไลน์ (Online Channel) เช่น เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และอินสตาแรม (Instagram) แต่รูปแบบการขายแต่ละช่องทางยังคงแยกออกจากการไม่มีการเชื่อมโยงกัน เนื่องจากการเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และการขยายตัวของจำนวนผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) บริษัทฯ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการตลาดที่ผสมผสานและบูรณาการเครื่องมือทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ (Omni Channel) ที่สามารถช่วยเพิ่มยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และของตกแต่งบ้าน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ลูกค้าที่ซื้อสินค้ากับร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ลูกค้าที่ซื้อสินค้ากับของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร จึงใช้สูตรคำนวณของ Cochran (1977 : 81) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกกลุ่มตัวอย่าง 384.16 ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเป็น 400 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมลูกค้าทุกกลุ่ม การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยแบบสอบถามมีลักษณะปลายปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และของตกแต่งบ้าน จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านคุณค่าที่จะได้รับ ด้านต้นทุน ด้านความสะดวก ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการดูแลเอาใจใส่ ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ และด้านความสบาย ข้อคำถามจำนวน 50 ข้อ มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ระดับความสำคัญเป็น 5 ระดับ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557 : 98) จากการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัครวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.8 นั่นคือ แบบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาได้

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ทำการแจกแบบสอบถามโดยใช้ช่องทางออนไลน์ให้กับลูกค้าร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” โดยใช้เครื่องมือ Google Form จัดทำแบบสอบถามออนไลน์ โดยได้มีการแจกแบบสอบถามผ่าน Web Link ส่งไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ได้แก่ ช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook) และ Line OA ให้ลูกค้าเนื่องจากอยู่ในช่วงโควิด จนได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2) ตรวจความครบถ้วนสมบูรณ์ และความถูกต้องของข้อมูล แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้

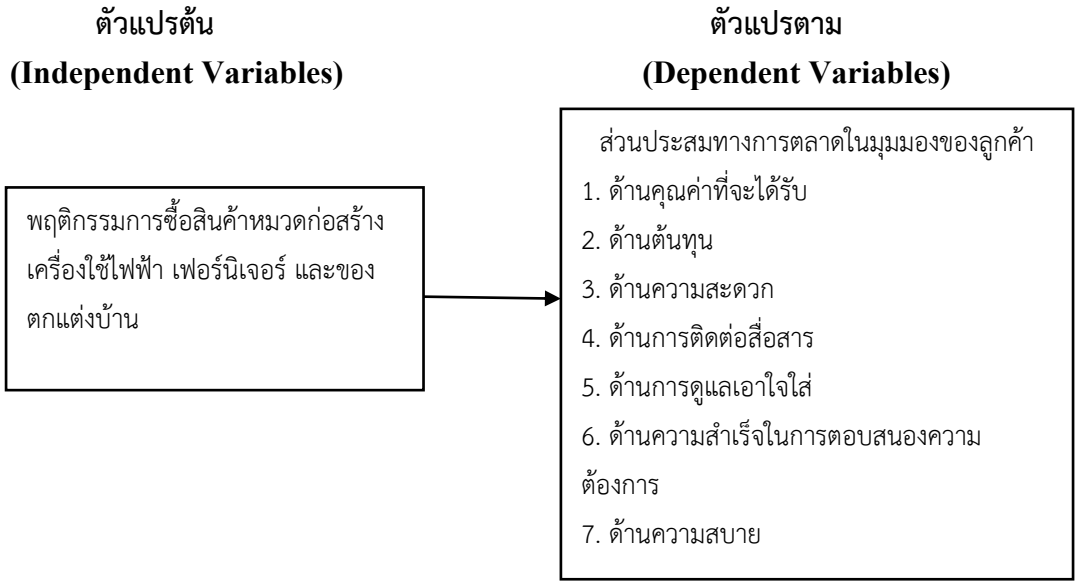
1) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และของตกแต่งบ้าน ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

2) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni

Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และ ของตกแต่งบ้าน พบว่า ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68.75) มีอายุ 25 - 35 ปี (ร้อยละ 54.25) มีการศึกษาอยู่ระดับ ปริญญาตรี (ร้อยละ 44.75) อาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย (ร้อยละ 36.25) มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 30.25)

ข้อมูลพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และ ของตกแต่งบ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ซื้อสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า (ร้อยละ 59.75) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ภายในบ้าน (ร้อยละ 32.50) เหตุผลที่ทำให้เลือกซื้อสินค้ากับฟูลเฮาส์สโตร์มากกว่าร้านอื่นๆ เนื่องจากมีสินค้าหลากหลายประเภทให้เลือก (ร้อยละ 69.75) สินค้ามีคุณภาพและมาตรฐาน (ร้อยละ 53.50) สินค้าราคาถูก (ร้อยละ 43.50) ตั้งอยู่ใกล้บ้าน / ที่ทำงาน (ร้อยละ 43.00) มีบริการส่งสินค้า (ร้อยละ) (ร้อยละ) 39.75 จำนวนเงินที่ซื้อสินค้าต่อครั้งโดยเฉลี่ย จำนวน 5,001 - 10,000 บาท (ร้อยละ 25.00) วิธีการชำระเงิน คือ

ชำระด้วยเงินสด (ร้อยละ 74.50) ความถี่ในการซื้อสินค้ามากกว่า 2 ครั้งต่อเดือน (ร้อยละ 36.50) ช่องทางที่ทำให้รู้จักร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์ คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) (ร้อยละ 28.50) โดยสั่งซื้อสินค้าทางหน้าร้าน (ร้อยละ 82.00) และรับสินค้าเองที่ร้าน (ร้อยละ 43.25) ผู้มีส่วนในการตัดสินใจซื้อหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ คนในครอบครัว (ร้อยละ 63.50) โดยมีแหล่งที่ใช้ทำการค้นหาข้อมูลสินค้าและสั่งซื้อสินค้า คือ เฟซบุ๊ก (ร้อยละ 60.25)

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อสินค้าการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” พบว่า ลูกค้าค้นหาข้อมูลจากเฟซบุ๊ก แล้วสั่งซื้อสินค้าในช่องทางหน้าร้าน มากที่สุด รองลงมาหาข้อมูลพนักงานขาย ไลน์ แล้วสั่งซื้อสินค้าในช่องทางหน้าร้าน และอันดับสามหาข้อมูลจากไลน์ (Line) แล้วสั่งซื้อสินค้าในช่องทางหน้าร้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์พฤติกรรมการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของลูกค้า

ช่องทางที่รู้จักข้อมูลข่าวสารหรือโปรโมชั่นของร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์	ช่องทางในการซื้อสินค้ากับร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์				รวม
	ทางโทรศัพท์	ทางออนไลน์	ทางหน้าร้าน	ทั้งหน้าร้านและออนไลน์	
วิทยุ	0	0	4	0	4
ป้ายคัทเอาท์	3	9	66	3	81
เฟซบุ๊ก (Facebook)	13	20	79	2	114
ไลน์ (Line)	0	10	73	4	87
เว็บไซต์ของร้าน	0	1	32	0	33
เพื่อนแนะนำ	0	1	16	0	17
ช่างหรือผู้รับเหมาแนะนำ	2	0	6	0	8
พนักงานขาย	2	0	50	0	52
เจ้าของร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์	2	0	2	0	4
รวม	**22**	**41**	**328**	**9**	**400**

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์พฤติกรรมการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของลูกค้า กำหนดให้ช่องทางที่รู้จักข้อมูลข่าวสารหรือโปรโมชั่นของร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์ผ่านช่องทางวิทยุ ป้ายคัทเอาท์ เพื่อนแนะนำ ช่างหรือผู้รับเหมาแนะนำ พนักงานขาย และเจ้าของร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์ และทำการซื้อผ่านทางโทรศัพท์ และหน้าร้าน เป็นพฤติกรรมการซื้อแบบดั้งเดิม (Non Omni Channel) ของลูกค้า ส่วนช่องทางที่รู้จักข้อมูลข่าวสารหรือโปรโมชั่นของร้านฟูลเฮ้าส์สโตร์ผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และเว็บไซต์ของร้าน โดยทำการซื้อสินค้าผ่านช่องทางโทรศัพท์ ออนไลน์ หน้าร้าน ทั้งหน้าร้านและออนไลน์ เป็นพฤติกรรมการซื้อแบบผสมผสานช่องทาง รวมทั้งช่องทางที่รู้จักข้อมูลข่าวสารหรือโปรโมชั่นผ่านป้ายคัทเอาท์ เพื่อนแนะนำ แล้วมีการ

สั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ ทั้งหน้าร้านและออนไลน์ เป็นพฤติกรรมการซื้อแบบผสมผสานช่องทาง จึงทำให้ได้พฤติกรรมการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของลูกค้า ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละจำแนกตามพฤติกรรมการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของลูกค้า

พฤติกรรมการตลาด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พฤติกรรมแบบ Omni Channel	247	61.75
พฤติกรรมแบบดั้งเดิม (Non Omni Channel)	153	38.25
รวม	**400**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง คิดเป็นร้อยละ 61.75 และพฤติกรรมแบบดั้งเดิม (Non Omni Channel) คิดเป็นร้อยละ 38.25

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ ด้านความสบาย ด้านการดูแลเอาใจใส่ ด้านการสื่อสารการตลาด ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ และด้านต้นทุน ตามลำดับ ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์”

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ	4.17	0.67	มาก
ด้านต้นทุน	3.98	0.74	มาก
ด้านความสะดวก	4.25	0.71	มากที่สุด
ด้านการสื่อสารการตลาด	4.11	0.72	มาก
ด้านการดูแลเอาใจใส่	4.12	0.73	มาก
ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ	4.09	0.71	มาก
ด้านความสบาย	4.17	0.71	มาก
ภาพรวม	**4.13**	**0.71**	**มาก**

จากตารางที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.13 โดยด้านความสะดวก ($\overline{X}$ =4.26) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ ($\overline{X}$ =4.17) ด้านความสบาย ($\overline{X}$ =4.17) ด้านการดูแลเอาใจใส่ ($\overline{X}$ =4.12) ด้านการสื่อสารการตลาด ($\overline{X}$ =4.11) ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ ($\overline{X}$ =4.09) และด้านต้นทุน ($\overline{X}$ =3.98) ตามลำดับ ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากข้อมูลพฤติกรรมการซื้อสินค้าหมวดก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ และ ของตกแต่งบ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ซื้อสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ภายในบ้าน เหตุผลที่ทำให้เลือกซื้อสินค้ากับฟูลเฮาส์สโตร์มากกว่าร้านอื่นๆ เนื่องจากมีสินค้าหลากหลายประเภทให้เลือก สินค้ามีคุณภาพและมาตรฐาน สินค้าราคาถูก ร้านตั้งอยู่ใกล้บ้าน / ที่ทำงาน มีบริการส่งสินค้า มีพนักงานให้ข้อมูลสินค้า พนักงานดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี วิธีการชำระเงิน คือ ชำระด้วยเงินสด ความถี่ในการซื้อสินค้ามากกว่า 2 ครั้งต่อเดือน ช่องทางที่ทำให้รู้จักร้าน คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) โดยสั่งซื้อสินค้าทางหน้าร้าน และรับสินค้าเองที่ร้าน ผู้มีส่วนในการตัดสินใจซื้อหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ คนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ คุณภาพ ทำเลที่ตั้ง เดินทางสะดวก พนักงานบริการรวดเร็ว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัฐณิชา อุปฮาด (2558 : 63-65) พบว่า เลือกซื้อวัสดุก่อสร้างเนื่องจากคุณภาพเหมาะสมกับราคา ทำเลที่ตั้ง ที่จอดรถสะดวกสบาย ของสมนาคุณ จัดส่งฟรี ครบถ้วน ถูกต้อง พนักงานอธิบายรายละเอียดได้ดี

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.17 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านมีสินค้าได้มาตรฐาน เช่น มอก. สินค้าดีมีคุณภาพ การรับประกันสินค้า เช่น รับเปลี่ยนคืนกรณีสินค้ามีปัญหา การรับประกันสินค้า เช่น รับเปลี่ยนคืนกรณีสินค้ามีปัญหา สินค้ามีความหลากหลายประเภทให้เลือกตรงตามต้องการ สินค้ามีหลากหลายระดับ (เกรด) และสินค้าแต่ละชนิดมีหลากหลายยี่ห้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ คุณภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ และสุธรรม พงศ์สำราญ (2561 : 158-163) พบว่า ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในหัวข้อประโยชน์ของการใช้สอย ความหลากหลายของสินค้า คุณภาพของสินค้า ความสวยงาม/ดีไซน์ของสินค้า การรับประกันหลังการขาย และภาพลักษณ์ของตราสินค้าอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมากที่สุด ได้แก่ สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐาน สินค้ามีความหลากหลาย และมีการรับประกันสินค้า

2.2 ด้านต้นทุน จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=3.98 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านการแสดงป้ายราคาสินค้าที่

ชัดเจน มีการจัดโปรโมชั่นลดราคาสินค้าทุกเดือน ราคาสินค้ามีความเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า ราคาสินค้ามีให้เลือกหลายระดับราคา ราคาสินค้าเหมาะสมเมื่อเทียบกับร้านอื่น การให้ส่วนลดเงินสดแก่ลูกค้า สามารถต่อรองราคาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ ราคาเหมาะสม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ และสุธรรม พงศ์สำราญ (2561 : 158-163) พบว่า ให้ความสำคัญสินค้ามีป้ายราคาระบุชัดเจนและมีเงื่อนไขการชำระหลายแบบ (เงินสด/สินเชื่อ) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสินค้าแต่ละชนิดมีหลายระดับราคาให้เลือก ราคาถูกกว่าย่ีห้ออื่น ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมากที่สุด ได้แก่ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ และให้ความสำคัฐระดับมาก ได้แก่ มีป้ายแสดงราคาสินค้าชีดเจน สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง และได้รับส่วนลด

2.3 ด้านความสะดวก จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.25 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านมีทำเลที่ตั้งร้านเห็นง่าย การเดินทางสะดวก มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านหรือสถานที่ทำงาน การจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ชัดเจน สามารถสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ได้ สามารถสั่งซื้อสินค้าทางโทรศัพท์ได้ มีพื้นที่จอดรถสะดวกเพียงพอ และทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ที่ทำงานหรือใกล้บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ ทำเลที่ตั้ง เดินทางสะดวก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ และสุธรรม พงศ์สำราญ (2561 : 158-163) พบว่า ให้ความสำคัญหัวข้อมีบริการขนส่งสินค้ามีความสำคัญมากที่สุด ส่วนในเรื่องความสะดวกมีที่จอดรถ ทำเลที่ตั้งร้านเดินทางไปมาสะดวก การจัดสินค้าเป็นระเบียบดึงดูดสายตา อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับ มากที่สุด ได้แก่ ร้านดูน่าเชื่อถือ และให้ความสำคัญระดับมากกับหัวข้อการจัดวางสินค้าเป็นระเบียบ สะอาด สินค้าเป็นหมวดหมู่ เดินทางมาได้สะดวก หาที่จอดรถได้ง่าย ทำเลที่ตั้งร้านอยู่ใกล้ที่พัก หรือที่ทำงาน และมีบริการจัดส่งสินค้า

2.4 ด้านการสื่อสารการตลาด จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.11 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์การลด แลก แจก แถม ผ่านสื่อต่าง ๆ มีการจัดรายการส่งเสริมการขาย (ลด แลก แจก แถม) ตามเทศกาลที่เหมาะสม มีสินค้าตัวอย่างโชว์ให้เห็นและมีรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจน มีการให้แลกของรางวัลเมื่อลูกค้าแลกแต้มบัตรสมาชิก มีโบรชัวร์เกี่ยวกับโปรโมชั่นประจำเดือนแจก มีพนักงานคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสินค้า สิทธิพิเศษสำหรับการทำบัตรสมาชิก การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อขอบคุณลูกค้า และมีแคตตาล็อกสินค้าออนไลน์ให้ลูกค้าพิจารณาเลือก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ และสุธรรม พงศ์สำราญ (2561 : 158-163) พบว่า ให้ความสำคัญใน

หัวข้อการจัดการการส่งเสริมการขายสำหรับลูกค้าประจำอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการจัดแสดงสินค้า และการมอบส่วนลดพิเศษอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมาก ได้แก่ มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ลูกค้าโดยตรง มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ มีของสมนาคุณตามเทศกาลต่างๆ

2.5 ด้านการดูแลเอาใจใส่ จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.12 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าพนักงานในการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย จำนวนพนักงานเพียงพอกับการขายและบริการ พนักงานพูดจาไพเราะและอัธยาศัยดี พนักงานดูแลเอาใส่ใจการบริการ พนักงานมีความรู้คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสินค้า พนักงานยิ้มแย้มแจ่มใส อัธยาศัยดี และพนักงานมีความรวดเร็วในการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัฐณิชา อุปฮาด (2558 : 63-65) พบว่า มีปัจจัยที่ลูกค้าให้ความสำคัญ คือ พนักงานอธิบายรายละเอียดได้ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมากที่สุด ได้แก่ พนักงานให้การต้อนรับเป็นอย่างดี พนักงานมีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้ม พูดจาไพเราะ พนักงาน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และพนักงานให้บริการอย่างเป็นกันเอง

2.6 ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)=4.09 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านมีการจัดส่งสินค้าครบตามจำนวน การส่งมอบสินค้าได้อย่างปลอดภัย ไม่เสียหาย การให้คำปรึกษากับลูกค้าได้ถูกต้องในการเลือกสินค้า การจัดส่งสินค้ารวดเร็ว ตรงตามเวลาที่กำหนด การจัดหาของในร้านทำได้รวดเร็วและประหยัดเวลา และความรวดเร็วในการรับชำระเงิน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ พนักงานบริการรวดเร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมากที่สุด ได้แก่ การได้รับบริการที่ต้องการ และได้รับความช่วยเหลือจากพนักงาน เมื่อมีปัญหาจากทางร้าน

2.7 ด้านความสบาย จากการศึกษา พบว่า ลูกค้ามีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = 4.177 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าร้านมีป้ายหน้าร้านมองเห็นได้ชัดเจน พื้นที่ร้านกว้างขวาง สะอาด มีการแบ่งโซนสินค้าแต่ละประเภทเพื่อให้สะดวกต่อการหา มีป้ายแสดงโซนสินค้ามองเห็นชัดเจน การจัดวางสินค้ามีความดึงดูดและง่ายต่อการเลือกชม มีสถานที่พักรับรองเพื่อรอให้บริการแก่ลูกค้า และมีบริการน้ำดื่ม ชา กาแฟ สำหรับลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรส แซ่จึง (2560 : 81-82) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง คือ มีป้ายโฆษณาหน้าร้าน พื้นที่กว้างขวาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัฐณิชา อุปฮาด (2558 : 63-65) พบว่า มีปัจจัยที่ลูกค้าให้ความสำคัญ คือ

บรรยากาศโล่งโปร่ง สะดวกสบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์ (2558 : 135-150) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างในระดับมาก ได้แก่ สิ่งอำนาวยความสะดวกต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีต่อการตลาดแบบผสมผสานช่องทาง (Omni Channel) ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ “ฟูลเฮ้าส์สโตร์” จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำหัวข้อที่ลูกค้าให้ความสำคัญมาข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ (Customer Value) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรขายสินค้าที่ได้มาตรฐาน เช่น มอก. สินค้าดีมีคุณภาพ การรับประกันสินค้า เช่น รับเปลี่ยนคืนกรณีสินค้ามีปัญหา การรับประกันสินค้า เช่น รับเปลี่ยนคืนกรณีสินค้ามีปัญหา

2. ด้านต้นทุน (Cost to Customer) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรมีการการติดป้ายราคาสินค้าที่ชัดเจน

3. ด้านความสะดวก (Convenience) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรตั้งในทำเลที่ตั้งที่เห็นง่าย การเดินทางสะดวก มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านหรือสถานที่ทำงาน การจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ชัดเจน สามารถสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ได้

4. ด้านการสื่อสารการตลาด (Communication) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรมี การโฆษณาประชาสัมพันธ์การลด แลก แจก แถม ผ่านสื่อต่าง ๆ มีการจัดรายการส่งเสริมการขาย (ลด แลก แจก แถม) ตามเทศกาลที่เหมาะสม

5. ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Caring) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรมีจำนวนพนักงานเพียงพอกับการขายและบริการ พนักงานพูดจาไพเราะและอัธยาศัยดี พนักงานดูแลเอาใส่ใจการบริการ พนักงานมีความรู้คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสินค้า พนักงานยิ้มแย้มแจ่มใส อัธยาศัยดี และพนักงานมีความรวดเร็วในการให้บริการ

6. ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ (Completion) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรมีการจัดส่งสินค้าครบตามจำนวน การส่งมอบสินค้าได้อย่างปลอดภัย ไม่เสียหาย การให้คำปรึกษากับลูกค้าได้ถูกต้องในการเลือกสินค้า การจัดส่งสินค้ารวดเร็ว ตรงตามเวลาที่กำหนด การจัดหาของในร้านทำได้รวดเร็วและประหยัดเวลา

7. ด้านความสบาย (Comfort) ร้านขายวัสดุก่อสร้างควรมีป้ายหน้าร้านมองเห็นได้ชัดเจน พื้นที่ร้านกว้างขวาง สะอาด มีการแบ่งโซนสินค้าแต่ละประเภทเพื่อให้สะดวกต่อการหา มีป้ายแสดงโซนสินค้ามองเห็นชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สถิติ.* (พิมพ์ครั้งที่ 16). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนพงศ์พรรณ ธัญญรัตตกุล. (2562). *Digital Transformation in Action เปลี่ยนธุรกิจในยุคดิจิทัล Step by Step*. กรุงเทพมหานคร: วิช กรุ๊ป (ไทยแลนด์).

ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ และสุธรรม พงศ์สำราญ. (2561). พฤติกรรมการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้าง สำหรับการตกแต่งภายใน. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี,* 12 (1), 158-163.

รัฐณิชา อุปฮาด. (2558). *กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายให้กับร้านกิจเจริญคอนกรีต อำเภอซุมแพ จังหวัดขอนแก่น.* รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สราลี ตังตระกูลไพศาล และจินตนา สมสวัสดิ์. (2558). การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อพัฒนาธุรกิจร้านค้าวัสดุก่อสร้าง กรณีศึกษา หจก.ส.เจริญไพศาลโลหะ จังหวัดหนองคาย. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,* 8 (1), 135-150.

สวรส แซ่จึง. (2560). *แนวทางการเพิ่มยอดขายสินค้าวัสดุก่อสร้าง ห้างหุ้นส่วนจำกัดราษีก่อสร้าง อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ.* รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). *ประกาศ เรื่อง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 47ก (11 เมษายน 2562).* กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

Abrudan, I.N., Dabija, D.C. and Grant, D.B. (2020). *Omni Channel Retailing Strategy and Reserch Agend. In W. Sroka (Ed.). Perspectives on Consumer Behaviour: Theoretical Aspects and Practica Aplications.* Berlin: Springer.

Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques.* (3rd ed). Hoboken, NJ: John Wiley & Son.

Ellett, J. (2018). *The CMO Manifesto: A 100-Day Action Plan for Marketing Change Agents.* (2nd ed). South South Carolina: Create Space.

Gallino, S. and Moreno, A. (2019). *Operations in an Omnichannel World.* Berlin: Springer.

Ozuem, W., Patten, E. and Azemi, Y. (2019). *Harnessing Omni Channel Marketing Strategies for Fashion and Luxury Brands.* Carolina:Brown Walker Press.

We Are Social (2020). Digital 2020: 3.8 Billion People Use Social Media. *Online.* Retrieved February 15, 2020. from https://wearesocial.com/blog/ 2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

Role of Monks Affecting Social and Community Development Case Study Thai Chumpon Temple Muang District Sukhothai

พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ ,
ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ และ ประสงค์ หัสรินทร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
PhrakhruPalad Somchai Nissabho ,
Thutsapong Wongsawad and Prasong Hassarin
Mahachulaiongkornrajavidyalaya University loei Buddhist cohede,Thailand
Corresponding Author,E-mail : fonfhar@Hotmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย 2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการในบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 7 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 1,940 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 322 ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ลักษณะคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย อายุ 18-39 ปี การศึกษาระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท และมีอาชีพรับจ้าง 2) ผลการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมต่างๆ ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ด้านการเผยแผ่พระธรรมและพัฒนาจิต และด้านการสงเคราะห์ชุมชน 3) ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการในบทบาทของพระสงฆ์ พบว่า ประชาชนมีเศรษฐกิจต่ำเป็นปัญหาการเป็นอยู่ของพระสงฆ์และสามเณร สำนักงานพระพุทธศาสนาควรจัดงบประมาณช่วยเหลือพระสงฆ์และสามเณร ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ ควรมีการจัดการอบรมพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด หรือนำพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสไปศึกษาดูงานยังวัดพัฒนาตัวอย่าง

คำสำคัญ: บทบาทของพระสงฆ์; การพัฒนาสังคมและชุมชน; วัดไทยชุมพล

---

* วันที่รับบทความ: 14 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 23 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 24 กันยายน 2563
Received: August 14, 2020; Revised: September 23, 2020; Accepted: September 24, 2020

Abstracts

The purpose of this research is 1. To study the role of monks in social and community development Case Study Thai Chumpon Temple, Muang District, Sukhothai, 2. study problems and obstacles to the implementation of the role of monks in social and community development, The population used in the research was people living in Thani Sub-District Municipality, Muang District, Sukhothai Province, totaling 1,940 people. The sample size was 322 samples by stratified randomization. The research tool was closed-ended questionnaire the statistics used in the research were descriptive statistics, percentage, mean and standard deviation.

The results study revealed that 1) Most of respondents were male, aged 18-39, educated at lower than bachelor's degree, average monthly income 10,001-15,000 baht and has self-employed. 2) The results of the role the monks social and community development, the overall average high, ranked from descending order including activities between monks and communities in the propagation of dharma and spiritual development and community support, 3) Problems and obstacles to the implementation of the role showed that people with low economy were problem for the monks and novices. The Buddhism Office should provide budget to help monks and novices, lack of monks with managerial abilities there should be training for the monks on temple management, or bring the monk at the abbot level to study and visit the sample development temple.

Keywords: Role of Monks; Social and Community Development; Thai Chumpon Temple

บทนำ

พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมที่จะขาดเสียมิได้ เช่นเดียวกับสถาบันชาติและสถาบันกษัตริย์ พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านวิถีชีวิตของคนไทย การศึกษาพฤติกรรม อุปนิสัยและวัฒนธรรม มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน รวมทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเกือบทั่วประเทศ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น พระสงฆ์คือสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบและถูกต้องเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย เป็นองค์สำคัญในการรักษาพระธรรมวินัยและคำสอนนั้นมาสอนประชาชน (คณะกรรมการศาสนาเพื่อการศึกษา, 2550:85)

พุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมาแต่อดีต มีบทบาทการให้การศึกษาแก่คนในสังคม การพัฒนาสังคม การรักษาวัฒนธรรมประเพณี การเป็นศูนย์รวมของศิลปะและการก่อสร้าง การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ตลอดจนการรักษาและผดุงไว้ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดเป็นศูนย์รวมแห่งการพัฒนาสังคมและมีส่วนสร้างสรรค์ความสงบสุขของสังคม รวมไปถึงการสร้างลักษณะของคนไทยให้เป็นคนใจบุญสุนทาน มีความเมตตาธรรม รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมไทย พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาคู่กับสังคมไทย วัดจะมีครบทุกตำบลและเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากวัดสามารถบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาจิตใจและ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ก็จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยมีพระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน และประชาชนก็จะให้อามิสทานแก่พระสงฆ์เป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องและเป็นพลังของสังคม (กีรติ ศรีวิเชียร, 2547:48)

บทบาทของพระพุทธศาสนาในส่วนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย วัดเป็นสถานที่อาศัยและปฏิบัติธรรมประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ มีความผูกพันกับชาวบ้านและมีบทบาทที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีอันดีงาม มีส่วนกล่อมเกลาชีวิตจิตใจของชาวไทยให้มีความสว่างสะอาด และสงบสุขตลอดมาประเทศไทยภายใต้ร่มเงาของพระพุทธศาสนาจึงมีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญมั่นคงดำรงเอกราช มีอธิปไตยและมีเสรีภาพ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความภาคภูมิใจในชาติและมีความสมัครสมานสามัคคี เคารพรักนับถือกันฉันท์พี่น้อง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งซึ่งมีอยู่ในโลกและมีอายุยั่งยืนมาเป็นเวลานานกว่าสองพันปี พระพุทธศาสนาได้มีความมั่นคงและยั่งยืนก็ด้วยพุทธศาสนิกชนผู้เป็นศาสนทายาทได้ถือปฏิบัติและอนุรักษ์สืบทอดกันต่อมา ทั้งด้านปริยัติธรรมเพราะเห็นว่าเป็นศาสนาที่สามารถยึดเป็นสรณะคือที่พึ่งของตนได้ โดยอาศัยพระธรรมวินัยจากพระไตรปิฎกเป็นแนวทางในการปฏิบัติและการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสงบสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2553:78)

พระสงฆ์กับสังคมจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต่างฝ่ายก็อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันพระภิกษุสามเณร ส่วนมากก็เป็นบุตรหลานของชาวบ้านที่ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาบวชเพื่อประพฤติปฏิบัติธรรมจำพรรษาสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นธรรมทายาทที่เผยแพร่หลักธรรมคำสอนอบรมและชี้แนะนำแนวทางปฏิบัติชอบในทางที่ถูกต้องดีงาม พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมปฏิบัติกิจทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของของคนในสังคม ทำให้สังคมสงบสุข มีความสมัครสมานสามัคคี มีระเบียบวินัย สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ในอดีตวัดเคยทำหน้าที่เป็นสถานที่ให้การศึกษาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะผู้ใหญ่และเยาวชนจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นการให้การศึกษาในวัดเด็กไทยที่เป็นผู้ชาย จะต้องเรียนหนังสือกับพระสงฆ์ในวัดทำให้ได้ศึกษาวิทยาการและศีลธรรมไปพร้อมๆกัน ปัจจุบันมีการจัดการศึกษาในโรงเรียนการเรียนการสอน การอบรมจริยธรรมศีลธรรมจึงเป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียนตามแบบตะวันตก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2553:85)

คณะผู้วิจัยตระหนักว่า วัดหรือสถาบันศาสนาเป็นสถาบันหลักและมีบทบาทสูงในระดับชนชั้นทางสังคมไทยตลอดมา เพราะวัดยังคงเป็นสถาบันศาสนาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือสังคมในเมือง จึงมีวัดเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม ทุกหมู่บ้านต่างก็มีวัดเป็นสมบัติร่วมกันของคนในท้องถิ่น ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านต่างก็มีความสัมพันธ์แนบแน่น วัดเป็นสถานที่ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ ความอบอุ่น ความรู้แก่ชุมชนทั้งทางด้านสติปัญญาจิตใจและวัตถุซึ่งเป็นสมบัติร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์นี้มีลักษณะจำเพาะคือพระสงฆ์เป็นผู้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ชาวบ้านมีความยำเกรง เชื่อฟัง

พระซึ่งเกิดจากความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาและพระสงฆ์นั้นส่งผลให้วัดเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากมาย และสืบเนื่องกันมาช้านาน ทั้งที่เป็นบทบาทด้านศาสนาโดยตรง จึงได้ทำการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เพื่อให้เกิดประโยชน์การพัฒนาทางวิชาการให้ความรู้สู่ชุมชนและสร้างความร่มเย็นสงบสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการในบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ระเบียบวิธีวิจัย

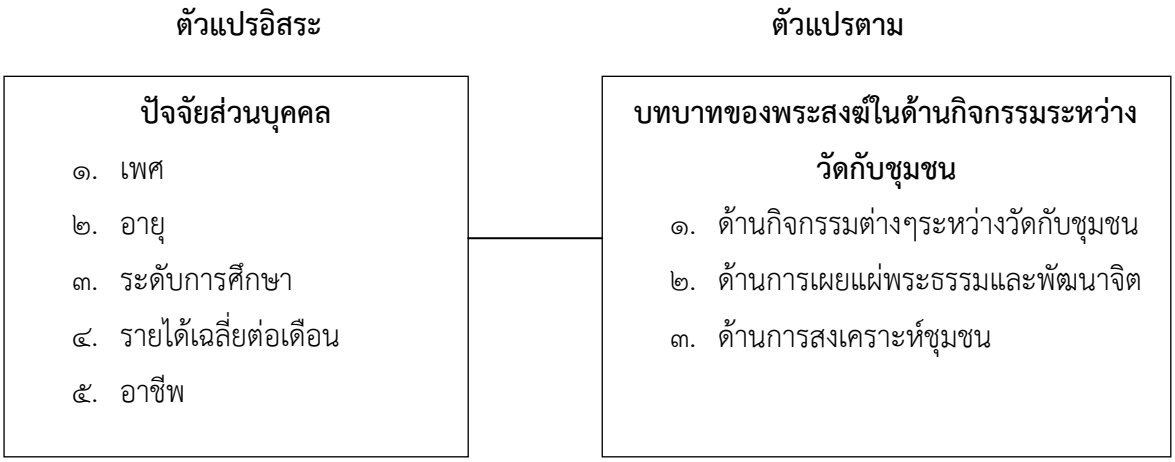
การวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Research) เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 7 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 1,940 คน (เทศบาลตำบลธานี. 2563: ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเทียบตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้จำนวน 322 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาปรับปรุงตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยแต่ละข้อคำถามเป็นการให้ความสำคัญในแต่ละประเด็นที่มีคำตอบให้เลือกแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) และนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 30 คน และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าคลอนบาค (Cranach alpha coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเฉลี่ย 0.922 และการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมด 322 ชุด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1 .ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังตาราง 1 ดังนี

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	182	56.50
หญิง	140	43.50
อายุ		
18-39 ปี	183	56.80
40-60 ปี	120	37.30
60 ปี ขึ้นไป	19	5.90
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	237	73.60
ปริญญาตรีขึ้นไป	85	26.40

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	14	4.35
10,001-15,000 บาท	246	76.40
15,001-20,000 บาท	24	7.45
20,001 บาท ขึ้นไป	38	11.80
อาชีพ		
รับราชการ	18	5.59
พนักงานเอกชน	36	11.18
รับจ้าง	217	67.39
ค้าขาย	51	15.84
รวม	322	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 56.50 และเพศหญิงร้อยละ 43.50 อายุระหว่าง 18-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 76.44 การศึกษาระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 73.60 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 76.40 และมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 67.39

2ผลการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล . นการเผยแผ่พระธรรมและอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ด้านกิจกรรมต่างๆ ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ด้าพัฒนาจิต และด้านการสงเคราะห์ชุมชน นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

(n=322)

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านกิจกรรมระหว่างวัดกับชุมชน	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านกิจกรรมต่างๆระหว่างวัดกับชุมชน	3.63	0.30	มาก	3
2. ด้านการเผยแผ่พระธรรมและพัฒนาจิต	3.64	0.36	มาก	2
3. ด้านการสงเคราะห์ชุมชน	3.65	0.26	มาก	1
รวม	3.64	0.22	มาก	

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ลำดับที่แรก ได้แก่ ด้านการสงเคราะห์ชุมชน รองลงมาด้านการเผยแผ่พระธรรมและพัฒนาจิต และน้อยที่สุดด้านกิจกรรมต่างๆระหว่างวัดกับชุมชน ตามลำดับ

3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการในบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและ . ชุมชน กรณีศึกษาวัดไทยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าประชาชนมีเศรษฐกิจต่ำเป็นปัญหาการเป็นอยู่ของพระสงฆ์และสามเณร วัดควรจัดให้มีการทอดผ้าป่า เพื่อหาเงินทุนเป็นค่าภัตตาหารแก่ภิกษุสามเณรในวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาควรจัดงบประมาณช่วยเหลือพระสงฆ์และสามเณร รวมทั้งชักชวนผู้มีจิตศรัทธาทำบุญวัดตั้งกองทุนภัตตาหารในวัดที่อยู่ในทุรกันดาร อีกทั้งขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถในการเทศน์ ขาดผู้นำที่มีคุณภาพ และขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ ดังนั้นวัดควรนิมนต์พระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเทศน์มาเทศน์แก่อุบาสกอุบาสิกาในวันพระหรือวันสำคัญต่างๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุโขทัย ควรมีการจัดการอบรมพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด หรือนำพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสไปศึกษาดูงานยังวัดพัฒนาตัวอย่างจังหวัดใกล้เคียง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน ด้านกิจกรรมต่างๆระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน พบว่าอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะบทบาทของพระสงฆ์ เป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติที่ถูกกต้องตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะในด้านหลัก 4 ด้านอันได้แก่ ด้านการปกครองต้องปกครองโดยธรรมเป็นธรรมาภิบาลการปกครองเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์เองสอนพระเณรด้วยกันเอง และช่วยพัฒนาสังคม ชุมชนให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้องพร้อมทั้งวิชาความรู้ ความประพฤติ การศึกษาที่สร้างวิธีคิดที่เป็นสัมมาทิฏฐิ การเรียนรู้คู่ความสุขและบทบาทด้านการเผยแผ่เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่สู่ประชาชน ซึ่งเป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรชัย พันธุ์ธาดาพร (2559:56) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

2) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

2. ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน ด้านการเผยแผ่พระธรรมและพัฒนาจิต พบว่าอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะ ปัจจุบันการเผยแผ่ที่ต้องประยุกต์เข้ากับ

สังคมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน หลักคำสอนก็ต้องสามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม แต่ต้องประยุกต์ให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และสามารถศึกษาได้ตลอดเวลา พัฒนาจิตมั่นคง มีความเจริญรุ่งเรืองทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูปลัดเถรานุวัตร

พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวฺเมธี)., (2561:127-142) ได้วิจัยเรื่องพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวิธีชาวบ้านหรือคนในชุมชนนั้น ๆ เนื่องด้วยพระสงฆ์ ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่สำคัญที่จะชักนำให้ประชาชนหรือชาวบ้าน เจริญรอยไปด้วยความเจริญ มีความสุข ทั้งนี้สืบเนื่องมากจากการที่พระสงฆ์นั้น เป็นได้ทั้งนักปฏิบัติ นักสอนและนักพัฒนาอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ทั้งความรู้ทางคดีทางธรรมและคดีทางโลกจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้นำชุมชนเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพยิ่ง สามารถสรุปได้จากบทบาทของพระสงฆ์ที่มีมาแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านและท้องถิ่น 5 ด้าน คือ 1) บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษา 2) บทบาทของ พระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ธรรม 3) บทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ 4) บทบาทของพระสงฆ์ด้านพัฒนาจิตวิญญาณ และ 5) บทบาทของพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชน เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การช่วยเหลือสถานที่เป็นสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือประชาชนในโอกาสที่ควรช่วย การจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น จึงทำให้พระสงฆ์เองซึ่งเดิมเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือแล้ว ยิ่งเพิ่มความเคารพยำเกรง ยกย่องให้เป็นผู้นำจิตวิญญาณขึ้นไปอีกและเป็นปูชนียบุคคลที่ดีของผู้คน ชุมชน และสังคมสืบไป

3. ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน ด้านการสงเคราะห์ชุมชน พบว่าอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะในภาวะปกติ พระสงฆ์มีหน้าที่ธำรงตนเป็นแบบอย่างและคอยให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ถูกที่ควร เห็นได้จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการจัดการชุมชน จัดการป่า จัดการน้ำ และจัดการวัดให้เป็นศูนย์เรียนรู้ เป็นศูนย์ฝึกสัมมาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2561: 343-352) ได้วิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะเห็นได้ชัดเจนมากเพราะสังคมไทยมีความใกล้ชิดกับพระพุทธ ศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานมงคล เช่น งาน วันเกิด งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้กระทั่งงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอัฐิ บางแห่งพระอาจเป็นหมอกลางบ้านเป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มี ความชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเพียงข้อเสนอ ไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นเพียง แนวคิดของบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจในงานของพระสงฆ์ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์และพยายามที่ผลักดัน บทบาทพระสงฆ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและให้สังคมมองเห็นประโยชน์นั้นเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ได้แก่

1.1 ควรมีบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจให้กับชุมชน ในลักษณะจัดค่ายพุทธบุตรแก่นักเรียน การอบรมครูสอนปริยัติธรรม

1.2 ควรร่วมมือกับทางโรงเรียนในการนำเด็กนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ มาตอบปัญหาแข่งขันกันและนำเด็กมาเข้าค่ายคุณธรรมแข่งขันการสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ เพื่อฝึกอบรมให้เด็กได้เห็นคุณค่าของคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

1.3 ควรร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดอบรมพระสงฆ์ที่เป็นครูสอนปริยัติธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม

2. ด้านการเผยแผ่พระธรรมและพัฒนาจิต ได้แก่

2.1 ให้พระสงฆ์ที่มีความรู้และปฏิบัติพระกรรมฐาน ออกไปสอนแก่ประชาชนในพื้นที่เปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐานให้มากขึ้น โดยเฉพาะในชุมชนขนาดใหญ่

2.2 ควรจัดให้มีการพัฒนาจิตใจแก่ประชาชนหลายๆรูปแบบ เช่น จัดให้พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การนั่งสมาธิ เดินจงกรม โดยการฝึกอย่างสม่ำเสมอทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาฝึกปฏิบัติได้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติ เพราะศาสนาจะมีส่วนช่วยพัฒนาระบบงานยุติธรรมและการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากหลักศาสนาทุกศาสนามุ่งเน้นให้คนทำดี ปฏิบัติดี

3. ด้านการสงเคราะห์ชุมชน ได้แก่

3.1 วัดควรสนับสนุนให้ผู้มีจิตศรัทธาในการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือหนังสือสวดมนต์โดยขอบริจาคแก่ประชาชน เป็นการเผยแผ่หลักธรรมหนังสือสวดมนต์ได้อานิสงส์มาก

3.2 ควรสนับสนุนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยจัดหาพระสงฆ์ที่กำลังเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มาเป็นพระพี่เลี้ยงและร่วมมือกับทางโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

กีรติ ศรีวิเชียร. (2547). *อดีต ปัจจุบันและอนาคตแห่งบทบาทของสังคมวัดในการแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.* กรุงเทพเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการศึกษา. (2550). *บทบาทวัดพระสงฆ์ไทยในอนาคต.* กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร,* 6 (1), 343-352.

เทศบาลตำบลธานี. (2563).ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลธานี. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2563. แหล่งที่มา : http://www.sktmun.go.th/index_2.html

พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2559). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: "บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน".* 17 มิถุนายน 2559. วิทยาลัยนครราชสีมา. นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวฺเมธี). (2561). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน.*วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต,* 14 (3), 127-142.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2553). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน.* กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์

The Marketing Mix in Customer Perspective which Influence the Buying Descision of Science Equipment Products in Online Customers

มนัสชนก อริยะเดช และ บุษกรณ์ ลีเจ้ยวะระ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Manaschanok Ariyadetch and Bussagorn Leejoeiwara

Khon Kaen University,Thailand

Corresponding Author,E-mail : Manaschanok.ariyadetch@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัครวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.87 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุโลจิสติกส์ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ ได้แก่ 1) ความปลอดภัยของสินค้า 2) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า 3) มีการชำระค่าสินค้าปลายทาง 4) มีช่องทางติดต่อสื่อสารการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็วสะดวกสบาย 5) มีการอัพเดทข้อมูล หรืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ใหม่ๆ ผ่านทางสื่อดิจิทัลอยู่เสมอ 6) สามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็ว 7) รับประกันสินค้าชำรุด เสียหายในระหว่างขนส่ง 8) การได้รับสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้า และ 9) ส่งสินค้ารวดเร็ว เมื่อมีปัญหาก็สามารถรับผิดชอบ และจัดการแก้ปัญหาได้ โดยมีความแม่นยำในการทำนายอยู่ที่ร้อยละ 73.00 จากผลการศึกษานี้ ผู้ประกอบการที่จำหน่ายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางออนไลน์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการตลาดต่อไปได้โดยไปใช้ในการวางแผนการตลาดในการเพิ่มยอดขายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางออนไลน์อันจะนำไปสู่ผลประกอบการทางธุรกิจที่ดีในที่สุด

คำสำคัญ: อุปกรณ์วิทยาศาสตร์; ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; มุมมองของลูกค้าการตลาดออนไลน์

---

* วันที่รับบทความ: 28 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 24 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 25 กันยายน 2563

Received: August28, 2020; Revised: September 24, 2020; Accepted: September 25, 2020

Abstracts

The objectives of this research aimedto study the marketing mix in customer perspective which influence the buying descision of science equipment products in online customers. This research is a quantitative research that used convenience sampling. Sampling group included 400 social media users, whom bought the science equipment products. The questionnaires were a tool used to collection data. The questionnaires had alpha cronbach at 0.87. The statistics used were percentage, mean, standard deviation and multiple logistic regression analysis to analyze the information at the confidence level of 95%..

The following were the results: The marketing mix factors in the customers' views which influenced their science tools buying decisions comprised nine factors as follows: 1) science tools safety, 2) high quality at a reasonable price, 3) "collect of delivery" payment method, 4) variousand responsive sales channels, 5) up-to-date science tools information, 6) responsive sales staff, 7) transit warranty, 8) correctness in sending items, and 9) fast shipping with responsibility for any problems occurred. The accuracy in prediction was 73.00%. The result of this study can yield benefits to science tools sellersin the aspect of marketing strategy planning.

Keywords: Science Equipment Products, Marketing Mix in Customer Perspective (7C's), Online Marketing

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมวลมนุษยชาติการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานเครื่องอำนวยความสะดวกความรวดเร็วและสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของปัจเจกบุคคลมากขึ้นส่งผลต่อวัฒนธรรมสังคมค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วที่หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (วุฒิ วัชโรดมประเสริฐ, 2558 : 26-38) จากผลสำรวจของ BBC Researchพบว่า ตลาดด้านเครื่องมือห้องปฏิบัติการ มีมูลค่าสูงถึง 5.4 พันล้านเหรียญ และคาดว่าจะเติบโตถึง 9.4 พันล้านเหรียญภายในปี พ.ศ. 2563 เป็นอัตราการเติบโต 11.7% ต่อปี สำหรับภูมิภาคเอเชียการลงทุนด้านเครื่องมือห้องปฏิบัติการคาดว่าจะเพิ่มขึ้นจาก 1.4 พันล้านเหรียญ สู่ 2.8 พันล้านเหรียญในปี พ.ศ. 2563 (แสงทิพเตชะปฏิภาณดี,2561 : ออนไลน์) สำหรับประเทศไทยการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยเพื่อให้ห้องทดลองห้องปฏิบัติการสามารถทดสอบได้ตามวัตถุประสงค์นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรทางห้องปฏิบัติการต้องดำเนินการควบคู่กันไปจึงทำให้ประเทศไทยมีความก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางของห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ในภูมิภาคอาเซียนจึงคาดว่ามูลค่าการค้าของตลาดเครื่องมือห้องปฏิบัติการในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นถึง5,000 ล้านบาทหรือนับเป็น15% ของภูมิภาคเอเชียดังนั้น ตลาดเครื่องมือวิทยาศาสตร์จึงเป็นธุรดิจที่น่าสนใจ

จากนโยบาย Thailand 4.0 ประกอบกับตลาดอีคอมเมิร์ซเติบโตและการเข้ามาทำธุรกิจได้ง่ายต้นทุนต่ำผู้ประกอบการจึงหันมาทำธุรกิจอีคอมเมิร์ซมากขึ้นส่งผลให้การแข่งขันกันสูงขึ้นทั้งยังมีปัจจัยส่งเสริม

ในช่องทางการทำธุรกิจต่อผู้ประกอบการนอกจากจะต้นทุนต่ำเพราะไม่ต้องมีหน้าร้านไม่มีค่าเช่าสถานที่ไม่ต้องใช้พนักงานมากและสามารถนำเสนอสินค้าและบริการให้กับคนจำนวนมากได้ทุกที่ทุกเวลาทำการซื้อขายทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแพลท์ฟอร์มออนไลน์ได้อย่างสะดวกหากเป็นสินค้าที่มีข้อมูลเพียงพอต่อการตัดสินใจซื้อผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องมาดูสินค้าที่หน้าร้านให้เสียเวลาสามารถสั่งซื้อทางช่องทางออนไลน์ได้ทันทีทำให้การสั่งซื้อสินค้าผ่านสื่อดิจิทัล (E-Commerce) ของผู้บริโภคมากขึ้นจึงทำให้ธุรกิจอีคอมเมิร์ซได้รับความนิยมมีแนวโน้มเติบโตขึ้นทุกปีโดยปี 2561 มีมูลค่าตลาดอีคอมเมิร์ซสูงถึง 3,150,232.96 ล้านบาทโดยมีแนวโน้มเติบโตขึ้นเฉลี่ย 22% (ธนาวัฒน์ มาลาบุปผา, 2562 : ออนไลน์) จากการเติบโตของตลาดอีคอมเมิร์ซ ทำให้ผู้ประกอบการและนักธุรกิจปรับตัวกันมากขึ้นรวมทั้งแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ซื้อของออนไลน์มากขึ้นและจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ประกอบการจึงต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้น ซึ่งการซื้อขายสินค้าและบริการอีคอมเมิร์ซจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความเข้าใจผู้บริโภคอย่างแท้จริงเพื่อตอบสนองความต้องการให้ลูกค้าอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) เนื่องจากธุรกิจต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้า หากต้องการจะบริหารการตลาดให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องพิจารณาส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองลูกค้า ซึ่งธุรกิจบริการ ประกอบด้วย คุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ (Customer Value) ต้นทุน (Cost to Customer) ความสะดวก (Convenience) การติดต่อสื่อสาร (Communication) การดูแลเอาใจใส่ (Caring) ความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ (Completion) และความสบาย (Comfort) (ธธีร์ธร ธีรขวัญโรจน์, 2556 : 31-33) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์เช่นกัน

บริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัด บริษัทได้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการจำหน่ายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางสื่อดิจิทัล ดังนี้ เว็บไซต์ (Website) และมาร์เก็ตเพลสอื่น ๆเช่น ลาซาด้า (Lazada) รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น เฟสบุ๊ค (Facebook)และอินสตาแกรม (Instagram) และไลน์ออฟฟิเชี่ยล (Line Official) ลูกค้าสามารถติดต่อสอบถามได้ได้ทุกที่ทุกเวลา สะดวกและรวดเร็ว จากข้อมูล ปี 2562 บริษัทฯ ขายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางสื่อดิจิทัล 3 ช่องทาง คือ เว็บไซต์ (Website) ลาซาด้า (Lazada) และไลน์ออฟฟิเชี่ยล (Line Official) ทั้งนี้ เนื่องจากผลกระทบของตลาดE - Commerceที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดออนไลน์ในปัจจุบันอัตราการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ประกอบการต่างปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อที่จะเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและตอบสนองความต้องการกลุ่มเป้าหมายให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยนำหลักการส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) มาใช้ในการบริหารการตลาดมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองได้ตรงใจลูกค้าได้มากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทจึงต้องการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ที่ซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่ซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร จึงใช้สูตรคำนวณ โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ5ได้จำนวนกกลุ่มตัวอย่าง 384.16 ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเป็น 400 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมลูกค้าทุกกลุ่ม การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบการสุ่มแบบง่าย(Simple Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยแบบสอบถามมีลักษณะปลายปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพและรายได้ต่อเดือนตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคจำนวน 13 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในช่องทางดิจิทัลของการซื้อสินค้าอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ในด้านคุณค่าที่จะได้รับ (Customer Value) ต้นทุน (Cost to Customer) ความสะดวก (Convenience) การติดต่อสื่อสาร (Communication) การดูแลเอาใจใส่ (Caring) ความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ (Completion) และความสบาย(Comfort)มีข้อคำถามจำนวน 41 ข้อ มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ระดับความสำคัญเป็น 5 ระดับได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด และตอนที่ 4การตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางออนไลน์กับบริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัดจากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัครวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.87 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.8 นั่นคือแบบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาได้

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1)ทำการแจกแบบสอบถามโดยใช้ช่องทางออนไลน์ให้กับผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ซื้อสินค้าวิทยาศาสตร์โดยจัดทำแบบสอบถามออนไลน์บน Google Form ซึ่งผู้วิจัยได้มีการแจกแบบสอบถามผ่าน

Web Link ส่งไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้แก่ช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook) และแอปพลิเคชันไลน์ (Line) ให้ลูกค้าจนได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนจำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 1002) ทำตรวจความถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

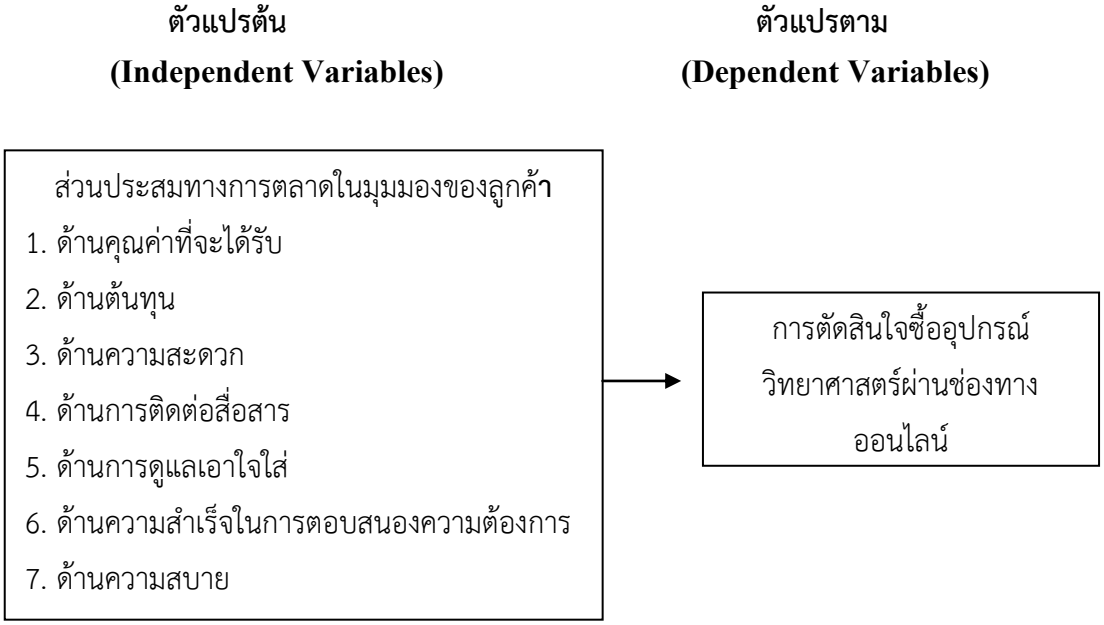
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)ดังนี้ 1)ใช้สถิติความถี่(Frequency)และร้อยละ (Percentage)อธิบายข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล 2) ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมานเพื่อหาความสัมพันธ์ของ

ตัวแปรต้นกับตัวแปรตามด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุโลจิสติกส์ (Multiple Logistic Regression)ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1.ข้อมูลทั่วไปพบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงจำนวน 293 คน (ร้อยละ 73.25) มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปีจำนวน 183 คนมีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าจำนวน 218 คน (ร้อยละ 54.50) ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวจำนวน 112 คน (ร้อยละ 28.00) และมีรายได้ต่อเดือน 25,001 - 35,000 บาทจำนวน 128 คน (ร้อยละ 32.00)

2. ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลและการซื้อสิ้นค้าออนไลน์ของผู้บริโภคพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้งานเฟซบุ๊ก (Facebook) จำนวน379 คน (ร้อยละ94.35) ใช้สื่อดิจิทัลในการไลค์ (Like) จำนวน 358 คน (ร้อยละ89.50) มีความถี่ในการใช้สื่อดิจิทัล7 วัน/สัปดาห์จำนวน 338 คน (ร้อยละ84.50) ใช้สื่อดิจิทัลในช่วงเวลาช่วงกลางคืน (19.00 - 24.00 น.) จำนวน 263 คน (ร้อยละ65.75) ใช้มือถือมากกว่า 4 ชั่วโมงต่อวันจำนวน 176 คน (ร้อยละ44.00) ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อความบันเทิงจำนวน307 คน (ร้อยละ76.75) ใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนจำนวน 323 คน (ร้อยละ80.75) นิยมสั่งสินค้าออนไลน์ในช่วงเวลาช่วงกลางคืน (19.00 - 24.00 น.) จำนวน 240 คน (ร้อยละ60.00) ซื้อสินค้าประเภทสินค้าเด็กของเล่นเสริมพัฒนาการจำนวน 345 คน (ร้อยละ86.25) พบปัญหาจัดส่งสินค้าช้ากว่าที่กำหนดจำนวน 183 คนจำนวน183 คน (ร้อยละ45.75) ชื่นชอบการบริการจัดส่งสินค้าของบริษัทKerry Express จำนวน 230 คน (ร้อยละ57.50) ติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและโปรโมชันจากสื่อประเภทเฟซบุ๊ก (Facebook) จำนวน 231 คน (ร้อยละ57.75) และมีความถี่ในการเข้าชมหรือสั่งซื้อสินค้าวิทยาศาสตร์น้อยกว่า1 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 192 คน (ร้อยละ48.00)

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C’s) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ดังตารางที่ 1

ตารางที่1ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์

ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C’s)	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
ด้านคุณค่าที่จะได้รับ (Customer Value)						
1. คุณภาพของสินค้า	-0.444	0.294	2.271	1	0.132	0.642
2. ความปลอดภัยของสินค้า	0.739	0.344	4.618	1	0.032*	0.477
3. ความหลากหลายของสินค้า	-0.111	0.379	0.086	1	0.770	0.895
4. ความน่าเชื่อถือของแบรนด์สินค้า	-0.088	0.267	0.109	1	0.741	0.916
5. ความน่าเชื่อถือของ บริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัด	-0.028	0.272	0.011	1	0.917	1.029

ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's)	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
ด้านต้นทุน (Cost to Customer)						
6. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า	0.677	0.266	6.502	1	0.011*	1.968
7. ค่าขนส่งสินค้า	-0.264	0.317	0.696	1	0.404	0.768
8. มีโค้ดส่วนลดเมื่อสั่งสินค้าช่องทางออนไลน์	-0.411	0.276	2.227	1	0.136	1.509
9. มีการชำระค่าสินค้าปลายทาง	0.563	0.263	4.593	1	0.032*	0.57
10. มีการผ่อนชำระสินค้า	0.101	0.244	0.170	1	0.680	1.106
11. ระยะเวลาในการจัดส่ง	-0.004	0.300	0.000	1	0.989	0.996
ด้านความสะดวก (Convenience)						
12.จำนวนช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย	-0.521	0.328	2.518	1	0.113	0.594
13. เว็บเพจ (web page) มีความเป็นระเบียบค้นหาสินค้าได้ง่าย	0.336	0.390	0.742	1	0.389	1.399
14. มีช่องทางติดต่อสื่อสารการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็วสะดวกสบาย	0.522	0.341	2.348	1	0.025*	1.685
15. มีช่องทางติดต่อประสานงาน หรือแจ้งปัญหาตลอด 24 ชั่วโมง	-0.240	0.343	0.489	1	0.484	0.787
ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication)						
16. พบเห็นโฆษณาผ่านทาง Facebook หรือทาง Google อยู่เสมอ	-0.232	0.231	1.011	1	0.315	0.793
17. มีคนแนะนำสินค้าจากทาง Admin หรือทาง Sale ของทางบริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัด	0.150	0.320	0.219	1	0.639	1.162
18.สามารถทราบข้อมูลโปรโมชั่นต่างๆ จากบริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัดผ่านสื่อดิจิทัล	-0.359	0.343	1.096	1	0.295	0.698
19.มีการอัพเดทข้อมูล หรืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ใหม่ๆผ่านทางสื่อดิจิทัลอยู่เสมอ	0.944	0.292	10.469	1	0.001*	2.569
20. สามารถค้นหาที่ตั้งของบริษัท ชนก อินเตอร์เทรดจำกัดผ่านสื่อดิจิทัล	0.097	0.343	0.080	1	0.777	1.102
21. มีความชื่นชอบโปรโมชั่นซื้อ 3 แถม 1 ของทางบริษัท	-0.214	0.356	0.362	1	0.547	0.807

ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's)	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
22.มีความชื่นชอบโปรโมชั่นแถมสินค้าตัวอย่างสำหรับทดลองใช้	-0.480	0.362	1.754	1	0.185	0.619
23.มีความชื่นชอบโปรโมชั่นจัดส่งสินค้าฟรี	0.244	0.334	0.534	1	0.465	1.277
24. มีความชื่นชอบโปรโมชั่นแจกคูปองลดราคาสินค้า	-0.514	0.331	2.407	1	0.121	1.672
25. บริษัท ชนก อินเตอร์เทรดมีการจัด Workshop ออนไลน์เกี่ยวกับวิธีการดูแลรักษาและการใช้สินค้าอุปกรณ์วิทยาศาสตร์	-0.004	0.294	0.000	1	0.990	0.996
ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Caring)						
26. พนักงานมีความรู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ได้ดี	0.365	0.340	1.154	1	0.283	1.440
27. พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	-0.062	0.401	0.024	1	0.876	0.940
28. สามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็ว	1.128	0.438	6.634	1	0.010*	0.324
29.รับประกันสินค้าชำรุด เสียหายในระหว่างขนส่ง	1.525	0.47	10.535	1	0.001*	4.597
30.พนักงานมีการติดตามผลหลังซื้อสินค้าไปแล้ว	-1.004	0.517	3.778	1	0.052	0.366
ด้านความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการ (Completion)						
31. ได้รับสินค้าดีมีคุณภาพ	-0.053	0.367	0.021	1	0.885	0.948
32. เรียบร้อยในการแพ็คสินค้า	-0.335	0.366	0.838	1	0.360	0.715
33. สินค้าพร้อมที่จะจัดส่งตลอดเวลา	-0.213	0.421	0.255	1	0.614	0.808
34. มีสินค้าใหม่ๆมานำเสนออยู่เสมอ	-0.680	0.380	3.201	1	0.074	0.507
35. การได้รับสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้า	1.692	0.46	13.531	1	0.000*	5.428
36. มีสินค้าให้ทดลองใช้ก่อนซื้อจริง	0.122	0.400	0.093	1	0.760	1.130
ด้านความสบาย(Comfort)						
37. ส่งสินค้ารวดเร็ว เมื่อมีปัญหาก็สามารถรับผิดชอบและจัดการแก้ปัญหาได้	1.293	0.372	12.072	1	0.001*	0.274

ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's)	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
38. การติดตามสินค้าในกรณีสินค้าส่งมาล่าช้าได้อย่างรวดเร็ว	0.053	0.345	0.024	1	0.877	1.055
39. มีการดูแลตลอดการซื้อขาย	-0.492	0.412	1.426	1	0.232	1.636
40. เว็บเพจสวยงาม ทันสมัย	0.361	0.344	1.099	1	0.295	1.434
41. เว็บเพจมีวิดีโอแนะนำสินค้า	0.068	0.301	0.051	1	0.822	1.070
Constant	2.074	1.111	3.485	1	0.062	7.955

หมายเหตุ: *มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1พบว่า มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ จำนวน 9 ปัจจัย ได้แก่ ความปลอดภัยของสินค้า ราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า มีการชำระค่าสินค้าปลายทาง มีช่องทางติดต่อสื่อสารการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็ว สะดวกสบาย มีการอัพเดทข้อมูล หรืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ใหม่ๆ ผ่านทางสื่อดิจิทัลอยู่เสมอ สามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็ว รับประกันสินค้าชำรุด เสียหายในระหว่างขนส่ง การได้รับสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้า และส่งสินค้ารวดเร็ว เมื่อมีปัญหาก็สามารถรับผิดชอบ และจัดการแก้ปัญหาได้ จากตัวแปรต้นทั้ง 9ตัวแปร สามารถทำนายการเกิดการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่2การจำแนกกลุ่มสำหรับค่าที่แท้จริงกับค่าที่พยากรณ์

กลุ่มตัวอย่าง		ผลการพยากรณ์		
		ท่านจะพิจารณาสินค้าจากบริษัท ชนก อินเตอร์เทรด จำกัด หรือไม่		ร้อยละของความถูกต้อง
		ไม่พิจารณาซื้อ	พิจารณาซื้อ	
ท่านจะพิจารณาซื้อสินค้าจากบริษัทชนก อินเตอร์เทรด จำกัด หรือไม่	ไม่พิจารณาซื้อ	84	75	52.8
	พิจารณาซื้อ	33	208	86.3
รวม				73.00

จากตารางที่ 2ตัวแปรต้นทั้ง 9 ตัวแปรนั้น สามารถทำนายการเกิดการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ ได้ถูกต้องร้อยละ 73.00

สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ได้แก่ ความปลอดภัยของสินค้าราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้ามีการชำระค่าสินค้าปลายทางมีช่องทางติดต่อสื่อสารการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็วสะดวกสบายมีการอัพเดทข้อมูลหรืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ใหม่ๆผ่านทางสื่อดิจิทัลอยู่เสมอสามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็วรับประกันสินค้าชำรุดเสียหายในระหว่างขนส่งการได้รับสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้าและส่งสินค้ารวดเร็วเมื่อมีปัญหาก็สามารถรับผิดชอบและจัดการแก้ปัญหาได้โดยมีความแม่นยำในการทำนายอยู่ที่ร้อยละ 73.00 ซึ่งผู้ประกอบการที่จำหน่ายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางออนไลน์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการตลาดต่อไปได้โดยนำเอาปัจจัยทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ไปใช้ในการวางแผนการตลาดในการเพิ่มยอดขายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ผ่านช่องทางออนไลน์อันจะนำไปสู่ผลประกอบการทางธุรกิจที่ดีในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ ได้แก่ ความปลอดภัยของสินค้า ราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า มีการชำระค่าสินค้าปลายทาง มีช่องทางติดต่อสื่อสารการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็ว สะดวกสบาย มีการอัพเดทข้อมูล หรืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ใหม่ๆ ผ่านทางสื่อดิจิทัลอยู่เสมอ สามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็ว รับประกันสินค้าชำรุด เสียหายในระหว่างขนส่ง การได้รับสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้า และส่งสินค้ารวดเร็ว เมื่อมีปัญหาก็สามารถรับผิดชอบ และจัดการแก้ปัญหาได้ปัจจัยเหล่านี้มีผลกับตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์เมื่อพิจารณาจากทั้ง 41 ปัจจัย เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการสั่งซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ และการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ชงโค ดรลาดพันธุ์ และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2563 : 118-131) ที่ศึกษาการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครขอนแก่นจังหวัดขอนแก่นพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ราคาช่องทางการจัดจำหน่ายส่งเสริมการขาย มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ชี้ให้เห็นว่าการขายสินค้าออนไลน์ ต้องมีความรวดเร็วในการโต้ตอบกับลูกค้ามีการจัดส่งสินค้าที่รวดเร็วและเชื่อถือได้โดยผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีรูปแบบการขายที่ตรงกับความต้องการของลูกค้ายิ่งขึ้น เช่น การจัดจำหน่ายควรเพิ่มช่องทางในการเก็บเงินปลายทางให้มากขึ้น และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑารัตน์ เกียรติรัศมี (2558 : 58-60) ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ของ

ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านราคา คุณภาพและความหลากหลายของสินค้าความตรงต่อเวลาในการจัดส่งสินค้า และปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารกับผู้บริโภค และ พบว่า ปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ คือ ราคา และความสะดวกสบายในการซื้อ เนื่องจากราคาสินค้าที่ขายในช่องทางออนไลน์จะมีราคาที่ต่ำกว่าสินค้าที่วางขายในตลาดจริง ผู้คนมีการเปรียบเทียบราคาในร้านค้าออนไลน์จากนั้นตรวจสอบการตอบรับและการให้คะแนนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ก่อนที่จะทำการเลือกผลิตภัณฑ์และการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการซื้อสินค้าออนไลน์สินค้าอิเล็กทรอนิกส์กำลังเป็นที่ต้องการเนื่องจากราคาที่ดีที่สุดสะดวกและประหยัดเวลา พบว่า เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่งผลเชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้า เนื่องจากลดระยะเวลาในการสั่งซื้อการเข้าถึงผู้ซื้อได้ตลอดเวลาและความแม่นยำถูกต้องและระดับความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาในการสั่งซื้อสินค้าของผู้บริโภค และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศุภกร เจียรนันทพิสุทธิ์ และคณะ (2562 : 9-18) พบว่าสิ่งสำคัญที่สุดในการทำธุรกิจสินค้าออนไลน์ คือ การมีจริยธรรมโดยสร้างความไว้วางใจว่าสั่งสินค้าแล้วลูกค้าได้รับสินค้าแน่นอน และความน่าเชื่อถือ ซื่อสัตย์ต่อลูกค้าให้บริการอย่างจริงใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของผู้บริโภคออนไลน์ผู้วิจัยได้นำหัวข้อที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีช่องทางออนไลน์ของสื่อสังคม (Socail Medai)ในช่องทางต่างๆ ทั้งเฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ เว็บไซต์ เพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกับลูกค้า และให้ข้อมูลสินค้าแก่ลูกค้า

2.ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีช่องทางออนไลน์ของสื่อสังคม (Socail Medai) ในช่องทางต่างๆ ทั้งเฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ เว็บไซต์ และมาร์เก็ตเพลสอื่น ๆเช่น ลาซาด้า (Lazada)ช้อปปี้ (Shoppee)เป็นต้น เพื่อใช้ช่องทางในการติดต่อสั่งซื้อสินค้าที่รวดเร็ว สะดวกสบาย

3.ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีการอัพเดทข้อมูลใหม่ๆ ผ่านทางสื่อดิจิทัล อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ลูกค้าได้รับข้อมูลสินค้าใหม่ๆ เป็นประจำ

4. ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีช่องทางที่ทำให้ลูกค้าสามารถติดต่อประสานงานพนักงานได้อย่างรวดเร็ว เพื่อทำให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกสบายในการซื้อสินค้า

5.ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีการรับประกันสินค้าชำรุด เสียหายในระหว่างขนส่งเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า

6.ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีการจัดส่งสินค้าที่ถูกต้องตามความต้องการของลูกค้า และจัดส่งสินค้ารวดเร็วโดยมีช่องทางในการขนส่งที่หลากหลายทั้งไปรษณีย์ด่วน (EMS) หรือบริษัทขนส่งและโลจิสติกส์ต่างๆ เช่น Kerry Express, Nim Express, DHL Express, Flash Express เป็นต้น

7. ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรมีการชำระค่าสินค้าปลายทางเพื่อทำให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าและการชำระเงิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาสภาพแวดล้อมของธุรกิจเพื่อทำการวางแผนกลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ ของบริษัทผู้จัดจำหน่ายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ เกียรติรัศมี. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชงโค ดรลาดพันธุ์ และวิษณุ สุมิตสวรรค์. (2563). การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,* 5 (6), 118-131.

ธธีร์ธร ธีรขวัญโรจน์. (2556). *การตลาดบริการ.* กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ธนาวัฒน์ มาลาบุปผา.(2562) อีคอมเมิร์ซ’63 แข่งดุเดือด แบรนด์เร่งเปิดช็อปชิงแชร์. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 13 กรกฎาคม 2563. แหล่งที่มา : https://www.prachachat.net/ict/news-396931

วุฒิ วัชโรดมประเสริฐ. (2558). การวิเคราะห์ธุรกิจการค้าวัสดุอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ในประเทศไทย ภายใต้ตัวแบบแรงกดดันทางการแข่งขัน 5 ประการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี,*9 (18), 26-38

ศุภกร เจียรนันทพิสุทธิ์ และคณะ (2562). แนวโน้มตลาดธุรกิจสินค้าออนไลน์ที่ต้องมีระยะเวลาในการสั่งซื้อในอนาคต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์,* 3 (1), 9-18.

รูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดการงานศพในยุค New Normal
Funeral Business Model in the New Normal Era

นฤมิต มูลเมือง และ อมรวรรณ รังกูล
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Naruemit Munmueang and Amornwan Rungkoon
Khon Kaen University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : cpac.nm@kkumail.com

****

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตประจำวันของของคนไทยมีความเกี่ยวพันกับพุทธศาสนาตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงความตาย จึงเกิดมีธุรกิจรับจัดงานศพขึ้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normal อันเป็นผลเนื่องมาจากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกนักธุรกิจกับธุรกิจรับจัดงานศพ จำนวน 3 ราย ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงเป็นธุรกิจที่ดำเนินงานมาแล้ว 3 ปี และมีกำไรจากผลประกอบการ 2 ปี การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1.รูปแบบการให้บริการของธุรกิจรับจัดการงานศพ พบว่า เป็นลักษณะการดำเนินธุรกิจที่ให้บริการหลังความตายที่ให้บริการจัดการงานศพสำหรับชาวต่างชาติที่เสียชีวิตในไทยจำนวน 1 ราย และบริการจัดการงานศพสำหรับคนไทย จำนวน 2 ราย โดยดำเนินการจัดงานฌาปนกิจศพ การลอยอังคารอัฐิของผู้เสียชีวิต รวมทั้งการประสานงานกับญาติของผู้เสียชีวิต และดำเนินงานด้านเอกสารการเสียชีวิต

2.รูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normal จากผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 พบว่า กระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการที่รับจัดการงานศพสำหรับชาวต่างชาติที่เสียชีวิตในไทย รูปแบบการดำเนินธุรกิจต้องมีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานมากขึ้น ต้องมีการสวมชุดอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยส่วนบุคคล ในขณะที่ผู้ประกอบการที่รับจัดการงานศพให้กับคนไทยมีการปรับตัวเพื่อเฝ้าระวังตามนโยบายรัฐ โดยมีเจลแอลกอฮอล์สำหรับการฆ่าเชื้อ การเว้นระยะห่างของผู้เข้าร่วมงาน และมีการทำประกันโควิด 19 ให้กับพนักงาน

คำสำคัญ: รูปแบบธุรกิจรับจัดงานศพ; ยุคความปกติใหม่; การดำเนินธุรกิจ

---

* วันที่รับบทความ: 24 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 26 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 27 กันยายน2563
Received: August 24, 2020; Revised: September 26, 2020; Accepted: September 27, 2020

Abstracts

Thai people's daily life is related to Buddhism from birth to death. So there was a funeral business. The objectives of this research were to study the model of New Normal funeral service business as a result of Covid-19 epidemic. In-depth interview was used use in this qualitative research by interviewing 3 funeral service business, that has been operating for 3 years and has a profit of 2 years. Content analysis was used to analyze the data.

The results showed that: 1. The funeral service was the type of business that provided the service after the death of 1 foreigner who passed away in Thailand and 2 Thais. The service included the cremating, scattering ashes over water, coordinating with the relatives of the deceased, and carry out on the document of death.

2.New Normal funeral service business as a result of Covid-19 epidemichas affected the income of funeral service operator for foreigners. The business needed some adjustment and focused more on occupational health and safety of their employees. They had to put on personal protective equipment. Funeral service operators for Thais had to adjust themselves and follow the Government policies: providing alcohol gel for disinfection, practicing social distancing and providing employees the insurance with Covid-19 coverage.

Keywords: Pattern Funeral Business; New Normal Era; Business Operation

บทนำ

การดำเนินชีวิตประจำวันของของคนไทยมีความเกี่ยวพันกับศาสนาตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยชรา จนถึงกระทั่งความตายซึ่งเป็นวาระสุดท้ายของชีวิต ล้วนมีการนำเอาวัฒนธรรมประเพณี และศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่มาเป็นรูปแบบของการจัดงานพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อและประเพณีตามท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งนี้ สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธได้มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเริ่มตั้งแต่พิธีโกนผมไฟ พิธีบวช พิธีแต่งงาน พิธีทำบุญ พิธีงานศพ พิธีฉลองอัฐ เป็นต้น (อารีย์ ธรรมโคร่ง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562 : 110-135) การจัดงานหรือพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ นี้ต้องมีการวางแผนกิจกรรมในการดำเนินงาน จัดเตรียมสถานที่ ลำดับขั้นการจัดงาน อาหารและเครื่องดื่มสำหรับผู้เข้าร่วมงานพิธี ซึ่งเป็นการจัดการที่ค่อนข้างยุ่งยากและใช้เวลาในการเตรียมงาน จึงทำให้เกิดบริษัทหรือบุคคลที่เข้ามารับจัดการงานพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนาแทนเจ้าภาพ ซึ่งเป็นไปตามยุคกระแสสังคมใหม่ที่ในชีวิตประจำวันมีต้องการความสะดวกสบาย ดังนั้น จึงเกิดเป็นธุรกิจรับจัดงาน (Event and Organizer) โดยรูปแบบงานรับจัดงานนั้นมีทั้งงานพิธีมงคล และงานพิธีอวมงคล โดยเฉพาะพิธีงานศพซึ่งเหตุการณ์ที่ครอบครัวไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า (พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑฺโฒ, 2561 : 25-34)

การดำเนินงานการจัดงานศพนั้นมีขั้นตอนและองค์ประกอบที่ต้องทำในขณะที่มีการตายเกิดขึ้นจนถึงวันสุดท้ายของการจัดงานศพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการตามแนวทางกฎหมาย พิธีกรรมตามศาสนา รวมถึงการจัดหาสิ่งของเพื่อใช้ในการจัดงานศพ (พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร และหควณ ชูเพ็ญ, 2558 : 264-273) การจัดการงานศพนั้นมีขั้นตอนการจัดงานที่หลากหลาย โดยมีการจัดการศพตามแนวทางของกฎหมายการจัดการพิธีกรรมงานศพตามจารีตประเพณีของคนในสังคมไทยและการจัดการพิธีกรรมงานศพตามความเชื่อทางพระ

พุทธศาสน เช่น การแจ้งตาย การเคลื่อนศพ การเตรียมสถานที่ พิธีรดน้ำศพ การจัดดอกไม้หน้าโลงศพ การสวดศพ อาหารและเครื่องดื่มในการจัดเลี้ยงแขก ของชำร่วย การวางดอกไม้จันทน์ จนกระทั่งการลอยอังคาร (พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ฐานวุฑฺโฒ, 2561 : 25-34) ซึ่งมีสินค้าและบริการที่เกี่ยวกับงานศพเป็นจำนวนมาก เช่น ธุรกิจโลงศพ ธุรกิจจัดดอกไม้สดหน้าโลง พวงหรีด พิมพ์การ์ด ดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ทำให้มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นจากงานศพ (เนตรชนก คงทน และคณะ, 2558 : 1) รวมทั้งในปัจจุบันมีธุรกิจที่รับจัดงานศพแบบครบวงจรเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค พิธีงานศพนับเป็นงานสุดท้ายในชีวิต ซึ่งบางรายจากไปอย่างกะทันหันไม่ได้มีการเตรียมการล่วงหน้า แต่ก็มีลูกค้าบางรายที่มีการวางแผนการจัดงานศพไว้ล่วงหน้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระการจัดงานสำหรับผู้ที่อยู่เบื้องหลัง รวมทั้งบางรายมีการสั่งเสียถึงรูปแบบการจัดงานศพที่แตกต่างจากคนอื่น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เข้าสู่สังคมสูงวัยที่ไม่อยากเป็นภาระของลูกหลาน และบางส่วนที่เป็นผู้ที่มีสถานภาพโสดไม่มีลูกหลานที่จะเข้ามาจัดการงานศพเมื่อตนเสียชีวิต ได้มีการวางแผนการจัดงานศพโดยให้ผู้รับจัดการงานศพแบบครบวงจรเข้ามาดำเนินการจัดงานศพแทนเมื่อเสียชีวิต

ธุรกิจรับจัดงานศพ (funeralbusiness plan)เป็นธุรกิจให้บริการรับจัดงานศพ ที่ช่วยให้คำแนะนำ ช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยจัดการให้พิธีกรรมเป็นไปอย่างเรียบร้อย ครบถ้วน และถูกต้องตามหลักพิธีทางศาสนา บนพื้นฐานของความเหมาะสม และช่วยให้กำลังใจแก่ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ในด้านพิธีกรรมเป็นเรื่องทางศาสนาและจารีตประเพณีที่ปฏิบัติร่วมกันมายาวนาน (อารีย์ ธรรมโคร่ง และ อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562 : 110-135) ธุรกิจรับจัดงานศพเป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นเนื่องจากแนวความคิดและการดำเนินธุรกิจของต่างประเทศที่คนไทยบางคนที่มีแนวคิดสมัยใหม่และมองว่าความตายเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ต้องตระหนักและเตรียมพร้อมเพื่อลดภาระให้กับคนที่อยู่ข้างหลัง เนื่องจากการจัดงานศพก็มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจำนวนมาก แม้ว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานศพของสังคมไทยจะมีมาเนินนาน หากแต่ก็ไม่ได้รับความนิยมในการวางแผนการล่วงหน้าเพราะถือเป็นเรื่องอวมงคล เป็นสิ่งที่ไม่สมควรที่ต้องจัดเตรียมล่วงหน้า แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้มีการยอมรับการวางแผนเกี่ยวกับความตายมากขึ้น จึงเกิดเป็นธุรกิจรับจัดงานศพแบบครบวงจรที่ทั้งให้คำปรึกษาในการเตรียมการล่วงหน้าหรือให้บริการจัดงานศพแบบครบวงจรเกิดขึ้น โดยเฉพาะภายหลังที่เกิดการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่(Covid-19)ทั่วโลก ที่ทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตเกิดขึ้น หรือยุคความปกติใหม่ (New Normal) อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย (ราชบัณฑิตยสภา, 2563: ออนไลน์) รวมทั้งการจัดการงานศพก็มีการปรับเปลี่ยนไปเช่นกัน เช่น ประเทศจีนลดขนาดพิธีศพเพื่อช่วยชะลอการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในประเทศ ประเทศญี่ปุ่นมีให้บริการร่วมพิธีไว้อาลัยโดยการจุดธูปและเขียนสมุดอำลาเพื่อแสดงความเคารพผู้ล่วงลับแบบ Drive through คือสามารถร่วมทำพิธีการได้แม้ว่าจะอยู่ในรถ เป็นต้น จึงเกิดเป็นรูปแบบการจัดงานศพในยุคความปกติใหม่ (New Normal)รูปแบบต่างๆ ขึ้นมา

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เข้าสูงสังคมสูงวัย และเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในประเทศ ซึ่งย่อมส่งผลต่อรูปแบบของการจัดงานศพและธุรกิจการจัดงานศพในยุคความปกติใหม่ (เสริมคุณ คุณาวงศ์, 2563 : ออนไลน์) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาผลการระทบของสถานการณ์การระบาดของโควิด19 ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพและรูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุคความปกติใหม่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการธุรกิจรับจัดงานศพที่ประสบความสำเร็จ และอำนวยความสะดวกในการจัดการศพให้กับผู้ที่ต้องการใช้บริการได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normal

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้จัดการหรือเจ้าของธุรกิจที่ส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการจัดการงานศพจำนวน 3 ราย ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการหรือเจ้าของธุรกิจธุรกิจบริการจัดการงานศพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการดำเนินงานและรูปแบบการให้บริการของธุรกิจรับจัดการงานศพส่งผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่มีต่อการดำเนินธุรกิจและรูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normal

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวบข้อมูลเป็นการเก็บแบบปฐมภูมิโดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)เป็นสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและเป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับผู้จัดการหรือเจ้าของธุรกิจที่ส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการจัดการงานศพจำนวน 3 รายดังนี้ผู้ให้บริการจัดการงานศพสำหรับชาวต่างชาติที่เสียชีวิตในไทยจำนวน 1 ราย และผู้ให้บริการจัดการงานศพสำหรับคนไทย จำนวน 2 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

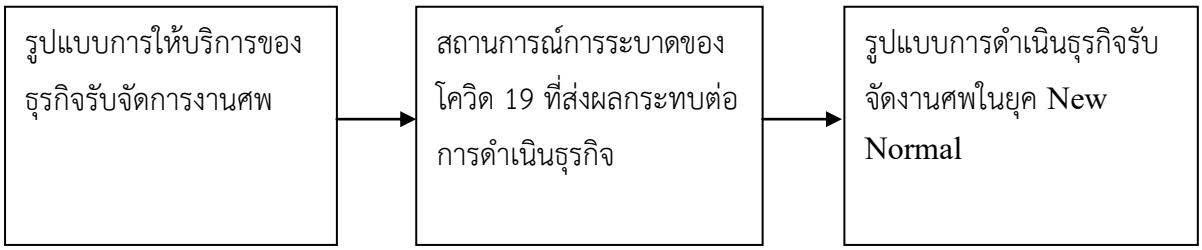
จากการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการจดบันทึกในระหว่างการสัมภาษณ์ ฟัง มีการบันทึกเสียงที่ได้บันทึกไว้ในระหว่างสัมภาษณ์ แล้วนำมาฟังซ้ำว่ามีประเด็นใดเป็นประเด็นที่สำคัญ เพื่อให้เกิด

ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล ซึ่งเป้นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2561: 43-44) การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล

(A. Moser and I. Korstjens, 2017 : 271-273) แล้วนำข้อมูลมาบรรยายและพรรณนาข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสรุปผลการดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดการงานศพในยุค New Normal จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1.รูปแบบการให้บริการของธุรกิจรับจัดการงานศพพบว่า เป็นลักษณะการดำเนินธุรกิจที่ให้บริการหลังความตายที่ให้บริการจัดการงานศพ โดยดำเนินการเกี่ยวกับจัดงานฌาปนกิจศพ และการลอยอังคารอัฐิของผู้เสียชีวิต รวมทั้งการประสานงานกับญาติของผู้เสียชีวิต

ผู้ประกอบการรายแรกได้เข้าสู่ธุรกิจรับจัดการงานศพ เนื่องจากเคยทำงานกี่ยวกับการดูแลชาวต่างชาติที่มามาเยี่ยมญาติที่เมืองไทย และดูและชาวต่างชาติที่มาเสียชีวิตในประเทศไทย มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการแทนญาติ ลักษณะการดำเนินธุรกิจเป็นสาขาของบริษัทต่างชาติที่เข้าเปิดให้บริการในประเทศไทย รูปแบบการให้บริการเป็นการยืนยันเกี่ยวกับเรื่องเอกสารของผู้เสียชีวิต ประสานานกับญาติที่ต่างประเทศ หลังจากจัดงานศพการนำอัฐิไปลอยอังคาร หรือการนำอัฐิกลับประเทศ ซึ่งเป็นการให้บริการตามความต้องการของญาติผู้เสียชีวิต ในส่วนของการดำเนินงานพิธีกรรมขึ้นกับศาสนาที่ผู้เสียชีวิตนับถือ หรือบางรายดำเนินพิธีกรรมตามความประสงค์ของผู้ตาย โดยในการประกอบพิธีกรรมเนื่องจากญาติอยู่ต่างประเทศไม่สะดวกในการเดินทางมาร่วมงาน ทางบริษัทฯ จะมีการถ่ายถอดสดให้กับญาติ มีการสื่อสารกันด้วย Line และถ่ายรูปส่งไปให้การดำเนินธุรกิจที่ทำให้ประสบความสำเร็จต้องให้บริการด้วยความซื่อสัตย์ และการเอาใจใส่เป็นอย่างดี ในกรณีที่ลูกค้าเสียชีวิตในต่างแดน ทางบริษัทจะคืนเงินให้กับญาติผู้เสียชีวิต กรณีที่

ลูกค้าซื้อสัญญาณาปนกิจ มีการจัดทำบัตรสมาชิกเพื่อเป็นหลักฐานในการติดต่อ ดังรายละเอียดผลการสัมภาษณ์ดังนี้

“ลักษณะการดำเนินธุรกิจมีการบริการหลังความตายอย่าง เช่น ชาวต่างชาติมาเสียชีวิตในประเทศไทย เราจะยืนยันเรื่องเอกสาร การจัดงานศพหรือการนำอัฐิกลับประเทศ มีค่าส่งอัฐิกลับประเทศซึ่งแยกเป็น 2 แบบ คือ ส่งกลับทางเครื่องบินหรือว่าส่งกลับทางไปรษณีย์ แต่หลายๆ ครอบครัวเลือกที่จะให้ลอยอังคารมากกว่าเนื่องจากว่าการส่งอัฐิกลับประเทศเป็นภาระกับครอบครัว เพราะต้องมีบริษัทที่ไปรับอัฐิให้ที่สนามบินหรือญาติจะต้องไปรับเอง ญาติจึงเลือกให้เราเป็นคนลอยอังคารให้” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“สำหรับลูกค้าทุกคนที่ซื้อสัญญาณาปนกิจ จะทำบัตร Member เขาจะนำติดตัวไว้ตลอด ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นกับคนคน นี้กรุณาติดต่อกลับมาที่บริษัทเรา” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“การประกอบพิธีกรรมจะขึ้นอยู่กับญาติ ช่น ถ้าผู้ตายนับถือศาสนาอิสลาม จะทำพิธีตามศาสนาอิสลาม หรือทางศาสนาคริสต์ หรือบางคนที่ไม่นับถือศาสนาอะไรเลย ก็จะไม่มีพิธีทางศาสนาใดๆ” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“ต้องมีการดูแลหลังจากณาปนกิจ สัมภาระอะไรที่จะต้องส่งให้ญาติพวกเอกสารต้องตามเก็บอะไรแบบนี้คือแบบว่าฝรั่งบางคนมาเมืองไทยมาซื้อคอนโดพอมาซื้อคอนโดก็จะต้องมีของในห้องและทางเราก็จะต้องทำรายการส่งให้ทางญาติ” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“กรณีที่ลูกค้าไม่มีญาติอยู่ในเมืองไทยเราก็จะต้องมีความซื่อสัตย์ในสิ่งที่เราทำ ต้องทำแบบว่าผู้ตายเปรียบเสมือนเป็นเหมือนญาติคนหนึ่ง” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการรายแรก ยังให้ข้อมูลว่า การรับจัดการงานศพให้กับชาวต่างชาติต้องมีเงินทุนสำรองที่ค่อนข้างสูง ดังรายละเอียดผลการสัมภาษณ์ดังนี้

“เงินลงทุนจะต้องมีงบที่มากพอสมควรเพราะเนื่องจากว่าส่วนมากแล้วลูกค้าของจะเป็นพวกที่ไม่มีญาติในเมืองไทยเป็นนักท่องเที่ยวอะไร หลายครั้งที่เขาไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาลก็จะมีค่ารักษาพยาบาลค้างชำระถ้า ค่ารักษาพยาบาลนี้ไม่ได้รับการชำระทางโรงพยาบาลก็จะไม่ส่งร่าง ซึ่งตัวเงินนี้จะเยอะมากประมาณเป็นแสนๆ ถ้าหากว่าเรารอให้ญาติเขาโอนเงินมา ก็จะต้องใช้เวลาแบบก็ทำให้ล่าช้าก็จะมีค่าฝากที่คิดเข้ามาเพิ่มแล้ว จะต้องมีงบที่จะสำรองจ่ายไปก่อน (Advance) ในตรงนี้ชำระค่าใช้จ่ายต่างๆแล้วก็ไปเก็บกับญาติของผู้เสียชีวิตทีหลัง” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรายที่ 2 ให้บริการเกี่ยวกับการจัดการงานศพแบบครบวงจรสำหรับคนไทย เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีการต่อยอดมาจากธุรกิจหีบศพ โดยมีการให้บริการเกี่ยวกับการรับส่งศพ อุปกรณ์เชิญวิญญาณ โลงศพ ดอกไม้หน้าโลงศพ ดอกไม้จันทน์ ในส่วนของพิธีงานนั้นเป็นหน้าที่ของญาติผู้เสียชีวิตและทางวัดในการทำพิธีกรรมทางสงฆ์ และฌาปณกิจศพ ซึ่งเห็นได้ผลการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีบริการครบวงจร มีหีบศพ มีดอกไม้ที่จัดตั้งหน้าศพมีบริการด้านอื่นๆ เช่น รับศพฉีดยาศพ มีครบทุกอย่าง ยันต์เครื่องตั้ง อุปกรณ์เชิญวิญญาณ เป็นทั้งร้านหีบศพ และเป็นทั้งร้านสังฆภัณฑ์ไปในตัวด้วยลูกค้าอยากได้อะไรจัดหาให้หมดตามที่ลูกค้าต้องการหลังจากนั้นการจัดการเป็นเรื่องของทางวัดที่จะต้องทำยังไงมากกว่า ซึ่งร้านสิ้นสุดการบริการไปถึงที่วัด” (ผู้ประกอบการรายที่ 2 สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน 2563)

จากการสัมภาษณ์รายที่ 3 เป็นการบริการจัดการงานศพสำหรับคนไทย เป็นธุรกิจให้บริการเกี่ยวกับการวางแผนหลังความตาย การให้บริการและให้คำปรึกษาทางด้านพิธีในศาสนาพุทธให้กับผู้เสียชีวิต โดยให้บริการใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 มีการวางแผนก่อนล่วงหน้า รูปแบบที่ 2 การวางแผนขณะที่ญาติใกล้เสียชีวิต หรือรูปแบบที่ 3 ลูกค้าเสียชีวิตแล้ว ลักษณะดำเนินการเกี่ยวกับจัดงานฌาปนกิจศพ การให้คำแนะนำนำงานพิธีและการลอยอังคารอัฐิของผู้เสียชีวิต รวมทั้งการประสานงานกับญาติของผู้เสียชีวิตการให้คำแนะนำงานพิธีผู้ประกอบการรายที่ 3 ให้ข้อมูลว่ามีช่องการเว็บไซต์ และช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ ในการติดต่อกับทางร้าน ซึ่งเห็นได้ผลการสัมภาษณ์ดังนี้

“เรามองความต้องการของลูกค้าเป็นตัวตั้ง มีพรีแพลนเป็นการวางแผนตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่เหมือนกับที่ต่างประเทศ ต่างประเทศยังไม่ตายเขาก็วางแผนกันแล้วว่าถ้าเกิดเสียชีวิตจะได้ไม่ทำให้คนที่อยู่ มีความกังวลใจหรือเป็นภาระ เพราะฉะนั้นก็จะมีในส่วนของตัวนี้เป็นวางแผนให้ตัวเองก่อนที่ตัวเองจะเสียชีวิต กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 คือ คนที่มีญาติมีครอบครัวที่เขากำลังใกล้เสียชีวิต อีกกลุ่มหนึ่งคือเสียชีวิตแล้วแล้วก็ติดต่อเข้ามาลูกค้าเราแบ่งเป็น 3 กลุ่ม พรีแพลนและก็กลุ่มที่เป็นอยู่ในช่วงระหว่างใกล้เสียชีวิตญาติจะติดต่อมากลุ่มที่ 3 ก็คือผู้เสียชีวิตแล้วและญาติติดต่อเข้ามาให้ดำเนินการเลย”(ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

“แบบที่ 2 คือมีเวลาเตรียมตัวมากกว่า ที่เร็วที่สุดติดต่อเข้ามาก็หลักชั่วโมงแต่ว่าเคสบางเคสเขาวางแผนก่อนล่วงหน้า ตั้งแต่ญาติอยู่ที่โรงพยาบาล พอคุณหมอแจ้งปุ๊บเขาก็เริ่มหาข้อมูลแล้ว อาจจะมีเวลาหลายวันจนถึงหลายสัปดาห์ ก็จะเป็นลักษณะแยกตามความต้องการของลูกค้าว่าลูกค้าต้องการแบบไหนในการให้บริการตั้งแต่ในเรื่องของกฎหมายเรื่องของการสำรองเงินก็จะมีการประสาน(Contact)กับทางบริษัทประกันที่เข้ามาคอยดูเรื่องการเงินการสะสมตรงนี้จะได้ไม่เป็นปัญหาและก็ยาวไปถึงเรื่องของกรณีลูกค้าถ้าเกิดต้องการในส่วนของฮวงซุ้ยว่าจะต้องการทำพิธีฌาปนกิจเก็บอัฐิหรือนำไปลอยอังคารตรงนี้เราให้คำปรึกษาและช่วยบริหารจัดการให้กับญาติตั้งแต่ต้นจนจบตรงนี้ก็คือเป็นภาพรวมลักษณะของการดำเนินธุรกิจส่วนขั้นตอนขึ้นอยู่ที่ลูกค้าหรือเจ้าภาพติดต่อเข้ามาอยู่ในลักษณะแบบไหนแล้วก็ทำตามความต้องการของลูกค้าเราสามารถบริการให้ครอบคลุมลูกค้าสามารถศึกษาหรือขอรับบริการบางส่วนได้เพราะว่าบางอย่างลูกค้าอยากไปดำเนินการเองอะไรอย่างนี้ อันนี้ก็ต้องให้ลูกค้าเขาเลือก” (ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

“มีการประชาสัมพันธ์การตลาด คือทางเว็บไซต์เพราะทางช่องทางอื่นเรายังไม่เปิดตัวลูกค้าสามารถกรอกอีกอีเมลนะครับระบบอัตโนมัติเราSet Up ไว้จะมีคู่มือมีChecklistอะไรแบบนี้ให้ลูกค้าเป็นไกด์ไลน์หรือ

ลูกค้าสามารถแอดไลน์หรือโทรเข้ามาคุยเรื่องขั้นตอนเลยว่าต้องทำยังไงบ้าง อะไรแบบนี้ซึ่งให้บริการเกี่ยวกับงานศพในศาสนาพุทธเท่านั้น” (ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

“ลักษณะของการดำเนินการ เราอาจจะช่วยในส่วนของการดำเนินการบำเพ็ญกุศลทำบุญอุทิศทำบุญ 50 วันทำบุญ 100 วัน หรือไปทำเพิ่มเติมกรณีถ้าเกิดแบบผู้ใหญ่ทำการฌาปนกิจรวม เกิดเจ้าภาพอยากทำแยกต่างหาก คือหลังจากนำอัฐิมาแล้ว นำมาบำเพ็ญกุศลได้หลายลักษณะ ไม่ต้องมีพิธีกรรมก็ได้ทำบุญแล้วก็อุทิศทำอะไรให้เป็นประโยชน์ก็เกิดบุญอุทิศได้เหมือนกัน” (ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

“ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ มีความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา ในส่วนของทีมงานก็ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานประสานงานกับพระ ประสานงานกับลูกค้า อันนี้ต้องมีความชัดเจน” (ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

2. สถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ พบว่า ส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการรายที่ 1 จำนวนลูกค้าลดลง และรายได้ลดลง บริษัทต้องให้ความสำคัญกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานมากขึ้น ทำให้เกิดความกังวลในการให้บริการ เพื่อป้องกันความเสี่ยงของโรค ส่วนผลกระทบต่อผู้ประกอบรายที่ 2 จำนวนเงินที่ลูกค้าซื้อโลงศพต่อโลงลดลง และส่งผลต่อผู้ประกอบรายที่ 3 มีลูกค้าจำนวนน้อยลง เห็นได้ผลการสัมภาษณ์ดังนี้

“รายได้ลดลงมากแบบว่า2 ส่วน3 เลยตั้งแต่มีโควิดเข้ามามีความรู้สึกว่าข้อมูลที่รัฐบาลให้มันไม่โปร่งใสตลอดเวลาซึ่งทำให้เราต้องทำงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิตมีความเสี่ยงเพราะในแต่ละครั้งที่เราเห็นสาเหตุการตายในบางครั้งเรามีคำถามมากมายถึงกับการปฏิบัติตัวของเจ้าหน้าที่รู้ว่าในสิ่งที่ควรจะเป็นและจะไม่เป็นเกี่ยวกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานและที่เคยเป็นอะไรแบบนี้คือเหมือนกับว่ามีการปิดบังข้อมูลที่แท้จริงและทำให้คนในทีมของเรามีความเสี่ยงสูงขึ้น” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“ธุรกิจของเราถ้าเอาตรงๆแทบจะไม่ได้มีส่วนกับเราเลยเพราะว่าเราทำงานบริการกับคนเสียชีวิตซึ่งตอนที่เราไปรับศพ มันไม่ได้เป็นอะไรที่เยอะแยะอยู่แล้วเราก็ใช้คนน้อยคนอยู่แล้ว” (ผู้ประกอบการรายที่ 2 สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน 2563)

“ทางผู้ดำเนินการเองจริงๆไม่ได้รับผลกระทบเป็นผลกระทบทางอ้อมมากกว่าที่ผ่านมาเราก็ยังดำเนินการได้การดำเนินงานก็มีการปรับตัวได้ ไม่ได้มีปัญหาปัญหาทางตรง มีปัญหาทางอ้อมคือเศรษฐกิจไม่ดีลูกค้าก็น้อยลง”(ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

3. รูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normalผู้ประกอบการที่ให้บริการจัดการงานศพกับชาวต่างชาติ ต้องมีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานมากขึ้น ต้องมีการสวมชุดอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยส่วนบุคคล (Personal Protection Equipment)รวมทั้งมองหาตลาดใหม่ในขณะที่ผู้ประกอบการที่รับจัดการงานศพให้กับคนไทยมีการปรับตัวเพื่อเฝ้าระวังตาม

นโยบายรัฐโดยมีเจลแอลกอฮอล์สำหรับการฆ่าเชื้อ การเว้นระยะห่างของผู้เข้าร่วมงาน และมีการทำประกันโควิด 19 ให้กับพนักงาน

“พยายามจะให้ญาติมีส่วนร่วม เพราะเราก็เข้าใจว่าเขาอยากจะมาแต่ที่ไม่สามารถมาได้ก็อาจจะมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายหรือว่าหน้าที่การงานที่ไม่เอื้ออำนวยหรืออย่าง เช่น ในช่วงโควิดแบบนี้บางคนอยากจะมาแต่ก็มาไม่ได้ซึ่งทางเราก็จะมีการฉายวิดีโอหรือไม่ก็มีการสื่อสารกันด้วย Line และถ่ายรูปไปให้ ทางทีมงานปรับการทำงานมากขึ้น เจ้าหน้าที่ทุกคนก็จะมีอุปกรณ์ป้องกันตัวเองอย่าง เช่น ใส่ถุงมือ มีน้ำยาแอลกอฮอล์ติดตัวตลอดเวลา” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“จากสถานการณ์โควิดพยายามที่จะขยายตลาดไปทางตลาดไทยอย่างเมื่อก่อนที่เราโฟกัสไปในทางไปในชาวต่างชาติเราก็จะเริ่มให้บริการกับคนไทยมากขึ้นแล้วก็อาจจะเน้นเรื่องบริการปลีกย่อยอย่าง เช่น การอำนวยความสะดวกว่ารถรับส่งชาวต่างชาติที่มาเมืองไทย” (ผู้ประกอบการรายที่ 1 สัมภาษณ์ 11 มิถุนายน 2563)

“เราก็ให้พนักงานของเราพกเจลแอลกอฮอล์สำหรับการฆ่าเชื้อมีการเว้นระยะห่างทางสังคม” (ผู้ประกอบการรายที่ 2 สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน 2563)

“เราทำตามมาตรการที่รัฐบาลวางนโยบายไว้ มีการลงทะเบียนสแกน QR Code เตรียมทำความสะอาด การจัดเก้าอี้ต่างๆ เว้นระยะห่าง สถานที่ต้องโปร่งก็ว่าไป”(ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

“การปรับตัวในเรื่องของระบบการเฝ้าระวังซึ่งเราดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงโควิดในระยะแรกแล้วดำเนินการตามนโยบายคือการปรับตัว ส่วนใหญ่ New Normal ที่เกิดขึ้นในแง่ของการปฏิบัติคิดวิเคราะห์มากกว่า ในส่วนของด้านอื่นๆ เช่น ผลกระทบของโควิดศาลา1 บรรจุได้100 ท่านอาจจะเหลือ 50 ท่านอะไรแบบนี้ มีการซื้อประกันโควิดให้กับพนักงาน(Staff)ตรงนี้เพิ่มเติมเป็นเหมือนสวัสดิการให้” (ผู้ประกอบการรายที่ 3 สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2563)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยรูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดการงานศพในยุค New Normal ครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

รูปแบบการให้บริการของธุรกิจรับจัดการงานศพ เป็นลักษณะการดำเนินธุรกิจ ที่ให้บริการหลังความตายที่ให้บริการจัดการงานศพดำเนินการจัดงานฌาปนกิจศพ และการลอยอังคารอัฐิของผู้เสียชีวิต รวมทั้งการประสานงานกับญาติของผู้เสียชีวิต ซึ่งขั้นตอนการจัดการงาน มีหลากหลายขั้นตอน ตั้งแต่การรับส่งศพ อุปกรณ์เชิญวิญญาณ โลงศพ ดอกไม้วางหน้าโลงศพ ดอกไม้จันทน์ จนกระทั่งการลอยอังคาร รวมทั้งการจัดการด้านเอกสารของผู้เสียชีวิตให้กับครอบครัวหรือญาติของผู้เสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑฺโฒ (2561 : 25-34) ที่ได้กล่าวว่าการจัดการพิธีกรรมงานศพตามจารีตประเพณีของ

คนในสังคมไทยและการจัดการพิธีกรรมงานศพตามความเชื่อทางพระพุทธศาสน เช่น การแจ้งตาย การเคลื่อนศพ การเตรียมสถานที่ พิธีรดน้ำศพ การจัดดอกไม้หน้าโลงศพ การสวดศพ อาหารและเครื่องดื่มในการจัดเลี้ยงแขก ของชำร่วย การวางดอกไม้จันทน์ จนกระทั่งการลอยอังคาร และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร และหควณ ชูเพ็ญ (2558 : 264-273) พบว่า ภาคเอกชนมีบทบาทในการจัดบริการการจัดการศพและพิธีกรรมงานศพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ ธรรมโคร่ง และ อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2562 : 110-135) พบว่า พิธีกรรมงานศพมีหลากหลายขั้นตอน เช่น การมัดตราสัง การสวดพระอภิธรรม การบวชหน้าศพและหน้าไฟ การชักผ้าบังสุกุล การหว่านกำพลิก การวางดอกไม้จันทน์ พิธีเก็บอัฐิการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายและทำบุญอัฐิ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดการงานศพในยุค New Normalผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รูปแบบการให้บริการของธุรกิจรับจัดการงานศพ เป็นลักษณะการดำเนินธุรกิจ

ที่ให้บริการหลังความตาย ที่ผู้ให้บริการควรดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ดูแลเปรียบเสมือนญาติ มีความซื่อสัตย์ และสามารถให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของญาติผู้เสียชีวิตให้ได้มากที่สุด มีการบริการเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ตั้งแต่การวางแผนก่อนตายพร้อมทั้งให้บริการการจัดงานศพอย่างเต็มรูปแบบมากขึ้นมีการจัดงานฌาปนกิจศพ และการลอยอังคารอัฐิของผู้เสียชีวิต รวมทั้งการประสานงานกับญาติของผู้เสียชีวิตเพื่อให้แบ่งเบาภาวระของครอบครัวผู้เสียชีวิต

2.จากรูปแบบการดำเนินธุรกิจรับจัดงานศพในยุค New Normal จากผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 กระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการที่รับจัดการงานศพ ผู้ประกอบการควรมีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานมากขึ้น ต้องมีการสวมชุดอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการติดเชื้อ รวมทั้งมีการเฝ้าระวังตามนโยบายรัฐโดยมีเจลแอลกอฮอล์สำหรับการฆ่าเชื้อ การเว้นระยะห่างของผู้เข้าร่วมงาน และมีการทำประกันโควิด 19 ให้กับพนักงานเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพนักงาน รวมทั้งการหาตลาดใหม่เพื่อต่อยอดธุรกิจที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

เนตรชนก คงทน และคณะ. (2558). *แนวทางการลดค่าใช้จ่ายการจัดงานฌาปนกิจของชุมชนมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.* รายงานการวิจัย. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร และหควณ ชูเพ็ญ. (2558). การประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการจัดบริการพิธีกรรมงานศพ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,* 5 (2), 264-273.

พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ฐานวุฑฺโฒ. (2561). ความเปลี่ยนแปลงการจัดงานศพของชาวพุทธบ้านหมุ้นอำเภอปงจังหวัดพะเยา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ,* 3 (1), 25-34.

ราชบัณฑิตยสภา. (2563). รู้จัก "New Normal" ฉบับราชบัณฑิตยสภา. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563. แหล่งที่มา: https://news.thaipbs.or.th/content/292126

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมคุณ คุณาวงศ์. (2563). พิษโควิด-19-ฉุดธุรกิจอีเว้นท์-กระทบทั้งระบบ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563. แหล่งที่มา : http://gotomanager.com/content/พิษโควิด-19-ฉุดธุรกิจอีเว้นท์-กระทบทั้งระบบ-วิกฤติสุดในรอบ-30-ปี/

อารีย์ ธรรมโคร่ง และ อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2562). พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวบ้านไทยพุทธในอำเภอสายบุรี และอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม,* 8 (1), 110-135)

Moser, A. & Korstjens, I. (2017). *Series: practical guidance to qualitative research European Journal of General Practice,* 23(1), 271-273.

แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี

Approach of The 5 precepts Observant Villages Proyect Administration of Sangha Administrative Officer in Udonthani Province

พระมหาก้องไพร สาคโร (เกตุสาคร),

พระครูสุธีคัมภีรญาณ และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Kongpai Sãkaro (Ketsakorn),
Phrakhru Sudhikhambhirayan and Phramaha Mit Thitapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Kong_0059@hotmail.com

****

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาสภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี 3) แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งทำการวิจัยภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 31 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม แล้วไม่ทำให้เกิดความรุนแรงทางกายภาพ ไม่กระทำด้วยตนเองหรือมีส่วนให้ผู้อื่นกระทำ รวมทั้งมีส่วนรู้ว่าการกระทำนั้นมีผลให้เกิดความรุนแรงแต่ไม่ขัดขวาง ศีลยังรวมไปถึงการกระทำความรุนแรงและการเบียดเบียนต่อมนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติที่มีความยึดโยงอยู่กับมนุษย์ รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: แนวทาง; การบริหาร; หมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstracts

This research study The objectives are to: 1) study the 5 precepts in Theravada Buddhism 2) study the management of the 5 Sangha Village Project in Udon Thani Province 3) Guidelines for the administration of the 5 Sangha Village Project of the Sangha in Udon Thani Province This research is a qualitative research. By conducting research from documents, academic textbooks, books, thesis works, and various research works as well as conducting field research. The data was collected by interviewing a group of 31 key informants / person analyzing the data by Descriptive method

The results of the research revealed that the five precepts in Theravada Buddhism It is a practice that raises awareness of the value of life and the environment. And does not

* วันที่รับบทความ:19 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 25 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 27 กันยายน 2563
Received Augus19, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: September 27, 2020

cause physical violence Do not do it yourself or involve others to do it. Including knowing that the action would have resulted in violence but not prevent The precepts also include acts of violence and the persecution of humans, animals, nature that are connected with humans. Including helping and supporting those who have been suffering Resulting in good welfare and quality of life

Keywords: Approach; Administration; The 5 Precepts Observant Villages

บทนำ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต ปัจจุบันนี้คนเราส่วนใหญ่รู้จักศีล 5 แต่ไม่มีผู้ใดคิดที่จะปฏิบัติตาม ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันคนเริ่มจะเห็นการกระทำที่มันไม่ดีเป็นเรื่องปกติ ส่วนคนที่ทำความดีก็ดูเหมือนว่าจะเป็นคนไม่ปกติและอาจจะดำเนินชีวิตในสังคมไม่ราบรื่น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจศีล 5 อย่างแท้จริงและลึกซึ้ง จึงทำให้หลงทำผิดไปโดยไม่ได้ตั้งใจ ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าต่อคำว่า“ความดีและความเจริญ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

ได้ส่งผลต่อการบริโภคแบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและขาดโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้นรัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสนใจต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคม รวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 : 67) เพื่อลดอคติของการพัฒนากระแสหลักเพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนกำรสร้างสังคมปรองดอง ส่งเสริมแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานการดาเนินชีวิตให้กับสังคมไทยในอนาคตได้ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทำงอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

ขณะที่องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558 : 15) ได้มีดำริและผลักดันให้คณะสงฆ์ทั่วไปประเทศดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปและพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการดำเนินโครงการจะเน้นการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาความปรองดองสมานฉันท์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแล้วในหลายพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จัดระเบียบทางสังคม และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ละเว้นการ

ปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคมข้อมูลการดำเนินงานของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ผ่านมาได้พบกับอุปสรรคในเรื่องการจัดการ การสร้างนวัตกรรมในการจัดการความรู้ และการจัดการในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาปรับใช้และมาอธิบายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนในสังคมให้เกิดมีความสงบสันติสุขเพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคน ในชาติเพื่อเป็นแนวทางของการสร้างความมั่นคง มีความสามัคคี ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความรักกันระหว่างประชาชนในประเทศต่อไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานี, 2561 : 15)

การดำเนินงานขับเคลื่อนโครงสร้างดังกล่าวที่ผ่านมาของจังหวัดอุดรธานีที่มีจำนวน 20 อำเภอ 156 ตำบล และ 1,880 หมู่บ้าน โดยมีสมาชิกทั้งหมดรวม 1,002,313 คนจากจำนวนประชากรในจังหวัด 1,557,298 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 70 ของจำนวนประชากรในจังหวัดซึ่งบรรลุตามเป้าหมายในระยะที่ 2 คือมีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการร้อยละ 50 ของประชาชนชาวพุทธในพื้นที่ ภายในวันที่ 30 กันยายน 2558 โดยเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามดำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์และมติของมหาเถรสมาคม ได้มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ และพัฒนากระบวนการลดความขัดแย้งในระดับชุมชนได้อย่างมีนัยยะสำคัญ การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนด้วยกลไกของหมู่บ้านรักษาศีล 5 จึงเป็นพุทธวิธีที่สำคัญของการตอบสนองกระบวนการในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมตลอดจนการผลักดันให้องค์กรทางศาสนา สามารถเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น สำหรับรูปแบบและการดำเนินงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานั้น องค์กรทางพระพุทธศาสนาได้ปรับบทบาทเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว โดยให้ความสำคัญแบบองค์รวม กล่าวคือสร้างความร่วมมือในชุมชนเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการดำเนินงานเกิดจากภูมิปัญญาและการประยุกต์หลักพุทธธรรมพื้นฐานที่เหมาะสมกับการพัฒนาของชมชนนั้นๆ เอง ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นที่ยอมรับทั้งจากหน่วยงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นและประชาชน ด้วยปัจจัยที่ไม่มีการครอบงาทางความคิดจากองค์กรใดเฉพาะ อีกทั้งความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาในชุมชนท้องถิ่นนั้น ยังเป็นกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยอยู่เช่นกัน

การบริหารโครงการศีล 5 ของจังหวัดอุดรธานีเกิดปัญหาด้าน การจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุน ไม่สามารถทำได้ ติดขัดเรื่องระเบียบในการใช้งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีจำนวนน้อยกิจกรรมบางอย่าง ไม่สามารถดำเนินการได้ การจัดกิจกรรมรณรงค์ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายประชาชนให้ความสนใจในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เฉพาะกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตลอดระยะ 3 ปีที่ผ่านมาผลปรากฏว่า ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพราะมีปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดหลายอย่างที่เกิดขึ้น ให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จ นอกจากการให้ความร่วมมือ

ทางด้านข้อมูลจะนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งในด้านอื่น ๆ อีกด้วย สมาชิกหมู่บ้านรักษาศีล 5 สมควรจัดกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงาน/องค์กรที่สมัครใจ ที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือภายใต้หลักการกระจายอำนาจโดยมีผู้นำชุมชนทั้งท้องที่ ท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปได้อย่างเหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของการโครงการ และควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การมีสมาชิก ผู้นำเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิกการเรียนรู้ร่วมกัน การลงทุน การสื่อสาร การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และความสนใจร่วมกัน รวมทั้งสมาชิกต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาค มีความสมัครใจ มีการแลกเปลี่ยน มีการบริหารจัดการ และการปฏิบัติงานโดยมีจุดหมายร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานีทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) งานบุคลากร 4) การอำนวยการ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างมาตรฐานการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรม คุณธรรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ปรองดองและสมานฉันท์ของสังคมไทย ตลอดจนเป็นการสนองนโยบายการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และสันติสุขของรัฐบาลและคณะสงฆ์ไทย ที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุดความรู้ที่อิงกับการบูรณาการหลักการวิชาการเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและชุมชนไทย ให้เข้าใจหลักการและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข”ร่วมกันได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

2.เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี

3.เพื่อเสนอแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังนี้

1 รูปแบบการวิจัย

1.รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Investigation) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร

2 ศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี ในพื้นที่ 3 อำเภอได้แก่

1. โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์อำเภอบ้านผือ

2. โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์อำเภอน้ำโสม และ

3. โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. พื้นที่การวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยศึกษาในลักษณะองค์รวม เลือกกลุ่มด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 31 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย 3 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี ได้แก่

1 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี 2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนด ขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3. สร้างสัมภาษณ์ถามตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย 4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา 5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2. การตรวจสอบเครื่องมือ

นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

3. แบบสัมภาษณ์การวิจัย

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

- ส่วนที่ 2 แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ตอนที่ 2 สภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำการวิจัย จำนวน 8 ท่าน ได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้เป็นแนวทางในการจัดทำข้อมูลครั้งนี้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ

4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัด จึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2. กำหนดแหล่งข้อมูล รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 31 รูป/คน

3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์(Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักรวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 41 รูป/คน

4. การสัมมนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยนิมนต์/เชิญผู้ให้ข้อมูล ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามาร่วมสัมมนา เพื่อให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

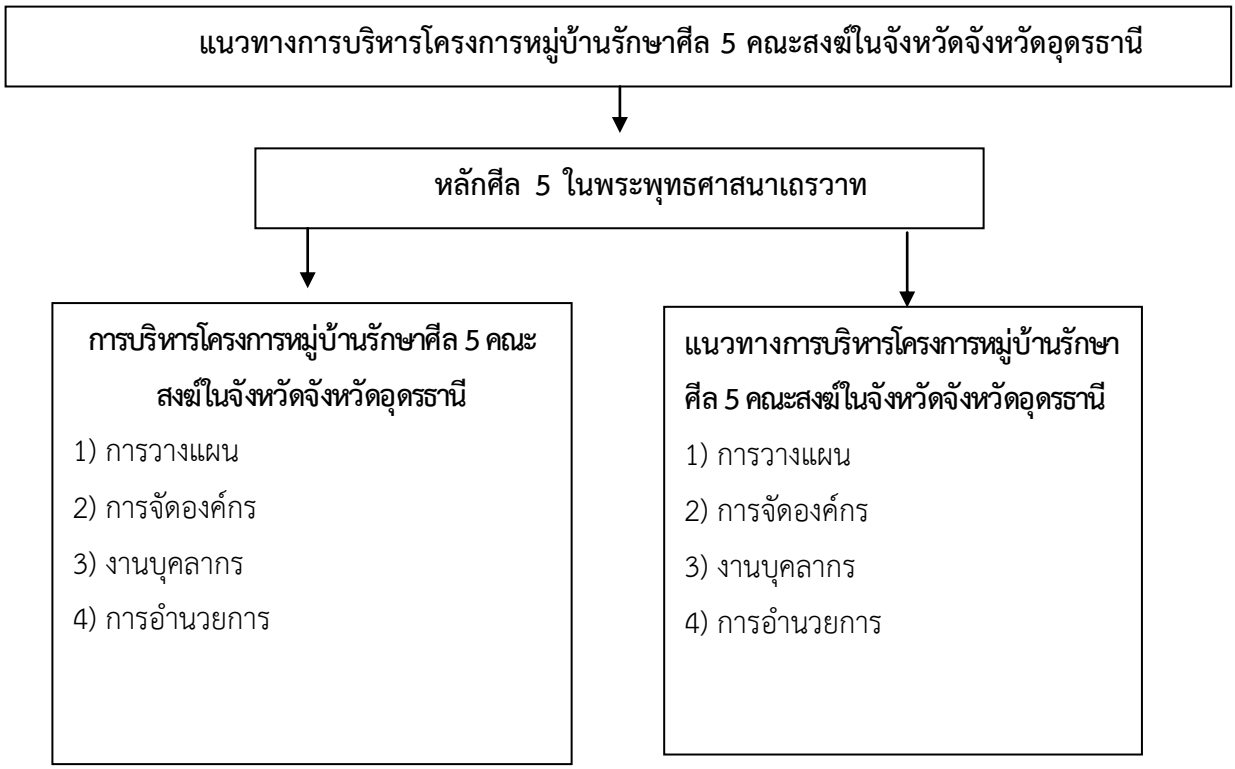
ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์ ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลัก บรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

6. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ของการวิจัย และการนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการพัฒนาสืบไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดจังหวัดอุดรธานี ซึ่งสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ของประชาชนผู้ให้ข้อมูล มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เนื่องจากศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติที่ถูกบัญญัติขึ้นในขณะที่บริบทสังคมเป็นแบบเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสังคมที่ยังไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก เมื่อพระพุทธเจ้าสอนเรื่องศีล 5 ก็ทรงยกตัวอย่างที่เป็นบริบทสิ่งแวดล้อมขณะนั้นมาเป็นบรรทัดฐาน แต่เมื่อลักษณะสังคมเปลี่ยนไป แม้หลักศีล 5 จะยังคงยืนยงต่อการพิสูจน์มาอย่างท้าทายต่อยุคสมัยก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้พยายามจะบอกว่าการกระทำของตนถึงจะไม่ดีก็ไม่ถือว่าผิดศีล เพราะพระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามไว้ เช่น ศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้แค่คำพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จทางสื่อสิ่งพิมพ์ จึงไม่ถือว่าเป็นการผิดศีล ซึ่งเมื่อเทียบเชิงภาษาโดยตรงอาจไม่ถือว่าผิด แต่จะต้องมองที่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของ

ศีลแต่ละข้อ เมื่อมองที่เจตนารมณ์ก็จะเห็นว่าศีลข้อที่ 4 เป็นไปเพื่อให้สื่อสารกันด้วยข้อเท็จจริง เมื่อลักษณะสังคมเปลี่ยนไปจึงต้องมีการตีความศีล 5 เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน “เพราะศีล 5 เป็นคำกลางๆ แต่ละยุคสมัยจะมีความเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และลักษณะอาการความเป็นไปของพฤติกรรมเหล่านี้ไม่เหมือนกัน เราจึงต้องจัดวางศีล 5 ให้เหมาะสม ทำเป็นข้อกำหนดที่ชัดเจนลงไปเพื่อที่จะปฏิบัติได้จริง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541 : 19) พระพุทธเจ้าบัญญัติศีล 5 ขึ้นมาเพื่อป้องกันความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมคฤหัสถ์” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,2554 : 118) โดยเฉพาะป้องกันปัญหาการละเมิดสันติภาพของโลกปัจจุบัน การหันหน้าเข้าหาศีลธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดที่จะทำให้มนุษย์มีสันติภาพ หรืออยู่กันอย่างสงบเย็นได้ (ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร , 2549 :45) เพราะการปฏิบัติตามหลักศีล 5 จะทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติในเรื่องของศีลก็คือการสำรวมระวังกายและวาจาที่จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยมีเมตตาธรรมเป็นเครื่องผดุงใจ ที่จะไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทุกประเภท ได้ดังนี้ คือ

1. ศีลข้อที่ 1 ศีลข้อนี้มีเจตนารมณ์เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม แล้วไม่ทำให้เกิดความรุนแรงทางกายภาพ ไม่กระทำด้วยตนเองหรือมีส่วนให้ผู้อื่นกระทำ รวมทั้งมีส่วนรู้ว่าการกระทำนั้นมีผลให้เกิดความรุนแรงแต่ไม่ขัดขวาง ศีลข้อนี้ไม่ได้หมายถึงการฆ่าให้ตายเท่านั้น ยังรวมไปถึงการกระทำความรุนแรงและการเบียดเบียนต่อมนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติที่มีความยึดโยงอยู่กับมนุษย์ เช่น การปล่อยของเสียขึ้นไปบนชั้นบรรยากาศ ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสัตว์ด้วย นอกจากนี้แล้วยังเห็นว่าการหยุดทำร้ายหรือหยุดการใช้ความรุนแรงเป็นสันติภาพทางตรง เป็นสันติภาพทันทีที่หยุดการใช้ความรุนแรง นำไปสู่การแสวงหาแนวทางป้องกันการใช้ความรุนแรงในอนาคต และการให้ความช่วยเหลือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ทุกข์ยากจากการขาดปัจจัย 4

2. ศีลข้อที่ 2 เจตนารมณ์ของศีลข้อนี้จึงไม่ใช่แค่การลักขโมยเท่านั้น แต่รวมไปถึงพฤติกรรมทุจริตต่อบุคคล ต่อสังคม ต่อทรัพย์หรือระบบเศรษฐกิจ ต่อการเมือง ธรรมชาติ และทุจริตต่อหน้าที่ รวมไปถึงปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค รวมไปถึงการทุจริตต่อมโนธรรมสำนึกด้วย นอกจากจะเป็นทรัพย์ส่วนบุคคลแล้วยังรวมไปถึงทรัพย์ส่วนรวมที่เป็นสาธารณะด้วย ทรัพย์ที่เป็นส่วนธรรมชาติที่คนทั้งชาติเป็นเจ้าของร่วมกัน และทรัพย์ของต่างชาติด้วย จึงไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดจากทรัพย์ อาชีพ และเศรษฐกิจ ศีลข้อนี้ยังเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มนุษย์แบ่งปันช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้ทุกข์ยากและส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาปัจจัย 4 ด้วยความสุจริต

3. ศีลข้อที่ 3 ศีลข้อนี้มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันความเสียหายเพราะเรื่องรักใคร่ เพราะว่าไม่ล่วงละเมิดบุคคลอันเป็นที่รักของผู้อื่นในทางกาม จึงไม่ทำให้เกิดการทะเลาะกันในการแย่งชิงเพื่อครอบครองบุคคล ส่วนสันติภาพเชิงบวกเพราะเป็นการป้องกันการลุอำนาจแก่ความรักใคร่ระหว่างเพศ (ความกำหนัด) เช่น มีกามสังวร ไม่ลุแก่อำนาจกิเลสตัณหา ป้องกันความเสียหายจากกามคุณ ไม่ก่อปัญหาการหึงหวง แย่ง

ชิงและเกลียดชัง นำไปสู่ความรุนแรง นอกจากนี้ยังป้องกันปัญหาทางสังคม เช่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ (unwanted pregnancy) การทำแท้ง การหย่าร้าง การติดโรคร้าย ครอบครัวขาดความอบอุ่น ส่งเสริมให้มีความสันโดษและพอใจในคู่ของตน ส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและสังคม ส่งเสริมความอบอุ่นภายในครอบครัวและสังคม ทำให้คนในสังคมมีสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นขึ้น ลักษณะเด่นของศีลข้อนี้ทำให้ไม่มีความหวาดระแวงต่อกัน ซึ่งเป็นกระบวนการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหน่วยทางสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการควบคุมกิเลสกามและวัตถุกามไม่ให้เป็นชนวนไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงได้

4. ศีลข้อที่ 4 ศีลข้อนี้มีเจตนารมณ์เพื่อ การพิจารณาว่าพฤติกรรมใดละเมิดศีลหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อมูลเท็จ เมื่อรู้ว่าข้อมูลเท็จแล้วยังคิดให้ข้อมูลเท็จกับผู้อื่นด้วยความพยายาม จนทำให้ผู้อื่นเชื่อตาม การกระทำลักษณะนี้เป็นการล่วงละเมิดที่สมบูรณ์ และยังรวมไปถึงการไม่โฆษณาชวนเชื่อเกินจริง หลีกเลี่ยงการยุยงปลุกปั่นให้ก่อความรุนแรง การไม่กล่าวร้าย ไม่สั่งฆ่าหรือสั่งให้ทำร้ายกัน (รุนแรงทางวาจา) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา น้ำเสียง ท่าทาง และอคติ โดยศีลข้อนี้ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารอย่างสันติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย เพื่อสร้างความเข้าใจและสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

5. ศีลข้อที่ 5 ศีลข้อนี้มีเจตนารมณ์เพื่อ ของมึนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิดที่มีฤทธิ์เบียดเบียนสติปัญญา หรือทำให้สติปัญญามีสภาพผิดปกติก็ถือว่าผิดศีลข้อนี้ทั้งสิ้น ผู้ที่มีส่วนในวงจรของสิ่งมึนเมาและยาเสพติดในฐานะผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้เสพหรือผู้สนับสนุนให้มีสิ่งเสพติด รวมทั้งผู้รู้เห็นกระบวนการและบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วไม่ยับยั้งหรือดำเนินการตามกฎหมายก็ถือว่ามีส่วนในการล่วงละเมิดด้วย ในขณะที่ผลจากการไม่ผลิต ไม่ขาย หรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการส่งเสริมสติ สัมปชัญญะ ปัญญา และความไม่ประมาท ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการงดเว้นจากการล่วงละเมิดศีลข้ออื่นด้วย ทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาไม่ให้ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และยังนำสติปัญญาไปสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกันในสังคมได้

2. สภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี

สภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ยึดหลักเรียบง่ายและมั่นคง ภายใต้แนวคิด พอเพียงและพอประมาณ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วน ปรึกษาหารือกันก่อนที่จะดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้านการบริหารการวางแผน มี 2 ลักษณะคือรับนโยบายและสนองกิจกรรมในวัดและบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน การบริหารองค์กรให้มีส่วนร่วมระหว่างวัด สถานศึกษาชุมชน หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้สู่ความสำเร็จตามโครงการ การบริหารบุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอยู่หลายหน่วยงานต้องประสานในการปฏิบัติแบบบูรณาการเพื่อให้การปฏิบัติเป็นในแนวทางเดียวกัน สำคัญต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ลงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การอำนวยการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อนที่จะดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการปวารณา และตั้งใจรักษาศีล 5 โดยพร้อมเพรียงกันเพื่อร่วมสร้างครอบครัวรักษาศีล หมู่บ้านรักษาศีล ตำบลรักษาศีล อำเภอรักษาศีล และจังหวัดรักษาศีล 5

3. แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี

การวางแผน -ควรมีการจัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน เพื่อกำหนดกิจกรรม และการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในชีวิต

-การจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเข้าร่วมโครงการ ณ บริเวณหน้าวัด หรือหน้าที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน กำหนดระยะเวลาและแนวทางการดำเนินการให้ชัดเจน ส่งเสริมโครงการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการตามที่ได้รับการประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้าน ขอการสนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่ม รวมเป็นหมู่คณะ ไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้าน

-จัดกิจกรรมรณรงค์ ควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนข้าราชการในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าร่วมในโครงการอย่างความต่อเนื่อง การดำเนินงานควรมีความชัดเจนเรื่องขั้นตอนกับผู้รับผิดชอบงานแต่ละแผนกๆควรชี้แจงแนวทางการดำเนินงานว่าจะไปในทิศทางไหนให้กับชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมหรือบุคลากรจากชุมชนให้เข้าใจชัดก่อนจะได้ไม่เกิดความสับสน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน หน่วยงานราชการกับคณะสงฆ์ จะทาให้การขับเคลื่อนโครงการเป็นไปได้อย่างเป็นระบบมีความขัดข้องน้อยลง

การจัดองค์กร -การขับเคลื่อนประสานงานระดับคณะสงฆ์และข้าราชการระดับอำเภอยังทำงานไม่เห็นเป็นรูปธรรม ประชาชนสับสนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การดำเนินการมอบหมายงานตามสายงานที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้ขับเคลื่อนโครงการไปได้ยากและแต่ละคนมีความถนัดในงานที่แตกต่างกัน และองค์กรหลักในการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ คือหน่วยอบรมประชาชรประจาตำบล ยังขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

-คณะผู้ขับเคลื่อนโครงการหรือผู้ที่ทำหน้าที่เข้าถึงประชาชนควรชี้แจงถึงคุณค่าผลานิสงส์ศีล 5 ตลอดถึงวิธีปฏิบัติที่เหมาะกับวิถีชีวิตชาวบ้าน แม้ไม่สามารถรักษาศีลได้หมดทุกข้อ ก็สามารถเลือกรักษาข้อที่เหมาะกับตน ชี้แจงให้เข้าใจวัตถุประสงค์และคุณค่าของโครงการ จำเป็นต้องหาจุดแข็งและประโยชน์หรือคุณค่าจากโครงการนี้แล้วนำเสนอให้เป็นที่ยอมรับมิใช่เกิดจากการบังคับแบบมัดมือชก โน้มน้าวให้เห็นคุณค่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตจำเป็นต่อความมั่นคงของชีวิตและครอบครัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชุมชน

-ประชุมอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติให้ชัดเจน ให้เห็นความสำคัญของโครงการจะได้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่รุ่นเยาว์นั่นคือนอกจากเข้าถึงหมู่บ้านแล้วควรเข้าถึงสถานศึกษา ศึกษาแนวทาง และหาจุดอ่อน จุดแข็งของชุมชนเราเพื่อที่จะได้สอดรับได้ตรงตามนโยบายของศีล 5 จัดฝึกอบรมสัมมนาถวายความรู้กับพระสังฆาธิการให้เกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และคุณค่าของโครงการอย่างแท้จริง

ปรับแผนการดำเนินงานโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินโครงการให้ประชาชนได้รับรู้อย่างเป็นรูปธรรม

งานบุคลากร เป็นการจัดการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 บุคลากรยังคงจำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องในหน้าที่โดยตรง งานที่มีผลต่อศาสนายังไม่มีการสิ่งเสริมสร้างบุคลากรใหม่หรือหาทายาทสืบต่อ คณะสงฆ์ทาการประเมินการทางานของคณะดำเนินงานน้อยเกินไป บุคลากรยังไม่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับระบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดอุดรธานีสับสนว่าตนนั้นมีส่วนรับผิดชอบปฏิบัติงานในส่วนไหนบ้าง พระสงฆ์ผู้ขับเคลื่อนโครงการ ยังไม่สามารถดำเนินการได้โดยครอบคลุม ยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนโครงการ

คณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานีควรจัดกิจกรรมต่างๆ จัดฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับโทษของอบายมุขหรือรณรงค์ลดเหล้าเลิกสูบบุหรี่เป็นต้น รณรงค์เชิญชวนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีลว่าสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากและต่อต้านการเล่นการพนันเช่นการไม่เล่นพนันในวัดสถานศึกษา สถานที่ราชการเป็นต้น ชุมชนบางพื้นที่ มีนโยบายจัดงานปลอดอบายมุข คนไทยมีพื้นฐานความกตัญญูรู้คุณ ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับวัดทุกครั้งที่วัดจัดกิจกรรม มีผู้นาชุมชนที่คอยประสานงานกับชาวบ้าน จัดกิจกรรมจิตอาสาที่จะช่วยลดความรุนแรงลงได้ทั้งช่วยเพิ่มความสามัคคีได้อีกด้วย มีประชาชนจานวนมากที่สนใจปฏิบัติธรรมรักษาศีลทุกวันพระ ถึงแม้วันไหนติดงานช่วงว่างจากงานก็สามารถมาปฏิบัติธรรมรักษาศีลได้ ในชุมชนมีชมรมผู้สูงอายุที่เข็มแข็งและส่วนใหญ่กลุ่มผู้สูงอายุจะให้ความสนใจเรื่องการรักษาศีลเป็นพิเศษ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น

การอำนวยการ การบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ด้านอำนวยการสามารถนำหลักแห่งอานิสงส์ของศีล 5 ในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ดีให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้เรียนรู้ถึงคุณค่าและสืบทอดกันต่อๆ ไป สร้างแรงจูงใจและสื่อสารกับกับหน่วยงานต่างๆ สามารถทำงานร่วมกันได้เนื่องจากฝ่ายบ้านเมืองมีเป้าหมายเดียวกัน การติดต่อสื่อสารจึงสะดวกและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกด้วย มีการอำนวยการสั่งการตามลาดับชั้นของสายการปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานีนำโดยเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการอภิปรายผลที่ได้รับจากการวิจัย ซึ่งพบว่า 1) ศึกษาศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษารูปแบบการจัดการ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี 3) เสนอแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี

1. การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปของกลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี พบว่าการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี ดำเนินการเป็นไปในลักษณะที่เป็นการ

สร้างความร่วมมือ และมีหลัก “บวร” คือ บ้าน วัดและราชการ ลักษณะขอความร่วมมือในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยกำหนด “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นนโยบายของจังหวัด ขยายผลไปทุกอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างจิตอาสา มุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีทักษะการทางาน มีสัมมาอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ และร่วมสืบสานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นการนำการแก้ปัญหาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการพูดคุยจากผู้นำชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ จึงเป็นการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 เป็นการสร้างความความสามัคคี ความเข้าใจในสังคมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และให้เห็นถึงความสำคัญประโยชน์ที่จะได้รับในการปฏิบัติตน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการการรักษาศีล 5 อีกทั้ง มีการทำ MOU การมีส่วนร่วมระหว่างวัด สถานศึกษาชุมชน หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรม เพื่อให้สู่ความสำเร็จตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และการบูรณาการของทุกภาคส่วนให้ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป มากไปกว่านั้นการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีลักษณะการทำงานเป็นระบบตามคำสั่งและปฏิบัติตามลักษณะของงาน มีการขับเคลื่อนร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ทุกภาคส่วนโดยเห็นความสำคัญของความปรองดองสมานฉันท์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ถึงอย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น มีการประชุมปรึกษา วางแผนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ความร่วมมือของชุมชนแต่ละท้องถิ่น ผู้นำแต่ละท้องถิ่นให้ความสนใจร่วมจัดกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่ากิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทยจึงทาให้สำเร็จในปัจจุบัน

2. สภาพการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี การขับเคลื่อนให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ดำเนินการได้เป็นอย่างดีนั้น ต้ององค์ประกอบที่ สำคัญก็คือตัวบุคคลในชุมชนเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อน โดยเน้นที่สถาบันครอบครัว แล้วสู่หมู่บ้าน สู่ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ (สุพิน สุภทฺโท/กริ่งกาญจนา) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาพัฒนารูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี ในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” ผลการวิจัย พบว่า โครงการหมู่บ้านศีล 5 ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย มีความเป็นมาจากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย พบว่าศีลทั้ง 5 เป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสาหรับมนุษย์ทุกคน สภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

1) การขาดความอดทนและเป็นพวกบริโภคนิยม 2) มีความหวงแหนในประโยชน์ส่วนตัวที่เกิดจากความโลภและเห็นแก่ตัว 3) ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของหมู่บ้านรักษาศีล 5 นี้อย่างพอเพียงการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นไปอย่างเรียบง่ายและมั่นคง ภายใต้แนวคิด พอเพียงและพอประมาณ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสร้าง “ครอบครัวรักษาศีลหมู่บ้านรักษาศีล ตำบลรักษาศีล อำเภอรักษาศีล และจังหวัดรักษาศีล 5” รูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่า เป็น

รูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นการบูรณาการและประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ, 2560 : บทคัดย่อ)

3. แนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ ที่จะส่งผลต่อแนวทางการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพสิงหวราจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการของกลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะการบริหารจัดการแบบแยกกันทำงาน เผยแผ่อุดมการณ์หลักการทางพระพุทธศาสนาแก่ศาสนิกนับถือด้วยการสร้างความเข้าใจ มีการสร้างกลุ่มเครือข่าย สร้างความเข้าใจ ให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยทำบันทึกข้อตกลงต่อหน่วยงานส่วนราชการท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้บรรลุเป้าหมายต่อไป ซึ่งการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่พบว่าในหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทางานร่วมกันในระบบ หรือองค์กรเพื่อให้งานสำเร็จไปด้วยดี ระบบ หรือองค์กรที่มีบุคคลในระดับต่าง ๆ ทำงานประสานกันดุจเครื่องจักร ระบบใด ๆ ที่จะช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไป โดยที่บุคคล กลุ่มคน และชุมชนนำหลักการในพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นแนวคิดที่มาของศีลกับการอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้เกิดความสงบสุขของสังคมชุมชนและเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งศีล 5 เป็นหนทางแห่งการเกิดสันติภาพ (พระเทพสิงหวราจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา), 2561: บทคัดย่อ)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยจากการศึกษาการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่ต้องการเสนอ และเพื่อนำไปศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรพระพุทธศาสนาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรร่วมกันสร้างกลยุทธ์การปลูกฝังจิตสานึกด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของสถาบันการศึกษาที่มุ่งประเด็นการบูรณาการกับศาสตร์วิชาชีวิตเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

2) องค์กรพระพุทธศาสนาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรสร้างเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์พันธกิจของหน่วยงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานรู้สึกถึงความมีส่วนร่วม หรือการมีความรู้สึกต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผ่านโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อที่จะสร้างสรรค์การพัฒนาทีมงานในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

3) องค์กรพระพุทธศาสนา ควรพิจารณากระบวนการและปัจจัยในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การส่งเสริมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

10) องค์กรพระพุทธศาสนาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรตั้งแผนการในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดคน งานที่มีคุณภาพ ด้วยการถอดบทเรียนในการเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากมองเป้าหมาย เอกลักษณ์ เอกภาพ อยู่ในสังคม ดำรงชีพ ดำเนินชีวิตในหนทางที่ถูกต้องตามกระบวนการและปัจจัยในการขับเคลื่อนโครงการ ในการที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

2) องค์กรพระพุทธศาสนาควรพิจารณาการพัฒนาการจัดการงานในโครงการฯ และสร้างกระบวนการการบริหารและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ผ่านโครงการจะต้องมีปัจจัยในการสร้างการเรียนรู้ให้บุคคล ให้ก่อให้เกิดเก่งงาน การพัฒนาตน การเกิดทักษะในการขับเคลื่อนโครงการ

3) องค์กรพระพุทธศาสนาควรควรพิจารณาสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการ โดยพิจารณาที่คุณภาพของทุนมนุษย์ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม และจัดทำเป็นคู่มือในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแบบสากล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม

2) ควรจัดทำเป็นการจัดการความรู้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแบบพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตใจ องค์กร และสังคม

3) ควรมีการวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสร้างแนวการเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ (สุพิน สุภทฺโท/กริ่งกาญจนา). (2560). *ศึกษาพัฒนารูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี ในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5.* ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพสิงหวราจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา). (2561). *การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่.* ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *สิทธิมนุษยชน* : สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). *พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง.* กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. (2549). *วาทะธรรมว่าด้วยสันติภาพ.* กรุงเทพมหานคร : บ้านลานธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานี. (2561). *การดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” (ระยะที่ 3) จังหวัดอุดรธานี.* อุดรธานี: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานี.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558*). คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา* “หมู่บ้านรักษาศีล 5”. นครปฐม: สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

Product development of the loincloth of the Khanuan Subdistrict Community Enterprise Network Nong Na Kham District Khon Kaen Province

ธันยชนก ปะวะละ และ นลินี หิมพงษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Thanyachanok Pawala and Nalinee Himpong
Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand.
Corresponding Author, E-mail: aui.thanyachanok@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเอกลักษณ์ของผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าการทอผ้าอาศัยภูมิปัญญา ฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก แต่ละผืนที่ทอมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง โดยการทอผ้าแต่ละชิ้นเต็มไปด้วยสายใยแห่งภูมิปัญญา คุณค่าแห่งวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดผ้าทอมือที่มีคุณค่า สีสันสวยงาม สะดุดตา และสามารถนำไปประยุกต์เพิ่มลวดลายให้ทันสมัยได้

ผลการวิจัยพบว่า จากผู้ซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องจำนวน 200 คน พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องมากที่สุด ได้แก่ เสื้อ ผ้า และกระเป๋า โดยมีปริมาณการซื้อครั้งละ 1-2 ตัว ซื้อครั้งละ3-4 ตัว และจำนวนซื้อครั้งละ 5-6 ตัว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องในแต่ละครั้งจำนวน 301-600 บาท โดยภาพรวมมีทัศนคติเชิงบวกในระดับมากที่สุดต่อผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสามารถต่อยอดพัฒนารูปแบบและลวดลายในอนาคตได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสะท้อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องมีรูปแบบและการประยุกต์ที่สวยงามและเป็นที่ดึงดูดใจ / ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องเป็นการใช้เทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้,ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของความเป็นท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง; กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน; การพัฒนา

---

* วันที่รับบทความ:19 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 24 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 28 กันยายน 2563
Received Augus19, 2020; Revised: September 24, 2020; Accepted: September 28, 2020

Abstracts

The purpose of this research is to study the context and uniqueness of Songkam cloth cloth, Khanuan Subdistrict, Nong Na Kham District. Khon Kaen Province Using a combination of both quantitative and qualitative research. Found that weaving relying on wisdom The craftsmanship and expertise of the weaver is enormous. Each piece has its own unique weave. By weaving each piece of cloth is filled with web of wisdom. Cultural value Resulting in valuable hand-woven fabrics, eye-catching colors, and can be applied to add modern patterns

The research results were found that From 200 people who bought their loincloths, they found that the products they chose the most were shirts, cloths and bags, with a purchase quantity of 1-2 pieces, 3-4 pieces per time and 5-6 pieces per time. The average cost of buying a linen cloth each time is 301-600 baht. Overall, they have the most positive attitude towards products, such as products made from suede loincloth that can be further developed in future designs and patterns, such as products made from suede loincloth, reflecting product development to increase value. The products made from the Thai loincloth have beautiful patterns and applications that are attractive and attractive. The products made from the IX loincloth can be developed into products that add economic value to the community, products made from the IX loincloth clearly reflect the uniqueness and the peculiarity of locality.

Keywords: Thai Loincloth Products; Community Enterprise Network; Development

บทนำ

ผ้าทอถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ที่มีการสั่งสมภูมิปัญญาถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในทุกภาคของประเทศไทยมาช้านาน โดยเฉพาะกับผู้หญิง นอกจากต้องสวมใส่แล้ว การทอผ้ายังแสดงถึงความเป็นผู้หญิงอย่างแท้จริง ทั้งยังแสดงความพร้อมหรือไม่พร้อมในการแต่งงาน วิถีการทอผ้าของไทยเป็นกรรมวิธีที่มีขั้นตอนที่ละเอียดอ่อน ทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า ในรูปแบบต่างๆ ผ้าทอนอกจากจะทำเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้วยังนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย (กิตติคุณวัฒนะ จูทะวิภาต,2555 : 1) การทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก เป็นงานศิลปะที่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในโลก เพราะแต่ละคนที่ผลิตแต่ละขั้นตอนจะมีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นแล้วความสามารถในการทอ การสอดกระสวย ความแรงในการตีกระทบหรือการฟัดทำให้ได้สีเข้มอ่อนต่างกัน แสดงถึงความคมชัดและความชำนาญของผู้ทอแต่ละคน อากาศ อุณหภูมิ หรือแม้แต่อารมณ์ความรู้สึกของผู้ทอ สิ่งเหล่านี้มีผลกับความสวยงามของผ้าผืนนั้นๆ จึงทำให้ผ้าทอมือแต่ละผืนที่ทอมีเอกลักษณ์เป็นเฉพาะพื้นที่

ภาคอีสานมีการทอผ้าทุกจังหวัด ส่วนใหญ่จะทอผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ผ้าจกและผ้าแพรวา โดยเฉพาะผ้ามัดหมี่ ผ้าทอสามารถแบ่งตามวัตถุดิบ ได้แก่ ฝ้ายและไหม ผ้าฝ้ายสามรถดูดความชื้นได้ง่าย เหมาะสำหรับทอเป็นเครื่องนุ่งห่มในเมืองร้อน เพราะเมื่อฝ้ายดูดความชื้นแล้วความชื้นจะระเหยกลายเป็นไอ ผู้สวมใส่จะรู้สึกเย็นสบาย อีกทั้งการดูแลรักษาก็ไม่ต้องพิถีพิถันเท่ากับผ้าไหม การผลิตก็ไม่ยุ่งยาก จึงทำให้ชาวบ้านใช้ผ้าฝ้ายในชีวิตประจำวัน

เรื่องราวของตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งเมื่อราวปี 2400 ประกอบกับสภาพภูมิประเทศเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มติดเทือกเขาภูเวียง บางส่วนติดลำน้ำพองและเขื่อนอุบลรัตน์ เหมาะแก่การทำการเกษตรและการประมงน้ำจืดรวมถึงการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว วิถีการดำเนินชีวิตเป็นอยู่ด้วยเกษตร และพึ่งพาตนเองมายาวนาน ในปัจจุบันเทศบาลตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น มีเขตรับผิดชอบจำนวน 11 หมู่บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 31,743 ไร่ หรือ 50.79 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 6,913 คน จำนวน 1,784 ครัวเรือน มีเทศบาลตำบลขนวนเป็นศูนย์กลางหลักในการเชื่อมประสานและพัฒนาตำบล สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนตำบลขนวนเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2505 มีการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ ที่ดินถูกเวนคืนเป็นที่ของการไฟฟ้าประชากรในพื้นที่มีการย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น หรือบางคนไม่ย้ายก็ไม่มีที่ทำกิน แต่บางคนก็เช่าพื้นที่การไฟฟ้าอยู่อาศัยและประกอบอาชีพทำนาปรัง ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละปี คือพื้นที่ราบลุ่มจำนวน 7 หมู่บ้านจะประสบปัญหาภัยแล้งขาดน้ำทำการเกษตร แต่ประชาชนในพื้นที่ใกล้เขื่อนจะประสบปัญหาน้ำท่วมผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายกลายเป็นหนี้สิน บางคนก็ปรับเปลี่ยนตัวเองมาประกอบอาชีพการประมงหาปลาในเขื่อนขายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ต่อมาปี 2545 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการรวมกลุ่มผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สตรีในหมู่บ้านเกือบทุกหมู่บ้านก็รวมตัวกันตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าฝ้าย และแปรรูปผ้าฝ้าย เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว สินค้าที่ผลิตมี ผ้าขาวม้า ผ้าพันคอ ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ และเสื้อสำเร็จรูปจากผ้าฝ้าย เมื่อมีกลุ่มเพิ่มขึ้นสินค้าที่ผลิตส่วนใหญ่ก็เป็นสินค้าชนิดเดียวกัน ทำให้สินค้าที่ผลิตล้นตลาด เมื่อสินค้าจำหน่ายไม่ได้ก็ทำให้รายได้ของสมาชิกลดลง ต่อมาสมาชิกก็เริ่มหันไปทำงานอย่างอื่น บางคนถึงกับต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดเพราะรายได้ไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว จะเหลือไว้ก็ผู้สูงอายุเลี้ยงหลานอยู่กับบ้าน ผลที่ตามมาคือปัญหาของสังคม เด็กขาดการดูแล ปัญหาการมั่วสุม ปัญหายาเสพติด ปัญหาท้องก่อนวัยอันควร ครอบครัวขาดความอบอุ่น

ตำนานการทอผ้าที่สืบทอดกันมาเป็นมรดกที่คู่ควรแก่การสืบทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน ผ้าทอแต่ละชิ้นเต็มไปด้วยสายใยแห่งภูมิปัญญาคุณค่าแห่งวัฒนธรรม ผสมผสานกับวิถีชีวิตพื้นบ้านที่มีความผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน โดยที่สมาชิกกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่นต่างเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และการเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในชุมชนเกิดระบบการผลิตแบบพึ่งตนเองทำให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกๆด้าน เช่น ด้านการบริหารงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านการตลาด ด้านบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของกลุ่มทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนส่งผลให้เกิดระบบการตลาดแบบพึ่งตนเองและนำไปสู่ผลิตภัณฑ์แห่งความภูมิใจของชาวตำบลขนวนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีทางแห่งการดำรงชีวิตมากมายหลายอย่างด้วยกัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า “ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง” คือสิ่งมหัศจรรย์แห่งสายใยที่ถักทอไว้อย่างประณีต จากตำนานกาลเวลา และคุณค่าอันน่ายกย่อง

อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้พยายามอย่างยิ่งในการต่อยอดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง เพื่อผลิตให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและทำให้ผ้าทอสามารถนำไปใช้ในโอกาสที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือทางกลุ่มยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการทำการตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้หากมีการนำเอาความงามของผ้าทอพื้นเมืองมาประยุกต์หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้งานในชีวิตประจำวันหรือโอกาสต่างๆ เช่น ของฝาก ของขวัญ และของที่ระลึก ได้มากขึ้น และสามารถผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าแต่ละช่วงวัย เช่น วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงานและผู้สูงอายุ ที่จะเป็นการขยายกลุ่มผู้บริโภคและเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าของผ้าทอพื้นเมืองได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสำรวจศักยภาพของชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจในการนำเอาผ้าทอพื้นเมืองขนวนมาพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อเป็นของฝากของดีของขนวนสำหรับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งการนำผ้าทอพื้นเมืองประยุกต์ใช้ จะเป็นการประชาสัมพันธ์และเป็นการเก็บรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าทอพื้นเมืองขนวนเพื่อการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังและเป็นสินทรัพย์ของแผ่นดินไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และเอกลักษณ์ของผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาส่วนผสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง
3. เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) กิจกรรมการวิจัยประกอบด้วย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การวิเคราะห์ผลและสรุปรายงานการวิจัย ซึ่งขั้นตอนการวิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1:ระยะเตรียมคนและข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์โครงการและกำหนดบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองเทศบาลตำบลขนวน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ และศึกษาข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดสนทนากลุ่มพิจารณาเกณฑ์การคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นเป้าหมายในการศึกษา
3. สรุปผลการดำเนินงานในระยะที่1 พร้อมกับรายงานการวิจัยขั้นต้น (Inception Report)

ระยะที่ 2:ระยะแสวงหาแนวทางการเพิ่มมูลค่ามีขั้นตอนดังนี้

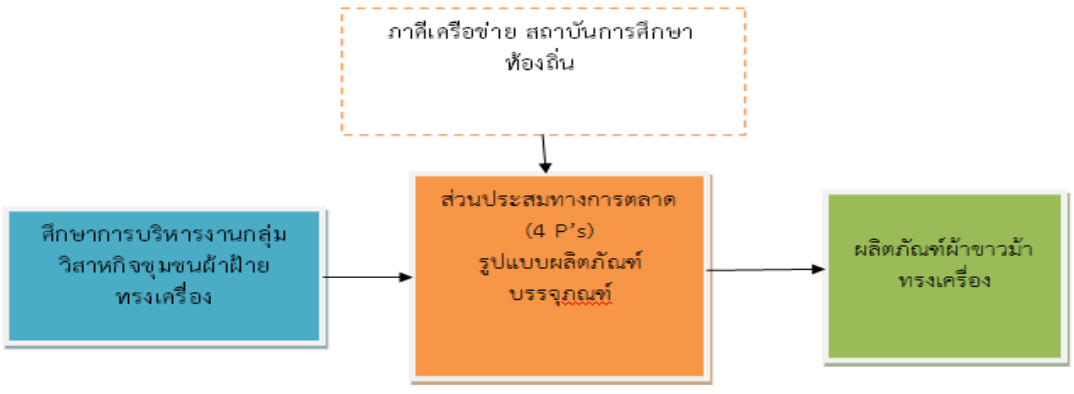
1. ประชุมทีมวิจัยเพื่อพิจารณาพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองขนวน โดยร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องที่มีความเชี่ยวชาญในจังหวัดเป็นคณะผู้พิจารณาคัดเลือก
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล
3. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์สังเกต แบบสอบถาม และตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
4. สรุปผลการดำเนินงานในระยะที่ 2 พร้อมกับจัดทำรายงานการวิจัยขั้นกลาง (Interim Report)

ระยะที่ 3:ระยะทดลองและปฏิบัติการมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองขนวนโดยการสัมภาษณ์ผู้รู้และเจ้าของผลิตภัณฑ์รวมไปถึงจัดสนทนากลุ่มวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรค
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลดำเนินการโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ พร้อมจัดเวทีเพื่อตรวจสอบข้อมูลกับชุมชน
3. ดำเนินการทดลองปฏิบัติการตามรูปแบบแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้วางไว้
4. ประชุมติดตามผลตามกลุ่มกิจกรรมที่จัดไว้ เพื่อติดตามงาน ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่พบร่วมกัน รวมถึงเพิ่มเติมความรู้ในสิ่งที่ควรรู้และสิ่งที่ต้องทำ
5. ประชุมทีมวิจัยสรุปผลการทดลองและผลการดำเนินงาน
6. จัดเวทีเผยแพร่ผลการศึกษาสู่ชุมชนและสาธารณะ
7. ประชุมทีมสรุปบทเรียนการดำเนินงานและจัดทำรายงานรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น” มีกรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษา รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

ผลการวิจัย

1. บริบท และเอกลักษณ์ของผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การทอผ้าอาศัยภูมิปัญญา ฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก เป็นงานศิลปะที่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในโลก เพราะแต่ละคนที่ผลิตแต่ละขั้นตอนจะมีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นแล้วความสามารถในการทอ การสอดกระสวย ความแรงในการตีกระทบหรือการฟัดทำให้ได้สีเข้มอ่อนต่างกัน แสดงถึงความคมชัดและความชำนาญของผู้ทอแต่ละคน อากาศ อุณหภูมิ หรือแม้แต่อารมณ์ความรู้สึกของผู้ทอ สิ่งเหล่านี้มีผลกับความสวยงามของผ้าผืนนั้นๆ จึงทำให้ผ้าทอมือแต่ละผืนที่ทอมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องของตำบลขนวนถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่า โดยการทอผ้าแต่ละชิ้นเต็มไปด้วยสายใยแห่ง ภูมิปัญญา คุณค่าแห่งวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดผ้าทอมือที่มีคุณค่า มีสีสันสวยงาม สะดุดตา ผสมผสานกับการมัดหมี่ ซึ่งเป็นเทคนิคการมัดให้เป็นลวดลายด้วยเชือกกล้วยหรือเชือกฟางก่อนนำไปย้อมสี แล้วกรอด้ายให้เรียงตามลวดลาย ร้อยใส่เชือกแล้วนำมาทอ จะได้ลายมัดหมี่ที่เป็นทางกว้างของผ้ามีการทอสลับกับเส้นด้ายพิเศษ ซึ่งมีลักษณะขรุขระช่วยเพิ่มความวิจิตรงดงามให้แก่ผืนผ้าผนวกเข้ากับสีสันที่สวยงามและเพิ่มลวดลายให้ทันสมัย สามารถนำไปประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆได้อย่างลงตัว

การทอผ้าขาวม้าทรงเครื่องของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น แต่ละชิ้นเต็มไปด้วยสายใยแห่งภูมิปัญญาคุณค่าแห่งวัฒนธรรม ผสมผสานกับวิถีชีวิตพื้นบ้านที่มีความผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน โดยที่สมาชิกกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่นต่างเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และการเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในชุมชนเกิดระบบการผลิตแบบพึ่งตนเองทำให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกๆด้าน เช่น ด้านการบริหารงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านการตลาด ด้านบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของกลุ่มทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนส่งผลให้เกิดระบบการตลาดแบบพึ่งตนเองและนำไปสู่ผลิตภัณฑ์แห่งความภูมิใจของชาวตำบลขนวนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีทางแห่งการดำรงชีวิตมากมายหลายอย่างด้วยกัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า “ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง” คือสิ่งมหัศจรรย์แห่งสายใยที่ถักทอไว้อย่างประณีต จากตำนานกาลเวลา และคุณค่าอันน่ายกย่อง

2. ส่วนผสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องมากที่สุด ได้แก่ เสื้อจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาคือ ผ้าจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 และกระเป๋า จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 โดยมีปริมาณการซื้อครั้งละ 1-2 ตัวมากที่สุด จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50 รองลงมาซื้อครั้งละ3-4 ตัว จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 และจำนวนซื้อครั้งละ 5-6 ตัว จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องในแต่ละครั้งจำนวน 301-600 บาท มากที่สุด จำนวน 69 คนคิดเป็นร้อยละ 34.00 วัตถุประสงค์ในการเลือกซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่อง เพื่อใช้เองมากที่สุด จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 31.40 รองลงมา เพื่อเป็นของฝาก

จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 และเพื่อเป็นของขวัญเนื่องในโอกาสต่างๆ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 11.90 ซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องจะเลือกซื้อตามโอกาส วันสงกรานต์มากที่สุด จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมา วันขึ้นปีใหม่ จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 25.60 และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 16.40 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่อง พบว่า ภาพโดยรวมของส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องอยู่ในระดับมาก (× =3.92, S.D. =0.54) โดยในแต่ละด้านพบว่า 1.) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) อยู่ในระดับมาก (x =4.10, S.D. =0.77) เรียงตามลำดับ ดังนี้ มีลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์มากที่สุด (x =4.36, S.D. =0.78) รองลงมาคือ สวมใส่สบาย อยู่ในระดับมากที่สุด (x =4.34, S.D. = 0.25) และสีไม่ตก อยู่ในระดับมากที่สุด (x =4.24, S.D. = 0.89) 2.) ด้านราคา อยู่ในระดับมาก (x =3.81, S.D. =0.55) เรียงตามลำดับ ดังนี้ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด (x =4.26, S.D. = 0.21) รองลงมาคือ มีป้ายแสดงราคาที่ชัดเจนอยู่ในระดับมาก (x =4.02, S.D. =0.65) และมีสินค้าให้เลือกหลากหลายระดับราคาอยู่ในระดับมาก (x =3.98, S.D. = 0.96) 3.) ด้านช่องทางการจัดจาหน่าย อยู่ในระดับมาก (x=3.90, S.D. = 0.56) เรียงตามลำดับ ดังนี้ งานแสดงสินค้าต่างๆเช่นงานส่งเสริมสินค้า OTOP งานแสดงสินค้าหัตถกรรม เป็นต้นมากที่สุด อยู่ในระดับมาก (x =4.11, S.D. = 0.25) รองลงมาคือ ทำเลที่ตั้งร้านสะดวกในการเดินทางอยู่ในระดับมาก (x =3.97, S.D. = 1.19) และการจัดวางสินค้าเป็นระเบียบอยู่ในระดับมาก (x =3.97, S.D.=0.72) และ 4.) ด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก (x =3.88, S.D. = 0.57) เรียงตามลาดับดังนี้ มีส่วนลดให้ลูกค้า อยู่ในระดับมากที่สุด (x =4.29, S.D. = 0.88) รองลงมาคือ มีรับเปลี่ยนคืนสินค้าอยู่ในระดับมากที่สุด (x =4.28, S.D. = 0.99) และได้รับของแถมอยู่ในระดับมาก (x =4.02, S.D. = 0.80)

3. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน ได้นำแนวโน้ม รสนิยมของผู้บริโภคปัจจุบันเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์และออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลงานจากการศึกษาที่ได้ทำการออกแบบและพัฒนาจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ การออกแบบและพัฒนาเครื่องนุ่งห่ม (เสื้อผ้าสำหรับวันทำงาน) จำนวน 10 รูปแบบ และการออกแบบกระเป๋าสตรี จำนวน 5 รูปแบบ ซึ่งผลงานที่ได้รับการออกแบบใช้ขอบเขตการออกแบบคือ ต้องมีคุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม, มีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น, วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น, ผลิตได้จริง ใช้สอยดี เหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น,ความสวยงามและความน่าสนใจและรูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา ซึ่งผลจากการแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากร เพื่อทำการศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจ (4P) ที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปผ้าขาวม้าทรงเครื่องที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้วจำนวน 200 คน พบว่า ภาพรวมมีทัศนคติเชิงบวกในระดับมากที่สุดต่อผลิตภัณฑ์ (x = 4.27) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงที่สุดได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสามารถต่อยอดพัฒนารูปแบบและลวดลายในอนาคตได้ (x= 4.41) รองลงมาอีก 4 อันดับได้แก่ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสะท้อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น (x = 4.37), ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องมี

รูปแบบและการประยุกต์ที่สวยงามและเป็นที่ดึงดูดใจ / ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องเป็นการใช้เทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ($\bar{x}$ = 4.35), ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ ($\bar{x}$ = 4.34),ผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าทรงเครื่องสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของความเป็นท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ($\bar{x}$ = 4.33)

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่อง พฤติกรรมในการเลือกซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องส่วนใหญ่จะไม่มากและไม่บ่อยซึ่งมักจะมีเหตุจูงใจในการซื้อเสมอ เช่น งานต่างๆหรือ ฤดูกาล ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผ้าฝ้ายประเภท เสื้อสำเร็จรูปมีอัตราการเลือกซื้อที่สูงกว่าฤดูอื่นๆ ซึ่งในตลาดเป้าหมายที่กำหนดไว้ผู้ซื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่องจะมีพฤติกรรมเลือกซื้อซึ่งเกิดจากเหตุจูงใจ ทัศนคติค่านิยม และความชอบของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤดี ธีระวนิช และ พิมพรรณ สุจารินพงศ์ (2552 : 235-242) ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์หลักในการซื้อผ้านั้นเป็นการซื้อเพื่อเป็นของขวัญ/ของฝากผู้อื่น จึงนิยมซื้อผ้าทอมือในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่และสงกรานต์ ส่วนลักษณะการซื้อส่วนใหญ่ นิยมซื้อแบบเป็นผืน มากกว่าเสื้อผ้าที่ตัดแบบสำเร็จรูป สำหรับลวดลายผ้าที่ผู้ซื้อนิยมซื้อนั้น เกือบครึ่งหนึ่งนิยมซื้อลวดลายแบบไทยๆ ผู้มีอายุมากจะซื้อ ผ้าเพื่อใช้เองในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อย กล่าวคือผู้มีอายุมากกว่า 50 ปี นิยมซื้อเพื่อใช้เอง ในขณะที่ผู้ที่ มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จะซื้อเพื่อเป็นของขวัญหรือของฝาก และยังสอดคล้องกับ ไชยกร เลิศศรันยพงศ์ (2552 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ซื้อผ้าฝ้ายทอมือส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีสถานภาพโสด มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์หมวดเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและหมวดผืนผ้า มีค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อต่อครั้ง มากกว่า 300 บาท มีวัตถุประสงค์ในการ เลือกซื้อคือเพื่อนำไปใช้เองความถี่ในการซื้อ 2 -3 เดือนต่อครั้ง บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคือ ตัดสินใจเองและสาเหตุในการตัดสินใจเลือกซื้อเพราะมีสินค้าที่หลากหลายปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญประกอบด้วยคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ซื้อผ้าฝ้าทอมือให้ความสำคัญในเรื่องผลิตภัณฑ์มีรูปแบบสวยงาม ด้านราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ด้านช่องทางการจัดจาหน่ายเน้นงานแสดงสินค้าต่างๆเช่น งานส่งเสริมสินค้า OTOP งานแสดงสินค้าหัตถกรรม เป็นต้น และด้านการส่งเสริมการตลาดต้องมีการเอาใจใส่ลูกค้า แต่ไม่กดดันลูกค้าในการเลือกซื้อสินค้า ซึ่งปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมการเลือกซื้อเพราะเป็นหลักการที่ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจให้ได้มากที่สุดและสามารถยอมรับได้ดังนั้นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจึงเป็นส่วนสำคัญสาหรับผู้ผลิตที่จะสามารถกำหนดแนวทางที่ถูกต้องให้กับกิจการเพื่อที่จะจูงใจให้เกิดความชอบในสินค้าและเกิดพฤติกรรมอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฤดี ธีระวนิช และ พิมพรรณ สุจารินพงศ์ (2552 : 235-242) ที่กล่าวว่า ปัจจัยการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าฝ้ายทอมือนั้น การวิจัยครั้งนี้จะเน้นในด้านผลิตภัณฑ์ราคา ช่องทางการจัด

จำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด โดยในด้านตัวผลิตภัณฑ์นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับคุณภาพของเนื้อผ้ามากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษมณี ยานะโส (2553 : บทคัดย่อ) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านการบรรจุที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ปัจจัยด้านสถานที่จัดจำหน่ายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางมาซื้อ ความสะอาดของร้านและการจัดตกแต่งร้าน ปัจจัยด้านราคาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การลดราคา ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ กลยุทธ์การรับเปลี่ยนคืนสินค้า กลยุทธ์การแจกของแถมและการลดราคา ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องตามความต้องการของผู้ซื้อเพื่อความ ยั่ง ยืน ของผู้ประกอบการจำหน่ายผ้าขาวม้าทรงเครื่อง คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ควรผลิตภัณฑ์มีรูปแบบสวยงามบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม รูปแบบควรพัฒนาให้เป็นสมัยนิยมทุกยุคสมัย ทุกกลุ่มทุกวัย ด้านราคาต้องเหมาะสมกับคุณภาพของเนื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่อง และมุ่งเน้นกลยุทธ์การลดราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเน้นงานแสดงสินค้าต่างๆ ซึ่งต้องมุ่งเน้นร้านค้าที่มีความสะดวกในการเดินทางมาซื้อ ความสะอาดของร้านและการจัดตกแต่งร้าน ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมุ่งกลยุทธ์การรับเปลี่ยนคืนสินค้า กลยุทธ์การแจกของแถมและการลดราคา

บทบาทขององค์กรหลัก 4 องค์กร (ศจค./อปท./ชุมชน/สถาบันวิชาการ) (อธิบายแยกรายองค์กร)

อปท. ในการสร้างความร่วมมือกับ อปท.ในพื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลขนวน ได้รับความร่วมมือในการหาประเด็นในการวิจัย และร่วมกันพัฒนาโจทย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการหนุนเสริมเป็นทีมวิชาการในพื้นที่

ชุมชน ชุมชนที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนบ้านขนวน ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกับการให้ข้อมูล รวมถึงสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตกล้วย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัย และร่วมกระบวนการวิจัยในการค้นหาข้อมูลเป็นอย่างดี

สถาบันวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ให้การสนับสนุนในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การหนุนเสริมข้อมูลด้านต่างๆ และนักวิชาการในทีมช่วยกันระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนวิธีการ เทคนิค รวมถึงปัญหา อุปสรรคในการทำวิจัย

การสังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรม

1. ที่ตั้งหรือสถานที่ของ Research LAB ในชุมชน (ชุมชน/หมู่บ้าน) และการเชื่อมต่อผ่านทาง Research LAB (เช่น กลุ่ม/LINE/Mail/โทรศัพท์/ผู้ประสานงานกลาง)

1.1 ที่ตั้งหรือสถานที่ของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผ้าขาวม้าทรงเครื่อง ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

1.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าทรงเครื่องตามความต้องการของผู้ซื้อเพื่อความ ยั่งยืน ของผู้ประกอบการจำหน่ายผ้าขาวม้าทรงเครื่อง คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ควรผลิตภัณฑ์มีรูปแบบสวยงามบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม รูปแบบควรพัฒนาให้เป็นสมัยนิยมทุกยุคสมัย ทุกกลุ่มทุกวัย ด้านราคาต้องเหมาะสมกับคุณภาพของเนื้อผ้าขาวม้าทรงเครื่อง และมุ่งเน้นกลยุทธ์การลดราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเน้นงานแสดงสินค้าต่างๆ ซึ่งต้องมุ่งเน้นร้านค้าที่มีความสะดวกในการเดินทางมาซื้อ ความสะอาดของร้านและการจัดตกแต่งร้าน ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมุ่งกลยุทธ์การรับเปลี่ยนคืนสินค้า กลยุทธ์การแจกของแถมและการลดราคา

2. Research LAB จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจทางตรงวัตถุดิบหาได้ง่ายในชุมชน ทำให้สมาชิกมีรายได้จากการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกิดการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ๆ ก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความโดนเด่นทันสมัย สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ส่งผลให้เกิดระบบการตลาดแบบพึ่งตนเองและนำไปสู่ผลิตภัณฑ์แห่งความภูมิใจของชาวตำบลขนวน

ความเป็นพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม University Engagement

1. ร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน (Partnership) นักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อปท. ศจค. คนในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการออกแบบและขับเคลื่อนงานวิจัย เพื่อนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2. เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefit) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามได้รับประโยชน์ ในการนำองค์ความรู้จากงานวิจัยภายใต้บริบทของชุมชนไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ชุมชนและ อปท. เกิดการพัฒนาต่อยอดในด้านเศรษฐกิจชุมชน

3. มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Scholarship) นักวิจัยร่วมกับชุมชนนำหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหา และทบทวนศักยภาพ และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน พร้อมนำออกมาใช้เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาต่อยอดในทางด้านเศรษฐกิจ โดยมี อปท. เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของชุมชน

4. เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact) ผลกระทบที่เกิดกับชุมชน สังคม สามรถการประเมินเพื่อวัดผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้การวัดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วย ตำบลขนวน อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่นในพื้นที่วิจัยและพื้นที่อื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันควรกำหนดกลยุทธ์ ดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผ้าผืนและเสื้อผ้าสำเร็จรูป เนื่อง จากผลิภัณฑ์เป็นที่นิยมของผู้บริโภคและผู้บริโภคสามารถนาไปตัดเย็บตามรูปแบบที่ต้องการได้

รวมทั้งถ้าต้องการความสะดวกรวดเร็วในการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อผ้าสำเร็จรูปจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่เป็นไปได้

2. ควรมีการส่งเสริมความมีชื่อเสียงในผลิตภัณฑ์ขาวม้าทรงเครื่องของผู้ผลิตโดยการพัฒนาคุณภาพการออกแบบ และรูปร่าง ลักษณะของผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

3. สาหรับโทนสีผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งสำคัญต้องสวยตามยุคตามสมัยและให้ตรงกับรสนิยมของผู้บริโภค

4. ควรมีการจัดวางสินค้าให้เป็นหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์ ให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ

5. ควรเน้นหรือให้ความสำคัญในเรื่องของความสวยงามของบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ ให้มีความสวยงามทันสมัยสอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กิตติคุณวัฒนะ จูฑะวิภาต. (2555). *ผ้าทอกับชีวิตคนไทย.* รายงานการวิจัย. คณะศิปกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ฤดี ธีระวนิช และ พิมพรรณ สุจารินพงค์. (2552). พฤติกรรมการซื้อ/การใช้ผ้าฝ้ายทอมือเป็นเครื่องแต่งกายของสตรีทั่วไป. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47. 17-20 มีนาคม 2552. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์;สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา;กระทรวงศึกษาธิการ;กระทรวงเกษตรและสหกรณ์;กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี;กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม;กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร;สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ;สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ไชยกร เลิศศรันยพงศ์. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เกษมณี ยานะโส. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้ายทอมือของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่.ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในที่ดี กรณีศึกษาลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคมหาวิทยาลัยขอนแก่น

Guideline for Setting Up an Appropriate Accounting System and Internal Control Case study of Utility Bill Receivable Information, KhonKaen University

ชลธิชา บัวชุม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Chunthicha Buachum
Khon Kaen University,Thailand
E-mail : bchont@kku.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคปัจจุบัน และ 2) เสนอแนวทางการวางระบบบัญชีและกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคที่เหมาะสม และมีการควบคุมภายในที่ดีในอนาคต การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนรวม และการศึกษาเอกสาร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค จำนวน 14 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ร่วมกับการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix Analysis

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคปัจจุบัน พบปัญหา 1) ไม่มีการปรับปรุงระเบียบประกาศให้เป็นปัจจุบันตามเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) ผู้ปฏิบัติงานมีการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนกันในการใช้ระบบบัญชีสำหรับจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค 3) มีระบบที่ใช้ในการจัดการข้อมูลลูกหนี้หลายระบบและไม่มีความเชื่อมโยงกัน 4) ไม่มีการกำหนดฐานข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน

2. แนวทางการวางระบบบัญชีและกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคที่เหมาะสมและมีการควบคุมภายในที่ดี 3 ด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการควบคุมภายในมีการปรับปรุงระเบียบประกาศที่เกี่ยวข้องกำหนดให้มีการแบ่งแยกหน้าที่การปฏิบัติงานและการแบ่งแยกหน้าที่ในการปฏิบัติในระบบและผู้ดูแลระบบ 2) ด้านสารสนเทศและการสื่อสารมีโครงการปรับปรุงฐานลูกหนี้สาธารณูปโภคให้มีแนวทางในการสร้างฐานข้อมูลลูกหนี้ให้เป็นแนวทางเดียวกันและไมีระบบสารสนเทศการติดตามสถานะลูกหนี้รวมถึงการสื่อสารระหว่างส่วนกลาง โดยกองคลังกองจัดการสาธารณูปโภคกับคณะหน่วยงานเพื่อให้เห็นความสำคัญของการจัดการ

* วันที่รับบทความ: 15 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 6 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 7 ตุลาคม 2563
Received: September 15, 2020; Revised: October 6, 2020; Accepted: October 7, 2020

ข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค 3) ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงานมีการทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติงานและลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงานรวมกัน

คำสำคัญ: ระบบบัญชีลูกหนี้; การควบคุมภายใน; ลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคมหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstracts

The objectives of this research were to 1)) to study the current utility bill receivable current information system and process 2) to be a guideline for setting up an appropriate accounting system and process for managing utility bill receivable information to internal control in the future. This study was a mixed method research by in-depth interview, participant observation and document study. The key informant were14 respondent from theboardand supplies officers, which were purposive sampling. The data analysis were used content analysis comblined with SWOT and TOWS Matrix Analysis.

The results showed that: 1. The current utility bill receivable current information system and process foundthe problems that arose were summarized as follows: 1) there is no update of the regulations and announcements based on currentevents and changes,2) Operators perform duplicate tasks from using a system for managing utility bill receivables,3) There are several systems for managingutility debtor information and there is no linkage, 4) There is no standardized database.

2. A guideline for setting up an appropriate accounting system and and internal control in 3 areas. 1) internal control, propose forimprovement of relevant regulations and determine the separation of duties andseparation of duties in the user and administrators systems, 2) information and communication, propose a project to improve the utility debtor base to have aguideline for building a database of debtors to be the same way as well as to have aninformation system for tracking debtor status Including communication between the central area by the Treasury Division, Public Utilities Management Division with thedepartments let the departments, recognize the importance of managing the utility bill receivable information. 3) operational procedures, propose a guideline for reviewing of operating procedures and reduce the duplication of operations combined.

Keywords: Accounting System; Internal Control; Utility Bill Receivable Information KhonKaen University

บทนำ

มหาวิทยาลัยขอนแก่นปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลนำระบบ Enterprise Resource Planning (ERP) ซึ่งเป็นนโยบายหลักด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศน์ (Ecological) โดยดำเนินการให้ระบบนิเวศน์ของมหาวิทยาลัยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 8 ปรับเปลี่ยนองค์กรในก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลเป็นระบบสารสนเทศแบบใหม่เพื่อใช้ในการบริหารงานทั่วองค์กรเป็นการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดของทรัพยากรขององค์กร ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัสมาใช้ในการบริหารองค์กร โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีระบบกาบริหารจัดการหลัก คือ KKUMFIS ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในการบริหารจัดการการเงินของมหาวิทยัลขอนยแก่น และในอนาคตจะมีการพัฒนาให้เกิดระบบที่จะนำมาช่วยในการบริหารจัดการอีกหลากหลายระบบ

เพื่อต่อยอดการใช้งานกับระบบเดิมถึงแม้ว่ามีการพัฒนาเพื่อต่อยอดจากระบบเดิมการรายงานทางการเงินมีส่วนสำคัญให้การบริหารเพื่อใช้ในการตัดสินใจ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2558 : ออนไลน์)

การจัดทำบัญชีเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำเสนอรายงานทางการเงินให้ผู้ใช้ข้อมูลทางการเงินทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกโดยบัญชีลูกหนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายการประเภทสินทรัพย์จัดอยู่สินทรัพย์หมุนเวียนที่มีสภาพคล่องน้อยกว่าเงินสดและเงินลงทุนในหลักทรัพย์ (Garrison, 2015: 114-115) และระบบบัญชีลูกหนี้จะต้องได้รับการจัดระบบให้สอดคล้องกับระเบียบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและมีการพัฒนาอยู่อย่างสม่ำเสมอโดยปกติระบบบัญชีลูกหนี้เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นฐานลูกหนี้รายละเอียดให้ครบถ้วนจนถึงการรับชำระหนี้และการรายงานรายละเอียดลูกหนี้รายตัว

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีระบบการจัดการลูกหนี้ประเภทการจัดเก็บข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค 2 ระบบคือระบบ Bill Payment โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือกองสาธารณูปโภคพลังงานและสิ่งแวดล้อมเป็นและระบบสารสนเทศการเงินการคลังของมหาวิทยาลัยขอนแก่น (Khonkaen University Fiscal Management Information System: KKUFMIS) ในการบันทึกรับเงินค่าสาธารณูปโภคจากลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นยังคงรับรู้การจัดก็บค่าสาธารณูปโภคเป็นเกณฑ์เงินสด ยังพบปัญหาที่ไม่มีการบันทึกรับรู้ตามเกณฑ์คงค้าง ไม่มีตั้งหนี้ลูกหนี้สาธารณูปโภคปรากฏในรายงานทางการเงินของมหาวิทยาลัยขอนแก่น แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่นยังดำเนินการไม่ครบถ้วนตามหลักการและนโยบายบัญชีของภาครัฐ ดังนั้น จึงต้องมีแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคปัจจุบัน
2. เพื่อเป็นแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคที่เหมาะสมการควบคุมในที่ดีในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค จำนวน 14 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 กลุ่มผู้บริหารที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคมหาวิทยาลัยขอนแก่น แบ่งเป็นผู้อำนวยการกอง จำนวน 2 คน และหัวหน้างาน จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ 1) ผู้ปฏิบัติงานกองสาธาณูปโภค พลังงานและสิ่งแวดล้อมปฏิบัติงานในขั้นตอนการจัดทำฐานข้อมูลการจัดเก็บค่าสาธารณูปโภค มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 2 คน 2) ผู้ปฏิบัติงานในขั้นตอนการรับชำระหนี้ การจ่ายชำระหนี้ และการหักหนี้บุคลากรเพื่อจ่ายชำระหนี้ค่าสาธารณูปโภค จำนวน 7 คน

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง กำหนดแนวคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ และสามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลตตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด โดยมีข้อคำถามในการสัมภาษณ์จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป มุมมองและความคาดหวังรวมถึงปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นของการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค มหาวิทยาลัยขอนแก่น และข้อเสนอแนะ

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำได้ขออนุญาตจากกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าไปทำการสัมภาษณ์ 2) ทำการนัดหมายวันเพื่อสัมภาษณ์ 3) ทำการสัมภาษณ์ 4) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

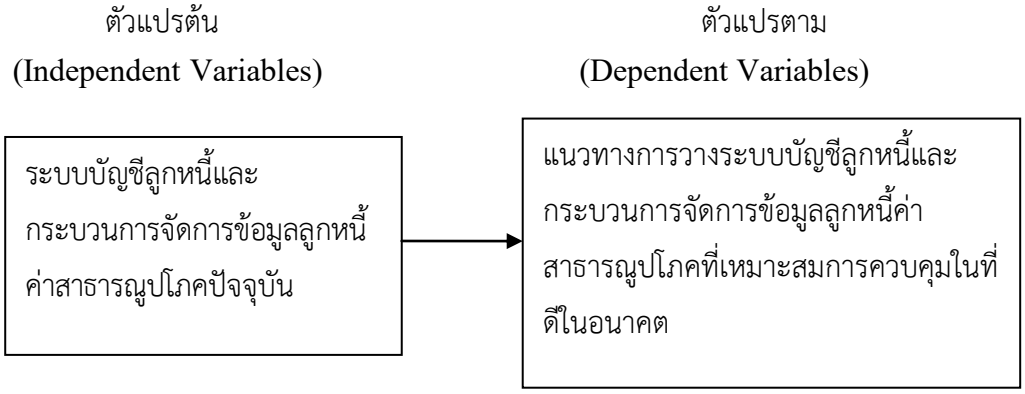
การศึกษาเอกสาร โดยทำการศึกษาจากเอกสาร หลักฐาน เอกสารทางวิชาการ บทความ ได้แก่ พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2558 กฎ ระเบียบ มาตรฐานการบัญชีภาครัฐ ข้อบังคับกระบวนการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในส่วนของระบบลูกหนี้ ระบบรับ-จ่ายและระบบบัญชีที่เกี่ยวข้อง เอกสาร ระเบียบ ประกาศ ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ นโยบายบัญชีภาครัฐ และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงาน สังกัดงานบัญชี กองคลัง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีภาระงานหลักในการจัดทำรายงานทางการเงิน มหาวิทยาลัยขอนแก่น และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลในการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยข้อมูลดังกล่าวยังไม่ปรากฏในรายงานทางการเงิน ดังนั้นจึงใช้วิธีการสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค ทั้งระบบ วิธีการปฏิบัติงานรวมไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้น และรวบรวมหลักฐานเพื่อสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคตรวจสอบสามเส้า ด้วยใช้ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อตรวจสอบข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix Analysis

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในที่ดีกรณีศึกษาลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค มหาวิทยาลัยขอนแก่นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคปัจจุบันสรุปได้ดังนี้

1) ไม่มีการเชื่อมโยงของข้อมูลการจัดการลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค 2) ปฏิบัติงานไม่ครบถ้วนตามประกาศที่ถือปฏิบัติ 3) ฐานข้อมูลทะเบียนลูกหนี้ที่กำหนด ไม่สามารถควบคุมและตรวจสอบได้ เช่น ร้านค้าที่มหาวิทยาลัยให้เช่าและมีเลขมิเตอร์ ชื่อ นาย ก และใช้รหัสลูกหนี้เป็นเลขมิเตอร์ และเมื่อได้ นาย ก หมดสัญญา เปลี่ยนคนเช่า ยังคงใช้รหัสลูกหนี้เป็นเลขมิเตอร์จึงไม่สามารถตรวจสอบและควบคุมได้ยาก 4) มีการจัดทำใบแจ้งหนี้ไม่ครบตามที่ผู้ใช้กระแสไฟฟ้า หรือน้ำประปา เช่น บุคลากรประเภทหักเงินเดือน จะไม่มีการตั้งหนี้ในระบบ Bill Payment 5) ไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ ปัจจุบันเมื่อมีการจ่ายจากผ่านธนาคารเป็น Bill Payment ให้กองจัดการสาธารณูปโภคตัดหนี้ในระบบ Bill Payment ให้และตรวจสอบเฉพาะยอดรวม 6) ไม่มีการปรับปรุง ระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวปฏิบัติไม่ชัดเจน เช่น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานย่อยจากเดิมในระเบียบ ประกาศ เป็นหน่วยงานกองอาคารและสถานที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบปัจจุบันเป็นหน่วยงานกองจัดการสาธารณูปโภค หรือ การรับชำระหนี้ของผู้ใช้กระแสไฟฟ้า หรือค่าน้ำประปามีการจ่ายชำระไม่เท่ากับยอดใบแจ้งหนี้ กรณีมียอดชำระมากว่า หรือน้อยกว่าใบแจ้งหนี้ จะไม่มีการดำเนินการตัดหนี้ให้ 7) ขาดการสื่อสารระหว่างส่วนกลางกับคณะหน่วยงาน เนื่องจากคณะหน่วยงานเป็นผู้ทำสัญญากับผู้เช่าร้านซึ่งในสัญญาเช่าจะต้องมีการชำระค่ากระแสไฟฟ้า หรือค่าน้ำประปา ตามระเบียบ ประกาศที่มหาวิทยาลัยกำหนด

2. แนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคที่เหมาะสมการควบคุมในที่ดีในอนาคตได้นำผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis และTOWS Matrix Analysisดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix Model

ผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix Model		S	- มีระบบสารสนเทศในการจัดการข้อมูล - มีบุคลากรมีความรู้ความสามารถในเรื่อง กฎ ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้อง - มีเครือขายการคลังและพัสดุเพื่อการประสานระหว่างส่วนงาน	W	-ระบบฐานข้อมูลระหว่าง KKUFMIS และระบบ Bill Payment ขาดการเชื่อมโยง - ขาดคู่มือการปฏิบัติงาน -มีระบบการทำงานซ้ำซ้อน - ไม่มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศ - มีฐานข้อมูลทะเบียนลูกหนี้ไม่ครบถ้วน ในการตรวจสอบ - ขาดการสื่อสาร และการให้ความรู้และนโยบายในการปฏิบัติงาน - ไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ที่ชัดเจน
O	- มีโอกาสการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลนีสารสนเทศที่ทันสมัยจากการปรับเปลี่ยนนโยบายในปัจจบัน - ผู้บริหารพร้อมให้การสนับสนุนในการพัฒนาระบบ - นโยบายเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ที่สามาถบริหารการเงินและพัสดุขอมหาวิทยลัยเป็นไปตาม กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งมหาวิทยาลัย ทำให้เดความคล่องตัวในการบริหาร	SO	**<u>กลยุทธ์เชิงรุก</u>** -มีแนวปฏิบัติในการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับคณะหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลค่าสาธารณูปโภค	WO	**<u>กลยุทธ์เชิงแก้ไข</u>** - พัฒนาระบบให้มีการเชื่อมโยงกัน เพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับสารสนเทศใหม่ - เสนอแนะให้มีการจัดโครงการในการจัดการข้อมูล รวมถึงการออกแบบรายงานข้อมูลการจัดการค่าสารณูปโภค -เสนอแนะให้มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศ
T	- กฎ ระเบียบ ประกาศและข้อบังคับที่เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงใหม่เสมอ - การเกษียณอายุราชการของบุคลากรที่มีความเชียวชาญที่เกี่ยวข้อง	ST	**<u>กลยุทธ์เชิงป้องกัน</u>** - จัดให้มีการอบรมสำหรับคณะหน่วยงาน เกี่ยวกับเรื่องที่คณะหน่วยงานมีส่วนเกี่ยวข้อง	WT	**<u>กลยุทธ์เชิงรับ</u>** -เพิ่มช่องทางการสื่อสาร ให้บริษัท ห้างร้าน ร้านค้า และบุคคลากรตรวจสอบหนี้

จากการศึกษาระบบบัญชีและกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภคในปัจจุบันเพื่อให้เป็นแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้ที่เหมาะสมและการควบคุมภายในที่ดีแบ่งออกเป็น 4 กลยุทธ์ 3 ด้าน ได้ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก

ด้านการควบคุมภายใน โดยมีแนวปฏิบัติในการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน สำหรับคณะหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลค่าสาธารณูปโภค โดยมีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระแสไฟฟ้า หรือค่าน้ำประปา ให้ครอบคลุมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตั้งแต่การแจ้งหนี้ วิธีการรับชำระหนี้ การติดตามรอบระยะเวลาในการชำระหนี้ของผู้ใช้กระแสไฟฟ้า หรือค่าน้ำประปา และการติดตามหนี้ จนถึงกระบวนการติดตามหนี้แล้วไม่ชำระต้องดำเนินการอย่างไร รวมทั้งมีการกำหนดการแบ่งแยกหน้าที่ของการปฏิบัติงานทั้งเป็นเอกสาร หรือระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีแผนกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบรายงานลูกหนี้ประจำเดือน โดยอาจแยกตามอายุหนี้ ตามประเภทของลูกหนี้ รวมถึงมีการรายงานหนี้ค้างชำระ

กลยุทธ์เชิงแก้ไข

ด้านการควบคุมภายใน ดำเนินการโดยมีพัฒนาระบบให้มีการเชื่อมโยงกัน เพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับสารสนเทศใหม่ การจัดให้มีการจัดโครงการในการจัดการข้อมูล รวมถึงการออกแบบรายงานข้อมูลการจัดการค่าสารณูปโภค และเสนอแนะให้มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้อง และมีการกำหนดการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้ปฏิบัติงานในระบบ (Users) และผู้ดูแลระบบ (Administrators)

กลยุทธ์เชิงป้องกัน

ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดำเนินการโดยจัดให้มีการอบรมสำหรับคณะหน่วยงาน เกี่ยวกับเรื่องที่คณะหน่วยงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค และมีการทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติงานและลดความซ้ำซ้อนของปฏิบัติงาน

กลยุทธ์เชิงรับ

ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ดำเนินการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร ให้บริษัท ห้างร้าน ร้านค้า และบุคคลากรตรวจสอบหนี้ โดยเสนอให้มีการโครงการปรับปรุงฐานลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยกำหนดแนวทางในการสร้างฐานข้อมูลลูกหนี้ให้เป็นแนวทางเดียวกัน จัดให้มีการสารสนเทศสำหรับติดตามสถานะลูกหนี้ โดยให้คณะหน่วยงานมีส่วนร่วมในการติดตามลูกหนี้ และจัดให้มีช่องทางการสื่อสารโดยมีผู้ปฏิบัติงานที่เป็นเครือข่ายการเงิน เพื่อให้ทำความเข้าใจร่วมกัน เช่น การอบรมสัมมนาเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

จากผลการวิจัยระบบลูกหนี้และกระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค การควบคุมภายในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายใน โดยสรุปได้ 3 ด้าน (1) ด้านการควบคุมภายใน (2) ด้านสารสนเทศและการสื่อกสาร (3) ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งได้มีการเสนอแนวทางให้มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค และให้มีการกำหนดให้มีการแบ่งแยกหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับภรัณยา เชื้อวรสถิตย์ (2552: 161-163) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป Express For Windows มาใช้ในธุรกิจเคมีเกษตรของบริษัท โค้วตงเซ้ง จำกัด โดยได้ระบุไว้ว่านโยบายการปฏิบัติงานในระบบบัญชี จะต้องมีการแบ่งงานตามระบบงาน และให้มีแบบฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน เพื่อใช้โปรแกรมมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอให้มีช่องทางการสื่อสารโดยมีผู้ปฏิบัติงานที่เป็นเครือข่ายการคลังและพัสดุ เพื่อให้ทำความเข้าใจร่วมกันเช่น การอบรมสัมมนาเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และมีการเสนอให้มีแผนกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบรายงานลูกหนี้ประจำเดือน โดยอาจแยกตามอายุหนี้ ตามประเภทของลูกหนี้ มีการรายงานหนี้ค้างชำระ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกัลยารัตน์ อุ่ยอู่ทิพย์ (2557: 443-449) ได้ศึกษาเรื่อง การควบคุมบัญชีลูกหนี้ของโรงพยาบาล กรณีศึกษา โรงพยาบาลเมโย ซึ่งมีข้อเสนอแนะการควบคุมลูกหนี้ให้มีหน่วยงานที่ชัดเจนในการติดตามหนี้ และต้องมีการเพิ่มระบบการตรวจสอบลูกหนี้ และการวิจัยของ ธนพร ชูจิตต์ประชิด และคณะ (2550: 54-61) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ ตามแบบสอบถามมาวิเคราะห์พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมที่มีผลต่อทุกระดับ ทั้งการควบคุมทั่วไปด้านการการแบ่งแยกหน้าที่งานและการควบคุมระบบงานด้านการควบคุมความครอบถ้วนมีระดับการปฏิบัติการควบคุมภายในสูง ซึ่งสอดคล้องกับที่ได้วิจัยให้มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงให้มีแนวทางให้มีการทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติงานและลดความซ้ำซ้อนการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน เพื่อเป็นการควบคุม โดยการใช้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้

1.1 จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้สาธารรณูปโภค รวมถึงการวางระบบบัญชีลูกหนี้ไม่ได้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้บริหารภายใต้มหาวิทยาลัยขอนแก่นหรือผู้อำนวนการกองคลัง ผู้อำนวยการกองจัดการสาธารณูปโภค พลังงานและสิ่งแวดล้อม สามารถนำแนวทางการวางระบบ

บัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม และนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดสำหรับลูกหนี้ประเภทอื่น เช่น ลูกหนี้ค่าเช่าหอพัก เช่าทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย

1.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีการนำแนวทางการวางระบบบัญชีลูกหนี้และการควบคุมภายในไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม อาจจะมีการกำหนดกรอบนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม และรับฟังความคิดเห็นของผู้ส่วนเกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระบบบัญชีลูกหนี้ กระบวนการจัดการข้อมูลลูกหนี้ค่าสาธารณูปโภค การควบคุมภายใน ซึ่งมีเสนอให้มีการปรับปรุงระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้อง การแบ่งแยกหน้าที่ มีแผนกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบรายงานลูกหนี้ประจำเดือน โดยอาจแยกตามอายุหนี้ ตามประเภทของลูกหนี้ รวมถึงมีการรายงานหนี้ค้างชำระ และการปรับปรุงฐานลูกหนี้ ในระบบ KKFMIS มีฐานบุคลากร และฐานลูกหนี้ซึ่งยังไม่มีการใช้งาน ใน 2 ฐานอาจมีความสัมพันธ์กัน จึงเห็นควรให้มีการศึกษาความสัมพันธ์ ในการใช้ระบบ KKUFMIS สำหรับฐานบุคลากร และฐานลูกหนี้ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานได้สอดคล้องกันและลดเวลาการทำงานในการกำหนดฐานลูกหนี้

เอกสารอ้างอิง

กัลยารัตน์ อุ่ยอู่ทิพย์. (2557). การควบคุมบัญชีลูกหนี้ของโรงพยาบาลเอกชนกรณีศึกษา:โรงพยาบาลเมโย. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและระดับนานาชาติครั้งที่2/2557.* ตุลาคม 2557. ขอนแก่น: วิทยาลัยบัณฑิตเอเชียขอนแก่น.

ธนพร ชูจิตต์ประชิด และคณะ. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์,* 1(1), 54-61.

ภรัณยา เชื้อวรสถิตย์. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ.* วิทยานิพนธ์ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2558. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2563. แหล่งที่มา: https://home.kku.ac.th/meeting/Document/2558.PDF

Garrison, R.H. (2015). *Managerial Accounting.* (2nd). New York: McGraw-Hill Education.

ฮูปแต้มอีสาน : การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

Painting Isan : Community Management for Buddhist and Culture Tourism

อดุลย์ หลานวงค์,
พระมหาโยธิน โยธิโก และ พระภานุวัฒน์ จนฺทวฑฺฒโน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Adun Lanwong,
Phramaha Yothin Yodhiko and Phra Panuwat Chuntawatthano
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Adun.lan@mcu.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ประเภทฮูปแต้ม 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อพุทธศิลป์ในภาคอีสาน เป็นศึกษาเชิงคุณภาพใช้การเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสาร งานวิจัยและข้อมูลภาคสนามโดยกำหนดพื้นที่ในภาคอีสานตอนกลาง 3 จังหวัด ได้แก่ 1) ขอนแก่น จำนวน 4 วัด 2) มหาสารคาม จำนวน 4 วัด และร้อยเอ็ด จำนวน 4 วัด รวมทั้งสิ้น 12 วัด

ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ เส้นทางภายในชุมชน และเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด ไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลางโดยเฉพาะแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลปะประเภทฮูปแต้ม ที่สร้างก่อนพุทธศักราช 2500 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาแบบล้านช้างที่มีการผสมผสานกับคติความเชื่อแบบชาวบ้าน สำหรับเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์พื้นที่อีสานตอนกลางที่เกี่ยวกับสิมถือว่ามีความโดดเด่นด้านฮูปแต้มที่มีความชัดเจนและมีความหลากหลาย สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสานสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีการจักการแบบมีส่วนร่วมผ่านศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา 2) กลุ่มที่มีการจัดการร่วมของเครือข่าย และ 3) กลุ่มที่ยังขาดการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนผลกระทบการท่องเที่ยวมีต่อพุทธศิลป์ได้นำเสนอผลกระทบ 4 ด้านคือ 1) ผลกระทบเชิงการท่องเที่ยว 2) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม 3) ผลกระทบเชิงวิถีชีวิต และ 4) ผลกระทบเชิงการมีส่วนร่วม/สามัคคีของชุมชน

คำสำคัญ: พุทธศิลป์; ฮูปแต้ม; การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

---

* วันที่รับบทความ: 6 ตุลาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 10 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 10 ตุลาคม 2563
Received: October 6, 2020; Revised: October 10, 2020; Accepted: October 10, 2020

Abstracts

The objectives of this research were : 1) to study the routes and tourist attraction in Buddhist art in the form of Painting Isan of temples in the northeastern region 2) to study of community participation in the management of Buddhist art tourism destinations of the northeastern temples. And 3) to analyze community participatory management and the impact of tourism on Buddhist art in Isan. This research is a qualitative study which using data collection from documents, and field data by defining the areas in the central northeastern region of 3 provinces, namely KhonKaen, 4 temples, 4 MahaSarakham temples and 4 Roi Et temples, totaling 12 places.

The result of research found that Buddhism and cultural tourism routes can be divided into 2 parts, which are routes within the community, and the route connecting the province; and cultural sites in the central northeastern region, especially cultural sites that are related to Buddhist Painting, the point that is before the Buddhist era Year 1957 is considered to be influenced by Buddhism like Lan Chang, combined with folklore beliefs. For Buddhist art routes and sites in the central northeastern. There have many differences art of region. There are outstanding in the painting that is clear and diverse. As for community participation in the management of Buddhist art tourism sites of temples in the northeastern region, it can be divided into 3 groups: 1) Participatory learning groups through the Wisdom Learning Center. Joint management of the network and 3) groups that still lack concrete management. As for the impact of tourism on Buddhist art in Isan, this research presents 4 impacts which are tourism impact Cultural impact, impact of life style of people in the community;and the impact of participation / unity of the community

Keywords: Buddhist Art; Painting; Community Participation In The Management

บทนำ

วัดเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดียเพื่อเป็นที่ประดิษฐานสถูปเจดีย์และเป็นที่พักของพระสงฆ์ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2499 : 11-12) เมื่อศาสนาพุทธได้แพร่เข้ามาในดินแดนไทยจึงได้มีการสร้างวัดขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน โดยปรับให้มีลักษณะที่เหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อมและประโยชน์ใช้สอย ต่อมาพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นและการสร้างวัดได้กลายเป็นประเพณีนิยมที่กระทำสืบเนื่องกันมาทุกยุคทุกสมัย

วัดจึงเป็นสถาบันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคู่กับสังคมไทยมาแต่โบราณกาล มีบทบาทสำคัญเป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมของศรัทธา และมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ ได้แก่ เป็นสถานศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นโรงศาลช่วยตัดสินหรือไกล่เกลี่ย เป็นฌาปนสถาน เป็นที่พบปะสังสรรค์ของชุมชน และเป็นที่รวมพุทธศิลป์ เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม เป็นต้น (คูณ โทขันธ์, 2537 : 86-87) ตลอดถึงมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐาน มรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ นอกจากนั้น วัดยังมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนี่เป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่ปรากฏในปัจจุบัน

บทบาทของวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เริ่มมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก เล่มที่ 1 มหาวิภังค์ เตรสกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติสังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 2 มีเรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร กล่าวถึงวิหารของพระอุทายีว่า มีความงดงามและสะอาดเรียบร้อย มักมีผู้คนเดินทางมาชมวิหารเป็นอันมาก.....(วิ.มหา. (ไทย) 1/269/291-292) นับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงร่องรอยว่า วัดเริ่มมีบทบาทในฐานะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

วัดในประเทศไทยก็จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ในอดีตพระมหากษัตริย์ผู้ขึ้นครองราชย์ในสมัยอยุธยา จะต้องเสด็จไปนมัสการศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในฐานะพุทธมามกะและเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ยกตัวอย่างเช่น สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จไปนมัสการพระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก ใน พ.ศ. 2138 (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด), 2507 : 301) และสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาทที่เมืองสระบุรี ในปี พ.ศ. 2175 (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด), 2507 : 413) จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ในปัจจุบัน ประชาชนก็นิยมที่เดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังศาสนสถานต่าง ๆ ด้วยถือว่าเป็นบุญ เป็นกุศล เป็นสิริมงคลในชีวิต เป็นต้น รวมถึงไปทำบุญที่วัดในโอกาสต่าง ๆ และร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งในภาคอีสานก็นับว่าเป็นพื้นที่มีความสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพราะมีชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งหลักแหล่งมานาน และเป็นแหล่งเมืองโบราณกระจายอยู่โดยทั่วไป (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2511 : 11) เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์พื้นถิ่นที่มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่หลายพื้นที่ เช่น พระธาตุ สิมอีสาน หอไตร หอระฆัง ศาลาการเปรียญ (หอแจก) เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีเอกลักษณ์ที่ปรากฏในสิมอีสาน คือ ฮูปแต้ม (จิตรกรรมฝาผนัง) ซึ่งเป็นความโดดเด่นของสิมอีสานพุทธศิลป์พื้นถิ่น ฮูปแต้มโดยส่วนใหญ่จะปรากฏบนฝาผนังของสิมอีสานทั้งด้านในและด้านนอกของสิม สร้างขึ้นโดยช่างแต้มหรือจิตรกรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้ความสามารถ โดยส่วนใหญ่เป็นช่างแต้มชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งวาดโดยใช้สีจากวัสดุที่หาได้ง่ายจากท้องที่นั้นๆ ทำให้องค์ประกอบของฮูปแต้ม การจัดวางถ่ายทอดออกมาอย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมาตามความเข้าใจของตนเอง ทำให้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของฮูปแต้มที่สามารถสื่อ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีในอดีต ทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาของช่างแต้มหรือจิตรกร อันเป็นมรดกอันทรงคุณค่าของท้องถิ่นอีสาน ควรค่าแก่การอนุรักษ์และการศึกษาภูมิปัญญาให้ชัดเจนอย่างแจ่มแจ้ง ควรค่าแก่การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับสิมและฮูปแต้มอีสาน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1 เพื่อศึกษาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวด้านงานพุทธศิลป์ประเภทฮูปแต้มของวัดในภาคอีสาน

2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสาน

3 เพื่อวิเคราะห์การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและผลกระทบของการท่องเที่ยว ที่มีต่อพุทธศิลป์ในภาคอีสาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง ฮูปแต้มอีสาน: การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. เป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documenty study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ ความเป็นมาฮูปแต้มอีสาน องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการของชุมชน และการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

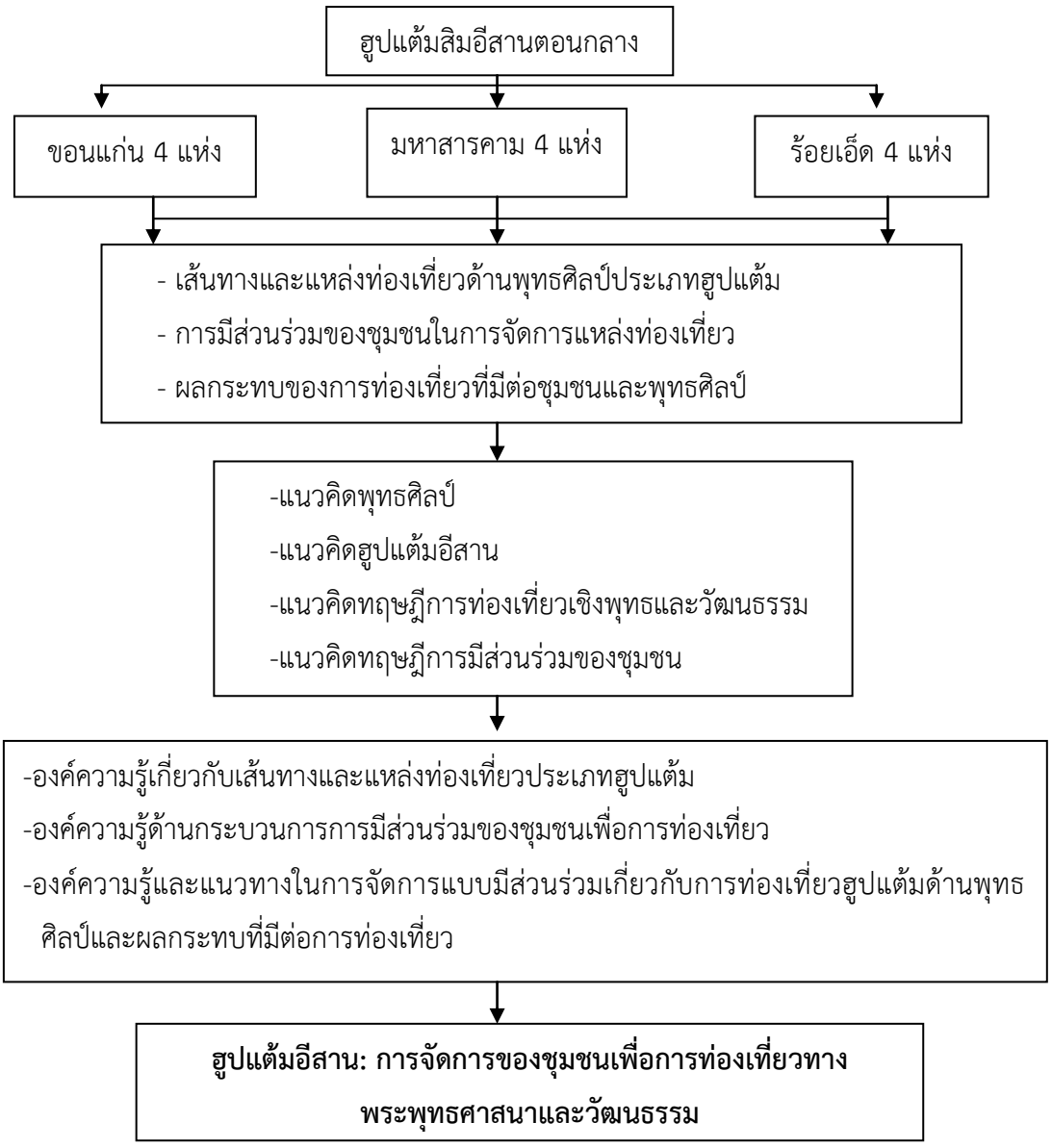
2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 6 กลุ่ม โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางพิธีกรรม/ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยว โดยกำหนด 12 พื้นที่ใน 3 จังหวัด ได้แก่ **1. จังหวัดขอนแก่น 4 วัด** ได้แก่ 1. วัดไชยศรี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง 2. วัดสนวนวารีพัฒนาราม ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ 3. วัดมัชฌิมาวิทยาราม ตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ 4. วัดสระบัวแก้ว ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง **2. จังหวัดมหาสารคาม 4 วัด** ได้แก่ 1. วัดยางทวงวราราม ตำบลบ้านยาง อำเภอบรบือ 2. วัดโพธาราม ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน 3. วัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน 4. วัดตาลเรือง ตำบลเขวาไร่ อำเภอโกสุมพิสัย **3. จังหวัดร้อยเอ็ด 4 วัด** ได้แก่ 1. วัดขอนแก่นเหนือ ตำบลขอนแก่น อำเภอเมือง 2. วัดกลางมิ่งเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง 3. วัดประตูชัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี 4. วัดไตรภูมิคณาจารย์ ตำบลหัวโทน อำเภอสุวรรณภูมิ

3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน และส่วนงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sumpling) ตามความสำคัญ คือ เป็นฮูปแต้มอีสานที่มีการแต้มหรือวาดก่อนพุทธศักราช 2500 เป็นฮูปแต้มที่มีความสมบูรณ์ มีเรื่องราวพุทธประวัติ ชาดก วรรณกรรมท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม วิธีชีวิตความเป็นอยู่และภูมิปัญญาของคนในอดีต

4. วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการเกี่ยวกับ ฮูปแต้มอีสานของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นเพื่อให้สามารถใช้เป็นสถานที่หรือชุมชนที่มีประสทธิภาพและแบบอย่างที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้กับสังคมและประเทศชาติได้

5. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเกี่ยวกับฮูปแต้มของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นเป็นรูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1) ศึกษาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวด้านงานพุทธศิลป์ประเภทฮูปแต้มของวัดในภาคอีสาน พบว่า เส้นทางพุทธศิลป์ หรือเส้นทางสิมในพื้นที่อีสานตอนกลางจะมีลักษณะที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งมีความเชื่อมโยงถึงกันอย่างชัดเจน เช่น กลุ่มสิมในจังหวัดมหาสารคามจะมีลักษณะเป็นกลุ่มที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีความห่างมากที่สุดในระยะประมาณ 20 กว่ากิโลเมตร หรือบางแห่งก็ห่างกันเพียงแค่ 1 กิโลเมตร เช่น สิมวัดโพธารามและสิมวัดป่าเลไลย์ เป็นต้น ปัจจุบันเส้นทางเหล่านี้มีความสะดวกสามารถจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพุทธศิลป์ ได้อย่างเหมาะสมเพียงภายใน 1 วันก็ได้ หรืออาจจะเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงก็สามารถจัดเป็นแบบโฮมสเตย์ได้ภายใน 1 คืน 2 วัน ซึ่งเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาจำกัดหรือสามารถท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ได้เช่นกัน

นอกจากนั้น แหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ในพื้นที่อีสานตอนกลางที่เกี่ยวกับสิม ถือว่าทั้ง 12 แห่งมีความโดยเด่นที่ไม่ต่างกันมากนัก แต่สิมบางแห่งอาจจะมีความโดดเด่นในด้านภาพจิตรกรรมที่มีความชัดเจนและมีความหลากหลาย เช่น สิมวัดยางทวงวราราม สิมวัดไชยศรี เป็นต้น ทั้งสองแห่งถือว่ามีความโดดเด่นทั้งเหมือนกันและต่างกัน คือ ลักษณะของสิมวัดไชยศรีมีการเขียนภาพที่อัดเต็มพื้นที่ทั้งภายในและภายในสิม และทั้ง 4 ด้านไม่เว้นแม้แต่เหลี่ยมมุมของเสาหรือซอกหลืบ เป็นต้น ส่วนสิมวัดยางฯ มีลักษณะโครงสร้างไม้เนื้อแข็งกับปูนพื้นบ้าน ผนังทำจากดินเหนียวที่ได้จากเนินดินที่เป็นจอมปวก เป็นต้น ส่วนจิตรกรรมฝาผนังนั้นก็มีเค้าเรื่องที่ทั้งเหมือนและต่างกันตามที่กล่าวแล้ว แต่ทั้งหมดสามารถสรุปได้เห็นได้ว่า เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ประเภทฮูปแต้มในพื้นที่อีสานตอนกลางนั้น มีความเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ ชาดกหรือพระเจ้าสิบชาติชาดกนอกนิบาต ไตรภูมิ เป็นต้น นอกจานี้ยังมีจิตรกรรมฝาผนังที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนโดยตรงก็คือเรื่องพระลัก พระลาม และรวมถึงจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นวิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรมชองชุมชนนั้น ๆ อีกด้วย จึงเห็นว่า เส้นทางและแหล่งพุทธศิลป์ในพื้นที่อีสานตอนกลางมีลักษณะที่เป็นภูมิศาสตร์และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน

2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสาน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่จัดการแบบมีส่วนร่วมผ่านศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาอีสาน จะเห็นว่า กลุ่มนี้ประกอบด้วยสิมวัดโพธาราม และวัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังของสิมทั้งสองแห่งนี้ได้ถูกบริหารจัดการแบบศูนย์เรียนรู้ในชื่อ ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาอีสาน ซึ่งศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ตั้งอยู่ที่วัดโพธาราม และได้ผนวกเอาจิตรกรรมของสิมทั้งสองแห่งมารวมกันไว้ที่ศูนย์ โดยมีคณะกรรมการบริหารจากภายในชุมชนทั้งบ้าน วัดและโรงเรียน ซึ่งได้ถอดบทเรียนจิตรกรรมฝาผนังออกมาเป็นกลุ่ม

เรื่องราวที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง ประวัติวัด ประวัดสิม และประวัติผู้วาด รวมทั้งประวัติความเป็นมาของชุมชน โดยมีบทบาทและหน้าที่ในการให้ความรู้แก่กลุ่มที่เข้ามาศึกษา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีการจัดการร่วมกับองค์กรทั้งภายนอกวัดและนอกชุมชน พบว่า กลุ่มนี้มีวัดไชยศรีบ้านสาวัตถี เท่านั้น ซึ่งสถานที่แห่งนี้ถือว่ามีวัดและชุมชนพร้อมทั้งภาครับมีส่วนร่วมทั้งในการเผยแพร่และอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายทั้งประเพณีที่เป็นฮีตคอง และประเพณีประดิษฐ์สร้าง โดยส่วนหนึ่งถูกโปรโมทผ่านเรื่องเล่า “สินไซ” เป็นสำคัญ ซึ่งมีจุดเด่นสำคัญคือ ฮูปแต้มปรากฏทั้งด้านนอกและด้านใน ด้านในเป็นเรื่องพุทธประวัติปฐมสมโพธิ ด้านนอกเป็นเรื่องสังข์ สินไซ เป็นภาพเขียนช่างแต้มพื้นบ้านแท้ นับเป็นศิลปะที่กลายเป็น เอกลักษณ์ของวัดไชยศรี โดยยังคงสภาพสมบูรณ์ ปัจจุบันโบสถ์แห่งนี้ยังใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และในปี 2545 การท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นได้ประชาสัมพันธ์ให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำจังหวัด นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น ได้นำเสนอประเพณีสงกรานต์โบราณในแบบวิถีเดิมแท้ที่เมืองขอนแก่น ณ บ้านสาวะถี ซึ่ง ททท. ได้เน้นว่า นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสเสน่ห์วิถีวัฒนธรรมสไตล์ลึกซึ้งใน “ประเพณีสงกรานต์วัดไชยศรี” ที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 13-16 เมษายน ของทุกปี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่กลุ่มสิมที่ยังขาดการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม พบว่า กลุ่มนี้ประกอบด้วย สิมวัดตาลเรือง สิมวัดยางทวงวราราม สิมวัดประตูชัย สิมวัดขอนแก่นเหนือ สิมวัดกลางมิ่งเมือง สิมวัดไตรภูมิคณาจารย์ สิมวัดสนวนาวารีพัฒนาราม สิมวัดมัชฌิมาวิทยาราม และสิมวัดสระบัว กลุ่มนี้ถือว่า เป็นกลุ่มใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการจัดการแบบมีส่วนร่วมหรือในรูปแบบอื่นๆ เนื่องมาจากหลายสาเหตุทั้งในเรื่องของพื้นที่ วัด ชุมชน และงบประมาณ เช่น พื้นที่สิมส่วนมากเป็นพื้นที่ประกาศเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากร ซึ่งตามความเข้าใจของวัดและชุมชนนั้นจะเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้ ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากรก่อน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนขาดการปฏิสัมพันธ์กับสิมอย่างต่อเนื่อง จะอย่างไรก็ตามบริเวณพื้นที่สิมบางแห่งก็ได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย โดยไม่มีผลกระทบต่อตัวสิม เช่น สิมวัดมัชฌิมาวิทยาราม ที่ทางวัดและชุมชนได้ร่วมมือกัน ปรับปรุงหลังคาปีกนกติดกระเบื้อง และฝ้าเพดานกันความร้อน จัดทำที่นั่งรอบอาคารโบสถ์ พร้อมกับติดกระเบื้องเซรามิกสมัยใหม่ ทำให้บรรยากาศภายใต้ชายคาปีกนกของโบสถ์หลังเดิมน่านั่งทำกิจกรรมต่างๆ และที่สำคัญคือ ทางวัดได้ใช้พื้นที่นี้เป็นที่รองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาทำบุญภายในวัด สะท้อนให้เห็นการจัดการให้สิมและบริเวณพื้นที่รอบๆ สิมที่มีกิจกรรมฝาผนังให้นักท่องเที่ยวได้นักชมหรือใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมอื่นๆ ไปด้วย แต่สิมบางแห่งมีการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวแต่ในเชิงพื้นที่ก็ยังขาดการจัดการที่ดีและเหมาะสม จึงทำให้ผู้ที่เข้าไปเที่ยวชมขาดความประทับใจ และไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวต่อได้ หรือสิมบางแห่งดูเหมือนจะไม่มีความสำคัญสำหรับชุมชนหรืออย่างน้อยก็ขาดการมีส่วนรวมในการจัดการระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากคำกล่าวของชุมชนที่ว่า “ของเก่าโบราณ เจ้าอาวาสได้ยกให้กรมศิลป์ ชาวบ้านและชุมชนเฝ้าให้กรมศิลป์”

ถึงแม้สิมอีสานทั้งหมดจะเป็นพื้นที่แสดงให้เห็นถึงแหล่งพุทธศิลป์อย่างโดดเด่นเพียงไรก็ตาม พื้นที่หรือสิมหลายแห่งก็ยังคงตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่ยังหยุดนิ่ง คือขาดการจัดการอย่างเหมาะสมภายใต้นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐในปัจจุบัน แต่ก็เห็นความพยายามของชุมชนหลายแห่งที่มีความพยายามจะนำภูมิปัญญาหรือสมบัติของชุมชนออกมาแสดงให้คนภายนอกได้รับรู้และเห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของแหล่งพุทธศิลป์เหล่านี้กับคนภายในชุมชมผ่านทางสื่อออนไลน์ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเอง แต่หลายแห่งก็ดูเหมือนต่างคนต่างทำ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมและขาดองค์ความที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขาดงบประมาณ และยังขาดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์หรือจิตรกรรมฝาผนังอีกด้วย

แต่ก็ยังมีสิมบางแห่งที่ยังสามารถ สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้โดยการนำชุมชนและองค์กรภายนอกมาร่วมกันภายใน และได้นำประเพณีของชุมชนบางอย่างเข้ามาจัดร่วมกันการแสดงให้เห็นถึงความสวยงามและความสำคัญของพุทธศิลป์ จะอย่างไรก็ตาม ถ้ามองในภาพร่วมอาจสรุปได้ว่า สิมหรือพุทธศิลป์ในพื้นที่อีสานส่วนมากยังขาดการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวอีกทั้งชุมชนและวัดยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการและองค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธศิลป์ โดยงานวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มตามที่กล่าวแล้ว

3) วิเคราะห์ผลกระทบของการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวพุทธศิลป์ในภาคอีสาน พบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อพุทธศิลป์ในภาคอีสานงานวิจัยนี้ได้นำเสนอผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านการท่องเที่ยว และผลกระทบด้านวัฒนธรรม ผลกระทบในส่วนแรกจะเห็นว่าเป็นผลกระทบที่ชุมชนรวมทั้งหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนต้องการให้เกิดขึ้น แต่ผลกระทบด้านนี้ส่วนมากอาจสรุปได้ว่า เป็นผลกระทบเชิงการท่องเที่ยวประเภทเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนหรือนักเรียน การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาของนิสิต นักศึกษาหรือนักวิชาการเป็นหลัก ซึ่งถือว่าชุมชนอาจจะไม่มีส่วนได้อะไรมากนักจากการท่องเที่ยวดังกล่าว เป็นเพียงแต่ผู้ให้บริการเท่านั้น ส่วนผลกระทบด้านวัฒนธรรม มีทั้งด้านบวกและด้านที่จะต้องพัฒนา กล่าวคือ ชุมชนบางแห่งได้ผนวกรวมการจัดประเพณีวัฒนธรรม เช่น สงกรานต์ และงานบุญต่างๆ โดยใช้พื้นที่สิมเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ในด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ยังถือว่ามีน้อย เพราะส่วนมากมองแบบแยกส่วนระหว่างชุมชนกับพื้นที่สิมออกจากกัน ส่วนผลกระทบด้านที่จะต้องพัฒนานั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นในเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมที่นักท่องเที่ยว หรือแม้แต่ชุมชนที่อาจขาดองค์ความรู้อย่างเหมาะสมในการเที่ยวชม อาจเป็นสาเหตุทำให้จิตรกรรมเหล่านั้นเสียหายได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาฮูปแต้มอีสาน : การมีส่วนรวมของชุมชนและการจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สามารถนำผลการศึกษาดังกล่าวมาอภิปรายผ่านแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังสิมในพื้นที่อีสานตอนกลาง สามารถวิเคราะห์ผ่านแนวคิดพุทธศิลป์ได้ โดยจัดจิตรกรรมฝาผนังสิมอยู่ในประเภทจิตรกรรม (Painting) ซึ่งหมายถึง ภาพวาดด้วยสีหรือภาพวาดระบายสี ภาพที่วาดนั้นอาจจะเหมือนจริงตามธรรมชาติหรือจิตรกรคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ อาจจะระบายสีให้เหมือนจริงหรือกำหนดสีขึ้นใหม่ตามความรู้สึกนักคิดและจินตนาการของผู้วาด อีกส่วนหนึ่งคือในด้านสถาปัตยกรรมที่หมายถึงอาคารประเภทโบสถ์หรือวิหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธศิลป์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของพุทธศิลป์ได้หลายด้าน เช่น ด้านจิตรกรรม ที่สมชาติ มณีโชติ ได้กล่าวไว้ว่า คุณค่าด้านพุทธศิลป์ถือว่าเป็นการยกย่องเชิดชูศาสนา และวรรณคดี นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องประดับตกแต่งความสวยงามของอาคาร รวมถึงเป็นการแสดงออกซึ่งฝีมือและอารมณ์ของศิลปินโบราณ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ความศรัทธาที่ชุมชนและผู้เขียนได้ถ่ายทอดลงบนฝาผนัง (สมชาติ มณีโชติ, 2529: 22-25)

แต่เป็นที่สังเกตว่า จิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่สิมอีสานตอนกลางนั้น ไม่มีเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์เท่านั้น เพราะแนวคิดพุทธศิลป์ที่ได้ทบทวนในงานวิจัยนี้ หมายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้าหรือเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่จากการศึกษาเชิงพื้นที่ทำให้พบว่า จิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏบนผนังสิมนั้น มีจิตรกรรมอื่นๆ ที่ไม่สัมพันธ์หรือเกี่ยวเนื่องหรือเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือพระพุทธเจ้าทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น จิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือคติความเชื่อแบบพราหมณ์ รวมทั้งแนวคิดเรื่องเพศที่ถูกแสดงออกทางจิตรกรรมฝาผนังเชิงสังวาสระหว่างชายกับหญิง

สำหรับแนวคิดฮูปแต้มอีสานนั้น ส่วนมากจะพบบนฝาผนังสิม วิหาร และหอแจกเป็นหลักงานฮูปแต้มจัดเป็นจิตรกรรมที่รับใช้ศาสนา จากแนวคิดดังกล่าวถือว่ามีความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบในพื้นที่อีสานตอนกลาง ซึ่งฮูปแต้มส่วนมากจะมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ถ้าวิเคราะห์ในด้านกรรมวิธีการเขียนของช่างวาด จะพบว่า ฮูปแต้มจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่อีสานตอนกลาง ส่วนมากจะใช้สีจากธรรมชาติ โดยได้สีที่หาได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ แต่เมื่อวิเคราะห์จากช่างวาดหรือจิตรกรผู้วาดภาพจิตรกรรมแล้วในพื้นที่อีสานาตอนกลางถือว่า ฮูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนังสิม เป็นผลงานของช่างพื้นบ้านแท้ ซึ่งยังไม่ได้รับเอาอิทธิพลจากช่างหลวงแต่อย่างใด และผลการวิจัยนี้สามารถยืนยันจากผลการวิจัยของบุรินทร์ เปล่งดีสกุล ที่พบว่า พัฒนาการการเขียนจิตรกรรมฝาผนังตจั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2400 จนถึงจิตรกรรมฝาผนังที่สร้างก่อนปี พ.ศ. 2500 ส่วนใหญ่มีการจัดวางองค์ประกอบอย่างไม่เคร่งครัด เพราะช่างเขียนจะถ่ายทอดผลงานออกมาอย่างเรียบง่ายตามความเข้าใจของตนโดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ตามหลักองค์ประกอบทางศิลปะ ผลงานจึงปรากฏอย่างอิสระ เป็นแบบพื้นบ้าน และสีที่ใช้เป็นสีแบบธรรมชาติ (บุรินทร์ เปล่งดีสกุล, 2554: 84-113)

ส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น อาจแยกได้ 2 ส่วน คือ การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาหรือเชิงพุทธ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำหรับแนวคิดแรกนั้น จากผลการวิจัยที่พบ อาจจะยังไม่สามารถกล่าวได้ว่า ฮูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนังสิมในพื้นที่อีสานตอนกลางนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดนี้มากนัก เพราะในงานวิจัยนี้ ได้นิยามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธว่า การเดินทางสู่สถานที่ตั้งของวัดเพื่อศึกษาธรรมะและบริบททางศาสนาที่เกี่ยวข้องทั้งเพื่อการผักผ่อนหย่อนใจ เพื่อ

การศึกษาและการชื่นชมความงามทางวัฒนธรรม เมื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธตามที่สุทิตย์ อาภากโร ที่ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึงการเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ (พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, 2559: 7-24) ก็อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่มี “สิม” ในพื้นที่อีสานตอนกลางเป็น จุดหมายปลายทางนั้นจะยังไม่สอดคล้องกันมากนัก ถึงแม้สิมจะเป็นอาคารหรือสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาก็ตาม อย่างไรก็ตาม จากการผลการศึกษาในเชิงพื้นที่อีสานตอนกลาง ทำให้พบว่า การท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับสิมในปัจจุบัน จะแสดงออกด้านการท่องเที่ยวในเชิงคุณธรรมจริยธรรมอย่างโดดเด่น โดยมีเป้าหมายที่นักเรียน นิสิต นักศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจจะสืบเนื่องมาจากฮูปแต้มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนังสิมมีการสะท้อนให้เห็นถึงระบบคุณธรรมจริยธรรมเชิงประจักษ์ เช่น ภาพนรก สวรรค์ การหาบช้างซาแมว ตามคติความเชื่อของชุมชน เป็นต้น จึงเหมาะสมที่จะเป็นสื่อให้คนในยุคปัจจุบัน

มีข้อสังเกตคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความหมายรวมไปถึงการท่องเที่ยวอื่น ๆ ด้วย เช่น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious tourism) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual tourism) เป็นต้น หรืออาจรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงจาริกแสวงบุญ ทั้งของชาวพุทธ ฮินดู คริตส์ และมุสลิม เป็นต้น ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวกลุ่มนี้ฉลอง พันธ์จันทร์ ได้กล่าวเชิงสรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากศรัทาหรือเหตุผลทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาประโยชน์ทางจิตวิญญาณด้วยความตั้งใจซึ่งพ้องกับกิจกรรมการฝึกปฏิบัติหรือประเพณีทางศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งภายในและภายนอกสภาพแวดล้อมเดิมของตนเอง ถือว่า เป็นการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ฉลอง พันธ์จันทร์, 2561: 379-397) จะเห็นว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเนื้อหาและความหมายที่ครอบคลุมผลการศึกษาเรื่องฮูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่อีสานตอนกลางมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทุกระดับ ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มนี้ โดยเฉพาะ โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากร งบประมาณ การสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสถาบันการศึกษาอย่างชัดเจน ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ในภาคอีสานตอนกลาง ซึ่งจะเป็นตัวเชื่อมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวสู่ระดับภาคและภูมิภาคอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น อบต. โรงเรียน ชุมชน และวัดเป็นต้น ควรนำทรัพยากรทางศาสนา โดยเฉพาะสิม ไปร่วมกันในการบริหารจัดการแบบมีส่วนรวม ทั้งในเรื่องของการดูแลระบบภูมิทัศน์ การจัดการองค์ความรู้ การอนุรักษ์ฟื้นฟู การประชาสัมพันธ์เชิงการท่องเที่ยว ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ2) โรงเรียนในพื้นที่ทุกระดับโดยเฉพาะโรงเรียนระดับมัธยม ควรมี

การนำสื่อที่เกี่ยวข้องกับสิมไปช่วยเสริมในการเรียนการสอนในกลุ่มของสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะออกแบบเป็นบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม โดยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย ควรมีการร่วมมือการในการทำวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้ในทุกด้าน โดยสถาบันการศึกษาร่วมกับชุมชนในประเด็นการพัฒนารูปแบบและผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาฮูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนังเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

คูณ โทขันธ์. (2537). *พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน.* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ฉลอง พันธ์จันทร์. (2561). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิชาการ รมยสาร,* 16 (ฉบับพิเศษ), 379-397.

บุรินทร์ เปล่งดีสกุล. (2554). พัฒนาการของจิตรกรรมฝาผนังอีสานกรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,* 3 (1), 84-113.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). (2507). *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา* . พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ (2559). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและอาเซียน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์,* 1 (3), 7-24.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2511). *โบราณวัตถุสถานในลุ่มน้ำชี ประวัติและโบราณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

สมชาติ มณีโชติ. (2529). จิตรกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพโอเดียนสโตร.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2499). *มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทยและพระพุทธรูปสมัยต่างๆ ในประเทศไทย.* พระนคร : ศิลปากร.

วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Analysis of Belief's Value of Ongdam-Chumyen Buddha Image Worship Ritual of People in Kalasin Mueang Municipality, KalasinProvince

พระชัยเจริญ อานนฺโท,
พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ และ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phra Chaicharoen Ãnanto ,
Phramaha Mit Thitapanyo and Sowit Bamrungphak
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Chaicharoern@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการบูชาในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยพรรณนาวิธีเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น เป็นการประสานความร่วมมือของคนในสังคมทั้งใกล้และไกล เป็นกลุ่มก้อนเป็นการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรม ทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้อง เป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคม ให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธทางสังคมส่งผ่านและสืบต่อภูมิปัญญาบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น

ส่วนคุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมมี 5 ประการ คือ 1) ด้านกาย ประพฤตินอบน้อมทางกาย เช่น การกราบไหว้ นอบน้อมถ่อมตน เป็นต้น 2) ด้านจิตใจ รู้สึกสุข สงบ มีสติ เบิกบานทางใจ ผู้ที่ตั้งตนอยู่ คุณความงามความดีตามหลักการของพระพุทธศาสนา 3) ด้านสังคมเกิดความรักความสามัคคีในชุมชนสงบสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข 4) วัฒนธรรม เกิดประเพณีที่ดีงามขึ้นภายในชุมชน เกิดแห่งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ศิลปะ และประเพณี ได้เป็นเวทีเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และ 5) ด้าน พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชีวิตของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ที่ได้ให้ความเคารพนับถือและยกย่องเทิดทูนบูชาเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน

คำสำคัญ: คุณค่า; ความเชื่อ; พิธีกรรม; การบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น

---

* วันที่รับบทความ: 6 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 23 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2563
Received: September 6, 2020; Revised: October 23, 2020; Accepted: October 26, 2020

Abstracts

The objectives of Research were: 1) to study the worship ceremony in Theravada Buddhism; 2) to study the belief in the worship ritual of Ongdam-Chumyen Buddha image 3) to analyze the values of the belief in the worship ritual of Ongdam-Chumyen Buddha image. This study was carried out by means of the qualitative research methodology through studying documents and in-depth interviews. The obtained data were presented by using the descriptive analysis.

The research results were as follows: The worship ritual of Ongdam-Chumyen Buddha image is the cooperation of people in societies as a group to do activities, giving society a sense of belonging to a group to preserve the Buddhist dhamma area as a legacy of the people in society. It is the movement of Buddhist civil society to inherit the ancestral wisdom from generation to generation.

As for the belief values of the ritual, there are five points: 1) physical aspect: physical behaviors such as humility and worship, etc.; 2) mental aspect: feeling at peace, mindfulness, exhilaration, self control and virtues in accordance with Buddhist principles; 3) social aspect: rise of love, harmony, peace in the community and peaceful co-existence; 4) cultural aspect: rise of good culture in the community, motivation in cultural creativity, art, literature and traditions, a stage to promote the local culture and cultural exchange; 5) Buddhism: it is the religion that a majority of Thai people respect as their refuge continuously inherited for a long time.

Keywords: Value; Belief; Rite; Ongdam-Chumyen Buddha Image Worship Ritual

บทนำ

ศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจเป็นประทีปส่องวิถีชีวิตของมวลมนุษย์ ด้วยมนุษย์ทุกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนมีศาสนา การที่คนในชาติมีความสามัคคี สามารถรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชาติเป็นประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือ เมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนอย่างดียิ่ง ปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้าง แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่เผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552: 1)

พระพุทธรูปนั้นถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้รับการเคารพสักการะบูชามาแต่อดีตกาล สาระสำคัญที่สุดในการสร้างพระพุทธรูปก็คือ การสร้างเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์สำหรับกราบไหว้สักการะบูชา เป็นพุทธานุสสติระลึกนึกถึงพระคุณของพระองค์ ต่อมาในภายหลังได้กลายเป็นการสร้างงานศิลป์เพื่อแสดง เพื่อสั่งสอน และเผยแผ่ให้บุคคลทั่วไปรู้ เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธรูปจึงเป็นสัญลักษณ์เปรียบเสมือนคัมภีร์พระธรรมคำสั่งสอนที่ไม่ได้จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร และนับเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของพระพุทธศาสนา (พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน), 2559: 94-111) เมื่อเราไปวัด เรามักจะไปไหว้พระในโบสถ์ ปกติในโบสถ์จะมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นพระประธาน 1 องค์ พระพุทธรูปนี้จะเป็นรูปแทนองค์พระพุทธเจ้า ลักษณะจะไม่เหมือนองค์จริงทุกอย่าง เพราะคนสร้างขึ้นจากอุดมคติ ความรู้สึก ความเชื่อ และความศรัทธา โดยใช้ความสามารถทางด้านศิลปะเข้าไปช่วย ทำให้ผู้ดูรู้สึกว่ามีความงดงาม น่านับถือ น่าศรัทธา พระพุทธรูป เป็นผลงานทางศิลปะชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ประติมากรรม ประติมากรรมเป็นงานศิลปะที่เกิดจากการปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุ หรือ ดุน นอกจากพระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประติมากรรมรูปคนแล้วยังมีประติมากรรมรูปสัญลักษณ์ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายความเชื่อทางศาสนา เช่น งานปั้นหรืองานแกะสลักรูปดอกบัว เป็นเครื่องหมายของการประสูติของพระพุทธเจ้า ใบเสมาซึ่งหล่อด้วยปูนแกะสลักด้วยไม้หรือหิน ซึ่งติดตั้งอยู่รอบพระอุโบสถก็เป็นเครื่องหมายแสดงขอบเขตของโบสถ์ ซึ่งถือว่าเป็นแดนบริสุทธิ์ พระเครื่ององค์เล็ก ๆ ก็นับเป็นประติมากรรมรูปสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน ประติมากรรมรูปเคารพที่คนไทยสร้างขึ้นเพื่อบูชา มักทำเป็นรูปคน เช่น เทวรูป พระพุทธรูป หรือรูปสัญลักษณ์ เช่น ใบเสมา ธรรมจักรและกวางหมอบ และรอยพระพุทธบาท ประติมากรรมรูปคนถือเป็นประติมากรรมที่สำคัญที่สุด เพราะสะท้อนความเชื่อ และความผูกพันระหว่างคนไทยกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง มีมานานก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2533:14)

พระพุทธเจ้าก่อนที่จะปรินิพพาน ได้ตรัสถึงคนที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชาตลอดจนวิธีการบูชา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับคนที่ทำการบูชา ในสภาพสังคมปัจจุบัน การบูชาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมมาก คือ แทนที่จะบูชาเหมือนสมัยก่อน ที่มุ่งถึงการขอความเห็นอกเห็นใจ แต่กลับเป็นการขอร้องอ้อนวอนให้ช่วยเหลือ ให้มีโชคลาภวาสนาบ้าง ให้หายจากโรคไข้เจ็บบ้าง มุ่งผลเพียงรออภินิหาริย์จากสิ่งที่ตนบูชาหรือที่คนบูชา เท่านั้น อันเป็นผลให้เข้าไม่ถึงเนื้อแท้ของการบูชาอย่างแท้จริง การบูชาที่ถูกต้องนั้นย่อมเป็นผลให้กระทำการบูชามีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ความก้าวหน้าความเจริญความเป็นสุข เพราะผลของการบูชานั่นเอง ท่านเรียกว่า มงคล คือ ความดีงาม ส่วนการบูชาการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่ เห็นตัว บางที่ก็เป็นผีสาง เทวดา ซึ่งเป็นโอปปาติกะ ถ้าเป็นกลุ่มนิสัยไม่ดี หากใครไปบนบานศาลกล่าว ตกลงอะไรกับเขาไว้แล้วไม่ทำตามสัญญา ก็อาจจะทำให้พวกนี้โกรธและทำร้ายได้ แต่ก็มีน้อยมาก นอกจากชะตาไม่ดีเท่านั้น ส่วนโอปปาติกะอีกกลุ่ม คือ พวกจิตใจสูง มีพรหมวิหารธรรม ไม่ทำร้ายใคร แม้ใครจะผิดสัญญา ก็ไม่ทำร้ายให้ผลร้ายกับใคร เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ตั้งแต่โบราณมีความกลัวภัยที่เกิดจากธรรมชาติๆ เข้าใจว่ามีอิทธิพลเหนือตนเองนั้นจะสามารถช่วยเหลือให้พ้นภัยได้และสามารถทำให้ตนเองประสบกับความโชคดีด้วย จากความเชื่อดังกล่าวได้พัฒนามาโดยลำดับซึ่งพระพุทธศาสนาก็มองในเรื่องนี้ว่า หากบูชาถูกต้องย่อมได้มงคล คือ บุคคลที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชา เมื่อบูชาถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ย่อมได้ความเจริญแก่ชีวิต แต่สภาพสังคมปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปมาก การบูชาเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิม (พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์), 2550: 2)

พระพุทธสัมฤทธิ์นิรโรคันตราย หรือหลวงพ่อองค์ดำ หรือหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น เป็นพระพุทธรูปคู่บ้าน คู่เมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ หล่อด้วยคำแดง (ตัมพะโลหะ) ราวจุลศักราช 172 เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 41 เซนติเมตร ความสูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร พุทธลักษณะเป็นงานช่างที่เก่าแก่มาก ใต้ฐานพระพุทธรูปมีอักษรจารึก (อักษรธรรม) กล่าวถึงประวัติศาสตร์และตำนานการสร้างโดยเจ้าครูนาขาม (กิว) เป็นประธานในการหล่อพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นเดิมอยู่ที่โบสถ์วัดนาขาม ตำบลนาคู อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ญาคูนาขามหรือญาคูกิว ร่วมกับอุบาสก อุบาสิกา จัดสร้างขึ้นในปีมะเมีย เดือน 2 ขึ้น 15 ค่ำ วันพฤหัสบดี จ.ศ. 172 ต่อมาพระยาชัยสุนทร ได้อัญเชิญมาจากบ้านนาขามโดยใส่หลังช้างมาประดิษฐานในโฮงเจ้าเมือง และต่อมาได้อัญเชิญมาประดิษฐานในวิหารวัดกลาง สมัยนั้น ญาคูอ้มเป็นเจ้าอาวาส ต่อมาพระครูสุขุมวาทวรคุณ (สุข สุขโณ) เป็นเจ้าอาวาสได้อัญเชิญมาประดิษฐานบนกุฏีของท่าน ทุกปีในวันสงกรานต์ชาวเมืองกาฬสินธุ์ได้อัญเชิญหลวงพ่อองค์ดำแห่รอบเมือง เพื่อให้ชาวเมืองกาฬสินธุ์ได้สรงน้ำ ปรากฏว่ามีฝนตกทุกครั้งไป ชาวเมืองกาฬสินธุ์จึงเรียกชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า หลวงพ่อชุ่มเย็น ปัจจุบันประดิษฐาน ณ พระวิหารพระพุทธสัมฤทธิ์นิรโรคันตราย วัดกลางกาฬสินธุ์พระอารามหลวง ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่พุทธศาสนิกชนประชาชนคนเมืองกาฬสินธุ์เป็นอันมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทฺธิเมธี (เจริญเกียรติ), 2558: 1)

อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน ก็คือ การปฏิบัติต่อพระพุทธรูปและพุทธสถานซึ่งเป็นที่รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน อันเนื่องจากว่า ต่างคนต่างก็มีความเชื่อ ความเข้าใจไปคนละทิศคนละทาง คนจำนวนมากที่ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงในหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธรูป ทำให้เกิดความลุ่มหลง งมงาย ยึดมั่นถือมั่น นับถือกราบไหว้ในลักษณะบวงสรวงอ้อนวอน นับถือเป็นวัตถุที่ศักดิ์สิทธิ์มีฐานะไม่ต่างจากเทพเจ้า ทำให้ทัศนคติของคนในโลกยุคปัจจุบันเกี่ยวกับพระพุทธรูปเปลี่ยนไป บางคนได้นำเอาพระพุทธรูปมาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุสนองตัณหาของตนกลายเป็น “พุทธพาณิชย์” สามารถซื้อขายได้อย่างสินค้าชนิดหนึ่ง และบ่อยครั้งเกิดเหตุการณ์ที่สะเทือนจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนอย่างรุนแรง มีการกระทำอันเป็นการลับหลู่ดูหมิ่นพระพุทธรูปตามที่ปรากฏในสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น บางคนนำพระพุทธรูปไปตั้งในที่ไม่เหมาะสม ในผับ บาร์ หรือทำเป็นเครื่องประดับบ้าน ตามระเบียงโรงแรมที่พัก ทำเป็นโคมไฟ ประดับสวน รีสอร์ต หรือแม้แต่ตามสปา ก็มีให้เห็น สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากความไม่เข้าใจจุดประสงค์ และคุณค่าที่แท้จริงของการสร้างพระพุทธรูป (พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน), 2559: 94-111)

ดังนั้นการศึกษาให้เข้าใจถึงจุดประสงค์แท้จริงของการบูชาสิ่งใดก็ตาม รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นจึงเป็นสิ่งที่เราควรหันมาสนใจศึกษาถึงคุณค่าอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและคุณค่าของการบูชาพระพุทธสัมฤทธิ์นิรโรคันตราย หรือหลวงพ่อองค์ดำ หรือ หลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ได้ทราบถึงคุณค่าแท้แห่งการบูชาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาคุณค่าพิธีกรรมบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

2. ศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมในบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าความเชื่อพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ (Interview) รูปแบบการบริหารจัดการงานนมัสการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง พระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมายชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Observation Participant) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรูปแบบของการบริหารจัดการจัดงานนมัสการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลเป็นปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญได้แก่

1) ประธานพระสงฆ์	จำนวน	4	รูป	
2) ข้าราชการทั่วไป	จำนวน	3	คน	
3) ผู้ทรงคุณในชาวชุมชนเมือง	จำนวน	3	คน	รวมทั้งสิ้น 10 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

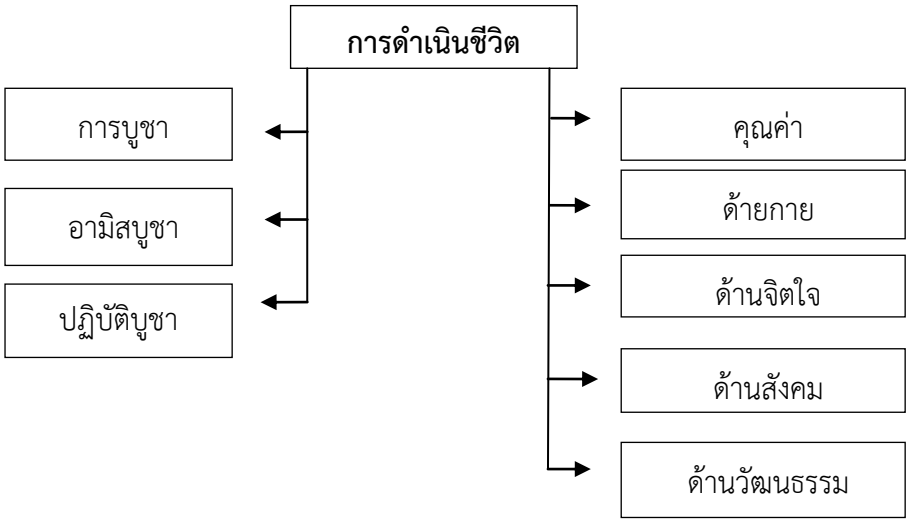
ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ

2 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย

3 เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การบูชาคือ การแสดงออกถึงความเคารพต่อรูป สัญลักษณ์ตัวแทนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่อง เทิดทูน ด้วยความนับถือ หรือ เลื่อมใสในความรู้ ความสามารถ ดั่งเป็น วีรบุรุษบูชา บูชาความรู้ บูชาบุคคลผู้มีฝีมือ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบูชาอยู่ 2 แบบ คือ อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา การแสดงออกซึ่งความเคารพต่อสัญลักษณ์ตัวแทนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่องเทิดทูน ด้วยความเคารพนับถือ หรือ เลื่อมใสในคุณความรู้ ความสามารถ บูชาบุคคลผู้สร้างคุณประโยชน์ เช่น เช่น หลวงพ่อองค์ดำ เป็นต้น การบูชาหมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมด้วยการสักการะทางกาย วาจา และใจ การบูชามี 2 แบบคือ การสักการะด้วย อามิส 1 การบูชาด้วยธรรม 1 ภิกษุทั้งหลาย การบูชา 2 อย่างนี้แล การบูชาด้วยธรรมเป็นเลิศ การบูชาก็คือ การแสดงความเลื่อมใสต่อบุคคลและวัตถุที่ควรบูชาด้วยความเคารพ นับถือและมอบวัตถุเครื่องอุปโภคและบริโภค ที่ประกอบด้วยลักษณะ อาหุเนยโย หมายถึง เครื่องสักการะอันจะพึงนำมาให้ถึงสำนัก เช่น เครื่องสักการะถวายอุปัชฌาย์อาจารย์ในคราวเข้าพรรษา ปาหุเนยโย หมายถึง ของที่สำหรับรับแขกอันจะพึงให้ต่อเมื่อมาถึงถิ่น เช่น น้ำชาหรือแม้อาหารด้วย ทักขิเณยโย หมายถึง ไทยธรรมวัตถุมีอาหารและผ้าเป็นต้น อันจะพึงบริจาคในพระศาสนาโดยฐานเป็นการทำบุญ อัญชลีกรณีโย หมายถึง เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลีหรือการกราบไหว้คือท่านเป็นผู้มีคุณธรรมสูง ทำให้ผู้ไหว้กราบไหว้ด้วย

ความเคารพ ไม่คิดระแวงสงสัยไหว้แล้วมีความสุขมีลักษณะดังนี้คือ การแสดงความเคารพ นับถือ ให้ความจงรักภักดี ยกย่อง เชิดชู บุคคลผู้ที่ควรบูชาหรือสถานที่ที่ควรบูชา เช่น บุคคลผู้มีพระคุณ บุคคลผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั่วไป เป็นอาการแสดงออกของบุคคล ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เจือด้วยการกระทำที่เสแสร้ง แต่เป็นการกระทำที่บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้ผู้รับการบูชานั้นมีความสุขใจ และเต็มใจที่จะรับการบูชาตอบนั้นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการเช่น ไหว้ วัตถุที่ควรบูชา เป็นการบอกถึงเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียนเป็นต้น เป็นการแสดงวิธีการบูชาด้วยลุกขึ้นยืนต้อนรับให้ที่นั่งที่สมควร หลีกทางให้เดิน ตลอดถึงให้สิ่งของ หรือรับใช้ด้วยความเคารพนับถือ คำว่า บูชา ไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1) อามิสบูชาคือการบูชาด้วยสิ่งของด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น เช่น บูชาพระ บูชาเทวดา บูชาไฟ

2) ปฏิบัติบูชาคือการบูชาด้วยการปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิเป็นต้น หมายถึง การแสดงออกถึงความเคารพ การบูชาด้วยสิ่งของด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียนและ การบูชาด้วยกิริยาอาการที่แสดงออก ในการประพฤติ ปฏิบัติ เช่น การยกมือไหว้ การกราบ เป็นต้น การแสดงความเชื่อออกมาในรูปแบบพิธีกรรม การบูชาน้อมรำลึกคุณความดี ความสำคัญในสิ่งที่คู่ควรบูชา เช่น บิดา มารดา พระมหากษัตริย์ พระพุทธศาสนา เป็นต้น การบูชาคือ การแสดงความเคารพ ความนับถือต่อวัตถุหรือบุคคลที่ควรได้รับความเคารพบูชา การแสดงออก ด้วยการสักการะด้วยกาย วา ใจก็ดีด้วยการกำนัลด้วยวัตถุสิ่งของหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมถึงความเคารพ เช่น การกราบไหว้ด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น

2 ศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

หลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็นเดิมประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์วัดนาขามตำบลนาคู อำเภอเขาวง ปัจจุบันเป็นอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ญาคูนาขามหรือญาคูกิว ร่วมกับ อุบาสก อุบาสิกา จัดสร้างขึ้นในปีมะเมีย เดือน 2 ขึ้น 15 ค่ำ วันพฤหัสบดี จ.ศ. 172 ต่อมาพระยาชันสุนทร ได้อัญเชิญมาจากบ้านนาขาม โดยใส่หลังข้างมาประดิษฐานในฮวงเมืองหรือจวนผู้ว่าในปัจจุบัน ต่อมาจึงได้นำมาประดิษฐานไว้ที่วิหารวัดกลาง (ปัจจุบันได้สร้างหอหลวงพ่อองค์ดำ) ทุกปีในวันสงกรานต์ชาวกาฬสินธุ์ จะอัญเชิญหลวงพ่อองค์ดำแห่รอบเมือง เพื่อให้ชาวเมืองกาฬสินธุ์ได้สรงน้ำ เมื่อมีพิธีพุทธาภิเษกรูปเหมือนหลวงพ่อองค์ดำ ฝนก็จะตกทุกครั้งไปชาวเมืองกาฬสินธุ์จึงเรียกชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า หลวงพ่อชุ่มเย็น ส่งผลให้เกิดคุณค่าในด้านต่าง

3 วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

1) คุณค่าด้านกาย

ประพฤตินอบน้อมทางกาย เช่น การกราบไหว้ ด้านเดินนอบน้อมขณะเดินผ่าน การบูชาคือ การแสดงออกถึงความเคารพต่อรูป สัญลักษณ์ตัวแทนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่อง เทิดทูน ด้วยความนับถือ หรือ เลื่อมใสในความรู้ ความสามารถ ดั่งเป็น วีรบุรุษบูชา บูชา

ความรู้ บูชาบุคคลผู้มีฝีมือ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบูชาอยู่ 2 แบบ คือ อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา การแสดงออกซึ่งความเคารพต่อสัญลักษณ์ตัวแทนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่อง เทิดทูน ด้วยความเคารพนับถือ หรือ เลื่อมใสในคุณความรู้ ความสามารถ บูชาบุคคลผู้สร้างคุณประโยชน์ เช่น เช่น หลวงพ่อองค์ดำ เป็นต้น การบูชาหมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมด้วยการสักการะทางกาย วาจาและใจ การบูชามี 2 แบบคือ การสักการะด้วย อามิส 1 การบูชาด้วยธรรม 1 ภิกษุทั้งหลาย การบูชา 2 อย่างนี้แล การบูชาด้วยธรรมเป็นเลิศ การบูชาก็คือ การแสดงความเลื่อมใสต่อบุคคลและวัตถุที่ควรบูชาด้วยความเคารพ นับถือและมอบวัตถุเครื่องอุปโภคและบริโภค ที่ประกอบด้วยลักษณะ อาหุเนยโย หมายถึง เครื่องสักการะอันจะพึงนำมาให้ถึงสำนัก เช่น เครื่องสักการะถวายอุปัชฌาย์อาจารย์ในคราวเข้าพรรษา ปาหุเนยโย หมายถึง ของที่สำหรับรับแขกอันจะพึงให้ต่อเมื่อมาถึงถิ่น เช่น น้ำชาหรือแม้อาหารด้วย ทักขิเณยโย หมายถึง ไทยธรรมวัตถุมีอาหารและผ้าเป็นต้น อันจะพึงบริจาคในพระศาสนาโดยฐานเป็นการทำบุญ อัญชลีกรณีโย หมายถึง เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลีหรือการกราบไหว้คือท่านเป็นผู้มีคุณธรรมสูง ทำให้ผู้ไหว้กราบไหว้ด้วยความเคารพ ไม่คิดระแวงสงสัยไหว้แล้วมีความสุขมีลักษณะดังนี้คือ การแสดงความเคารพ นับถือ ให้ความจงรักภักดี ยกย่อง เชิดชูบุคคลผู้ที่ควรบูชาหรือสถานที่ที่ควรบูชา เช่น บุคคลผู้มีพระคุณ บุคคลผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั่วไป เป็นอาการแสดงออกของบุคคล ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เจือด้วยการกระทำที่ เสแสร้ง แต่เป็นการกระทำที่บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้ผู้รับการบูชานั้นมีความสุขใจ และเต็มใจที่จะรับการบูชาตอบนั้นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการเช่น ไหว้ วัตถุที่ควรบูชา เป็นการบอกถึงเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียนเป็นต้น เป็นการแสดงวิธีการบูชาด้วยลุกขึ้นยืนต้อนรับให้ที่นั่งที่สมควร หลีกทางให้เดิน ตลอดถึงให้สิ่งของ หรือรับใช้ด้วยความเคารพนับถือ คำว่า บูชา ไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1) อามิสบูชาคือการบูชาด้วยสิ่งของด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น เช่น บูชาพระ บูชาเทวดา บูชาไฟ

2) ปฏิบัติบูชาคือการบูชาด้วยการปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิเป็นต้น หมายถึง การแสดงออกถึงความเคารพ การบูชาด้วยสิ่งของด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียนและ การบูชาด้วยกิริยาอาการที่แสดงออก ในการประพฤติ ปฏิบัติ เช่น การยกมือไหว้ การกราบ เป็นต้น การแสดงความเชื่อออกมาในรูปแบบพิธีกรรม การบูชาน้อมรำลึกคุณความดี ความสำคัญในสิ่งที่คู่ควรบูชา เช่น บิดา มารดา พระมหากษัตริย์ พระพุทธศาสนา เป็นต้น การบูชาคือ การแสดงความเคารพ ความนับถือต่อวัตถุหรือบุคคลที่ควรได้รับความเคารพบูชา การแสดงออก ด้วยการสักการะด้วยกาย วา ใจก็ดีด้วยการกำนัลด้วยวัตถุสิ่งของหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมถึงความเคารพ เช่น การกราบไหว้ด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น

การบูชาในพระพุทธศาสนาคือ การแสดงออกทางพฤติกรรมด้วยการสักการะทางกาย วาจาและใจ การบูชามี 2 แบบคือ การสักการะด้วย อามิสบูชาด้วยธรรม การบูชาด้วยธรรมเป็นเลิศเพื่อแสดงต่อสิ่งที่ควรบูชา เช่น บิดา มารดา พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับความหมายการบูชาในทางชาวเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีความเชื่อเกี่ยวกับอานุภาพของ

หลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็นรวมถึงการเคารพ กราบไหว้เพื่อต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในหลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น ได้คุ้มครองรักษาตนและครอบครัว ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลาย ได้รับเรื่องโชคดีในหน้าที่การงานรวมทั้งกิจการต่าง ๆ

2) คุณค่าด้านจิตใจ

งานนมัสการ หรือพิธีกรรมการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น นั้นเป็นการสร้างการตอบสนองความสุขด้านจิตใจทั้งในด้านของบุคคล ครอบครัวไปจนถึง สังคมในจังหวัดเมื่อชาวพุทธมีศรัทธาเกี่ยวกับอานิสงส์ของการได้มานมัสการ มาขอพร มาบนบานกล่าวขอสิ่งต่าง ๆ และเมื่อได้มีโอกาสมาทำบุญไว้เป็นทานก็ย่อมเกิดปีติสุขอิ่มเอมใจ มีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนา รู้สึกว่าบาปและอกุศลทั้งมวลลดน้อยถอยลง เพราะเกิดความสบายใจ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่สมควรแก่การยึดถือเพื่อความผาสุกในชีวิตนอกจากนี้วัดกลางและหลวงพ่อองค์ดำชุ่มเย็นยังเป็นพุทธานุสติมีลักษณะที่เตือนสติของผู้พบเห็นสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่จิตใจ เกิดการผักผ่อนหย่อนใจจากหน้าที่งานการประจำ รู้สึกสุข สงบ มีสติ เบิกบานทางใจ ผู้ที่ตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดีในหลักการของพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องของทานเพราะเป็นเรื่องที่กระทำได้โดยง่ายไม่มีบังคับและทำได้ทุกคน ทั้งทานทรัพย์สินเงินทองทานอาหารการกินทานแรงกายแรงใจเมื่อให้เกิดความสุขทางใจขึ้นทำให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่ดี ชักนำจิตใจให้รักษษศีลและปฏิบัติธรรมภาวนาต่อไปได้ ในพิธีการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็นนั้นมีการประกอบทานบารมีก็ย่อมเกิดปีติสุข อิ่มเอมใจ และมีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนาจิตใจมีที่ยึดเหนี่ยวที่ดีงามเกิดความสุขทางจิตใจเพราะได้กะชระทำกิจกรรมที่เป็นสิฏิมงคล เป็นบุญเป็นกุศล จิตใจมีความเบิกบานแจ่ม กำจัดมานะ ความถือตัวถือตนลง กลายเป็นคนที่สุภาพอ่อนโยนต่อผู้อื่นสติสัมปชัญญะดีขึ้น

3) คุณค่าด้านสังคม

งานนมัสการ หรือพิธีกรรมการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ - ขุ่มเย็น เป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในจังหวัดกาฬสินธุ์ อันจากเกิดจากความศรัทธาในหลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น ที่หลอมรวมคนในท้องถิ่นให้เคารพนับถือสักการะ บริจาคเงินทองเป็นกองทุนสร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นกฐิน ผ้าป่า ทุนการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ และโรงทานข้าว น้ำ ปลา และอาหารหวานคาวและทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคมให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธที่มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสียซึ่งก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคม เป็นพุทธจริยธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ หลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น เป็นอีกจุดหนึ่งในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่งผลให้ประชาชนหลายกลุ่มได้รับผลประโยชน์ เช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ในหลายอาชีพได้กำไรจากการขายดอกไม้ ธูป เทียน อาหาร เครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยวเข้าไปยังวัดกลาง รวมทั้งอาชีพอื่น ๆ ด้านเศรษฐกิจนั้นสิ่งที่สงผลเห็นได้ชัดคือการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดอย่างเห็นได้ชัดเจน เกิดความรักความสามัคคีในชุ่มชนสงบสุขการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขทำให้เกิดความสะดวกในการปกครองขึ้นด้วยสังคม

ของชาวชุ่มชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เป็นสังคมที่มีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาชัดเจนมากถึงแม้ว่าจะผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมก็ตาม ในกระบวนการพิธีกรรมงานพิธีกรรมบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็นเป็นการประสานความร่วมมือของคนในสังคมทั้งใกล้และไกล เป็นกลุ่มก้อนเป็นการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมทำให้สังคม

4) คุณค่าด้านวัฒนธรรม

พิธีกรรมบูชาหลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น เป็นพระพุทธรูปที่ชาวพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ให้ความเคารพสักการบูชาอย่างสูง หลวงพ่อองค์ดำ - ชุ่มเย็น ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ผูกพันกันมายาวนาน ในช่วงเดือนเมษายน ของทุกปี ประชาชนชาวจังหวัดกาฬสินธุ์โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองจะมีการจัดงานนมัสการ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้สักการบูชาและบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นงานใหญ่ ระดับจังหวัดที่ประชาชนเข้าร่วมงานทั่วทุกสารทิศ กิจกรรมงานวันน้ำทิพย์ เพื่อที่จะเป็นกิจกรรมการสร้างความสามัคคีของคนในจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และเป็นพุทธจริยธรรมในการสร้างสังคมให้เกิดความสันติสุขน่าอยู่อาศัย ตามอัตภาพที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ – ชุ่มเย็น ของชาวเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีลักษณะผสมผสานในบริบทกล่าวคือ พุทธพิธี พราหณ์พิธีและบรรพบุรุษพิธี มีการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วม ให้ศิล-พรสวดมนต์ แสดงธรรม มีการทำบุญ ถวายจตุปัจจัย เครื่องไทยธรรม - ไทยทาน และเครื่องสักการะต่างๆ มีการบวงสรวงเหล่าเทวดาอารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธ์ ตลอดจนการบนบานศาลกล่าว(การบ่า)และการปง(การแก้บน) รวมทั้งมีการปฏิบัติถือศิล-ธรรมรวมทั้งการน้อมนำธรรมมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ในแต่ละกรณีไปตามความสะดวกของแต่ละบุคคล กลุ่มกันไป จะเห็นได้ว่าการบูชามีอิทธิพลและคุณค่าต่อชาวชุมชนที่อาศัยในบริเวณและใกล้ไกล ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและกลายมาเป็นประเพณียึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น งานวันน้ำทิพย์กตัญญู อันเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของประชาชนคนกาฬสินธุ์ มาตั้งแต่อดีตสำหรับการสร้างพุทธจริยธรรมทางชุมชน ดังนั้นพิธีกรรมการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ – ชุ่มเย็นจึงมีคุณค่ามากมายทั้งในแง่ปัจเจกชนและพหุชน ดังกล่าว

องค์ความรู้

ด้านร่างกาย ประพฤตินอบน้อมทางกาย เช่น การกราบไหว้ ด้านเดินนอบน้อมขณะเดินผ่าน ได้รับความสุขทางกาย ได้ปรับเปลี่ยนอิริยาบททางทำให้ร่างกายได้รับการพักผ่อนได้ปฏิบัติความนอบน้อมทางกาย

ด้านจิตใจ รู้สึกสุข สงบ มีสติ เบิกบานทางจิตใจ ผู้ตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดี ก่อให้เกิดความสุขทางจิตใจขึ้นทำให้มีความรู้สึกรักและผูกพัน มีความเบิกบานแจ่มใส กำจัดมานะ ความถือตัวถือตนลงกลายเป็นคนที่สุภาพอ่อนโยนต่อผู้อื่นสติสัมปชัญญะดีขึ้น

ด้านสังคม เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ชัดเจนมากกับความเชื่อดั้งเดิมก็ตาม ในกระบวนการพิธีกรรมบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น การร่วมมือของคนในชุมชน

ด้านวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์มีการสืบสานประเพณีท้องถิ่นอีสาน “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” เช่น งานมหกรรม โปงลาง แพรวา และงานกาชาด งานมหกรรมวิจิตรแพรวาราชินีแห่งไหม งานบุญบั้งไฟ ตะไล

ล้านบ้านกุดหว้า งานสรงน้ำพระธาตุยาคู วัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์อย่าง วัฒนธรรมภูไท หรือชาวภูไทจังหวัดกาฬสินธุ์ มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การฟ้อง ลักษณะการสร้างบ้านเรือน ลักษณะทางสัง และวิถีชีวิต

ด้านพระพุทธศาสนาประชาชนคนส่วนใหญ่ที่ได้ให้ความเคารพนับถือและยกย่องเทิดทูนบูชาเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน – ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมอันดี

อภิปรายผลการวิจัย

1 คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การบูชาคือ แสดงออกถึงความเคารพต่อรูป สัญลักษณ์ตัวแทนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่อง เทิดทูนด้วยความนับถือ หรือเลื่อมในความรู้ความสามารถ ดั่งเป็นวีรบุรุษบูชา บูชาความรู้ บูชาบุคคลผู้มีฝีมือ ซึ่งในพระพุทธศาสนามีการบูชาอยู่ 2 แบบ คือ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา การแสดงออกซึ่งความเคารพต่อสัญลักษณ์ตัวแทนในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกย่อง เทิดทูนด้วยความเคารพนับถือ หรือ เลื่อมใสในคุณความรู้ ความสามารถ บูชาบุคคลผู้สร้างคุณประโยชน์ เช่น หลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น เป็นต้น การบูชาหมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมด้วยการสักการะทางกาย วาจาและใจ การบูชามี 2 แบบคือ การสักการะด้วย อามิส 1 การบูชาด้วยธรรม 1 ภิกษุทั้วหลาย การบูชา 2 อย่างนี้แล

2 ศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

หลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็นเดิมประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์วัดนาขามตำบลนาคู อำเภอนาคูจังหวัดกาฬสินธุ์ ยาคูนาขามหรือญาคูกิว ร่วมกับ อุบาสก อุบาสิกา จัดสร้างขึ้นในปีมะเมีย เดือน 2 ขขึ้น 15 ค่ำ วันพฤหัสบดี จ.ศ. 172 ต่อมาพระยาชัยสุนทรเจ้าเมืองสมัยนั้น ได้อัญเชิญมาจากบ้านนาขาม โดยใส่หลังช้างมาประดิษฐานในฮวงเจ้าเมืองหรือจวนผู้ว่าในปัจจุบัน ต่อมาจึงได้นำมาประดิษฐานไว้ที่วิหารวัดกลาง (ปัจจุบันได้สร้างหอหลวงพ่อองค์ดำ) ทุกปีในวันสงกรานต์ชาวชุ่มชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จะอัญเชิญหลวงพ่อองค์ดำแห่รอบเมืองกาฬสินธุ์เพื่อให้ชาวเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้สรงน้ำ เมื่อมีพิธีพุทธาภิเษกรูปเหมือนหลวงพ่อองค์ดำ ฝนก็จะตกทุกครั้งไปชาวชุ่มชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จึงเรียกชื่อหนึ่งว่า หลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ส่งผลให้เกิดคุณค่าในด้านต่างๆ เกิดเป็นศูนย์ร่วมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่มาสักการะกราบไหว้เพื่อต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทีมีอยู่ในหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็นได้คุ้มครองรักษาตนและครอบครัว ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายได้รับเรื่องโชดดีในหน้าที่การงานรวมทั้งกิจการต่างๆ

3 วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อของพิธีกรรมในการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น ของชาวชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

วิเคราะห์คุณค่าด้านประพฤตินอบน้อมทางกาย เช่น การกราบไหว้ ด้านเดินนอบน้อมขณะเดินผ่านเป็นต้น ได้รับความปลอดภัย ความสบายทาง ได้รับความสุขทางกาย ได้ปรับเปลี่ยนอิริยาบถทางกายทำให้

ร่างกายได้รับการพักผ่อนได้ปฏิบัติความนอบน้อมทาง เกิดความร่มเย็นกายเป็นสุขกาย ประโยชน์ทางกายในการเข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสุขและความปลอดภัย

วิเคราะห์คุณค่าด้านจิตใจ รู้สึกสุข สงบ มีสติ เบิกบานทางจิตใจ ผู้ที่ตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดีในหลักการของพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นชักนำจิตใจให้รักษาศีลและปฏิบัติธรรมภาวนาต่อไปได้ในพิธีกรรมบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ชุ่มเย็น นั้นมีการประกอบทานบารมีก็ย่อมเกิดปีติสุข อิ่มเอมใจ และมีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนา จิตใจมีที่ยึดเหนี่ยวที่ดีงามที่เป็นสิริมงคล เป็นบุญเป็นกุศล จิตใจ มีความเบิกบานแจ่มใส กำจัดมานะ ความถือตัวถือตนลง กลายเป็นคนที่สุภาพอ่อนโยนต่อผู้อื่นสติสัมปชัญญะดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ประชากรของประเทศนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ การกระทำบูชาต่างๆ ควรมีการกำหนดนโยบายและปลูกฝังวัฒนธรรมการกราบ การไหว้ ส่วนจรรยามารยาทของคนไทย จะมีลักษณะเฉพาะ วิธีกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์เป็นการแสดงคารวธรรม ระดับสูง ใช้กับพระรัตนตรัยพระพุทธรูป พระภิกษุสามเณร วิธีกราบบิดามารดา ครูอาจารย์หรือผ์หลักผู้ใหญ่ที่เคารพ วิธีการไหว้พระรัตนตรัย ไหว้ผู้สูงอายุ ไหว้คนเสมอกัน เป็นต้น และ เพราะคนไทยมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย คือมีความรัก ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้ง 3 สิ่งนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองใครลบหลู่ไม่ได้ ถือว่าเป็นคนเนรคุณต่อประเทศชาติ ด้วยสาเหตุนี้ประเทศไทยจึงเป็นเมืองที่สงบร่มเย็นไม่มีภัยสงครามเกิดขึ้นเหมือนประเทศอื่นๆให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่ามากกว่านี้ เพราะนับตั้งแต่วัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาสู่สังคม ทำให้คนในสังคมเริ่มจะลืมวัฒนธรรมการกราบ การไหว้ที่ดีงามของตนไปเสียแล้วควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนและประชาชนทั่ว ๆ ไปได้รับการเรียนรู้ถึงเรื่องการบูชาและแสดงออกถึงการบูชาบุคคลหรือสิ่งที่มีคุณพระสงฆ์ผู้มีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรม ควรมีบทบาทในการให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนหลักการบูชา ให้คนทั่วไปนำไปศึกษาและปฏิบัติรวมทั้งตนเองก็ปฏิบัติเป็นแบบอย่างด้วย

เชิงวิชาการ การบูชาบุคคลที่เป็นบัณฑิต มีลักษณะ เป็นบุคคลที่เต็มเปี่ยมไปด้วยกิริยามารยาทที่เรียบร้อยมีอัธยาศัยโอบอ้อมอารี มองเห็นประโยชน์ของบุคคล โดยเฉพาะประโยชน์ในโลกนี้และในโลกหน้า ไม่นิ่งดูดาย มีการศึกษาที่ดี มีวิสัยทัศนึกว้างไกล มีการตื่นตัวอยู่เสมอ รู้จักคบหาบุคคล รู้จักกาลเทศะว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนควรละเว้น มีความสำคัญกับบุคคลทุกคนในสังคม ผู้ปฏิบัติตามชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความเป็นมงคลในชีวิตส่งผลให้ตนเองและคนอื่นได้รับประโยชน์จากการบูชาไปด้วยการบูชาเป็นหลักธรรมที่ต้องแสดงออกมาจากส่วนลึกของจิตใจ ดังนั้นในการพัฒนาจิตสำนึกในการบูชาจึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากอันจะทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกสำนึกเห็นความสำคัญเห็นคุณค่าของหลักธรรม แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมต่อไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นสมควรเสนอแนะหลักปฏิบัติดังนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทฺธิเมธี (เจริญเกียรติ). (2558). *ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาหลวงพ่อองค์ดำ-ซุ่มเย็นของชาวพุทธอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน). (2559). *พระพุทธรูป* : สัญลักษณ์แห่งศรัทธาที่มีต่อพระพุทธเจ้า. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร, 4 (1), 94-111.

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. (2533). *ประติมากรรมไทย สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.* กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์

การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Evaluation For Bachelor of education Program in teaching english (5years) (Revised curriculum B.E. 2556), Faculty of education, mahamakut Buddhist University

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง, บรรจบ โชติชัย,
กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา, พลภัทร อภัยโส และ ยชุรเวท หงส์สิริ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
Pradit Srinonyang, Banchob Chotichai,
Kittiphat Thawongsa, Phollaphat Aphaiso and Yachurawate Hongsiri
Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : pradit.sri@mbu.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) ตามกรอบ CIPP Model โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2562 บัณฑิต อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้ใช้บัณฑิต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) รายละเอียดหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) (2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาปีสุดท้าย/บัณฑิตใหม่ต่อหลักสูตร (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อบัณฑิตใหม่ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรและการจัดการข้อร้องเรียนของนักศึกษา (5) แบบประเมินความพึงพอใจของอาจารย์ประจำหลักสูตรต่อการบริหารจัดการหลักสูตร และ (6) แบบประเมินหลักสูตรตามกรอบ CIPP Model สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านบริบท นักศึกษาและบัณฑิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.95) (2) ด้านปัจจัยนำเข้า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.94) (3) ด้านกระบวนการ อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93) นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายและบัณฑิตใหม่มีความพึงพอใจต่อคุณภาพของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.45) และ (4) ด้านผลผลิต นักศึกษามีความพึงพอใจด้านผลผลิต เรื่องคุณลักษณะของนักศึกษาที่ได้รับ

* วันที่รับบทความ: 10 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 23 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2563
Received: September 10, 2020; Revised: October 23, 2020; Accepted: October 26, 2020

การพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96) และผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96)

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร; ศึกษาศาสตรบัณฑิต; สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstracts

The objective of the research was to evaluate the Bachelor of Education Program in Teaching English (5 Years) (Revised Curriculum B.E. 2556), Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, classified by the compatibility with four CIPP indicators. The research was conducted under the mixed methodology. The data were collected from the fifth-year students in the academic year of 2562, undergraduate students, program lecturers and undergraduate users. The instruments of the research were comprised of (1) TQF2 or the curriculum of the Bachelor of Education Program in Teaching English (5 Years) (Revised Curriculum B.E. 2556), (2) Program Satisfaction Survey of Existing Students and Undergraduates, (3) Satisfaction Survey of Undergraduate Users, (4) Student/Undergraduate Satisfaction with Curriculum and Complaint Management, (5) Lecturer Satisfaction with Curriculum Management, and (6) CIPP-based Curriculum Assessment. The statistics used for data analysis were comprised of frequency, percentage, mean, standard deviation and the content analysis.

The findings of the research were as follows: (1) From the CIPP-based assessment outcome, in terms of the Curriculum Context, the satisfaction of students and undergraduates was found to be at a high level ($\overline{X}$ = 3.95). (2) In terms of the Curriculum Input, the satisfaction of the students was found to be at a high level ($\overline{X}$ = 3.94). (3) In terms of the Curriculum Process, the satisfaction of the lecturers with curriculum management was found to overall at a high level ($\overline{X}$ = 3.93) whereas the satisfaction of existing students and undergraduates with curriculum quality was found to be overall at a high level ($\overline{X}$ = 4.45). (4) In terms of the Curriculum Product, the satisfaction of students on characteristics of developed students was found to be overall at a high level ($\overline{X}$ = 3.96); the satisfaction of undergraduate users with TQF-based undergraduate quality was also found to be at a high level ($\overline{X}$ = 3.96)

Keywords: Curriculum Evaluation; Faculty of Education; English Teaching; Mahamakut Buddhist University

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศใด ๆ ก็ตามย่อมไม่สำเร็จลุล่วงตามที่กำหนดไว้ ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา (นิรมล ศตวุฒิ และคณะ, 2543: 1) เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดหรือกรอบแนวปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 252) หลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในทุก

ระดับการศึกษาเพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ทำให้จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ และการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรที่มีคุณภาพ กล่าวคือ มีความชัดเจนเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับบริบทของการนำไปใช้ (วรพรรณี เผ่าทองศุข และคณะ, 2553: 11) อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรเป็นกรอบหรือแนวทางที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ (นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ, 2558: 77 - 91) และในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นก็มีกระบวนการที่หลากหลายซับซ้อน แต่โดยสรุปแล้วจะต้องมีการวางแผน การออกแบบหรือการร่างตามองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ๆ เมื่อได้หลักสูตรมาแล้วก็นำไปใช้ ซึ่งผู้สอนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ และกระบวนการที่ถือว่ามีความสำคัญไม่แพ้กระบวนการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรก็คือ การประเมินหลักสูตร เพราะถือว่าเป็นขั้นตอนที่จะบอกได้ว่า หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพมากหรือน้อยแค่ไหน (นิรมล ศตวุฒิ และคณะ, 2543: 5 - 7)

สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการผลิตบัณฑิตป้อนให้กับประเทศอย่างสถาบันอุดมศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักที่นำเอาหลักสูตรไปใช้ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณภาพ ... ทุกหลักสูตรกำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537: 217) และกระบวนการหนึ่งที่จะได้มาซึ่งหลักสูตรที่มีคุณภาพนั้นคือการประเมินหลักสูตร ซึ่งตามหลักของการประกันคุณภาพการศึกษาแล้วหลักสูตรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการด้านวิชาการและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อวิชาชีพและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 7 – 8) การประเมินหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาต้องสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ทุกหลักสูตรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยทุก ๆ 5 ปีและมีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558: 35)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้จัดเปิดหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) โดยปรับปรุงมาจากหลักสูตรเดิม คือ หลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดการเรียนการสอน ณ วิทยาเขตศรีล้านช้าง อำเภอเมือง จังหวัดเลย วิทยาเขตร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2556: 1 - 6) และใช้หลักสูตรนี้รับนักศึกษาต่อเนื่องมาจนถึงปีการศึกษา 2558 ซึ่งถือว่าเป็นรุ่นสุดท้ายของหลักสูตรนี้ จากนั้นหลักสูตรก็ได้มีการปรับปรุงใหม่เป็นหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559) โดยในปีการศึกษา 2562 นักศึกษารุ่นสุดท้ายของหลักสูตรดังกล่าวได้ออก

ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาจนสำเร็จเป็นที่เรียบร้อย และเป็นที่มาให้มีการประเมินหลักสูตรนี้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้จริง

จากการพิจารณาถึงแนวคิดและหลักการในการประเมินหลักสูตรของนักวิชาการพบว่ามีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ โดยในการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบซิปป์ (CIPP Model) ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2007: 334 – 336) ที่สามารถประเมินสภาพข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด โดยมุ่งประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ของหลักสูตร 4 ส่วน คือ สภาพแวดล้อม (Context Evaluation - C) ปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation- I) กระบวนการ (Process Evaluation - P) และผลลัพธ์ (Product Evaluation - P) ต่อมาภายหลังได้มีการขยายแนวคิดโดยมีการศึกษาถึงผลกระทบ (Impact) ซึ่งเป็นผลกระทบที่นอกเหนือจากผลผลิตที่ต้องการให้เกิดผลจากการขยายแนวคิด โดยพิจารณาควบคู่ไปพร้อม ๆ กับตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงานของหลักสูตร (Key Performance Indicators - KPI) และตัวบ่งชี้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thailand Qualifications Framework for Higher Education: TQF) และตัวบ่งชี้ของกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance: IQA) โดยหวังว่าผลการประเมินนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับพัฒนาหลักสูตรและการสอนในสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศด้านวิชาการตามแนวทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่ยอมรับในสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) ตามกรอบ CIPP Model

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและประเมินเชิงผสมผสาน (mixed-method research and evaluation) โดยใช้แนวคิดการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรตามรูปแบบ CIPP Model ร่วมกับตัวบ่งชี้การดำเนินงานของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) ตัวบ่งชี้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thailand Qualifications Framework for Higher Education: TQF) และตัวบ่งชี้ของกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance: IQA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กรอบการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตร ควบคู่ไปกับการพิจารณาความสอด คล้องตามตัวบ่งชี้การดำเนินงานของหลักสูตร ตัวบ่งชี้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) และตัวบ่งชี้ของกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (IQA)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

2.1.1 นักศึกษาปัจจุบันในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 51 รูป/คน

2.1.2 บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาแล้ว 2 รุ่น จำนวน 84 รูป/คน

2.1.3 อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 15 รูป/คน

2.1.4 ผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง ผู้บริหารหน่วยงานสถานศึกษา ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาแล้วทำงานอยู่ จำนวน 72 รูป/คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2.1 นักศึกษาปัจจุบันในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จาก 3 สถาบัน สถาบันละ 3 รูป/คน รวมจำนวน 9 รูป/คน

2.2.2 บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาแล้วและกำลังทำงานในสถานศึกษา/องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 6 รูป/คน

2.2.3 อาจารย์ผู้ร่วมสอน/อาจารย์พิเศษ จำนวน 6 รูป/คน

2.2.4 ผู้บริหารหน่วยงานสถานศึกษา/องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาได้ไปปฏิบัติงาน จำนวน 72 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนเพื่อใช้สำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

3.1.1 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร นักศึกษาที่กำลังศึกษา และผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามทั้งหมดได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามที่ใช้ในงานประกันคุณภาพการศึกษาพัฒนาโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.1.2 แบบตรวจสอบรายการ (Check List) เพื่อตรวจสอบกระบวนการทำงานและเอกสารเชิงประจักษ์ตามกรอบ KPI TQF และ IQA

3.2 สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

3.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

3.2.3 การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. ขั้นตอนวิธีการในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยและประเมินแบบผสมผสาน จึงต้องมีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ดังรายละเอียดดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

4.1.1 ส่งแบบสอบถามที่จัดทำให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ถึงกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาปัจจุบัน บัณฑิต อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้ร่วมสอน อาจารย์พิเศษ และผู้ใช้บัณฑิตผ่านช่องทางสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่วนตัวและแบบกลุ่ม

4.1.2 ใช้แบบตรวจสอบรายงานเพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในบางตัวบ่งชี้ตามกรอบการประเมินของการประกันคุณภาพภายใน และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติระดับอุดมศึกษา

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.2.1 การสัมภาษณ์แบบกึ่ง (Semi-structured interview)

4.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

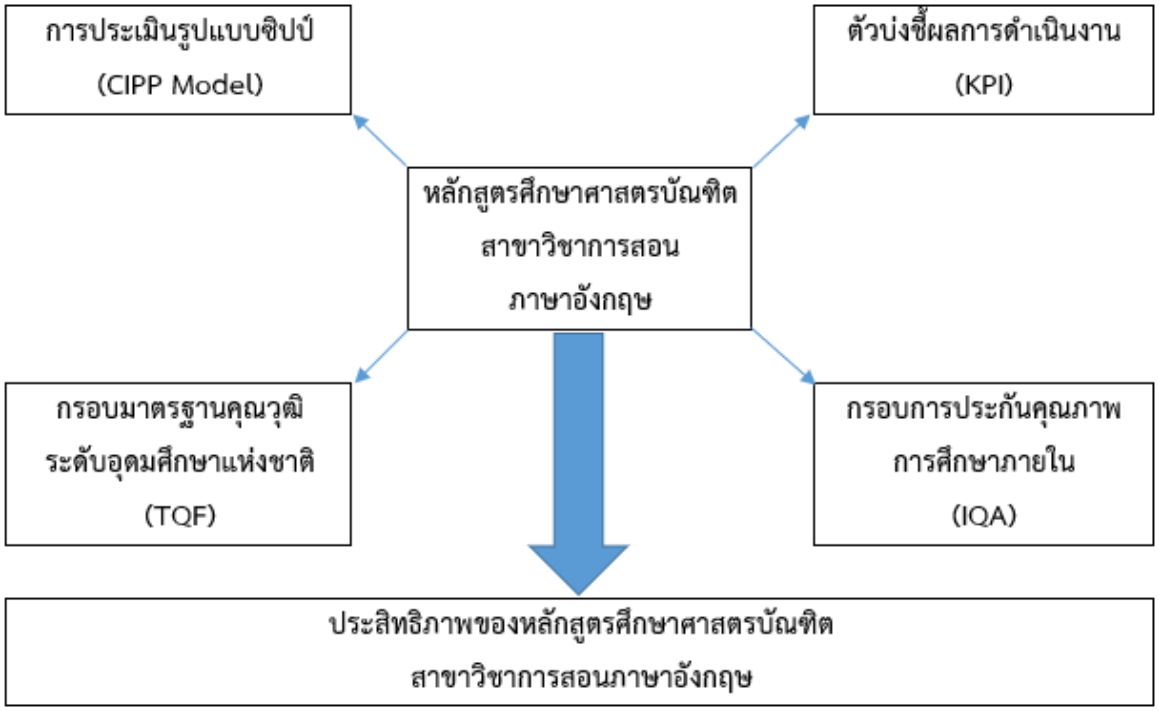
4.2.2 การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสาร (Involved document analysis) เก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และการนับจากการตรวจสอบตามรายการ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินแบบผสมผสาน (mixed method evaluation) เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (B.Ed. in Teaching English) โดยใช้แนวคิดการประเมินรูปแบบซิปป์ (CIPP Model) ร่วมกับการประเมินความสอดคล้องตามตัวบ่งชี้การดำเนินงานของหลักสูตรตามที่ระบุไว้ใน มคอ.2 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2556: 115) (KPI) ตัวบ่งชี้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) และตัวบ่งชี้ของกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (IQA) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามแนวคิด CIPP Model มีดังนี้

1. บริบทของหลักสูตร (Context) - ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาด้านบริบทของหลักสูตร ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) แผนการจัดการศึกษา 3) ความทันสมัยของหลักสูตร และ 4) เนื้อหารายวิชา มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.009) โดยนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรว่า หน่วยการเรียนมีมากเกินไป คือ ไม่น้อยกว่า 198 หน่วยกิต ควรเพิ่มรายวิชาเลือก

ให้มีความหลากหลาย และควรให้นักศึกษาสามารถเลือกรายวิชาเลือกได้อย่างอิสระ การจัดรายวิชาเกี่ยวกับวิชาครูไม่สอดคล้องกัน ในส่วนของอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่า เนื้อหารายวิชาบางรายวิชามีขอบข่ายกว้างเกินไป ทำให้สอนไม่ครบตามเนื้อหาที่กำหนด ควรมีการแยกออกมาเป็นรายวิชาต่างหาก ไม่ควรนำมารวมเป็นรายวิชาเดียวกัน

2. ปัจจัยนำเข้า (Input) - ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ (1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ (2) นักศึกษาและกระบวนการคัดเลือกนักศึกษา และ (3) อาจารย์ผู้สอน มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. = 0.01) ปรากฏผลตามที่แสดงในตารางที่ 4.49 โดยนักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัจจัยนำเข้าว่า ด้านอาคารสถานที่ เนื่องจากในบริเวณเดียวกันมีโรงเรียนศรีจันทร์วิทยาและโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโภ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการใช้เสียงค่อนข้างมาก รวมถึงเสียงรถมอเตอร์ไซค์ที่วิ่งผ่านบริเวณมหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่สามารถปิดกั้นเส้นทางได้เพราะเป็นเส้นทางสัญจรเข้าหมู่บ้าน ส่วนอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้มีความเพียงพอ รองรับความต้องการใช้งานของนักศึกษาได้ ห้องสมุดก็มีความพร้อมในการให้บริการ มีการสั่งหนังสือและตำราเรียนเป็นประจำทุกปีตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน รวมถึงมีการขยายสัญญาณเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ตรองรับการสืบค้นข้อมูลของนักศึกษาจำนวนมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนเห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาอังกฤษต่ำ อาจารย์ผู้สอนในทุกรายวิชาภาษาอังกฤษจึงต้องใช้เวลาในการปรับความรู้พื้นฐานเป็นระยะเวลานาน ส่งผลกระทบต่อรายวิชาที่ต้องใช้ทักษะภาษา อังกฤษระดับสูง

3. กระบวนการ (Process) - อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวม ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตร 2) คุณภาพการบริหารหลักสูตร และ 3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่อการจัดการเรียนการสอน มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93, S.D. = 0.051) อาจารย์ผู้สอนได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

(1) ปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง ใฝ่เรียนรู้ รู้จักค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ช่วยเหลือกันและกันในการเรียน และสามารถทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอน ส่วนนักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการด้านการเรียนการสอน และบริหารหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1) การจัดสอนเสริมให้แก่นักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนให้ความเป็นกันเอง อบอุ่น และเอาใจใส่ต่อนักศึกษาในหลาย ๆ เรื่อง ทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องการเรียน

2) การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่นักศึกษา โดยอาจารย์พยายามนำผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาถ่ายทอดเทคนิคที่เป็นประโยชน์เพื่อให้นักศึกษามีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย

3) นักศึกษาชอบอาจารย์ที่สอนอย่างจริงจัง ให้ความช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจด้วยตนเอง

4. ผลผลิต (Product) - นักศึกษามีความคิดเห็นหรือมีความพึงพอใจด้านผลผลิต เรื่องคุณลักษณะของนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนา โดยรวม มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X} = 3.96$, S.D. = 0.008) และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยรวม มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X} = 3.96$, S.D. = 0.008) บัณฑิตมีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรหลังสำเร็จการศึกษา ดังนี้

1) รายวิชาที่เรียนมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริง

2) นักศึกษาที่ได้ทำงานด้านการศึกษา ด้านการเรียนการสอน พบว่า รายวิชาที่ได้เรียนมานั้นมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา และทักษะที่ได้รับการพัฒนาและฝึกฝนมานั้น สามารถช่วยให้นักศึกษามีสมรรถนะของความเป็นครูสูงขึ้น และ

3) ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นและมั่นใจว่าการศึกษาที่นี่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นหลักคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาปัจจุบัน (ชั้นปีที่ 5) มีความคิดเห็นต่อหลักสูตร ดังนี้

1) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากมหาวิทยาลัยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2) ได้เรียนรู้ทั้งความรู้ทั่วไป และความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งยังได้ฝึกปฏิบัติเป็นประจำทุกปีการศึกษา และ

3) อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความรู้ มีประสบการณ์ และมีความเป็นกันเองในการถ่ายทอดความรู้และการให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น เกิดความรักในสถาบัน และมีความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้ และอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนต่างมีความเห็นว่า

1) บัณฑิตมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความสามารถมากขึ้น สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะด้านการสอนภาษาอังกฤษ

2) บัณฑิตมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเองสูง และมีความเป็นกันเองและมีความสนิทสนมกับอาจารย์ผู้สอน

3) บัณฑิตมีความสามารถด้านการสอนหรือการถ่ายทอดสูงขึ้น

4) บัณฑิตมีพฤติกรรมที่ดีและมีวุฒิภาวะสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

หลักสูตรได้พิจารณาเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหลักสูตร โดยพิจารณาจากประเด็นความสอดคล้องกับประสิทธิภาพของหลักสูตรตามรูปแบบ CIPP Model ดังต่อไปนี้

1. บริบทของหลักสูตร (Context)

ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาด้านบริบทของหลักสูตร ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) แผนการจัดการศึกษา 3) ความทันสมัยของหลักสูตร และ 4) เนื้อหารายวิชา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X} = 3.95$, S.D. = 0.009) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา ดาวเรือง (2553 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่อง

“การประเมินหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ แขนงวิชาธุรกิจการบิน โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนดุสิต” โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP) ของสตัฟเฟิลบีม โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ด้านบริบท อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจการบินและผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต มีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์นิเทศการศึกษามีความคิดเห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด งานวิจัยของ นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ (2558: 77-91) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนชีววิทยา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” โดยผลวิจัยในภาพรวม พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.19) และในด้านบริบท มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.21, S.D. = 0.09) และงานวิจัยของ ธนวัฒน์ บุตรทองทิม และคณะ (2560: 999 - 1006) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555” โดยผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษามีความคิดเห็นตรงกันว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาวิชาของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และควรปรับปรุงการจัดรายวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน และงานวิจัยของ วชิระ วิชชุวรนันท์ และภัทวรรณ์ ไชยภักดิ์ (2560: 39 - 51) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร” โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านบริบทความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและมีข้อเสนอแนะในเรื่องของการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้วิชาเฉพาะด้านในการกำหนดให้ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการคิดค้นหาข้อเท็จจริงทำความเข้าใจและการประเมินข้อมูลสารสนเทศ ขณะที่อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวม ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตร ด้านคุณภาพการบริหารหลักสูตร และด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่อการจัดการเรียนการสอน ที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93, S.D. = 0.051) และมีความพึงพอใจต่อกระบวนการการบริหารหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยรวม ที่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.69) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูวิทย์ กมุทธภิไชย (2561: 25-36) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง 2559) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร” โดยผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรจากความพึงพอใจของอาจารย์ประจำหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

2. ปัจจัยนำเข้า (Input)

ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้

2) นักศึกษาและกระบวนการคัดเลือกนักศึกษา และ

3) อาจารย์ผู้สอน มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X} = 3.94$, S.D. = 0.01) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา ดาวเรือง (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ แขนงวิชาธุรกิจการบิน โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนดุสิต” โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP) ของสตัฟเฟิลบีม โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ด้านปัจจัยนำเข้า นักศึกษา บัณฑิต อาจารย์ มีความคิดเห็นว่า คุณสมบัติผู้เรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนคุณสมบัติอาจารย์ และทรัพยากรสนับสนุน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจการบินมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์นิเทศการศึกษามีความคิดเห็นว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนอาจารย์ อาจารย์นิเทศการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจการบิน มีความคิดเห็นว่าโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม งานวิจัยของ นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ (2558:77-91) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนชีววิทยา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” โดยผลวิจัยในภาพรวม พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X} = 3.90$, S.D. = 0.16) งานวิจัยของ วชิระ วิชชุวรนันท์ และภัทวรรณ์ ไชยภักดิ์ (2560: 39 - 51) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร” โดยผลการวิจัยสรุปว่า ด้านปัจจัยนำเข้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและมีข้อเสนอแนะจากนักศึกษาในเรื่องจำนวนอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ประจำสาขาวิชามีน้อย จำนวนของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์และห้องปฏิบัติการที่มีน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ข้อเสนอแนะจากอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ประจำเรื่องการกำหนดรายวิชาบางรายวิชาเห็นว่ามีการนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย รวมไปถึงจำนวนสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้หนังสือหรือแหล่งของคณะยังมีไม่เพียงพอ

3. กระบวนการ (Process)

อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวม ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตร 2) คุณภาพการบริหารหลักสูตร และ 3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่อการจัดการเรียนการสอน มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X} = 3.93$, S.D. = 0.051) โดยอาจารย์ผู้สอนได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

(1) ปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง ใฝ่เรียนรู้ รู้จักค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ช่วยเหลือกันและกันในการเรียน และสามารถทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ

(2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอน และในส่วนของนักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการด้านการเรียนการสอน และบริหารหลักสูตรดังต่อไปนี้ (1) การจัดสอนเสริมให้แก่นักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนให้ความเป็นกันเอง อบอุ่น และเอาใจใส่ต่อนักศึกษาในหลาย ๆ เรื่อง ทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องการเรียน (2) การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่นักศึกษา โดยอาจารย์พยายามนำผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาถ่ายทอดเทคนิคที่เป็นประโยชน์เพื่อให้นักศึกษามีเทคนิคการ

สอนที่หลากหลาย (3) นักศึกษาชอบอาจารย์ที่สอนอย่างจริงจัง ให้ความช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจด้วยตนเอง และผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายและบัณฑิตใหม่ที่มีต่อคุณภาพของหลักสูตรโดยภาพรวมมีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = .645) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา ดาวเรือง (2553 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ แขนงวิชาธุรกิจการบิน โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนดุสิต” โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP) ของสตัฟเฟิลบีม โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านกระบวนการ นักศึกษา บัณฑิต อาจารย์ มีความคิดเห็นว่า การบริหารหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดและการประเมินผลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ (2558:77-91) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนชีววิทยา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” โดยผลวิจัย พบว่า ด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.33) งานวิจัยของ ชูวิทย์ กมุทธภิไชย (2561: 25-36) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง 2559) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร” โดยผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรจากความพึงพอใจของอาจารย์ประจำหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านกระบวนการ (Process) มีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน และเมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านข้อร้องเรียนและระบบอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

4. ผลผลิต (Output)

นักศึกษามีความคิดเห็นหรือมีความพึงพอใจด้านผลผลิต เรื่องคุณลักษณะของนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนา โดยรวม มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96, S.D. = 0.008) และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยรวม มีคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96, S.D. = 0.008) ขณะที่บัณฑิตมีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรหลังสำเร็จการศึกษา ดังนี้ 1) รายวิชาที่เรียนมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริง 2) นักศึกษาที่ได้ทำงานด้านการศึกษา ด้านการเรียนการสอน พบว่า รายวิชาที่ได้เรียนมานั้นมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา และทักษะที่ได้รับการพัฒนาและฝึกฝนมานั้น สามารถช่วยให้นักศึกษามีสมรรถนะของความเป็นครูสูงขึ้น และ 3) ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นและมั่นใจว่าการศึกษาที่นี่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นหลักคุณธรรมจริยธรรม ส่วนนักศึกษาปัจจุบัน (ชั้นปีที่ 5) มีความคิดเห็นต่อหลักสูตร ดังนี้ 1) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากมหาวิทยาลัยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี 2) ได้เรียนรู้ทั้งความรู้ทั่วไป และความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งยังได้ฝึกปฏิบัติเป็นประจำทุกปีการศึกษา และ 3) อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความรู้ มีประสบการณ์ และมีความเป็นกันเองในการถ่ายทอดความรู้และการให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น เกิดความรักใน

สถาบัน และมีความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้ ด้านอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนต่างมีความเห็นว่า 1) บัณฑิตมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความสามารถมากขึ้น สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการสอนภาษาอังกฤษ 2) บัณฑิตมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเองสูง และมีความเป็นกันเองและมีความสนิทสนมกับอาจารย์ผู้สอน 3) บัณฑิตมีความสามารถด้านการสอนหรือการถ่ายทอดสูงขึ้น 4) บัณฑิตมีพฤติกรรมที่ดีและมีวุฒิภาวะสูงขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา ดาวเรือง (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ แขนงวิชาธุรกิจการบิน โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนดุสิต” โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP) ของสตัฟเฟิลบีม โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านประสิทธิผลของหลักสูตร บัณฑิต อาจารย์นิเทศการศึกษาและผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต มีความคิดเห็นว่าบัณฑิตมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ (2558: 77-91) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนชีววิทยา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” โดยผลวิจัยในภาพรวม พบว่า ด้านผลผลิต มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X} = 4.28, S.D. = 0.83$)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตรในปีที่ 7 ของการใช้หลักสูตร จึงควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของทิศทางของการพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2 ควรมีการสอบถามความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียกับหลักสูตรอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะผู้ใช้นักศึกษาปัจจุบัน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่นักศึกษาชั้นปีที่ 5 เข้าไปปฏิบัติการสอน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้แนวคิดและมุมมองที่กว้างขวางและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตร

2.1 สิ่งที่ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง คือ การจัดการศึกษาให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การเรียงลำดับรายวิชาที่สอนให้สอดคล้องต่อเนื่องกัน เพื่อให้นักศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.2 การพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษ ควรมีการสอบวัดระดับความรู้ภาษาอังกฤษก่อนเข้าเรียน ซึ่งหากไม่ผ่านเกณฑ์ที่ต้องการ ทางหลักสูตรควรจัดสอนเสริมภาษาอังกฤษแก่นักศึกษา ทั้งนี้นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเองตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยไม่ได้มีการนับหน่วยกิตตามที่ระบุไว้ใน มคอ.2

2.3 ด้านอาจารย์ผู้สอน การจัดอาจารย์ผู้สอนหลายคนในรายวิชาเดียวกัน ควรกำหนดให้อาจารย์แต่ละท่านแบ่งเนื้อหาที่จะสอนให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้มีการสอนซ้ำ และเพื่อให้เนื้อหาของรายวิชามีความต่อเนื่องน่าสนใจ

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตร

3.1 ควรมีการปรับเนื้อหาหลักสูตรและบางรายวิชาให้ทันสมัย

3.2 ควรเพิ่มทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยอาจจะบรรจุไว้เป็นรายวิชาหนึ่งหรืออาจบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาที่เกี่ยวกับหลักสูตรหรือการจัดการเรียนรู้

3.3 ควรมีการเพิ่มรายวิชาใหม่ ๆ ให้ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ และมีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพของนักศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556).* นครปฐม: ภาควิชาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สายส่งสุขภาพใจ.

ชูวิทย์ กมุทธภิไชย. (2561). การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง 2559) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 3 (5), 25-36.

ธนวัฒน์ บุตรทองทิม และคณะ. (2560). *การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555*. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2560. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และคณะ. (2558). การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนชีววิทยา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารศึกษาศาสตร์,* 26 (3), 77-91

นิรมล ศตวุฒิ และคณะ (2543). *หลักสูตรและวิธีสอนทั่วไป* ***Curriculum and Methods of Teaching (CU203)*** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มีนา ดาวเรือง. (2553). *การประเมินหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ แขนงวิชาธุรกิจการบินโรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.* ปริญญานิพนธ์

วท.ม. สาขาวิชาวิทยาการการประเมิน. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วชิระ วิชชุวรนันท์ และภัทวรรณ์ ไชยภักดิ์. (2560). การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.),* 23 (3), 39 – 51.

วรพรรณี เผ่าทองศุข และคณะ (2553). *การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจุลชีววิทยาอุตสาหกรรม พ.ศ. 2549 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.* รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร*: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาฉบับปีการศึกษา 2557*. นนทบุรี: ภาพพิมพ์.

Stufflebeam and Shinkfield. (2007). *Evaluation Theory, Models and Applications*. San Francisco, CA: John Wiley and Son, Inc.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

Determinants of Loan Repayment from Customers of The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives: Ban Phue, Udon Thani Province

เฉลิมชาติ ชัยวิลา และ ศิวาพร ฟองทอง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Chalermchart Chaivila and Siwaporn Fongthong
Khon Kaen University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Chalerm13512@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ1) ศึกษาพฤติกรรมทางด้านหนี้สิน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกค้าเงินกู้ ธ.ก.ส. สาขาบ้านผือ จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางด้านหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นลูกค้าเงินกู้ของธนาคารเฉลี่ยที่ 13 ปี โดยมียอดเงินกู้ครั้งแรกเฉลี่ยที่ 97,531 บาท โดยใช้หลักประกันเป็นอสังหาริมทรัพย์และบุคคล (ร้อยละ 37.50) ลักษณะการกู้เงินแบบกลุ่มบุคคล (ร้อยละ 68.52) ซึ่งมียอดเงินกู้คงเหลือเฉลี่ยอยู่ที่ 297,237 บาท อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ยร้อยละ 7.27 และมีการพักชำระหนี้เงินต้น (ร้อยละ 64.45) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการชำระเงินตรงตามระยะเวลาที่กำหนด (ร้อยละ 77.34) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ปัจจัยด้านธนาคาร ได้แก่ หลักประกันเงินกู้ ประเภทอสังหาริมทรัพย์ และความพึงพอใจต่อพนักงาน ในทางตรงกันข้ามปัจจัยที่ส่งผลต่อการการชำระหนี้ในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้ และปัจจัยด้านธนาคาร ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้

คำสำคัญ: การชำระหนี้; ลูกค้าเงินกู้; ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

* วันที่รับบทความ: 1 ตุลาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 24 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2563
Received: October 1, 2020; Revised: October 24, 2020; Accepted: October 26, 2020

Abstracts

The objectives of this research were to 1) to examine the customer's loan repayment behavior, and 2) to examine the determinants of loan repayment from customers of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Ban Phue Branch, Ban Phue, Udon Thani. This quantitative research used purposive sampling method to get a sample group of 390 customers of BAAC, Ban Phue Branch. The qeusionnaire was collected data. Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple logistic regression analysis.

The results showed that: the customer's loan repayment behavior found that the majority of the respondents were the average bank loan at 13 years. The average first loan balance was 97,531 baht and used as collateral for real estate and individuals (37.50%). The respondents used the characteristic of individual loans (68.52%) with average outstanding balance of 297,237 baht, average loan interest rate 7.27% and mortgage loan (64.45%). The majority of the samples had paid payments on a regular basis (77.34%). The factors were affected the debt repayment of BAAC, Ban Phue brunch Udon Thani province, in which positively significant banking factors such as collateral for real estate loans and satisfaction on bank officers' services are affected. On the contrary, for negative significant factors that affect the debt repayment are economic factors such as emergency costs during the repayment period and banking factors such as loan interest rates.

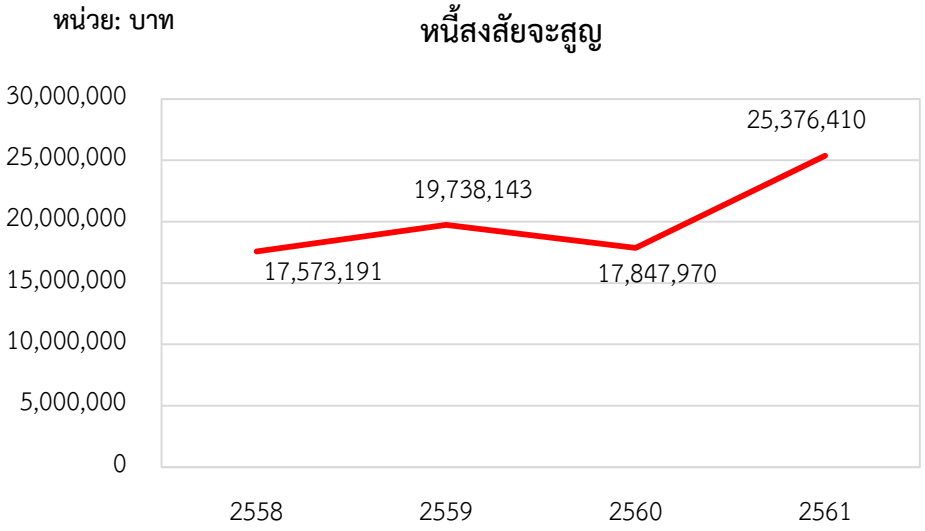
Keywords: Loan Repayment; Loan Customer; Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC)

บทนำ

ปัญหาเรื่องหนี้ครัวเรือนได้รับความสนใจจากหลายหน่วยงาน เนื่องจากปริมาณหนี้ที่เพิ่มขึ้น โดยประเทศไทยมีอัตราส่วนหนี้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (Debt to GDP) ณ ไตรมาสที่ 3 ปี 2561 ที่ร้อยละ 77.8 เมื่อเทียบกับไตรมาสที่ 1 ปี 2546 ที่ร้อยละ 40.6 อันมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น การที่ครัวเรือนเข้าถึงบริการทางการเงินง่ายขึ้น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่อยู่ในระดับต่ำ เป็นต้น หากหนี้ครัวเรือนอยู่ในระดับสูงเป็นเวลานานจะไม่สอดคล้องกับระดับรายได้ จะส่งผลกระทบทำให้ครัวเรือนขาดสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพต่อเศรษฐกิจโดยรวม (กนกพร อินทรักษ์, 2562 : ออนไลน์) โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรที่มูลค่าหนี้สินในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรหรือไม่ โดยเฉพาะจังหวัดอุดรธานีมีหนี้เฉลี่ยต่อสัญญาเงินกู้ที่ 164,021 บาท ในไตรมาสที่ 3 ปี 2561 ถูกจัดอยู่ในกลุ่มหนี้สูงที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรในจังหวัดอุดรธานีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกกรม คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมงและรับจ้างทั่วไป โดยมีครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกกรมจำนวน 213,260 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.42 ของครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งมีฐานะยากจนและมีหนี้สินจำนวนมาก ประชากรจังหวัดอุดรธานี มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน 18,095 บาท มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน 13,915 บาท มีหนี้สินต่อครัวเรือน 79,850 บาท สำหรับสถานการณ์หนี้ครัวเรือนของจังหวัดอุดรธานี เหตุผลสำคัญในการก่อหนี้ คือ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

ภัยแล้งและต้นทุนทางการเกษตรที่สูง ประเภทหลักทรัพย์ที่นำมาค้ำประกันเงินกู้มากที่สุด คือ ที่ดิน (ชญานิษฐ์ สังสีโห และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ, 2560 : 16-27)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นธนาคารของรัฐ สังกัดกระทรวงการคลัง ที่มีการให้บริการด้านสินเชื่อกับกลุ่มเกษตรกร จากปัญหาหนี้สินและการชำระหนี้ของเกษตรกร ธ.ก.ส. ได้มีการตั้งสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ตามหลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงิน ตามหนังสือประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส.5/2559 เรื่องหลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันสำรองของสถาบันการเงิน ต้องสำรองจ่ายหนี้สงสัยจะสูญ 100 เปอร์เซ็นต์ โดย ธ.ก.ส. มีการกันเงินสำรองสำหรับจำนวนหนี้สงสัยจะสูญที่ธนาคารต้องสำรองจ่าย ณ สิ้นปีบัญชีของในแต่ละปีบัญชี มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ดังแผนภาพที่ 1 (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2558, 2559, 2560, 2561 : ออนไลน์) ทั้งนี้ ปัญหาหนึ่งอาจมาจากการชำระหนี้ที่ล่าช้าของเกษตรกรซึ่งเกิดจากปัจจัยเสี่ยงที่หลากหลาย ย่อมก่อให้เกิดปัญหาทางการเงินต่อสถาบันการเงินตามมา หากเกิดปัญหาหนี้ค้างชำระเป็นจำนวนมาก จะทำให้ผลการดำเนินงานของธนาคารขาดทุนและอาจรุนแรงจนถึงขั้นต้องปิดกิจการ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงิน ในที่สุดแล้วระบบเศรษฐกิจของประเทศจะขาดเสถียรสภาพ

แผนภาพที่ 1 แสดงจำนวนเงินกันสำรองหนี้สงสัยจำสูญ ธ.ก.ส. ตั้งแต่ปี 2558-2561
ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2558, 2559, 2560, 2561 : ออนไลน์)

จากปัญหาหนี้สินครัวเรือนของจังหวัดอุดธานีที่สูงและปัญหาหนี้ค้างชำระดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้สินของเกษตรกรของ ธ.ก.ส. สาขาบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ลูกค้าเงินกู้โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพเป็นรายปี ตามผลผลิตทางการเกษตรของพืชเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีรายได้เสริมจากการประกอบ

อาชีพทั่วไปหลังช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวและจากบุตรหลานที่ส่งมาให้ ด้วยลักษณะการกู้เงินและรายได้ที่แตกต่างกันของเกษตรกร จึงเป็นที่น่าสนใจว่าปัญญาหนี้สินครัวเรือนและหนี้ค้างชำระที่มีแนวโน้มสูงขึ้นนั้น เกิดจากปัจจัยใด เช่น การกู้เงินที่ใช้กลุ่มบุคคลค้ำประกัน หรือกู้เงินโดยที่ใช้อสังหาริมทรัพย์ค้ำประกัน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่แตกต่างกัน ระยะเวลาการเป็นลูกค้าเงินกู้ การให้บริการของพนักงาน ราคาประเมินอสังหาริมทรัพย์ รายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรและนอกภาคการเกษตร การกู้เงินได้จำนวนที่มากนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งชำระหนี้หรือไม่ ในการนี้ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ภายใต้หลักวิธีวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ อันจะเป็นแนวทางให้แก่ธนาคารและหน่วยงานงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการศึกษาเชิงประจักษ์นี้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านหนี้สินได้ตรงสาเหตุ อีกทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในประเด็นการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้เพื่อนำใช้พัฒนาแนวทางการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางด้านหนี้สินของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษต รสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ลูกค้าเงินกู้ ธ.ก.ส. สาขาบ้านผือ อำเภอบ้านเผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 14,407 ราย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ, 2563 : 13)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ลูกค้าเงินกู้ ธ.ก.ส. สาขาบ้านผือ ซึ่งทราบจำนวนประชากร จึงใช้สูตรคำนวณของ Yamane, T. (1967 : 258) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกกลุ่มตัวอย่าง 390 การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เฉพาะลูกค้าเงินกู้ ธ.ก.ส. สาขาบ้านผือ จำนวน 390 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยที่แบบสอบถามมีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ **ตอนที่ 1** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัย

ส่วนบุคคลของลูกค้าเงินกู้ จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำการเกษตร อาชีพนอกภาคการเกษตร รายได้จากอาชีพนอกภาคการเกษตรต่อปี จำนวนบุตรที่กำลังศึกษาในแต่ละระดับการศึกษา การเข้าร่วมโครงการขยายระยะเวลาชำระหนี้ **ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของพืชเศรษฐกิจ การใช้เงินกู้เพื่อการเกษตรผิดวัตถุประสงค์ เงินกู้ในโครงการของรัฐบาล **ตอนที่ 3** ปัจจัยด้านธนาคาร จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นลูกค้าของธนาคาร ยอดเงินกู้ก้อนแรกหลังจากเป็นลูกค้า ธ.ก.ส อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ลักษะการกู้เงิน ประเภทหลักประกันเงินกู้ สภาพภูมิประเทศของที่ดินจำนอง และความพึงพอใจในการให้บริการของ ธ.ก.ส. **ตอนที่ 4** ศักยภาพในการส่งชำระหนี้ จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ความสามารถชำระหนี้ได้ตรงตามเวลาที่กำหนด การลดจำนวนเงินที่ส่งชำระหนี้ในปีถัดมา และความสามารถชำระหนี้ได้ครบจำนวนตามที่กำหนด แบบสอบถามเป็นแบบให้ผู้ตอบกรอกข้อมูล ยกเว้นความพึงพอใจในการให้บริการของ ธ.ก.ส. มีข้อคำถามย่อย 12 ข้อ มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วัดระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ อธิบายถึงข้อสงสัยและวิธีการตอบแบบสอบถามก่อนเพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถาม 2) เก็บรวบรวมข้อมูลลูกหนี้เงินกู้ของธนาคาร ที่ถูกคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 ราย ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2562 ถึงเดือน กรกฎาคม 2563 3) ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามทั้งหมด แล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้ 1) ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) อธิบายข้อมูลที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูล โดยมีการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล 2) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีการนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย 3) การวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์ เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยกำหนดให้ตัวแปรตาม คือ การชำระหนี้คืน (ตรงตามเวลา = 1 และไม่ตรงตามเวลา = 0) ซึ่งถูกบรรยายด้วย เวกเตอร์ของตัวแปรอิสระใน 3 ส่วน อันได้แก่ 1) ปัจจัยทางด้านบุคคล 2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และ 3) ปัจจัยทางด้านธนาคาร โดยสามารถเขียนในรูปแบบฟังก์ชั่นได้ ดังนี้

$$Repayment_i = \Phi_0 + \omega_i P_i' + \psi_i C_i' + \Omega_i B_i' + \varepsilon_i$$

เมื่อ

$Repayment_i$ แทน การชำระหนี้คืนของลูกค้าเงินกู้

1 = การชำระหนี้คืนตรงตามเวลา

0 = การชำระหนี้คืนไม่ตรงตามเวลา

P_i' แทน เวกเตอร์ของตัวแปรปัจจัยด้านบุคคล

โดยที่ i = 1 คือ เพศ i = 2 คือ อายุ (ปี) i = 3 คือ จำนวนปีการศึกษา (ปี) i = 4 คือ จำนวนสมาชิกครัวเรือน (คน) i = 5 คือ ประสบการณ์ในการทำการเกษตร (ปี) i = 6 คือ จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา (คน)

C_i' แทน เวกเตอร์ของตัวแปรปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

โดยที่ i = 1 คือ สภาพภูมิประเทศของที่ดินจำนอง

1 = เขตชุมชนเมือง 2 = ติดทางสาธารณะ 3 = ไม่ติดทางสาธารณะ 4 = ไม่ได้จำนองที่ดิน

i = 2 คือ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้

1 = มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้

0 = ไม่มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้

i = 3 คือ ขนาดพื้นที่การเกษตร (ไร่)

i = 4 คือ การใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ของธนาคาร

1 = มีการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์

0 = ไม่มีการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์

B_i' แทน เวกเตอร์ของตัวแปรปัจจัยด้านธนาคาร

โดยที่ i = 1 คือ มูลค่าหนี้คงเหลือ (บาท)

i = 2 คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (%)

i = 3 คือ ประเภทหลักประกันเงินกู้

1 = อสังหาริมทรัพย์

0 = บุคคล

i = 4 คือ ความพึงพอใจต่อพนักงาน (ค่าคะแนนเฉลี่ย)

Φ_0 แทน ค่าคงที่ในแบบจำลอง

ω_i แทน ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณในเวกเตอร์ปัจจัยด้านบุคคล

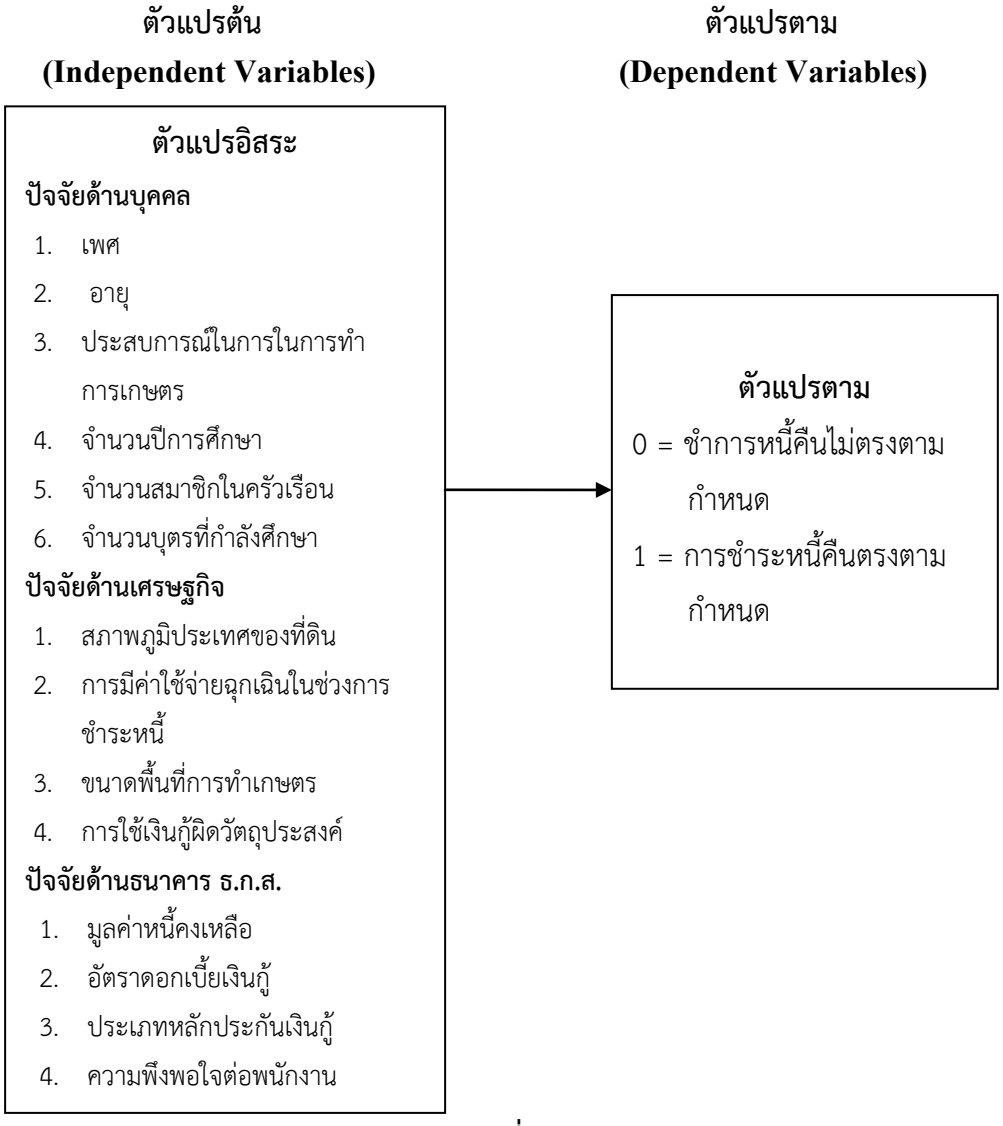
ψ_i แทน ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณในเวกเตอร์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

Ω_i แทน ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณในเวกเตอร์ปัจจัยด้านธนาคาร

ε_i แทน ค่าความคลาดเคลื่อนในแบบจำลอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังแสดงในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็น เพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51 ปี จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย 13 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนบุตรที่กำลังศึกษาเฉลี่ย 1 คน มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 26 ปี ซึ่งทำการปลูกอ้อยเป็นผลผลิตหลัก รองลงมา คือ การปลูกข้าว

2. ข้อมูลพฤติกรรมทางด้านหนี้สินของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พฤติกรรมทางด้านหนี้สินของลูกค้าเงินกู้

รายละเอียด	%	$\overline{X}$	Std. Dev.
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (ปี)		12.59	9.68
ยอดเงินกู้ก้อนแรก (บาท)		97,531	217,439
มูลค่าหนี้คงเหลือ (บาท)		297,237	338,877.08
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ย (%)		7.27	1.83
ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของพืชเศรษฐกิจ (ไร่)			
อ้อย	55.47	11.84	24.74
ยางพารา	24.22	2.39	4.92
ข้าว	78.52	10.5	9.01
มันสำปะหลัง	24.61	2.58	5.74
ประเภทหลักประกันเงินกู้			
จำนองอสังหาริมทรัพย์	26.95		
บุคคลค้ำประกัน	35.55		
ใช้หลักประกันทั้ง 2 ประเภท	37.50		
สถานะของการพักชำระหนี้			
พักหนี้	64.45		
ไม่พักหนี้	35.55		
ความพึงพอใจต่อพนักงาน		4.36	1.15
พึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่บริการสินเชื่อ		4.43	0.84
พึงพอใจต่อกระบวนการ/ขั้นตอนของการให้บริการ		4.26	0.60
พึงพอใจต่อผลการให้บริการ		4.38	0.59
สภาพภูมิประเทศของที่ดิน			

รายละเอียด	%	$\overline{X}$	Std. Dev.
อยู่ในเขตชุมชนเมือง	6.53		
ติดทางสาธารณะ	42.85		
อยู่ในเขตภูเขาหรือไม่ติดทางสาธารณะ	19.59		
ไม่ได้จำนองอสังหาริมทรัพย์	31.03		
การมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเข้ามาในช่วงการชำระหนี้			
เทศกาลงานบุญ	10.15		
อุบัติเหตุ/ทุพพลภาพ/เสียชีวิต	5.07		
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	23.43		
ไม่มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน	61.35		
การใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์			
ใช้เพื่อการศึกษาบุตร	38.31		
ใช้เพื่อการบริโภค	35.06		
ชำระหนี้นอกระบบ	12.33		
ใช้จ่ายวัตถุประสงค์อื่นๆ	14.30		
ลักษณะการกู้เงิน			
กู้แบบเดี่ยว	12.70		
กู้แบบกลุ่มอาชีพ	9.39		
กู้แบบกลุ่มการเงิน	9.39		
กู้แบบกลุ่มบุคคล	68.52		
การชำระหนี้ตามกำหนด (Y)			
ตรงตามกำหนด	77.34		
ไม่ตรงตามกำหนด	22.66		

จากตารางที่ 1 พฤติกรรมทางด้านหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกค้าเงินกู้ของธนาคารเฉลี่ยที่ 13 ปี โดยมียอดเงินกู้ครั้งแรกเฉลี่ยที่ 97,531 บาท ทั้งยังคงมียอดเงินกู้คงเหลือเฉลี่ยอยู่ที่ 297,237 บาท มีการพักชำระหนี้เงินต้น (ร้อยละ 64.45) ใช้หลักประกันเป็นอสังหาริมทรัพย์และบุคคล (ร้อยละ 37.50) และมีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ยร้อยละ 7.27 ซึ่งทำการปลูกข้าวเป็นผลผลิตหลัก (ร้อยละ 78.52) เฉลี่ยอยู่ที่ 10.5 ไร่ รองลงมาคือการปลูกอ้อย (ร้อยละ 55.47) เฉลี่ยอยู่ที่ 11.84 ไร่ ภายใต้ความพึงพอใจจากการใช้บริการเฉลี่ยที่ 4.36 จากความพึงพอใจ 5 ระดับ สภาพภูมิประเทศของที่ดินติดทางสาธารณะ

ประโยชน์ (ร้อยละ 42.85) ไม่มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในช่วงเวลาการชำระหนี้ (ร้อยละ 61.32) โดยมีการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ในด้านการการศึกษาของบุตร (ร้อยละ 38.31) ซึ่งมีลักษณะการกู้เงินแบบกลุ่มบุคคล (ร้อยละ 68.52) โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีการชำระเงินตรงตามระยะเวลาที่กำหนด (ร้อยละ 77.34)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยโลจิสติกส์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้า

การชำระหนี้ตรงเวลา	ค่าสถิติ		
	Coef.	S.E.	Sig
ปัจจัยด้านบุคคล			
เพศ (หญิง)	0.568	0.440	
อายุ (ปี)	-0.034	0.028	
ปีการศึกษา	-0.037	0.053	
สมาชิกครัวเรือน (คน)	-0.063	0.141	
ประสบการณ์การเกษตร (ปี)	0.012	0.018	
สมาชิกที่กำลังศึกษา (คน)	-0.082	0.272	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ			
ลักษณะของที่ดินจำนอง			
- เขตชุมชนเมือง		Based	
- ติดทางสาธารณะ	0.109	1.345	
- ไม่ติดทาง	-0.426	1.368	
- ไม่ได้จำนอง	-0.275	1.356	
ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างชำระหนี้	-0.376	0.239	*
ขนาดพื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	0.000	0.007	
การใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์	1.118	0.885	
ปัจจัยทางด้านธนาคาร			
มูลค่าหนี้คงเหลือ	-0.183	0.154	
อัตราดอกเบี้ย (%)	-0.796	0.149	***
หลักประกันเงินกู้			
- บุคคล		Based	
- ที่ดิน	1.462	0.585	***
ความพึงพอใจในภาพรวม	0.822	0.349	**

การชำระหนี้ตรงเวลา	ค่าสถิติ		
	Coef.	S.E.	Sig
ค่าคงที่	8.008	3.635	**
Wald Chi-Squared (df)		72.600 (16)	***
Pseudo R-Squared		0.274	
AIC		226.283	

หมายเหตุ: ***, **, * แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, 0.05, 0.1 ตามลำดับ

จากตารางที่ 2 ภายใต้แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การมีรายจ่ายฉุกเฉินระหว่างช่วงการชำระหนี้ ที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนด ยกตัวอย่างเช่น เทศกาลงานบุญ อุบัติเหตุ/ทุพลภาพ หรือเสียชีวิต ค่าเทอม/ค่ากินอยู่ของบุตรที่กำลังศึกษา รวมไปถึงการชำระหนี้นอกระบบ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเหล่านี้เป็นสิ่งที่ลูกค้าเงินกู้เล็งเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องชำระก่อนชำระหนี้เงินกู้ ธ.ก.ส. เพราะมีความมั่นใจว่าธนาคารซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล จะมีมาตรการช่วยเหลือลูกค้าเงินกู้ที่มีภาระค่าใช้จ่ายหนัก ด้วยสาเหตุการชำระหนี้ที่ไม่ตรงตามกำหนด ทำให้ธนาคารคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่เพิ่มขึ้น(ดอกเบี้ยปรับ) โดยพิจารณาจากประวัติการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยมีโอกาสทำให้ชำระหนี้ไม่ตรงตามเวลาอยู่ที่ร้อยละ 8.92 หลักประกันประเภทอสังหาริมทรัพย์ มีโอกาสทำให้ชำระเงินกู้ได้ตรงตามเวลาอยู่ที่ร้อยละ 14.46 และ ความพึงพอใจต่อเจ้าพนักงานธนาคาร ให้โอกาสชำระเงินกู้ได้ตรงตามเวลาเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.52 เนื่องจากพนักงานพัฒนาธุรกิจ(สินเชื่อ) เข้าไปมีบทบาทในช่วงก่อนกู้ เช่น การสอบข้อมูลขึ้นทะเบียนลูกค้าเงินกู้ในลักษณะการรวมกลุ่ม การประชุมจัดตั้งกลุ่มของสมาชิกเงินกู้ในชุมชนเดียวกัน ระหว่างกู้ การประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ การหาตลาด การให้ความรู้ทางการเงิน และหลังการกู้ การติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการ รวมไปถึงการติดตามการส่งชำระหนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ข้อมูลพฤติกรรมด้านหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง

ด้านพฤติกรรมการเป็นหนี้ของลูกค้าเงินกู้ พบว่ามียอดเงินกู้เฉลี่ยครั้งแรกอยู่ที่ 97,531 บาทและมีการกู้เงินเพิ่มขึ้นในระยะต่อมา โดยมียอดเงินต้นคงเหลือเฉลี่ยอยู่ที่ 297,237 บาท โดยส่วนใหญ่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ยที่ร้อยละ 7.27 ต่อปี ข้อมูลดังกล่าวถือว่าใกล้เคียงกับอัตราดอกเบี้ย MRR ที่ธนาคารจัดให้เป็นอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าเงินกู้ที่มีประวัติการชำระหนี้ดีเยี่ยม อาจมีผลมาจากการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ต้นเงินของรัฐบาล ที่ทำให้ลูกค้าส่วนใหญ่ตัดสินใจลดภาระการส่งชำระต้นเงินกู้โดยชำระเพียงดอกเบี้ยจะทำให้ไม่เสียประวัติการชำระหนี้ ยังถือเป็นลูกค้าที่มีประวัติ

การชำระหนี้ในระดับดีเยี่ยมของธนาคารต่อไป ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้คะแนนความพึงพอใจต่อการให้บริการของพนักงานเฉลี่ยที่ 4.36 จากความพอใจ 5 ระดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการชำระเงินกู้ที่ตรงเวลา แสดงให้เห็นว่าพนักงานธนาคารมีความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าผู้กู้ สภาพภูมิประเทศของที่ดินจำนองของลูกค้าผู้กู้โดยส่วนใหญ่ติดทางสาธารณประโยชน์ เนื่องมาจากภายหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้รถบรรทุกผลผลิตออกมายังแหล่งรับซื้อ ดังนั้น เพื่อเป็นการสะดวกและเป็นการเพิ่มมูลค่าของที่ดินส่วนบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่จึงยินยอมมอบที่ดินส่วนบุคคลเพื่อสร้างเป็นเส้นทางสาธารณะผ่านพื้นที่การเกษตรของตนเอง ในด้านของการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์การกู้เงินเพื่อการเกษตร ลูกหนี้มีการนำเงินกู้มาใช้ในการศึกษาของบุตร เนื่องมาจากรายได้คงเหลือไม่เพียงพอหลังจากหักชำระหนี้เงินกู้และการบริโภคในครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุวัฒน์ ห้วยหงส์ทอง และคณะ (2558 : 755-758) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรค้างชำระหนี้ เนื่องจากเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมากขึ้น เช่น ค่าเล่าเรียนของบุตร ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าธนาคาร

ผลของแบบจำลองแสดงให้เห็นว่าลูกค้าเงินกู้จะชำระหนี้ได้ตรงตามเวลาที่กำหนดเมื่อมีการวางอสังหาริมทรัพย์เป็นหลักประกันเงินกู้ แสดงเห็นว่าลูกค้าเงินกู้เล็งเห็นถึงความเสี่ยงจากการใช้อสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน และยังตระหนักถึงการสูญเสียในหลักทรัพย์นั้นทำให้หลักประกันเงินกู้ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์มีบทบาทต่อการจ่ายชำระหนี้ให้ตรงตามเวลา จากผลของการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ M.R Kohansal et al. (2008 : 4455-4459) ที่กล่าวว่า การกู้เงินถือเป็นความเสี่ยงที่พึงเกิดขึ้นต่อสินทรัพย์ที่เป็นหลักประกันส่งผลให้ผู้กู้พิจารณาถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและหลีกหนีความเสี่ยงนั้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gutu, F., et al. (2017 : 42-52) ที่พบว่า หลักประกันเงินกู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกหนี้สามารถจ่ายชำระหนี้ได้ตรงเวลา สำหรับความพึงพอใจต่อเจ้าพนักงานธนาคารในการให้บริการถือเป็นอีกหนึ่งหัวใจสำคัญของธนาคารในด้านการบริการ เพราะการติดตามและกำกับดูแลสินเชื่อที่ดีของธนาคารนั้นส่งผลให้ ลูกค้าของธนาคารไม่ผิดนัดชำระหนี้ต่อสถาบันทางการเงิน และเข้าถึงข้อมูลการชำระหนี้ที่ถูกต้องครบถ้วน ลดความบกพร่องของข้อมูลข่าวสารที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับงานของ Mehmood, Y. , et al. (2012 : 447-451) ที่พบว่า การติดตามกำกับดูแลลูกค้าสินเชื่อของสถาบันการเงินส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการชำระหนี้ที่ไม่เป็นไปตามนัด

ขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินที่เกิดขึ้นระหว่างการกู้ พบว่า ส่งผลต่อการชำระหนี้ที่ไม่ตรงตามระยะเวลากำหนด เนื่องด้วย ทั้งสองปัจจัยทำให้ลูกค้าเงินกู้ต้องมีความพยายามที่เพิ่มขึ้นในการแสวงหาเงินต้นที่มากขึ้นเพื่อให้ทันต่อการชำระในงวด ผลการศึกษานี้ มีความสอดคล้องกับงานของ ของ M.R Kohansal et al. (2008 : 4455-4459); Sileshi, M, et al. (2012 : 205-213) ที่พบว่า อุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการผิดชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ได้รับอิทธิพลมาจากการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงขึ้น ทำให้มีความลำบากในการส่งชำระหนี้ ผนวกกับการมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินระหว่างการกู้ ทำให้ลูกค้าเงินกู้มี

ทุนไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ศรีชัย (2555 : 92) พบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้จ่ายชำระหนี้ของลูกหนี้เกิดความล่าช้า

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้นำหัวข้อที่ลูกค้าให้ความสำคัญมาข้อเสนอแนะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันหนี้ค้างชำระรวมไปถึงทราบแนวทางแก้ไขหนี้ค้างชำระที่ตรงสาเหตุ และจัดเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อช่วยพัฒนางานด้านสินเชื่อ ดังนี้

1. ความพึงพอใจในการให้บริการ หรือการกำกับดูแลของพนักงานสินเชื่อมีผลต่อการชำระหนี้ที่ตรงเวลา เนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนอกจากจะมีบทบาทด้านการเงินยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานและลูกค้า ดังนั้นธนาคารควรมีการฝึกอบรมด้านความรอบรู้การให้สินเชื่อและที่สำคัญคือการมีใจให้บริการ ได้แก่ การบริการที่รวดเร็ว ความเอาใจใส่ ความเสมอภาค การได้รับใบแจ้งที่ตรงเวลาและการกำกับดูแลภายหลังจากการกู้เงิน

2. ประเภทหลักประกันเงินกู้ การใช้อสังหาริมทรัพย์ในการเข้าจำนองเพื่อกู้ยืม ซึ่งเป็นหลักประกันที่มีความมั่นคง จะส่งผลให้ลูกค้าเงินกู้ส่งชำระหนี้ได้ตรงเวลา ดังนั้นพนักงานธนาคารควรใช้ความระมัดระวังในการพิจารณาสินเชื่อด้านหลักประกันเงินกู้

3. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่งผลให้มีโอกาสส่งชำระหนี้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง ดังนั้น พนักงานธนาคารควรชี้แจงถึงรายละเอียดอัตราดอกเบี้ยให้ผู้กู้ได้เข้าใจและตระหนักถึงจำนวนดอกเบี้ยที่ต้องชำระเมื่อครบกำหนด การชำระหนี้ และชี้แจงหากเกิดการชำระหนี้ล่าช้าจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปรับสูงขึ้น ซึ่งลูกหนี้ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ ศึกษาถึงข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมของลูกค้าเงินกู้และทราบสาเหตุที่ค้างชำระหนี้ เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษาไปปรับใช้ได้เหมาะสมมากขึ้น

5. ควรมีการศึกษาถึงหนี้สินลูกค้าเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จากแหล่งเงินกู้อื่นร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเงินในชุมชน กองทุนหมู่บ้าน รวมไปถึงหนี้นอกระบบ ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีภาระหนี้เกินความจำเป็น และศึกษาถึงช่วงเวลาในการส่งชำระหนี้ว่ามีความสอดคล้องกับช่วงเวลาที่เกษตรกรมีรายได้หรือไม่ ที่อาจส่งผลให้ไม่สามารถชำระหนี้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้งยังมีแนวโน้มหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนกพร อินทรักษ์. (2562). สถานการณ์หนี้ครัวเรือนอีสานผ่านมุมมอง Big Data ของเครดิตบูโร. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2563. แหล่งที่มา : https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/NorthEastern/ DocLib_Research/บทความ%20NCB%20(ตอน%201)_edited.pdf

ชญานิษฐ์ สังสีโห และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2560). วิธีการก่อหนี้นอกระบบด้วยการขายฝากของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น,* 10 (3), 16-27.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2558). รายงานทางการเงินประจำปี ปีบัญชี 2558. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2562. แหล่งที่มา : https://www.baac.or.th/ th/content-report.php?content_group=0002&content_group_sub=0001&inside=1&year_select=2015

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2559). รายงานทางการเงินประจำปี ปีบัญชี 2559. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2562. แหล่งที่มา : https://www.baac.or.th/th/content-report.php? content_group=0002&content_grou p_sub= 0001&inside=1&year_ select=2016

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2560). รายงานทางการเงินประจำปี ปีบัญชี 2560. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2562. แหล่งที่มา : https://www.baac.or.th/th/content-report.php?content_group=0002&content_group_sub=0001&inside=1&year_select=2017

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2561). รายงานทางการเงินประจำปี ปีบัญชี 2561. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2562. แหล่งที่มา : https://www.baac.or.th/th/content-report.php? content_group=0002&content_group_ zsub= 0001&inside=1&year_ select=2018

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ. (2563). *รายงานประจำปี 2562 สาขาบ้านผือ*. อุดรธานี: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านผือ.

ภานุวัฒน์ ห้วยหงส์ทอง และคณะ (2558). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อหนี้ค้างชำระของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาคง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารแก่นเกษตร,* 43 (ฉบับพิเศษ 1), 755 - 758.

วารุณี ศรีชัย. (2555). *ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Gutu, F., et al. (2017). Determinant Factors Affecting Loan Repayment Performance of Women Borrowers from Micro Finance Institutions in Southwest Ethiopia: Evidence from Four Woredas around Gilgel Gibe Hydroelectric Power Dam. *Global Journal of Management and Business Research : C Finance,* 17(1), 42-52.

M.R Kohansal et al. (2008). Effect of Credit Accessibility of Farmers on Agricultural Investment and Investigation of Policy Options in Khorasan-Razavi Province. *Journal of Applied Sciences,* 8 (23), 4455-4459.

Mehmood, Y. , et al. (2012). Factor Affecting Delay in Repayments of Agricultural Credit; A Case Study of District Kasur of Punjab Province. *World Applied Science Journal,* 17(4), 447-451.

Sileshi, M, et al. (2012). Factors Affecting Loan Repayment Performance of Smallholder Farmers in East Hararghe, Ethiopia. *Developing Country Studies,* 2(11), 205-213

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป ด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสอนผ่านเว็บ

Applying web-based Instruction to efl for Undergraduate Students to Improve The English Language Ablity Based on The reference levels of The common european Framework of reference for languages

ธณพร โปมิน[1] และ ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง[2]
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด[1]
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง[2]
Thanaphorn Pomin[1]and Pradit Srinonyang[2]
Mahamakut Buddhist University, Roi-et Campus,Thailand[1]
Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus,Thailand[2]
Corresponding Author,E-mail : thanaphorn.po@mbu.ac.th

****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บและเพื่อสร้างความตระหนักและพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 คน จากนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยโดยการทำแบบแบบทดสอบ Oxford Test เพื่อวัดระดับความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1) ผลสอบ Oxford Test การอบรมตามโครงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป 2) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป 3) แบบประเมินด้านเนื้อหาสำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บ 4) แบบประเมินห้องเรียนออนไลน์สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บ 5) แบบวัดเจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษา และ 6) ผลการทดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาโดยสมัครใจหลังการเรียนผ่านเว็บ สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการประเมินการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ พบว่า นักศึกษามีระดับความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่มีผลการ

* วันที่รับบทความ: 10 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 23 ตุลาคม2563; วันตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2563
Received: September 10, 2020; Revised: October 23, 2020; Accepted: October 27, 2020

ทดสอบความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปที่ระดับ A1 ขึ้นไป และ (2) ความตระหนักและการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ความสามารถทางภาษาอังกฤษ; กรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป; วิธีการสอนผ่านเว็บ

Abstracts

The objectives of the research were to evaluate application of Web-based instruction (WBI) to English learning, and to recognize and develop the students' attitudes on English learning. The population of the research was a total of undergraduate students, Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus; the samples of 135 students voluntary to participate in the research and to have the Oxford Test in reference to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) were purposively selected. The instruments of the research were comprised of

1) the Oxford Test results under the CEFR-based English Skill Development Project, 2) Assessment of CEFR-based WBI Model, 3) Content Assessment of CEFR-based WBI Model, 4) Online Classroom Assessment of CEFR-based WBI Model, 5) Survey of Students' English Learning Attitudes, and 6) CEFR English Test after WBI Learning. The statistics used for data analysis consisted of percentage, mean and standard deviation. The findings of the research were as follows: (1) The evaluation of application of WBI English learning was found that the students' CEFR English proficiency was found to be higher; the majority of the students were equipped with at least the A1 level and higher. (2) The students' recognition and development of good attitudes on Enlish learning was found to be at a high level.

Keywords: English Proficiency; The Common European Framework of Reference for Languages; CEFR; Web-based Instruction

บทนำ

สถาบัน Education First หรือ EF ในประเทศสวีเดน เผยผลสำรวจความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษประจำปี 2560 โดยระบุว่า คนไทยมีระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน อยู่ในอันดับที่ 53 จากจำนวนประเทศที่เข้าร่วมการสำรวจทั้งหมด 80 ประเทศและอยู่อันดับที่ 15 ของเอเชียจากจำนวนประเทศในทวีปเอเชียทั้งหมด 20 ประเทศที่เข้าร่วมการสำรวจ โดยประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 49.78 จาก 100 คะแนน ซึ่งถือว่าเป็นการปรับตัวที่ดีขึ้นจากอันดับที่ 62 ของจำนวน 70 ประเทศที่ร่วมการสำรวจในปี 2558 และจากอันดับที่ 56 ของจำนวน 72 ประเทศในปี 2559 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ถือว่าความสามารถด้านภาษาอังกฤษของคนไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (LOW) แต่มีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้น (อัมรินทร์ทีวี, 2560:ออนไลน์) และถือว่าเป็นข่าวดีหลัง จากกระทรวงศึกษาธิการของไทยประกาศนโยบายเรื่องการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2557 ว่าด้วยเรื่องการส่งเสริมการเรียนการสอน

ภาษาอังกฤษโดยเน้นการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (Common European Framework of Reference for Languages) (Council of Europe, 2001: Online) ซึ่งเป็นกรอบความคิดหลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย โดยให้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษเน้นการสอนภาษาอังกฤษเพื่อนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยได้ใช้แนวการสอนภาษาอังกฤษที่เป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้แบบเน้นการสื่อสาร ปรับการเรียนการสอนจากการเน้นไวยากรณ์มาเป็นเน้นการสื่อสารที่เริ่มจากการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนตามลำดับ

อนึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยอาศัยสื่ออินเตอร์เน็ต หรือการเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-Based Instruction - WBI) สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาได้ตลอดเวลาจากทุกที่

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษมีมาตรฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำ “โครงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (The Common European Framework of Reference for Languages: CEFR) ประจำปีงบประมาณ 2560” และจากการทดสอบด้วยข้อสอบมาตรฐาน Oxford Test เพื่อวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าว พบว่า มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาเนื่องจาก (1) นักศึกษาจำนวนร้อยละ 29.11 มีผลการสอบอยู่ในระดับ A0 (2) นักศึกษาจำนวนร้อยละ 62.03 มีผลการสอบอยู่ในระดับ A1 (3) นักศึกษาจำนวนร้อยละ 8.86 มีผลการสอบอยู่ในระดับ A2 และ (4) นักศึกษาจำนวนร้อยละ 1.26 มีผลการสอบอยู่ในระดับ B1 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาอังกฤษ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาจะต้องความรู้หรือความสามารถด้านภาษาอังกฤษเทียบเท่าระดับ C1 (Proficient User) ตามมาตรฐาน CEFR (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560:ออนไลน์)

จากปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระดับความ สามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสอนผ่านเว็บ” เพื่อพัฒนาระดับความสามารถทางภาษอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ให้สูงขึ้นตั้งแต่ระดับ B2 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาการสอนภาษา อังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

2. เพื่อประเมินผลของการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ

3. เพื่อสร้างความตระหนักและพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom มีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย และวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บด้านคุณสมบัติ องค์ประกอบ ทรัพยากรสนับสนุนต่าง ๆ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ หลักสูตร เนื้อหา แนวทาง วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน โดยใช้บริการ Google Classroom เพื่อนำมาเป็นแนวทางและพื้นฐานในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและหลักสูตร

1.2 วิเคราะห์ สังเคราะห์ และข้อมูลมากำหนดองค์ประกอบ วิธีการ และการจัดกิจกรรมในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom

1.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom โดยประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ คือ คือ 1) เป้าหมาย 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาวิชา 4) ระบบคอมพิวเตอร์และอินเตอร์เน็ต 5) ปัจจัยสนับสนุน 6) กระบวนการเรียนการสอน 7) ปฏิสัมพันธ์ 8) นักศึกษา 9) ผู้อำนวยการเรียนรู้ 10) ผู้เชี่ยวชาญประจำวิชา และ 11) การประเมินผล

1.4 สร้างแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom

2. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยประยุกต์ใช้ร่วมกับบริการ Google Classroom

2.1 สร้างเว็บการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปที่พัฒนาขึ้น โดยการออกแบบผังงาน (flow chart) สร้าง

เว็บไซต์ตามกรอบแนวคิด รวบรวมเนื้อหาเพื่อใช้เป็นสื่อภาษาอังกฤษออนไลน์จากแหล่งข้อมูลออนไลน์ กำหนดให้นักศึกษาทำแบบทดสอบออนไลน์ และให้นักศึกษาทำแบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบ

2.2 การตรวจสอบประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

2.2.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป โดยการนำเว็บไซต์การสอนที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา องค์ประกอบการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล และประเมินความเหมาะสมของโครงสร้าง องค์ประกอบของเว็บไซต์การสอน การนำเสนอเนื้อหาสาระผ่านเว็บ มาตรฐานทางเทคนิคของสื่อเว็บ มาตรฐานการออกแบบสื่อเว็บ รวมทั้งข้อเสนอแนะและข้อควรปรับปรุงอื่น ๆ

2.2.2 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขภายหลังผู้เชี่ยวชาญประเมิน ผู้วิจัยนำแบบประเมินข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 การทดสอบประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom

2.3.1 ทดสอบประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองนำร่องโดยการนำไปใช้กับสถานการณ์จริง ประชากรที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มเลือกเพื่อใช้เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน เพื่อทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ

2.3.2 ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บที่สร้างขึ้นไปใช้จริง

3. การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

3.1 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom ดำเนินการโดยหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (Common European Framework of Reference for

Languages : CEFR) ประจำปีการศึกษา 2560 และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ โดยการร่วมทำแบบทดสอบ Oxford Test เพื่อวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom

3.2.2 แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยประยุกต์ใช้บริการ Google Classroom ประกอบด้วย 1) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป 2) แบบประเมินด้านเนื้อหาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป และ 3) แบบประเมินเว็บการสอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

3.2.3 ผลสอบ Oxford Test จากการอบรมตามโครงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (Common European Framework of Reference for Languages : CEFR) ประจำปีการศึกษา 2560 โดยนำมาใช้เป็นผลการทดสอบก่อนเรียนของผู้เรียน

3.2.4 แบบรายงานระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษจากการทดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาบนเว็บไซต์ออนไลน์ต่าง ๆ

3.2.5 แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การวางแผนก่อนดำเนินการทดลอง โดยการเตรียมความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น และเตรียมความพร้อมของเว็บไซต์การสอน

3.3.2 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บที่พัฒนาขึ้นใช้เวลาในการทดลอง 16 หน่วยการเรียนรู้ โดยการปฐมนิเทศนักศึกษาชี้แจงทำความเข้าใจ แนะนำการลงทะเบียน การเข้าสู่บทเรียน การทำกิจกรรม แบบฝึกหัด แบบทดสอบ และกำหนดตารางเวลาเพื่อการซักถามและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและนักศึกษาด้วยกันโดยใช้เครื่องมือที่จัดไว้ให้ เชิญชวนนักศึกษาให้เข้าเรียนในเว็บไซต์โดยให้ปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ ผู้อำนวยการการเรียนรู้ และฝ่ายสนับสนุนคนใดคนหนึ่ง รวมถึงระหว่างกลุ่มนักศึกษาด้วยกันเอง ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนโดยสุ่มใช้แบบทดสอบจากเว็บไซต์ออนไลน์เพื่อวัดความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับผลการสอบ Oxford Test ของแต่ละคน และให้นักศึกษาประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ โดยการทดสอบวัดความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปก่อนและหลังเรียน และการสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบ

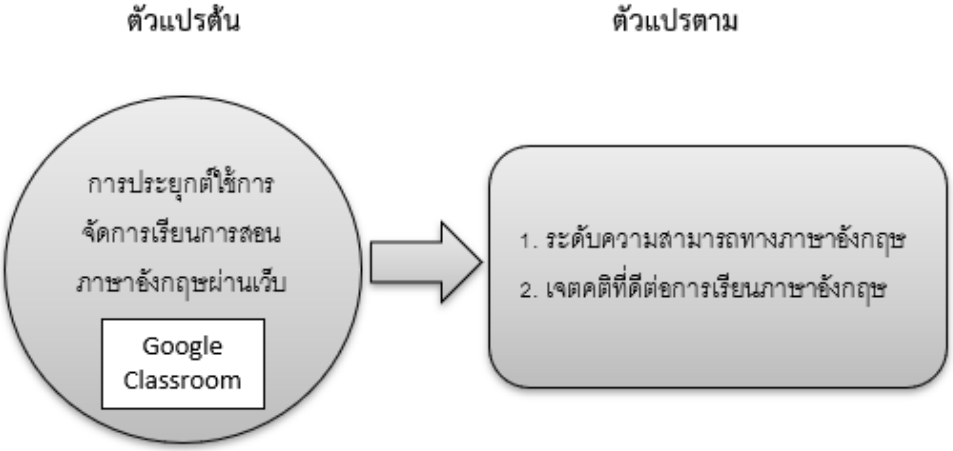
3.4 การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบฯ โดยการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้จากผลการทดสอบ Oxford Test กับผลการทดสอบระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษจากเว็บไซต์ออนไลน์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

3.4.2 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบฯ โดยการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บที่พัฒนาขึ้นจากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินแบบผสมผสาน (Mixed method evaluation) เพื่อประเมินระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสอนผ่านเว็บ โดยอาศัยความสามารถของบริการ Google Classroom ซึ่งสามารถแสดงออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยมีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .53 โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของ

สหภาพยุโรปโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แนวคิดและหลักการมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับเป้าหมาย และ องค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนบนเว็บ ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.58) ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบมีความครอบคลุมตามองค์ประกอบหลักของรูปแบบการสอนทั่วไป และองค์ประกอบของรูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบ โดยแยกพิจารณาเป็นรายด้านย่อยและรายข้อ พบว่า วัตถุประสงค์ ในส่วนของปัจจัยนำเข้า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 5.00) ด้านย่อยอื่น ๆ รวมถึงรายข้อในแต่ละด้านย่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00) ในส่วนของการประเมินด้านเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อเนื้อหาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการประเมินด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ = 4.00) รองลงมา ได้แก่ ด้านการประเมินด้านการทดสอบ/ประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.83) ด้านการประเมินด้านเนื้อหา ($\overline{X}$ = 3.72) และด้านการประเมินด้านการใช้ภาษา ($\overline{X}$ = 3.67) ในส่วนของการประเมินด้านเว็บการสอนผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อเว็บการสอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บโดยรวมที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความเหมาะสมของตัวอักษรที่ใช้ ($\overline{X}$ = 4.33) รองลงมา ได้แก่ ด้านการปฏิสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.27) ด้านการนำทางและการเชื่อมโยง ($\overline{X}$ = 4.00) และด้านการจัดรูปแบบของเว็บไซต์ ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. = 0.15) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมของเว็บเพจการสอน ($\overline{X}$ = 3.75, S.D. = 0.27)

2. ผลการประเมินการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บจากการเปรียบเทียบผลสอบ Oxford Test กับผลการทดสอบออนไลน์ พบว่า นักศึกษามีระดับความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่มีผลการทดสอบความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปสูงกว่าระดับ A1 ขึ้นไปจากเดิมที่เคยมีผลทดสอบที่ระดับ A0 ถึงร้อยละ 29.11 และนักศึกษาทั้งหมดมีระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษสูงขึ้นจากเดิม 1-2 ระดับ

3. ความตระหนักและการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ทำให้คนกล้าแสดงออก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.49) รองลงมา ได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ต้องใช้สมองมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.50) วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่เรียนรู้ได้ยากมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.50) ภาษา อังกฤษมีผลต่อการประกอบอาชีพในอนาคต ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.98) วิชาภาษาอังกฤษทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.00, S.D. = 0.00) วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ฝึกฝนได้ ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.38) วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่น่าสนใจมาก ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.73) ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายเมื่อ

เรียนภาษาอังกฤษ ($\overline{X}$ = 3.60, S.D. = 0.49) วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน ($\overline{X}$ = 3.60, S.D. = 0.49) ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียนวิชาภาษาอังกฤษ ($\overline{X}$ = 3.60, S.D. = 0.49) ข้าพเจ้ารู้สึกสดชื่นเมื่อทำงานวิชาภาษาอังกฤษ ($\overline{X}$ = 3.58, S.D. = 0.50) ข้าพเจ้ารู้สึกหงุด หงิดเมื่อเรียนภาษาอังกฤษ ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.38) และ ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลใจทุกครั้งเมื่อเรียนภาษา อังกฤษ ($\overline{X}$ = 3.22, S.D. = 0.73) และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ภาษาอังกฤษไม่ได้ช่วยพัฒนาประเทศ ($\overline{X}$ = 1.40, S.D. = 0.49) และ การเรียนวิชาภาษาอังกฤษไม่ช่วยให้ชีวิตก้าวหน้า ($\overline{X}$ = 1.00, S.D. = 0.00)

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป ที่สร้างขึ้นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยประกอบด้วยขั้นตอนรูปแบบ 5 ขั้นตอน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ระบบคอมพิวเตอร์และอินเตอร์เน็ต ปัจจัยสนับสนุน 2) กระบวนการ ได้แก่ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บหรือห้องเรียนออนไลน์ Google Classroom คือ ปฐมนิเทศเข้าเรียนออนไลน์ ทำแบบทดสอบก่อนเรียน กิจกรรมในห้องเรียนออนไลน์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้อำนวยการเรียนรู้ และผู้เชี่ยวชาญประจำรายวิชา และทำแบบทดสอบหลังเรียน 3) ผลผลิต ได้แก่ ระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ4) ข้อมูลป้อนกลับ ได้แก่ การประเมินผลผลิตที่ได้เพื่อพิจารณาปรับปรุงองค์ประกอบของทั้งระบบ และความคิดเห็นของผู้เรียน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง และ 5) การควบคุม ภายใต้การกำกับดูแลของผู้อำนวยการเรียนรู้ และผลการหาประสิทธิภาพของห้องเรียนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .53 โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปโดยรวมที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08) มีความคิดเห็นต่อการประเมินผลด้านเนื้อหาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83, S.D. = 0.16) และมีความคิดเห็นในการประเมินเว็บการสอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านเว็บที่ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.27) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล บุญลือ (2550:78) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในระดับอุดมศึกษา” โดยผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในระดับอุดมศึกษา ได้ขั้นตอนรูปแบบ 13 ขั้นตอน ประกอบด้วย ประกอบด้วย

1) การกำหนดเป้าหมายในการเรียนการสอน 2) การวิเคราะห์ผู้เรียน 3) การออกแบบเนื้อหาบทเรียน 4) การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก 5) การเตรียมความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน 6) การกำหนดบทบาทผู้สอน 7) การสร้างแรงจูงใจในการเรียน 8) การดำเนินการเรียนการสอน 9) กิจกรรมเสริมทักษะ 10) ควบคุมกระบวนการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักใช้ FILA Model 11) กำหนดช่วงเวลาทดสอบ 12) การประเมินผลการเรียน

(การประเมินตามสภาพจริง) และ 13) ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุง ซึ่งผ่านการประมินจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากและผลการหาประสิทธิภาพของห้องเรียนแสมือนจริงที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E1 / E2) 83.15/81.17 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธิรา ธีรสวัสดิ์ (2556:) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์: การจัดการสื่อสาร (E-learning Media) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” โดยผลการวิจัยพบว่า 1) ได้สื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสาร (นส 261) วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม ระดับปริญญาตรี โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน 2) ประสิทธิภาพของสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสาร ได้ผลดังนี้ 2.1) คุณภาพจากการประเมินบทเรียนของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา พบว่าบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสาร อยู่ในระดับดีมาก 2.2) ผลการประเมินคุณภาพสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสารจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยรวมอยู่ในระดับดี และ 2.3) ประสิทธิภาพของสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสารจากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างพบว่า สื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการสื่อสารโดยภาพรวมเท่ากับ 90.60/92.50

2. ผลการประเมินการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ พบว่า นักศึกษามีระดับความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) สูงขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี บุญฤทธิ์ (2554:49-52) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริง โดยผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนจากห้องเรียนปกติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 2) นักศึกษาที่เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียนที่เรียนในห้องปกติ ซึ่งมีค่า t เท่ากับ 8.82 จึงสรุปได้ว่า การเรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นิลุบล ทองชัย (2558: ออนไลน์) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนออนไลน์ (Online-Based Learning Media) เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาการคอมพิวเตอร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี” สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า คะแนนสอบหลังเรียน ($\overline{X} = 66.51$, S.D. = 18.26) สูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียน ($\overline{X} = 33.21$, S.D. = 14.14) เฉลี่ยที่ 33.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสอดคล้องกับผลการเรียนตลอดภาคการศึกษาที่นักศึกษาแต่ละคนได้ รวมทั้งผลความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรมการเรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ในระดับมากในทุกประเด็นคำถาม และสอดคล้องกับ ยอดนภา เกษเมือง (2554: 94) ได้วิจัยการพัฒนาระบบการเรียนการสอนบนเว็บไซต์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา สาขาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งสองกลุ่มด้วยการวิเคราะห์สถิติที และการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในระดับมาก

3. ความตระหนักและการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี บุญฤทธิ์ (2554:54) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริง โดยผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงมีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจมาก Shih (1998: Online) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติ แรงจูงใจ รูปแบบและกลวิธีในการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ซึ่งเป็นการเสนอบทเรียนโดยผ่าน World Wide Web โดยพบว่า การใช้วิธีเรียนที่แตกต่างกันกับนักเรียนที่มีภูมิหลังต่างกันสามารถเรียนได้ดีด้วยการเสนอบทเรียนบนเว็บทำให้นักเรียนมีความสะดวกสบายและมีอิสระ สนุกสนาน และสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถของตนเองซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มีการแข่งขันทางการเรียนมากขึ้น ยุทธวิธีที่นักเรียนใช้มากที่สุดคือการค้นหา และนักเรียนมีความสนใจในการตรวจผลการเรียนรู้จากครูผู้สอนด้วยอีเมล์ กลุ่มอภิปราย และกลุ่มสนทนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) จากการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปว่าควรแยกประเภทของสื่อภาษาอังกฤษให้เป็นหมวดหมู่และเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาเป็นเรื่อง ๆ และเหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น เนื่องจากรูปแบบของสื่อที่นำมาให้นักศึกษาเรียนนั้นเป็นการคละสื่อเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้สื่อภาษาอังกฤษที่นำมาให้นักศึกษาเรียนในเว็บไซต์ รวมถึงลิงค์สื่อที่อาจารย์มอบหมายให้แก่นักศึกษาในห้องเรียนออนไลน์นั้นเป็นเนื้อหากว้าง ๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องสัมผัสในทุกวัน

2) นักศึกษาต้องการให้มีอาจารย์เข้ามากำกับหรือเข้ามาช่วยตรวจดูการบ้านหรืองานในชั้นเรียนออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในการวิจัยนี้ไม่ได้มีรายวิชารองรับโดยตรง การเข้าเรียนในห้องเรียนออนไลน์ตามการวิจัยนี้จึงเป็นการเรียนแบบสมัครใจ ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์และการตอบรับในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่มีกำหนดเวลาชัดเจน โดยผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการการเรียนรู้ในโครงการนี้ต้องใช้วิธีการกระตุ้นและอาศัยความสัมพันธ์ในฐานะอาจารย์ที่เคยสอนนักศึกษาในรายวิชาที่เกี่ยวข้องเชิญชวนให้นักศึกษาเข้ามาเรียนรู้และทำแบบทดสอบออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรทำการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) โดยเน้นพัฒนาเป็นรายทักษะ เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์เป็นรายทักษะที่ชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะที่ยังไม่สมบูรณ์ให้ดีขึ้น

2) ควรพัฒนาเว็บไซต์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางหรือช่องทางที่นักศึกษาจะสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา โดยเพิ่มช่องทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้อำนวยการการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2560. เอกสารแนบท้าย ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2560. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2560. แหล่งที่มา : http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/data6/Bachelor%20in%20English_m1.pdf

นิลุบล ทองชัย. (2558). การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนออนไลน์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาการคอมพิวเตอร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.*ออนไลน์.*สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม2560.แหล่งที่มา: http://202.44.34.144/nccitedoc/admin/nccit_files/NCCIT-20150810153241.pdf

ภัทธิรา ธีรสวัสดิ์. (2556). *การพัฒนาสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์: การจัดการการสื่อสาร.* กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยอดนภา เกษเมือง. (2554). *การพัฒนาระบบการเรียนการสอนบนเว็บไซต์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา.* วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ ปทุมธานี: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุรพล บุญลือ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในระดับอุดมศึกษา.* วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัญชลี บุญฤทธิ์. (2554). *ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริง.* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต. สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

อัมรินทร์ทีวี (2560). ผลสำรวจเผย! ภาษาอังกฤษของคนไทย อยู่อันดับ 53 จาก 80 ประเทศทั่วโลก. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2560. แหล่งที่มา: https://www.amarintv.com/news-update/news-4411/109832/

Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages. Learning, Teaching, Assessment (CEFR). *Online.* Retrived May 12, 2016.from :http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf.

Shih Ching Chum. (1998). Relationship among Student Attitudes Motivation Learning Style Strategies Patterns of Learning and Achievement: A Formative Evaluation of Distance Education VIA WEB-BASED Courses. *Online.* Retrived May 12, 2016 from: http://www7.ewebcity.com.

การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

An Analytical Study of Monks' Life in Mueang District, Mahasarakham Province According to the Paccayasannissitassīla Principles

พระอธิการสุชิน อินฺทสโร,
พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phra Athikan Suchin Inthasaro,
Phra Sophon Patanabandit and Phramaha Mit Thitapanyo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : Sttpmm66@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ (Interview) รูปแบบศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักการพิจารณาการอุปโภคและบริโภค ตามปัจจัย 4 เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านกายภาพและจิตภาพ ปัจจยสันนิสสิตศีลเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับใช้สอยปัจจัยสี่ด้วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมาย และประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหา เช่น ฉันอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้สุขภาพดีเครื่องนุ่งห่มเพื่อบำบัดความหนาว ที่อยู่อาศัยเพื่อปิดบังลมและแดด ยารักษาโรคเพื่อระงับอาพาธหรือโรคต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกขเวทนา

วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง ในจังหวัดสารคาม พระสงฆ์ในเขตพื้นมีความเข้าใจในการใช้ปัจจัย 4 คือ การใช้สอยผ้าเครื่องนุ่งห่ม การรับประทานอาหาร การพักอาศัยในที่พักอาศัยรวมถึงใช้สอยเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ การรับประทานยารักษาโรคซึ่งเป็นเครื่องอาศัยจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; พระสงฆ์; ปัจจยสันนิสสิตศีล

---

* วันที่รับบทความ: 16 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 22 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2563
Received: September 16, 2020; Revised: October 22, 2020; Accepted: October 27, 2020

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the Paccayasannissitassīla principles in the scriptures of Theravada Buddhism; 2) to analytically study monks' life in Mueang District, Mahasarakham Province according to the Paccayasannissitassīla principles. This study was carried out by means of the qualitative research methodology through fieldwork interviews and analysis of the monks' life in the research area.

The research results were as follows: The Paccayasannissitassīla in the scriptures of Theravada Buddhism is the principles of consumption and utilization of the four requisites. It is used as the principle of living to create physical and mental balances. It is the teaching about using the four requisites by considering its meanings and advantages or values of things. It is not the consumption based on desire but for health, cloth used in protection of coldness, houses used in preventing wind and sun, medicine used for treatment of illness, which is the cause of feeling.

The analytical study of monks' life in Mueang District, Mahasarakham Province according to the Paccayasannissitassīla principles suggested that the monks in the area understood the use of four requisites, namely the use of cloth, eating, living in the residence, including the use of tools and appliances, having medicine, which is a necessity for life as well.

Keywords: Life; Monks; Paccayasannissitassīla

บทนำ

สังคมสมัยปัจจุบันเห็นว่า การบริโภค คือการใช้สินค้าและการบริการบำบัดความต้องการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้บริโภค แต่พระพุทธศาสนาถือว่า การบริโภคคือ การใช้สินค้า และการบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับประโยชน์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หมายความว่า การบริโภคควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตมากกว่า การบำบัดความต้องการเพียงอย่างเดียวการบริโภคนั้นคนจำนวนมากทีเดียว เมื่อบำบัดความต้องการ เช่นกินอาหารโดยมุ่งรสอร่อยแต่กลับทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ความพอใจไม่เป็นตัวตัดสินอรรถประโยชน์ถ้าความพอใจนั้น ไม่พร้อมกับการได้คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจบางครั้งก็จะกลับเป็นตัวการทำลายอรรถประโยชน์ เช่นทำให้คนหลงมัวเมาทำลายสุขภาพเสียคุณภาพชีวิตเป็นต้นมองในแง่พุทธศาสตร์ ก็ต้องบอกว่าสินค้าและบริการมีอรรถประโยชน์สามารถทำให้เกิดความพอใจที่ได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตแก่ผู้บริโภค (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543:14)

หลักการดำเนินชีวิตที่มีความสุขในพระพุทธศาสนาไม่ได้ยึดถือกันที่ความมั่งมีหรือความยากจนเป็นเกณฑ์เพื่อวัดความดีความชั่วแต่วัดกันด้วยความเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ความเป็นผู้มั่งมีหรือความเป็นผู้มีทรัพย์มากนั้น ถือว่าเป็นเพียงวิถีการนำไปสู่เป้าหมายอื่น การแสวงหาปัจจเวกขณวิธี (การพิจารณาการบริโภคปัจจัย4) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมแก่ฐานะของบุคคล พระพุทธเจ้าแสดงไว้ใน พรหมชาลสูตรทีฆนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539, (ที.สี.(ไทย) 9/21-27/8-10) ตอนที่ว่าด้วยมหาศีล ความว่างดเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดด้วยอาศัยดิรัจฉานวิชาเป็นเครื่องมือหากินคุณค่าที่สนองความต้องการ

บรรพชิตควรดำรงชีพอย่างผู้ไม่ประมาท และมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลารวมถึงการรับ และบริโภคปัจจัย 4 การมีสติในการพิจารณาบริโภคใช้สอยเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายของการบริโภคปัจจัย 4 อย่างแท้จริงนั้น พระภิกษุสามเณรจำเป็นต้องมีการฝึกหัดเจริญสติด้วยการพิจารณาปัจจัย 4 ใน 3 เวลา คือ ธาตุปฏิกูลปัจจเวกขณะพิจารณาปัจจัยโดยความเป็นธาตุในเวลารับคือเวลาที่ได้ปัจจัย 4 นั้นมา, ตังขณิกปัจจเวกขณะพิจารณาปัจจัย 4 ในขณะบริโภคคือใช้สอย และอตีตปัจจเวกขณะพิจารณาทดแทนในภายหลัง หลังจากที่ไม่ได้พิจารณาในเวลารับและขณะบริโภค (พระเทพสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตฺติเมธี), 2541:42) เพื่อป้องกันอาสวะกิเลสอันจะพึงมีจากการบริโภคปัจจัย 4 อย่างขาดสติ

การพิจารณาเกี่ยวกับจีวร คือผ้าทุกชิ้นที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มปกคลุมร่างกายซึ่งการบริโภคจีวรนี้ควรทำความเข้าใจความหมายของจีวรเป็นเบื้องต้น ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอย จีวรเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อปกปิดอวัยวะที่น่าละอาย การพิจารณาเกี่ยวกับบิณฑบาต พิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาต ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน เพื่อความมัวเมาเกิดกำลังทางกาย เพื่อประดับ เพื่อตกแต่ง แต่เพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้ ดำเนินไปได้มิให้ร่างกายลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ทำได้ตามนี้ก็จะช่วย ระงับดับบรรเทาทุกขเวทนาเก่าคือความหิวได้ และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น อนึ่งความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตภาพร่างกายนี้ ความเป็นผู้หาโทษไม่ได้ และความเป็นอยู่ก็จักบังเกิดมีแก่เรา การพิจารณาเกี่ยวกับเสนาสนะ พิจารณาโดยแยบคายใช้สอยเสนาสนะ เพื่อป้องกันความ หนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดู และยินดีในการหลีกเร้นสำหรับภาวนา การพิจารณาเกี่ยวกับคิลานเภสัชบริขาร พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยคิลานเภสัชบริขารเพื่อบรรเทาเวทนาที่เกิดขึ้นจากอาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วเพื่อไม่ให้มีความเบียดเบียนเป็นที่สุดซึ่งเมื่อไม่ใช้สอยอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็พึงเกิดขึ้น เมื่อเธอใช้สอยอาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น ย่อมไม่มีแก่เธอด้วยอาการอย่างนี้เรียกว่าภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการใช้สอย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,2539,องฺ ฉกฺก. (ไทย) 22/58/547-549)

ทางด้านพุทธศาสตร์มองว่าที่พระภิกษุสามเณรและฆราวาส มีความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตนเป็นธรรมชาติ เนื่องจากพระภิกษุสามเณรและฆราวาสมีอวิชชา คือ มีความไม่รู้ และจากการที่พระภิกษุสามเณรและฆราวาส มีอวิชชานี้ สิ่งที่พ่วงมาก็คือ ความดิ้นรนทะยานไปตามความอยากอย่างมืดบอดกล่าวคือ เมื่อไม่รู้ก็อาศัยความรู้สึกและความอยากตามที่รู้สึกนั้น เป็นตัวกำหนดในการดำรงชีวิตไปให้อยู่รอด ความทะยานอยากไปตามความรู้สึกนี้เรียกว่า ตัณหา ซึ่งตัณหาที่เห็นกันทั่วไปก็คือ ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตนดังนั้น เมื่อพระภิกษุสามเณรและฆราวาส ดำเนินชีวิตไปอย่างนี้ มันก็วนเวียนอยู่ในวงจรที่ว่าเมื่อมีความไม่รู้แล้ว ก็ดิ้นรนสนองความทะยานอยากที่มืดบอดแล้วก็เกิดโทษแก่ชีวิต เกิดปัญหาแก่สังคมเรื่อยไปเป็นวงจรไม่รู้จักจบสิ้นอย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ (ธนพร มานะสิริกุล, 2551:2)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ “ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล” ซึ่งเป็นปัจจเวกขณวิธี ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตแบบพอเพียงในสังคมปัจจุบัน เป็นเรื่องการจัดระเบียบชีวิตบริหารจัดการเศรษฐกิจที่ดีถูกต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เป็นการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสามเณรที่ดีงามถูกต้องเกิดความสุขไร้ปัญหา อันเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรและทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ในสังคมอย่างเป็นธรรมภายใต้ความพอเพียงอย่างมีเหตุผลประหยัดและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดมี เพื่อสนับสนุนส่งเสริมเกื้อหนุนการศึกษาเรียนรู้พัฒนาพระภิกษุสามเณรและฆราวาส และสังคมให้เจริญพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ สามารถคิดเป็นทำถูกมีคุณธรรมดำเนินชีวิตพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงยั่งยืน มีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขมีคุณค่าความหมายประโยชน์ เกิดความเจริญรุ่งเรืองพัฒนาก้าวหน้าที่มั่นคงยั่งยืนของชีวิตเศรษฐกิจสังคมประเทศ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นจารีตประเพณีสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเทศชาติสังคม และวงวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอน ได้แก่

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ในการบริโภคการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปัจจยสันนิสสิตศีล และงานวิจัยทั่วไปที่เกี่ยวข้อง

3) วิเคราะห์หลักปัจจยสันนิสสิตศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

2. การวิจัยภาคสนาม ดำเนินการดังนี้

1) ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องวีดีโอ กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก

2) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 รูป/คน ประกอบด้วย

2.1) ผู้แทนจากกลุ่มพระสงฆ์	จำนวน	20	รูป
2.2) ผู้แทนจากปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน	5	คน
2.3) ผู้แทนจากประชาชนทั่วไป	จำนวน	5	คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	30	รูป/คน

3) สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ การรับรู้และความเข้าใจปัจจยสันนิสสิตศีล ความสำคัญ องค์ประกอบของปัจจยสันนิสสิตศีลกับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล จากผู้แทนกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 20 รูป จากผู้แทนปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ในพระธรรมและพระวินัย จำนวน 5 คน และ จากผู้แทนประชาชนทั่วไป ที่เป็นผู้รู้ในพระธรรมและพระวินัย จำนวน 5 คน

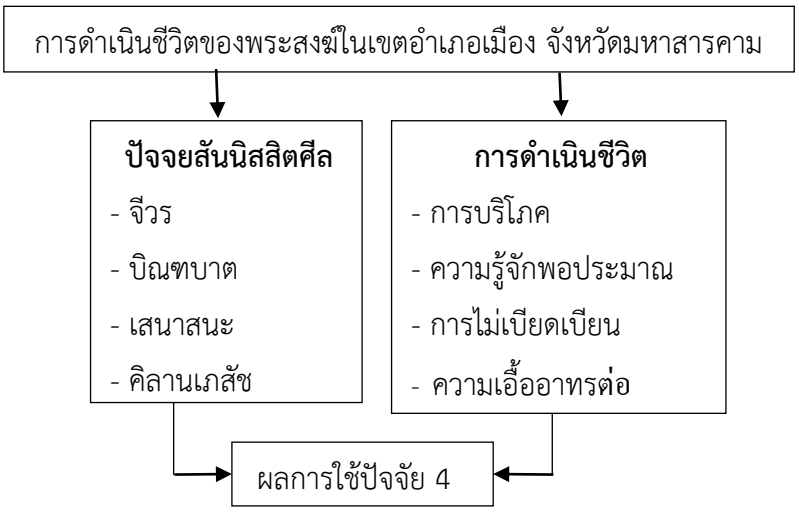
4) วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล จากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 30 รูป/คน

5) อธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่างๆ การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

6.สรุปผลการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาปัจจยสันนิสสิตศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และและสรุปผลการศึกษาในภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก

7.เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การใช้สอยปัจจัยสี่ด้วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหา เช่น ฉันอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้สุขภาพดี มีชีวิตผาสุกทำกิจได้สบาย มิเพื่อปรนเปรอหรือสนุกสนานมัวเมา ศีลข้อนี้มุ่งให้พระภิกษุใช้ปัจจัยสี่ให้เกิดประโยชน์มากกว่าสนองความต้องการ ศีลข้อนี้จะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยปัญญา จึงเห็นว่าปัจจยสันนิสสิตศีลเป็นเป้าหมายสำคัญของนักบวช คือ ผู้ที่หลีกออกจากกาม ดังนั้น เมื่อพระภิกษุสามารถปฏิบัติตนให้สมบูรณ์ด้วยปัจจยสันนิสสิตศีลแล้ว แล้วบริโภคปัจจัยสี่ที่ได้มาอย่างชาญฉลาดอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อยกตนให้พ้นจากการเป็นทาสของกามได้อย่างแท้จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนบริโภคปัจจัย 4 หรือปัจจยสันนิสสิตศีลให้กับพระภิกษุ โดยให้พระภิกษุพิจารณาวัตถุประสงค์ของการบริโภค เช่น การบริโภคจีวรเพื่อไม่ให้เป็นที่เกิดแห่งตัณหาอุปทานในเครื่องแต่งกาย บริโภคบิณฑบาตไม่ได้บริโภคเพื่อเล่น ไม่ได้บริโภคเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน ไม่ได้บริโภคเพื่อความมัวเมาเกิดกำลังพลังทางกาย การบริโภคหรือใช้สอยเสนาสนะเพียงเพื่อป้องกันความหนาวร้อน สัตว์ที่มีอันตรายต่างๆ รวมทั้งสภาพดินฟ้าอากาศที่อาจเป็นอันตรายต่อการประพฤติธรรม เพราะไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัยและการบริโภคคิลานเภสัชก็เพื่อบำบัดทุกข์เก่าบรรเทาทุกข์ใหม่หรือเพื่อเพียงรักษาเท่านั้น

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติวิธีบริโภคที่ดีตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล เพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ ศีลที่เรียกว่าปัจจยสันนิสสิตศีล หรือปัจจเวกขณศีล อันเป็นหนึ่งในจาตุปาริสุทธิศีลที่เป็นสีลวิสุทธิปัจจยสันนิสสิตศีล คือ โดยเหตุที่เป้าหมายสำคัญของการบวชคือ การหลีกออกจากกาม หลักปัจจัยสันนิสสิตศีล จึงมุ่งเน้นให้พระภิกษุบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยการให้ภิกษุพิจารณาโดยแยบคาย ถึงวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องของการบริโภคเสียก่อนแล้วจึงบริโภคใช้สอยปัจจัยนั้นๆ การบริโภคปัจจัย 4 จึงเป็นการบริโภคเพื่อสนับสนุนการบรรลุธรรม ไม่ใช่การบริโภคเพื่อสนองความต้องการกิเลสของตนเอง การรู้ทันการใช่สอยอย่างนี้จึงเป็นการแก้ไขได้ด้วยสติปัญญา มุ่งการใช้สอยให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

2. สรุปผลวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล พบว่า การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ใช้หลักการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้วางรูปแบบของพระสงฆ์เป็นตัวอย่าง “การใช้ปัจจเวกขณวิธี ในการดำเนินชีวิตประจำวันของพระภิกษุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ด้วยการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความต้องการปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาตจากผู้มีศรัทธาตามรูปแบบและบริโภคด้วยการพิจารณาว่าจักฉันเพื่อยังอัตภาพให้เป็นอยู่ได้เท่านั้นแนวคิดเกี่ยวกับปัจจเวกขณวิธีตามหลักพระพุทธศาสนา คือ องค์ความรู้เพื่อการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัย 4 ในการดำรงชีพซึ่งเป็นที่สนใจของผู้แสวงหาทางเลือกในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองจะมีชีวิตรอดอย่างมีคุณภาพได้หรือไม่ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจเวกขณวิธีตามหลักพระพุทธศาสนาโดยจะพิจารณาในส่วนต่างๆ

จีวร หรือเครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุสามเณร ในพระพุทธศาสนาใช้นุ่งห่มปกติมี 3 ผืนประกอบด้วยผ้าพาด คือ สังฆาฏิ ผ้าจีวร คือ อุตตราสงค์ และผ้าสบง คือ อันตรวาสก เป็นส่วนหนึ่งในอัฏฐบริขารของภิกษุในพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผ้ากาสาวพัสตร์ แปลว่า ผ้าย้อมฝาดโดยปกติเป็นการกล่าวรวมทั้งผ้านุ่งผ้าห่ม ผ้าซ้อนทาบที่เรียกว่า ไตรจีวร นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผ้าชนิดต่างๆ ที่พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ได้ตามพระธรรมวินัยได้แก่ ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ผ้าปิดฝี ผ้าเช็ดปาก และผ้าบริขาร การบริโภคจีวรเพื่อไม่ให้เป็นที่เกิดแห่งตัณหาอุปทานในเครื่องแต่งกาย ควรพิจารณาให้รู้ถึงคุณค่าแท้ของจีวร พิจารณาทั้งเวลารับมา เวลาบริโภคใช้สอย และหลังจากบริโภคใช้สอยเรียบร้อยแล้ว ทำให้เป็นผู้มีสติมั่นคงไม่หลงใหลในผ้าแพรพรรณ จึงนับได้ว่าเป็นปัจจยสันนิสสิตศีล เกิดปัญญาในการใช้สอยจีวร

บิณฑบาต หรือการบริโภคอาหารของพระภิกษุสามเณร มีผู้มีศรัทธาใส่สิ่งของหรืออาหารลงในบาตรพระ หรืออาหารถวายพระ และหมายเอาการแสวงหาอาหารโดยรับอาหารที่เขาถวายด้วยบาตรของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ส่วนความหมายโดยอ้อมนั้นเป็นการที่พระสงฆ์ขอร้องมิให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การบริโภคบิณฑบาต จึงหมายถึงการขบฉันภัตตาหารน้ำดื่มที่ได้มาจากผู้มีศรัทธาถวายการบริโภค (ฉัน) อาหารต่างๆของพระภิกษุสามเณรไม่จำกัดว่าจะใส่ในบาตรหรือภาชนะอื่นใดที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและไม่จำกัดว่าจะฉันในวัดในป่า หรือในเคหสถานของผู้มีศรัทธาถวายก็ตามล้วนแต่จัดเข้าในการบริโภคบิณฑบาตได้ทั้งสิ้น ควรพิจารณาการบริโภคอย่างแยบคายเพื่อไม่ให้เป็นไปเพื่อกิเลส ไม่ควรบิณฑบาตมากเกินความจำเป็น

เสนาสนะ หรือที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่นอนที่นั่งสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งอาจจะเป็นอาคารสถานที่ต่างๆรวมไปถึงโคนไม้ป่าไม้ ถ้ำเป็นต้น ที่ใช้เป็นที่พำนักอาศัยหรือเป็นที่ทำกิจกรรมของสงฆ์ได้ หรือไม่ก็รวมถึงสิ่งที่ใช้เป็นที่นั่ง ที่พิง ที่หนุนได้ของภิกษุสามเณรด้วยการบริโภคเสนาสนะจึงกินความไปถึงการใช้สอยพักอยู่อาศัย อาคาร สถานที่รวมทั้งเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กุฏิ วิหาร โต๊ะ เก้าอี้ แม้โคนไม้ เป็นต้น การที่คุณสามารถใช้ชีวิตให้อยู่ในหลักเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วล่ะก็ เราเชื่อว่าคุณจะต้องพบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ การดำเนินชีวิตอย่างมีหลักยึดติดจะช่วยให้คุณสามารถดำเนินไปในทิศทางแห่งความสุข ตลอดการเดินทางเพื่อไปให้ถึงยังเป้าหมายที่คุณต้องการของให้ ในการดำเนิน

ชีวิตของมนุษย์ ปรัชญานั้น จะทำให้เรามองเห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเองได้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันเราก็สามารถกำหนดแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตของเราได้ คิลานเภสัช หรือยารักษาโรคของพระภิกษุสามเณร ควรพิจารณาการบริโภคเพื่อบรรเทาโรคอาพาธเท่านั้น การใช้ยาเพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้เกิดทุกขเวทนา ให้ภิกษุผู้ที่เกิดอาพาธนั้นควรได้รับการรักษาที่ดี ใช้คิลานเภสัช เพื่อให้การที่เป็นโรคนั้นได้ทุเราเบาบางลง และหายไม่ทำให้เกิดโรคใหม่ขึ้นได้ ควรถวายตามอาการอาพาธ ยารักษาโรคก็ควรให้เหมาะกับอาการที่อาพาธนั้นๆ การใช้ยาเพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้เกิดทุกขเวทนาต่างๆ อันเกิดขึ้นแล้วเป็นมูล หากมีการเกิดการเจ็บตายเป็นเรื่องธรรมดา ทุกวันนี้คณะสงฆ์อำเภอเมืองมีกองทุนสงฆ์อาพาธเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงให้ทำใจได้ พิจารณาโดยอุบายอันแยบคายแล้วจึงใช้สอยคิลานเภสัช ด้านยารักษาโรคควรไม่มากเกินไป ใช้คิลานเภสัช เพื่อบำบัดทุกขเวทนาต่างๆ อันเกิดขึ้นแล้วเป็นมูล ต้องพิจารณาด้วยปัญญา

ปัจจยสันนิสสิตศีลการบริโภคผลของการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จีวร คือเครื่องนุ่งห่ม จีวรมุ่งประโยชน์ไปในทางป้องกันระอาย ลม แดด เพื่อบำบัดความหนาว ความร้อน ของอากาศ ป้องกันแมลงต่างๆ พระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้บริโภคปัจจัย 4 แล้วผลที่ได้ คือเครื่องนุ่งห่มมุ่งการใช้สอยให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสูงสุด ที่เกิดปัญหาในสังคมปัจจุบันนี้

บิณฑบาต คือการบริโภคอาหาร อาหารมุ่งไปในการหล่อเลี้ยงร่างกายพอความเป็นไปของอัตภาพ และเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพ พระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีความตระหนักในการบริโภคอย่างมีสติ มุ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยก็เพื่อเป็นเงากำบังลม ฝนและแดด เพื่อบำบัดความหนาวความร้อน ของอากาศ ป้องกันแมลง สัตว์ร้ายต่างๆ พระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามได้บริโภคปัจจัย 4 แล้วผลที่ได้คือที่อยู่อาศัยมีการรู้ทันการใช้สอยอย่างนี้เป็นการแก้ไขได้ด้วยสติปัญญา มุ่งการใช้สอยให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

คิลานเภสัช คือยารักษาโรค ยารักษาโรคก็เพื่อกำจัดเวทนาอันเกิดจากอาพาธเท่านั้นพระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามได้บริโภคปัจจัย 4 แล้วผลที่ได้คือยารักษาโรคโดยการใช้สอย เพียงเพื่อบำบัดทุกขเวทนาหรือสุขเวทนาอันเกิดจากอาพาธต่างๆเป็นมูล

ผังแสดง: ผลการวิจัยจากการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจยสันนิสสิตศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักคำสอนเกี่ยวการใช้สอยปัจจัยสี่ด้วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหา เช่น ฉันอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้สุขภาพดี มีชีวิตผาสุกทากิจได้สบาย มิเพื่อปรนเปรอหรือสนุกสนานมัวเมา ศีล

ข้อนี้มุ่งให้พระภิกษุใช้ปัจจัยสี่ให้เกิดประโยชน์มากกว่าสนองความต้องการ ศีลข้อนี้จะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยปัญญา จึงเห็นว่าปัจจยสันนิสสิตศีลเป็นเป้าหมายสำคัญของนักบวช พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนบริโภคปัจจัย 4 หรือปัจจยสันนิสสิตศีลให้กับพระภิกษุ

ปัจจัยสี่เป็นการกล่าวถึงหลักความหมายที่เป็นสาเหตุ 4 อย่างที่จะทำทุกวันมีสาเหตุในการแสวงหาเพื่อให้เกิดผลตามหลักของความหมายแล้วสาเหตุนั้นมีทั้งหมดถึง 4 สาเหตุ แต่เพื่อให้ความหมายกะทัดรัดเข้าจึงนำมาพูดรวมกันครั้งเดียวว่า “ปัจจัยสี่” ถ้าจะแยกประเด็นเพื่อให้เห็นชัดว่าเหตุ 4 อย่างที่จะพูดถึงนี้ คือ แสวงหาอาหาร แสวงหาเครื่องนุ่งห่มแสวงหาที่อยู่อาศัยและแสวงหายารักษาโรค ซึ่งตามหลักของความจริงแล้ว สาเหตุทั้ง 4 อย่างนี้รวมอยู่ในตัวของคนๆ ที่จะต้องทำให้เพื่อให้เกิดผลตามมา ส่วนการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ตระหนักในการใช้สอยปัจจัยสี่ด้วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (แสวง นิลนามะ, 2551:161) วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต “จริยธรรมการบริโภคในพระพุทธศาสนาเถรวาท”บทพิจารณาการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ทั้ง 3 บท คือ บทพิจารณาก่อนบริโภคใช้สอย หรือขณะรับและแสวงหา (ธาตุปัจจเวกขณะ) บทพิจารณาขณะบริโภคใช้สอย (ตังขณิกปัจจเวกขณะ) และบทพิจารณาหลังจากการบริโภคใช้สอย (อตีตปัจจเวกขณะ) ได้สะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักการให้พุทธศาสนิกชนได้เตือนตนให้ตระหนักสำนึกพิจารณาการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ส่งผลกระทบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล พบว่า การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ใช้หลักการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้วางรูปแบบของพระสงฆ์เป็นตัวอย่าง “การใช้ปัจจเวกขณวิธี ในการดำเนินชีวิตประจำวันของพระภิกษุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ด้วยการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความต้องการปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาตจากผู้มีศรัทธาตามรูปแบบและบริโภคด้วยการพิจารณาว่าจักฉันเพื่อยังอัตภาพให้เป็นอยู่ได้เท่านั้นแนวคิดเกี่ยวกับปัจจเวกขณวิธีตามหลักพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ตระหนักถึงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในการบริโภคปัจจัย 4 เพียงเพื่อบำบัดทุกขเวทนาหรือสุขเวทนา อันเกิดจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การรู้ทันการใช่สอยอย่างนี้เป็นการแก้ไขได้ด้วยสติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทนงค์ ลำประไพ และนารีรัตน์ พลบจิตต์, 2552:ก) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้ปัจจเวกขณวิธีในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษา เพื่อศึกษาแนวคิด ปัจจเวกขณวิธี (การพิจารณาการบริโภคปัจจัย 4) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของประชาชน และ เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวการใช้ปัจจเวกขณวิธีในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน กลุ่มตัวอย่างคือประชากรใน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 400 คน องค์ความรู้เพื่อการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัย 4 ในการดำรงชีพซึ่งเป็นที่สนใจของ

ผู้แสวงหาทางเลือกในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองจะมีชีวิตรอดอย่างมีคุณภาพได้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจเวกขณวิธีตามหลักพระพุทธศาสนาโดยจะพิจารณาในส่วนต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยจากการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่ต้องการเสนอประเด็นหลักแก่พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีลในการดำเนินชีวิตให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย และเพื่อนำไปศึกษาวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การบิณฑบาตหรือการรับประทานอาหารปฏิบัติตนให้สมบูรณ์ด้วยอาชีวปาริสุทธิศีลแล้วก็จำเป็นจะต้องรู้จักบริโภคปัจจัยที่ได้มาอย่างฉลาดอีกด้วย

2. พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การบริโภคจีวรเพื่อไม่ให้เป็นที่เกิดแห่งตัณหาอุปทานในเครื่องแต่งกาย ควรพิจารณาให้รู้ถึงคุณค่าแท้ของจีวร พิจารณาทั้งเวลารับมา เวลาบริโภคใช้สอย และหลังจากบริโภคใช้สอยเรียบร้อยแล้วทำให้เป็นผู้มีสติมั่นคงไม่หลงใหลในผ้าแพรพรรณ

3. พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เสนาสนะหรือการพักอาศัยในที่พักอาศัยรวมถึงใช้สอยเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆพิจารณาทั้งเวลารับมา เวลาบริโภคใช้สอย และหลังจากบริโภคใช้สอยเรียบร้อยแล้ว

4. พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม คิลานเภสัชหรือการรับประทานยารักษาโรคควรพิจารณาให้รู้ถึงคุณค่าแท้ของจีวร พิจารณาทั้งเวลารับมา เวลาบริโภคใช้สอย และหลังจากบริโภคใช้สอยเรียบร้อยแล้ว

ข้อเสนอแนะเชิงเชิงปฏิบัติ

1. ต้องนำเอาแนวคิด ปัจจเวกขณวิธี (การพิจารณาการบริโภคปัจจัย 4) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีลเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

2. การที่คุณสามารถใช้ชีวิตให้อยู่ในหลักเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วล่ะก็เราเชื่อว่าคุณจะต้องพบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ การดำเนินชีวิตอย่างมีหลักยึดติดจะช่วยให้คุณสามารถดำเนินไปในทิศทางแห่งความสุข

3. พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล ควรให้ความรู้เรื่องการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวการใช้ปัจจเวกขณวิธีในการดำเนินชีวิตประจำวัน จัดอบรมการดำเนินชีวิตตามแนวการใช้ปัจจเวกขณวิธีในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยไปครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

2. ควรมีการศึกษาการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยตามหลักปัจจยสันนิสสิตศีล

3. ปัจจยสันนิสสิตศีลกับวิถีชีวิตของพระสงฆ์ไทยในปัจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ทนงค์ ลำประไพ และนารีรัตน์ พลบจิตต์, (2552). *การใช้ปัจจเวกขณวิธี ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน.* รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธนพร มานะสิริกุล, (2551). *ทางเลือกใหม่ของการศึกษาในสังคมบริโภคนิยม : ศึกษากรณีโรงเรียนทอสีและโรงเรียนวัดสุทัศน์.* รายงานการวิจัยศาสนศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระเทพสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี). (2541*). ธรรมปริทัศน์ 41.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แสวง นิลนามะ. (2551). *“จริยธรรมการบริโภคในพระพุทธศาสนาเถรวาท”.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Promotion of Elderly Well-Being in Accordance with the Principles of Ovāda-Pāṭimokkha in the Elderly School of Mueang Kalasin Municipality, Kalasin Province

พระสินสมุทร มหาปญฺโญ (สินธุศิริ),
พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ และ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phra Sinsamut Mahaphañño (Sintusiri),
Phramaha Daosayam Vajirapañño and Sowit Bamrungphak
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : phraphichsap@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทความนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และเพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธเป็นไปตามหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา คือ การเสริมสร้างสุขภาวะทางด้านปัญญา ส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีปัญหา 4 ด้าน คือ ปัญหาทางด้านร่างกาย ปัญหาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านจิตใจ และปัญหาทางด้านปัญญา

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการนำโอวาทปาฏิโมกข์มาปรับใช้เพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ว่าด้วยหลักการเสริมสร้างสุขภาวะ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้ผ่องใส 2) อุดมการณ์เสริมสร้างสุขภาวะ คือ ความอดทน นิพพาน การไม่ทำร้าย ความไม่เบียดเบียน และ 3) วิธีการเสริมสร้างสุขภาวะ คือ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย สำรวมในปาติโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงัด และการขัดเกลาจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการปฏิบัติตามทั้ง 3 ส่วน มีความสัมพันธ์กับหลักภาวนา 4 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะ 4 ด้าน คือ ทำให้มีความสุขทางด้านร่างกาย มีความสุขทางด้านสังคม มีความสุขทางด้านจิตใจ และมีความสุขทางด้านปัญญา

* วันที่รับบทความ: 20 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 22 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2563
Received: September 20, 2020; Revised: October 22, 2020; Accepted: October 27, 2020

คำสำคัญ: การเสริมสร้างสุขภาวะ; หลักโอวาทปาฏิโมกข์; โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstracts

The objectives of this research were: to study the concepts of Buddhist well-being promotion; to study the health problems of the elderly in the Elderly School of Mueang Kalasin Municipality, Kalasin province; to study the promotion of the elderly well-being in accordance with the principles of Ovāda Pāṭimokkha (the Three Admonitions) in the above mentioned elderly school. This study was carried out by means of the qualitative research method through studying the related documents and in-depth interview. Its findings are presented based on the descriptive analysis.

The research results were as follows: The Buddhist well-being promotion is based in the principle called 'the Four Bhāvanā (Four Development)': Kāya Bhāvanā (Physical Development), the well-being promotion in terms of society and environment; Sīla Bhāvanā (Moral Development), Citta Bhāvanā (Mental Development) and Paññā Bhāvanā (Intellectual Development). The elderly in Elderly School of Mueang Kalasin Municipality has four problems: physical problems caused by not knowing and understanding the correct physical health care; social and environmental problems, involved physical expression such as speaking that insults other people's decisions, mistreatment and environment with air and noise pollution; psychological problems such as thinking too much, feeling slight, inability to let go their thought and depression found in most elderly; intellectual problems such as incomprehension of the truth of life and inability to let things go.

The Elderly School of Mueang Kalasin Municipality has applied the principles of Ovāda Pāṭimokkha to promote the well-being in accordance with the principles of Buddhism in three parts: 1) principles of well-being promotion (not to do any evil, to do good deeds, to purify the mind); 2) ideal in well-being promotion (patience, nirvana, not to hurt and exploit others); 3) methods of well-being promotion (not to say bad words, not to hurt, follow the Pāṭimokkha, being economical, living in the quiet place and train the mind). This is the holistic process of well-being promotion in the Buddhist ways. All three related to the Four Bhāvanā. This leads the elderly to have well-being in four aspects and live peacefully.

Keywords: The Promotion of Elderly; Ovāda-Pāṭimokkha; Elderly School

บทนำ

สภาพสังคมโลกปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้นทั่วโลก โดยคาดการณ์ไว้ว่าในทศวรรษนี้มีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากการแพทย์ที่ทันสมัย ทำให้มีกระบวนการรักษาเยียวยาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและยื้อชีวิตได้นานขึ้น "ใน พ.ศ.2559 โลกมีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคน หรือคิดเป็น ร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด" ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเกือบทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย "ในปี 2559 จำนวนประชากรไทยทั้งหมด 65.9 ล้านคน มีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปี ขึ้นไป ประมาณ 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.5" จากระบบสถิติการลงทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า" ในปี พ.ศ. 2561 ประชากรรวมของประเทศไทย จำนวน 66.41 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุ 10.67 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.07 และจากข้อมูล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ คาดว่าในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) คือ มีประชากรสูงอายุร้อยละ 20 ของประชากรรวม และต่อไปในปี พ.ศ. 2567 จะมีประชากรสูงอายุร้อยละ 30 ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society)" (บรรลุ ศิริพานิช. 2559: 17)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ศึกษาและสรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทยในปี 2561 พบว่า หนึ่งในสามของผู้สูงอายุ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวมากถึงร้อยละ 10 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับนวัตกรรมดูแลผู้สูงอายุ ครอบคลุมใน 5 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสุขภาพ มิติสภาพแวดล้อม และมิติเทคโนโลยีกับนวัตกรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561: ออนไลน์) เมื่อพิจารณาจากสภาพการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า "ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยคาดว่าในปี 2564 จะมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 20 จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคมและผู้สูงอายุทั้งมวล ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุ และมีผลกระทบต่อประเทศด้วย เพราะถ้ามีผู้สูงอายุมากขึ้นแต่วัยทำงานน้อยลงก็จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย ทั้งภาครัฐยังต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่สังคมมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น กลับพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหารุมเร้ารอบด้าน ทั้งปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านจิตใจ และปัญหาทางด้านปัญญา รวมทั้งการปล่อยให้ผู้สูงอายุเผชิญกับปัญหาชีวิตอยู่ตามลำพัง นอกจากนี้ยังมีการใช้งบประมาณช่วยเหลือผู้สูงอายุและเยียวยารักษาเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็ยังพบว่าผู้สูงอายุถูกนำไปไว้ในบ้านพักคนชราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านการดูแลรักษาเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ทั้งยังมีผู้สูงอายุจำนวนมากขาดที่อยู่อาศัยและปัจจัยการดำรงชีพ ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งถูกทอดทิ้งให้ใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังเป็นจำนวนมาก โดยขาดการเหลียวแลจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากที่อยู่อาศัยกับลูกหลาน แต่ก็มีปัญหาด้านคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ลูกหลานไม่เข้าใจกระบวนการดูแลรักษาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ในส่วนของพระพุทธศาสนา ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่สอนตั้งแต่ระดับให้คนปฏิบัติเพื่อผ่อนคลายความทุกข์จนถึงปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เมื่อวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ก็จะพบว่าเป็นหลักการที่ว่าด้วยความสุข วิธีการที่ว่าด้วยความสุข และอุดมการณ์ที่ว่าด้วยความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธบริษัทได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หลักโอวาทปาฏิโมกข์ก็ยังคงไม่ล้าสมัยขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละสังคม จากสภาพความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงวัยในเรื่อง "การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมือง

กาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อนำชุดความรู้ไปเป็นแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาวะที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธ

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) และการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณาวิเคราะห์

3.1 การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

1) เอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) เอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา บทความ หนังสือ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสร้างเสริมสุขภาวะ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study)

การศึกษาข้อมูลภาคสนามจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การเก็บข้อมูลจากการสำรวจ ได้แก่ การสำรวจข้อข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทพื้นที่วิจัย รวมทั้งบริบทข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่วิจัย โดยใช้แบบสำรวจเป็นเครื่องมือวิจัย

2) การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 กลุ่ม โดยมีการเก็บข้อมูล 2 วิธีการ ดังนี้ (1) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และ (2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ แล้วสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการอบรมผู้สูงอายุ โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตุ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกับขั้นตอนในการออกแบบและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ดังต่อไปนี้

3.3 เครื่องมือวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) คือ เครื่องมือการวิจัยที่ออกแบบมาเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย 2 กลุ่ม คือ ซึ่งแบบสัมภาษณ์จำแนกออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อายุ ที่อยู่ และช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

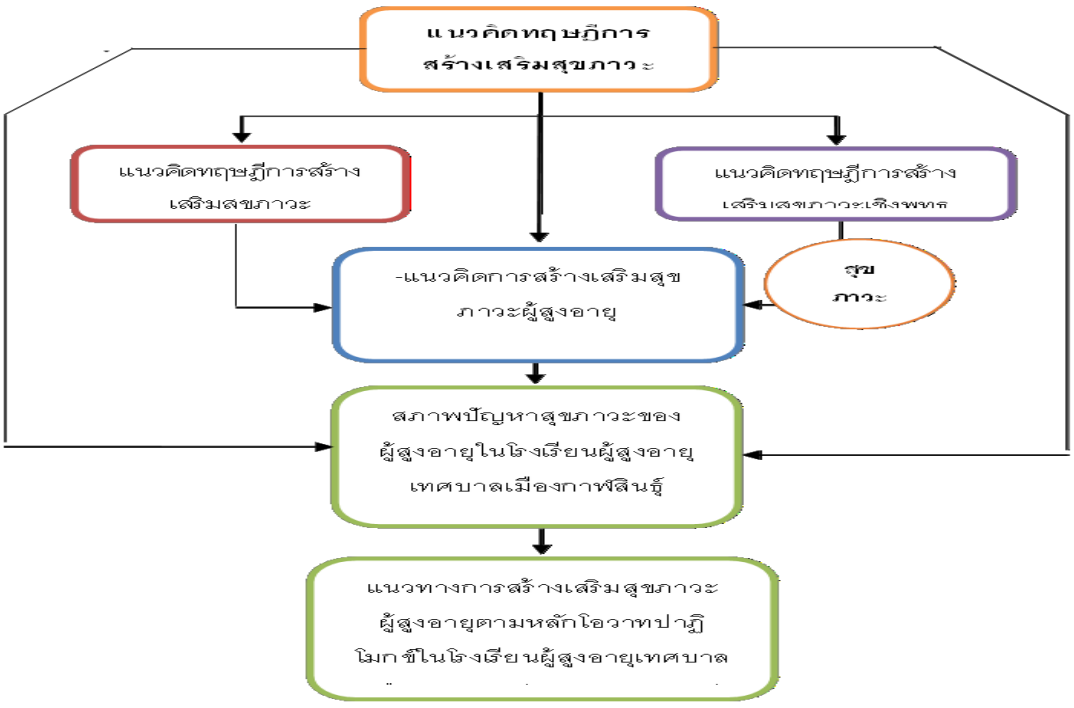
ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการเสนอแนะเพิ่มเติมจากประเด็นที่ให้สัมภาษณ์มาแล้ว

2. แบบบันทึกการสังเกต คือ หนังสือจดบันทึกการสังเกต

3. กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง ในงานวิจัยนี้ได้มีการนำเทคนิคการถ่ายภาพมาใช้ ทั้งการถ่ายภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล ภาพบริบทพื้นที่วิจัย ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย เป็นต้น รวมทั้งมีการใช้เครื่องบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

แนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะมีหลากหลายรูปแบบ แต่แนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมจะมีความครอบคลุมสุขภาวะทุกด้าน ทั้งสุขภาพทางกาย (Physical Health) สุขภาพทางจิต (Mental Health) สุขภาพสังคม (Social Health) และสุขภาพทางจิตวิญญาณ (Spiritual Health)" โดยสุขภาพแต่ละด้านจะมีความเชื่อมโยงและเป็นเหตุปัจจัยไปสู่ความสุขในด้านอื่นด้วย องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต คือ อาหาร สุขภาพ อนามัย โภชนาการ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ที่อยู่อาศัย การตั้งถิ่นฐาน การมีอาชีพ ค่านิยม ศาสนา จริยธรรม กฎหมาย และจิตวิทยา ซึ่งถือว่าเป็นคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นตัวชี้วัดสุขภาวะที่ดีด้วย โดยทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าชีวิตมนุษย์จะต้องพัฒนาเพื่อให้มีสุขภาวะ 4 ด้าน ตามหลักภาวนา 4 ทำให้มีความสุขตามหลักภาวิต 4 ดังนี้

1) สุขภาวะที่ดีทางกาย (physical) ได้แก่ ร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ดี สะอาด ปลอดภัย เช่น มีน้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ ป่าไม้สมบูรณ์สวยงาม ที่อยู่อาศัยสะอาด ไม่มีขยะมูลฝอยเน่าเหม็น อาหารสะอาดถูกหลักอนามัย ผู้ที่มีความสุขด้านนี้เรียกว่า "ภาวิตกายบุคคล" หรือ บุคคลผู้มีกายเจริญแล้วก็จะทำให้มีความสุขทางกาย

2) สุขภาวะที่ดีทางสังคมหรือศีล (moral) ได้แก่ มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมมีการจัดการเพื่อความสุขความเจริญของบุคคลในสังคม ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันผู้ที่มีความสุขด้านนี้ เรียกว่า "ภาวิตสีลบุคคล" บุคคลผู้มีศีลเจริญแล้วก็จะทำให้มีความสุขทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) สุขภาวะที่ดีทางจิตใจ (emotional) ได้แก่ มีส่วนประกอบทางด้านคุณธรรมความดีงามทั้งหลายภายในจิตใจ ได้แก่ ความมีเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น ผู้ที่มีความสุขด้านนี้ เรียกว่า "ภาวิตจิตบุคคล" บุคคลผู้มีจิตใจเจริญแล้วก็จะทำให้มีความสุขทางจิตใจ

4) สุขภาวะที่ดีทางปัญญา (intellectual) ได้แก่ มีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความนึกคิด ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้อย่างปกติสุขและอย่างเข้าใจ ผู้ที่มีความสุขด้านนี้ เรียกว่า "ภาวิตปัญญาบุคคล" บุคคลผู้มีปัญญาเจริญแล้วก็จะทำให้มีความสุขทางด้านปัญญา ซึ่งสุขภาวะเชิงพุทธจะเป็นการปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 ส่งผลให้มีความสุข 4 ด้าน คือ ความสุขทางกาย ความสุขทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ความสุขทางจิตใจ และความสุขทางปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับไตรสิกขา มรรคมีองค์ 8 และโอวาทปาฏิโมกข์

สภาพปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สามารถอธิบายเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ร่วมกับสมาคมและชมรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในการขับเคลื่อน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เริ่มก่อตั้งขึ้นที่หอประชุมพวงพะยอม สำนักงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ปัจจุบันย้ายมาที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการวัดใต้โพธิ์ค้ำ อำแภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2) สภาพปัญหาของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จำนวนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผู้สูงอายุชาย จำนวน 82 คน สุขภาพดี จำนวน 74 คน และมีปัญหาสุขภาพจำนวน 8 คน ส่วนผู้สูงอายุหญิง จำนวน 292 คน สุขภาพดี 282 คน มีปัญหาสุขภาพจำนวน 10 คน ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ มี ดังต่อไปนี้

(2.1) ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุส่วนมากมีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน ความดัน ข้อเข่าเสื่อม กระดูกพรุน โรคที่เกี่ยวกับการปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้ออ่อนแรง ไม่มีฟันเคี้ยวอาหาร ความแข็งแรงลดลงทำให้เสี่ยงต่อการหกล้ม มีปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมสมรรถภาพของอวัยวะที่สำคัญของร่างกาย

(2.2) ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุบางคนถูกปล่อยให้ใช้ชีวิตตามลำพัง เมื่อประสบกับปัญหาก็แก้ไขปัญหาด้วยตนเองตามอัตภาพ ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากสังคม ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมลดลง สภาพแวดล้อมภายในบ้านไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ สภาพแวดล้อมของชุมชนที่อาศัยอยู่มีปัญหาและมีปัญหาเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัย ผู้สูงอายุจำนวนมากอยู่ติดบ้านจึงไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่

(2.3) ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ ปัญหาความเครียดและวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาวะที่มีความเชื่อมโยงกับสุขภาพร่างกายที่เสื่อมถอย ปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือน การขาดรายได้ การไม่เข้าใจกันกับลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุขาดการพัฒนาสุขภาวะทางด้านจิตใจ

(2.4) ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านปัญญา ความคิดและความจำได้ไม่ค่อยดี มีความหลงลืมได้ง่าย มีความจำเสื่อม ผู้สูงอายุที่ไม่มีความรอบรู้ก็มักจะตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับอาหาร ยารักษาโรค และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการดูแลรักษาโรค ขาดความรู้ความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงที่เป็นแนวทางดับทุกข์

3) สาเหตุของปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

(3.1) สาเหตุของปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย มีสาเหตุมาจากการรับประทานอาหารไม่เหมาะสมกับวัย และออกกำลังกายไม่ถูกวิธี ความเสื่อมถอยของร่างกายจากการมีอายุที่มากขึ้น

(3.2) สาเหตุของปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะพ่อแม่ออกไปหารับจ้างทำงาน จึงให้ผู้สูงอายุเลี้ยงหลานอยู่ที่บ้าน จึงไม่มีโอกาสไปพบปะพูดคุยกับสังคมรอบข้าง ผู้สูงอายุ

บางคนถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง จึงทำให้เกิดปัญหาโรคซึมเศร้าและสมองเสื่อม สิ่งแวดล้อมในบ้านไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่ได้ออกแบบบ้านเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติดในชุมชน

(3.3) สาเหตุของปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ มีสาเหตุมาจากผลกระทบทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ตลอดจนมีปัญหาสุขภาพที่มีผลทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ในแง่ของการขาดการฝึกอบรมจิตใจ ทำให้จิตใจไม่สงบ มองไม่เห็นความสัมพันธ์ของร่างกายและจิตใจ

(3.4) สาเหตุของปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านปัญญา มีสาเหตุมาจากการไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่มี และไม่เปิดรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาจึงไม่เกิดการพัฒนาปัญญา และมีการหลงเชื่อในสิ่งที่ผิดจากคำสอนพระพุทธศาสนา

4) ปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

(4.1) ปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุทางด้านร่างกายมาจากการขาดความรอบคอบระมัดระวังในการดูแลรักษาสุขภาพ ปัจจัยด้านการบริโภคที่ไม่เหมาะสมกับวัย การออกกำลังกายและเคลื่อนไหวไม่เหมาะสมกับวัย ผู้สูงอายุบางคนเสพสิ่งเสพติดทำให้เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพร่างกาย

(4.2) ปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาจากสภาพสังคมเสื่อม ภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อมด้านคมนาคมวุ่นวาย ลูกหลานเสพสิ่งเสพติด เกิดช่องว่างระหว่างวัย ความไม่เข้าใจกันระหว่างเด็ก วัยรุ่น วัยทำงานและผู้สูงวัย

(4.3) ปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ คือ ปัจจัยเสี่ยงทางด้านสุขภาพร่างกายเสื่อมตามสภาพผู้สูงอายุเป็นเหตุให้จิตใจไม่ดีไปด้วย การเข้าไม่ถึงกระบวนการพัฒนาภายในจิตใจตนเองอย่างถูกต้อง

(4.4) ปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านปัญญา คือ ปัจจัยทางด้านปัญหาครอบครัว การสูญเสียทรัพย์สิ่งของ การขาดแคลน ขาดสภาพคล่องในการดำรงชีพ ขาดกำลังใจ ที่สำคัญมีปัจจัยเสี่ยงจากการไม่เจริญสมาธิปัญญา

5) ปัจจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

(5.1) ปัจจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย คือ ทางเทศบาลได้รณรงค์ให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ตนเองรักและมีความถนัด แนะนำและส่งเสริมให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

(5.2) ปัจจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ ทางเทศบาลจัดโครงการให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนแนวความคิดกับผู้สูงอายุ เครือข่ายและผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

(5.3) ปัจจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ คือ ได้มีการส่งเสริมปัจจัยด้านสังคมผู้สูงอายุให้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาและประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ระบายความรู้สึกกับกลุ่มเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันเป็นประจำ

(5.4) ปัจจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุทางด้านปัญญา คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุเพื่อเกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การสื่อสาร เทคโนโลยี มีการจัดกิจกรรมทบทวนชีวิต กระบวนการเรียนรู้ชีวิต

6. หลักธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ในส่วนของหลักธรรมคำสอนที่นำมาใช้ คือหลักอิทธิบาท 4 หลักภาวนา 4 ศีล 5 และปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้

1. หลักการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในโอวาทปาฏิโมกข์

1) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้นจากอกุศลกรรรม 3 ส่วน คือ (1) เว้นจากการทำบาปทางกาย ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตผิดในกาม (2) เว้นจากากรทำบาปทางวาจา ได้แก่ การพดูเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบการพูดเพ้อเจ้อ (3) เว้นจากการทำบาปทางใจ ได้แก่ การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาท

2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การประกอบในกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นรูปแบบของการทำความดีมี 10 อย่าง จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) การทำความดีทางกาย 3 ได้แก่ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ และ (3) การทำความดีทางใจ 3 ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่น มีแต่คิดเสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท

3) การทำจิตให้ผ่องใส คือ ทำจิตให้บริสุทธิ์ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิต ไม่ให้เข้าถึงความสงบมี 5 ประการ ได้แก่ ความพอใจในกาม (กามฉันทะ) ความอาฆาตพยาบาท (พยาบาท) ความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงา หาวนอน (ถีนะมิทธะ) ความฟุ้งซ่านรำคาญ (อุทธัจจะกุกกุจจะ) และความลังเลสงสัย (วิจิกิจฉา)

2. อุดมการณ์เสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในโอวาทปาฏิโมกข์

อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาในโอวาทปาฏิโมกข์ คือ เป้าหมายสูงสุดเพื่อความสุขในชีวิตตามอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา 4 ประการ

1) ความอดทน คือ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบทำให้มีความสุขทางร่างกาย

2) นิพพานเป็นบรมธรรม คือ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 โดยกระบวนการปฏิบัติบัติตามมรรคมีองค์ 8 ทำให้มีสุข

3) การไม่ทำร้าย คือ การกระทำที่ไม่ร้ายแรงหรือการกระทำที่ไม่เป็นผลเสียต่อผู้อื่น รวมทั้งการไม่มีเจตนามุ่งร้ายต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม

4) ความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการเบียดเบียนทุกรูปแบบ ทั้งการเบียดเบียนตนเองให้ได้รับความทุกข์ทรมาน เบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนสังคม เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

3. วิธีการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในโอวาทปาฏิโมกข์

ในโอวาทปาฏิโมกข์มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นวิธีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในโอวาทปาฏิโมกข์ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ใช้วิธีการไม่กล่าวร้ายกัน (อนุปวาโท) คือ การไม่นินทาว่าร้ายหรือพูดให้คนอื่นได้รับความเสียหาย การฝึกให้มีทัศนคติและความคิดดี คิดบวก (มโนสุจริต) พูดดี (วจีสุจริต) และการฝึกให้มีสัมมาวาจาและเมตตาวจีกรรม ซึ่งมีการแนะนำหลักการพูดแบบสัมมาวาจา มีกติกาการพูดคุยกันในเชิงสร้างสรรค์

2) การไม่ทำร้าย (อนูปฆาโต) คือ ไม่ใช้วิธีการโหดร้ายป่าเถื่อน ไม่ล้างผลาญกัน ไม่ใช้วิธีการการทำลายหรือไม่เบียดเบียนทำให้ใครเดือดร้อน โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตามหลักสัมมากัมมันตะและมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยเมตตากายกรรม

3) สำรวมในปาฏิโมกข์ (ปาฏิโมกฺเข จ สำโร) ใช้วิธีการสำรวมในพระปาฏิโมกข์ คือ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสห้ามไว้ และทำตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเท่านั้น ซึ่งจะทำให้เคารพกฎเกณฑ์ทางสังคม วินัย และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม

4) รู้ประมาณการบริโภค (มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ) คือ วิธีการประมาณตนในการบริโภค รู้จักประมาณในการกิน การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่างตามหลักมัตตัญญุตา คือ มีสติพิจารณาความเป็นผู้รู้จักประมาณ ทั้งรู้จักประมาณในการรับ และรู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งเป็นเรื่องของกุศล และใช้ปัญญาพิจารณาเห็นคุณค่าแท้แล้วจึงรับหรือเสพปัจจัยดำรงชีพ

5) อยู่ในเสนาสนะอันสงัด (ปนฺตญฺจ สยนาสนำ) คือ การเลือกสถานที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีพ มีสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อชีวิต ซึ่งจะทำให้มีชีวิตอยู่อย่างสบายตามหลักสัปปายะ คือ (1) ที่อยู่เหมาะสม สงบ ร่มรื่น (2) การเดินทางเหมาะสม เดินทางสะดวก ปลอดภัย (3) การพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดีๆ (4) บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลญาณมิตร (5) อาหารเหมาะสม มีอาหารไม่ขาดแคลนตามหลักโภชนาการ (6) อากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น (7) อิริยาบถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้ยืน นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย

6) บำเพ็ญเพียรทางจิต (อธิจิตฺเต จ อาโยโค) คือ โดยการฝึกสมถกรรมฐานเพื่อให้จิตสงบและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้จิตมีปัญญา โดยวิธีการประกอบความเพียรทางจิตอยู่เป็นประจำและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวม

การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่มีบริบทแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการส่งเสริมสุขภาวะจะต้องมีความสัมพันธ์กัน 4 ด้าน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมในรูปแบบภาวนา 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) กายภาวนา คือ การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย 2) สีลภาวนา คือ การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ

ทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 3) จิตตภาวนา คือ การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ และ 4) ปัญญาภาวนา คือ การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุทางด้านปัญญา สอดคล้องกับ (เยาวลักษณ์ วงษ์ประภารัตน์ และคณะ. 2557 : 6) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” กล่าวถึงสุขภาพแบบองค์รวมว่า สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) เป็นปรัชญาของการมีสุขภาวะที่ดี โดยพิจารณาถึงทุกๆ องค์ประกอบในร่างกาย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิกิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจสังคมและจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิกิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาวะที่ดีที่สุด การเสริมสร้างสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุจึงจำเป็นจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบันและแนวโน้มของผู้สูงอายุในอนาคต โดยคลอบคลุมการเสริมสร้างสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวมอย่างมีดุลยภาพ

2. การบูรณาการการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาวะรอบด้าน ยิ่งสังคมมีความเจริญและซับซ้อนมากขึ้นก็ส่งผลต่อปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม การดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุจึงไม่ควรมุ่งไปส่งเสริมเพียงด้านเดียวเท่านั้น เนื่องจากปัญหาของผู้สูงอายุด้านหนึ่งอาจส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาสุขภาวะอีกด้านหนึ่งตามมา จึงควรมีการบูรณาการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุหลายส่วน โดยบูรณาการทั้งส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ การจัดการสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุ การเสริมสร้างสุขภาวะทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ และการเสริมสร้างองค์ความรู้ในเชิงกุศลธรรม ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการสร้างเครือข่ายการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกัน นอกจากนี้ยังจำเป็นจะต้องออกกฎหมายเพื่อให้เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมีสภาพบังคับและมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุในแต่ละยุคสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิราภรณ์ โพธิศิริ และคณะ. 2559 : 289) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาต้นแบบของการบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง” โดยผลการวิจัยพบว่า ควรมีการผลักดันให้มีการออกหรือปรับแก้กฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวของประเทศไทยที่ครอบคลุมการดำเนินงานในมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการมีระบบการดูแลในพื้นที่แบบบูรณาการ การขยายขอบเขตการดำเนินงานและงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุในทุกมิติ การมีระบบประกันการดูแลระยะยาว การจัดทำมาตรฐานระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ทั้งมาตรฐานสถานบริการ มาตรฐานบุคลากร และมาตรฐานผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังควรมีการนำภาคส่วนทางศาสนาเข้ามาบูรณา

การกับภารกิจการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วย เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีพื้นฐานความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา โดยการนำหลักธรรมคำสอนและแนวทางปฏิบัติทางศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ การนำโอวาทปาฏิโมกข์มาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ทั้งในส่วนของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ การนำมาปรับใช้เป็นมาตรการของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และพระสงฆ์ โดยการสร้างแผนงาน โครงการ มาตรการ เครื่องมือ ผู้รับผิดชอบและกิจกรรมขึ้นมารองรับ ให้สอดคล้องกับหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์ โดยการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ และสัมพันธ์กับการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางด้านร่างกาย สุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สุขภาวะทางด้านจิตใจ และสุขภาวะทางด้านปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ควรมีการจัดทำนโยบายการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวมให้สอดคล้องกับสุขภาวะผู้สูงอายุ

2. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ควรมีการนำโอวาทปาฏิโมกข์ไปปรับใช้ออกแบบเป็นนโยบายในการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุทางด้านสังคมเชิงพุทธ

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

3. ควรศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเสริมสร้างสุขภาวะของพระพุทธเจ้าหรือบทบาทการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสาวก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.(2561). รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รายไตรมาส, (มกราคม - มีนาคม), ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมีนาคม 2561. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2563. แหล่งที่มา : http://tpso4.m-society.go.th/index.php/th/tpso-news/2017-05-16-15-16-07/130-2561-5-1

บรรลุ ศิริพานิช. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยประจำปี 2559.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

เยาวลักษณ์ วงษ์ประภารัตน์ และคณะ. (2557). *รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*.รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิราภรณ์ โพธิศิริ และคณะ. (2559). *โครงการศึกษาต้นแบบของการบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง*. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของมัชฌิมาปฏิปทาในธัมมจักกัปวัตนสูตร

An Analytical Study of Values and Importance of Majjhimā Paṭipadā in Dhammacakkappavattana Sutta

พระกัมพล กมฺพโล (สายอาภรณ์),
พระครูสุธีคัมภีรญาณ , โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาสำรอง สุญญโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phrakampol Kampal (Sai-Aporn),
Phrakhru Sudhikhambhirayana,
Sowit Bamrungphak and Phramaha Samrong Sayyato
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : kampon5290@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์พุทธศาสนานิกายเถรวาท 2. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์กัปปวัตนสูตร และ 3. เพื่อวิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์กัปปวัตนสูตรการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยการศึกษาหนังสือ ตำรา และเอกสารทางพุทธศาสนาแล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่ามัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลางในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่สำคัญปรากฏในมหาโคปาลสูตรเรียกว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อทำความสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งปวง มัชฌิมาปฏิปทาได้ชื่อว่าอริยมรรค คือ หนทางปฏิบัติของพระอริยบุคคลประกอบด้วยองค์ 8 คือ สัมมาทิฏฐิโดยองค์ธรรมคือตัวปัญญาจัดเป็นปัญญาเจตสิกธรรมส่วนมรรค 7 ประการที่เหลือเป็นมรรคที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาทิฏฐิ

มัชฌิมาปฏิปทาเป็นอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ เป็นทางดำเนินสู่ความดับทุกข์คือการรู้แจ้งพระนิพพานโดยผู้ปฏิบัติจะหยั่งเห็นอริยสัจ 4 ด้วยมรรคญาณและสามารถรู้แจ้งพระนิพพานด้วยผลญาณ เนื่องจากพระนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาและเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายเพื่อหวังความสิ้นทุกข์หลุดพ้นจากวัฏสงสารดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าการบรรลุความสำเร็จอีกขั้นหนึ่งที่เป็นความดับทุกข์คือรูปนามทั้งหมด (นิพฺพานาย สำวตฺตติ) เมื่อพระอรหันต์ดับขันธ์สิ้นชีวิตแล้วก็จะไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกจึงถือว่าเป็นการสิ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ: คุณค่า; ความสำคัญของมัชฌิมาปฏิปทา; ธัมมจักกัปวัตนสูตร

---

* วันที่รับบทความ: 13 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563
Received: September 13, 2020; Revised: October 26, 2020; Accepted: October 30, 2020

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the principle of Majjhimā Paṭipadā (the Middle Path) in Theravada Buddhist scriptures; 2) to study the methods of practices according to the Majjhimā Paṭipadā in Dhammacakkappavattana Sutta ; 3) to analyze the advantages and values of the practice of Majjhimā Paṭipadā in Dhammacakkappavattana Sutta. This study was conducted by means of the documentary research by studying books, texts and Buddhist academic works. Its finding was presented by the descriptive analysis.

The research result revealed that Majjhimā Paṭipadā is the middle path of the Eightfold Noble Paths (Ariyamagga) appeared in the Mahāgopāla Sutta. It is called as the way to eliminate all suffering. It is named as 'Ariyamagga' because it is the practice of the noble one. It consists of eight elements. Its dhamma body of the right view is wisdom categorized as Pa11ācetasikadhamma. Other seven elements are the support of the right view.

Majjhimā Paṭipadā is the Eightfold Noble Paths leading to the end of suffering, attainment of Nirvana. The practitioners see the Four Noble Truth by Magga1āṇa and realize Nirvana by Phala1āṇa. As Nirvana is the ultimate goal of Buddhism and practitioners to end suffering and eliminate the cycle of existence; therefore, the Buddha said 'one of achievement is the elimination of suffering, Rūpa-nāma (nibbānāya samvattati); when the Arahant passed away, they ended the cycle of birth; this is the end of suffering'.

Keywords: Values; Importance of Majjhimāpaṭipadā; Hammacakkappavattana Sutta

บทนำ

มนุษย์ทั้งหลายต่างแสวงหาความสุขทางรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ในความสุข 2 อย่างคือ กามสุขลิกานุโยค (การปฏิบัติที่หย่อนเกินไป) การหมกหมุ่นอยู่ในกามคุณ 5 และอีกกลุ่มหนึ่งปฏิเสธการปฏิบัติทางรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส แล้วไปแสวงหาการบำเพ็ญขั้นสุดโต่ง คืออัตตกิลมถานุโยค (การปฏิบัติที่ตึงเกินไป) การทรมานตนให้ลำบากมนุษย์ส่วนมาก เนื่องจากไม่ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถหาแนวทางพ้นจากทุกข์ได้หลังจากพระพุทธองค์ตรัสรู้อนุตตรสัมโพธิญาณ พระองค์ทรงปฏิเสธทางสุดโต่ง 2 สาย กามสุขลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 582) ทรงวางหลักธรรมปฏิบัติคือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นหนทางแห่งปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ในมัชฌิมาปฏิปทา คือหลักของ สัมมาทิฏฐิ ความคิดที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัมมาสติเป็นทางดำเนินชีวิตให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายคือความดับทุกข์ จึงเป็นทางสายกลางหรือ เป็นหนทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่น) เป็นหนทางดำเนินในการปฏิบัติการปฏิบัติธรรมทุกขั้นตอน รวมลงในมรรคอันประกอบด้วยองค์แปดนี้เมื่อย่อรวมกันแล้วเหลือเพียง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สรุปสั้นๆ ก็คือ การปฏิบัติธรรม (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ก็คือการเดินตามมรรคนั้นเอง

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, (2543: 61) พระองค์ทรงศึกษาทดลองด้วยพระองค์เองอยู่เป็นเวลา 6 ปี ทรงทราบชัดว่าวิธีปฏิบัติทั้งสองไม่ใช่หนทางดับทุกข์ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่ทางสูงสุด ไม่ใช่ทางของอริยชน

จนในที่สุดทรงหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิตและทรงค้นพบหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในการประพฤติปฏิบัติธรรม นั่นก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา อันประกอบด้วยองค์ 8 ประการ ถึงแม้ว่าจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไปก็ตาม แต่กล่าวได้ว่ามัชฌิมาปฏิปทาเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในการประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นหนทางเดียวที่จะนำสัตว์ทั้งหลายไปสู่ความบริสุทธิ์จนถึงความเป็นพระอริยบุคคล ไม่มีวิธีอื่นนอกจากนี้ ดังพระพุทธพจน์ว่า เป็นทางที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสะอาด สว่าง สงบ ตลอดจนเกิดปรีชาญาณ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539, ที.ม. ไทย 10/214/164) อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันจึงมีผู้นำเอาคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางนี้ไปใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามที่จะตีความในแง่ของการกระทำหรือความคิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการกระทำหรือความคิดสองแบบสองอย่างสองแนว หรือคนสองพวกสองฝ่าย คือใช้วิธี การวัดคาดคะเนเอาให้ได้ครึ่งทางระหว่างสองแบบหรือสองฝ่ายดังกล่าวนั้น ความเป็นกลางหรือทางสายกลางดังกล่าวนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เพราะว่าจะต้องรอให้เขามีสองพวกสองฝ่ายเสียก่อนจึงจะหาทางสายกลางได้

จากแง่มุมดังกล่าวเป็นเหตุให้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับ “ทางสายกลาง” ว่า ทางสายกลางแบบที่ว่ามาอาจมองดูคล้ายมัชฌิมาปฏิปทาแต่เป็นทางสายกลางเทียม ทางสายกลางที่แท้จริงมีหลักที่แน่นอน ความแน่นอนของทางสายกลางนั้นอยู่ที่ความมีจุดหมายหรือเป้าหมายที่แน่ชัด ทางที่จะนำไปสู่จุดหมายนั้นที่ตรงจุดหรือพอเหมาะพอดี ที่จะให้ผลตามเป้าหมาย นั่นแหละคือทางสายกลาง ทางที่ถูกต้องมีจุดหมายมีหลักที่แน่นอน ของมันเอง มิใช่คอยรอกำหนดวัดเอาจากทางที่ผิดพลาด ทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทานี้มีจุดหมายที่แน่นอนคือ ความดับทุกข์หรือภาวะหลุดพ้นเป็นอิสระ ไร้ปัญหา มรรคคือระบบความคิดหรือการกระทำหรือการดำเนินชีวิตที่ตรงจุดพอเหมาะพอดีให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายคือความดับทุกข์นี้จึงเป็นทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 582)

หลักทางสายกลาง ของพระพุทธเจ้าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเมื่อยุคสมัยที่สังคมมากล้นไปด้วยปัญหารุมเร้ารอบด้านอย่างปัจจุบันนี้ จึงมีผู้หันมามองหลักธรรมในพระพุทธศาสนามากขึ้น จุดมุ่งหมายของระบบวิธีการบางทีเป็นการมุ่งใช้ระบบวิธีการนั้น ๆ เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับแสวงหาสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตน หากจะมองโดยสรุปภาพรวมแล้วสามารถจัดกลุ่มที่มีการตีความทางสายกลางได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ

1. กลุ่มที่ตีความทางสายกลาง ในเชิงโลกิยะ กลุ่มนี้ตีความว่า ทางสายกลาง ก็คือ ความสมดุล ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษว่า Sustainability ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีความสมดุล หรือเรียกว่า Theory of Harmony ทั้งหลาย ประชาชนและเกษตรกรจะร่ำรวยอยู่บนทางสายกลาง มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยจะประกันราคาพืชผลเกษตร ขุดบ่อ มีที่ดินทำกินทางสายกลางในเรื่องการเมือง คือ ไม่สุดโต่งไปทางซ้ายหรือขวาจนเกินไป และจะต้องไม่เป็นอุดมการณ์ศักดินาและอำนาจนิยม และอุดมการณ์ที่ว่านี้จะต้องได้รับการยอมรับเป็นอุดมการณ์มวลชนด้วย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2515: 50) หรือมองว่าในทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะในด้านการเมืองในด้านการปกครองและในด้านการบริหารประเทศ ต้องยึดหลักการในด้านของการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล

และหาทางออกทั้งส่วนดีส่วนเสียแล้วเลือกทางที่มีส่วนดีมากที่สุดซึ่งให้ประโยชน์มากกว่าและมีส่วนเสียน้อยที่สุด หรือเห็นว่าพอมีพอกิน พอเพียง อาจจะมีมาก อาจจะดูฟุ่มเฟือย อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งทางกายภาพและทางจิตใจควบคู่กัน จนนำไปสู่การพึ่งพิงอิงอาศัยกัน (Inter-dependent) สงเคราะห์เกื้อกูล ร่วมมือกันและประสานกับโลกภายนอก เป็นต้น

2. กลุ่มที่ตีความทางสายกลางในเชิงโลกุตตระ กลุ่มนี้ตีความว่า คำว่า "ทางสายกลาง" ไม่ได้หมายถึงในด้านกายและวาจาของเราแต่หมายถึงในด้านจิตใจเมื่อถูกอารมณ์มากระทบ (พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภทฺโท), 2526: 33) การทำจิตให้ไปหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 นั่นแหละได้ชื่อว่า มัชฌิมา พอหยุดก็หมดดี หมดชั่วหรือเห็นว่า ทางสายกลาง ในอริยมรรคมีองค์ 8 คือ สภาพจิตที่ไปพ้นจิตสามัญสำนึก ที่มีตัวตนเป็นศูนย์กลางของการรับรู้ในชีวิตของปุถุชน (พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), 2551: 16)

3. กลุ่มที่ตีความทางสายกลางทั้งในเชิงโลกิยะและโลกุตตระ กลุ่มนี้ตีความว่า ทางสายกลางเป็นข้อปฏิบัติที่เพ่งถึงวิธีการแห่งความหลุดพ้น ทางแห่งความสุข หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ๆ ตามธรรมชาติพอเหมาะพอดีสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 570) ในการศึกษาเรื่องมัชฌิมาปฏิปทานั้น ควรจะศึกษามัชฌิมาปฏิปทาชั้นพื้นฐานทั่วไปคืออัฏฐังคิกมรรคเป็นลำดับแรก แล้วศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในความหมายชั้นกว้างคือโพธิปักขิยธรรมทั้งหมด เป็นลำดับที่สอง แล้วจึงศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในความหมายชั้นลึกคือ ปฏิจจสมุปบาท เป็นลำดับสุดท้าย (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 851.) ระบบพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปอย่างกลางมีความประสานกลมกลืนระหว่างชีวิตกับชีวิต และระหว่างชีวิตกับธรรมชาติแวดล้อม เป็นระบบที่ทำให้องค์ประกอบแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ 3 อย่างคือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคมมีความประสานกลมกลืนกัน (พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ, 2542: 42) ทางสายกลาง มีอยู่สองเรื่องด้วยกันคือ ธรรมะสายกลางกับทางสายกลางในการปฏิบัติหรือทางสายกลางในแง่ทฤษฎี กับทางสายกลางในแง่ปฏิบัติ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2547: 10.)

จากข้อความข้างต้นนี้ จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาของการวิจัยว่า “ในความเป็นจริงอะไรคือทางสายกลางแท้ หรือทางสายกลางประยุกต์” ในขณะเดียวกัน ในขณะที่สังคมพยายามตั้งคำถามกับ“ความเป็นกลาง” หรือ “คนกลาง” เราจะพัฒนา “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้กับสังคมในสมัยปัจจุบันได้อย่างไร จึงจะไม่สูญเสียสถานะของความเป็น “กลาง” ของพระพุทธศาสนาและสอดรับความต้องการของสังคมในสภาวการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยสนใจศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ในมัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง ล้วนทำให้สัตว์ทั้งหลายหลุดพ้นได้จากการปฏิบัติคือ หลักการวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏอยู่มากมายในพระสูตรหลายแห่งที่มีผู้สนใจศึกษา ได้ศึกษาพระสูตรที่ชื่อว่าธัมมจักกัปปวัตนสูตร เพราะเป็นพระสูตรที่กล่าวถึง พระโยคาวจร บุคคลผู้ต้องการหลุดพ้นจากวัฏฏะสงสาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษา “อริยมรรคมีองค์ 8” ในการเจริญสติปัฏฐาน อันทำให้เข้าถึงพระนิพพานอันเป็นธรรมสูงสุดของพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์พุทธศาสนานิกายเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์กัปปวัตนสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์กัปปวัตนสูตร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยด้านเอกสาร

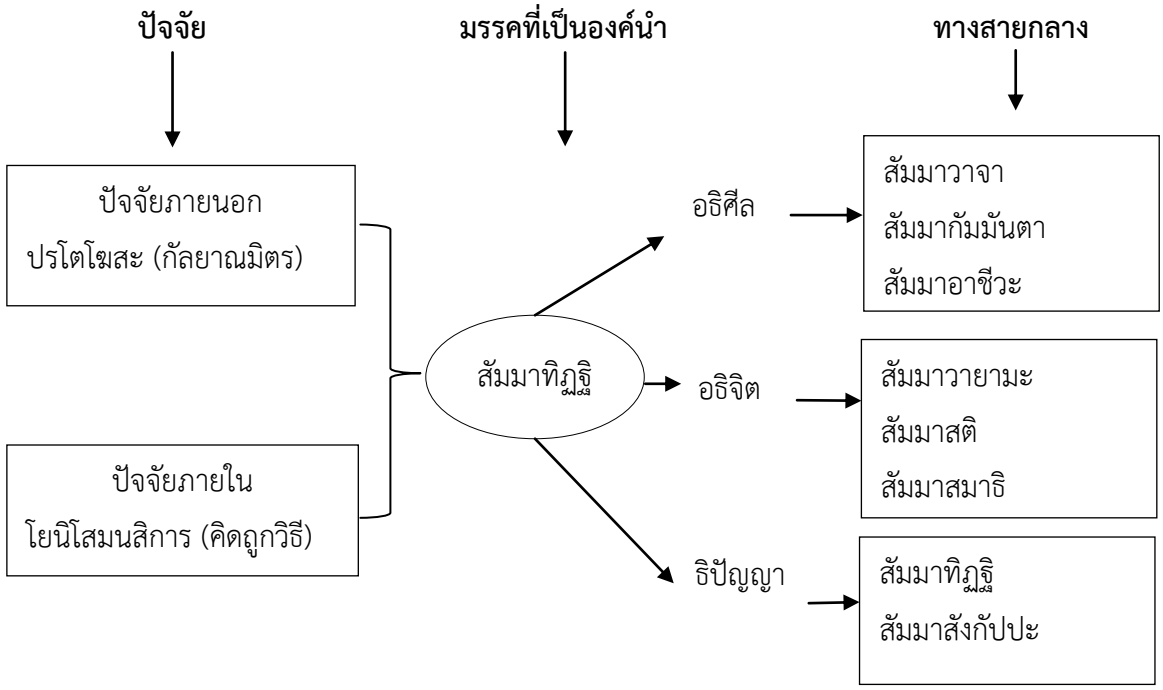
สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนวิธีการวิจัย โดยการใช้กระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร นั้น โดยเบื้องต้นทางผู้ศึกษาได้ดำเนินกระบวนการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนวิธีการวิจัย โดยการใช้กระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร

ประเภทของแหล่งข้อมูลเอกสาร

1. เอกสารชั้นต้นหรือเอกสารปฐมภูมิ เอกสารชั้นต้น หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่เรียกว่า ประจักษ์พยาน ที่อยู่ในเหตุการณ์ ณ ขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้นจริง ๆ ตัวอย่างเช่น บันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนยังมีชีวิตอยู่ร่วมในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นั้น หรือบันทึกส่วนตัว ที่ผู้เขียนแสดงความคิดและความรู้สึกของตนเองในบันทึกนั้น ซึ่งหากจะศึกษาบุคคล นักวิจัยก็ สามารถศึกษาได้จากบันทึกส่วนตัวของบุคคลที่ตนเองสนใจ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษามากที่สุด

2. เอกสารชั้นรองหรือเอกสารทุติยภูมิ เอกสาร ชั้นรอง หมายถึงเอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่มิได้เป็นประจักษ์พยานในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่รับทราบข้อมูลจากประจักษ์พยานด้วยการสนทนาหรือ การบอกเล่าสืบต่อกันมา หรือได้เคยอ่านผลงานการเขียนของประจักษ์พยานข้อมูลจากเอกสารชั้นรองนี้อาจจะมีข้อมูลที่คลาดเคลื่อนมากกว่าเอกสาร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

มัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ โดยไม่ปฏิบัติที่สุดโต่งทั้ง 2 ด้าน คือ กามสุขัลลิกานุโยค (การปฏิบัติตนพัวพันอยู่ในกามสุข) อัตตกิลมถานุโยค (การประกอบตนเองให้เกิดความเดือดร้อน) ข้อปฏิบัติที่สุดโต่งทั้ง 2 ด้านนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ไม่ทำให้เกิดปัญญา ส่วนข้อปฏิบัติที่เป็นทางดำเนินไปสู่ความบริสุทธิ์หมดจดได้นั้น คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ญาณทัสสนะ ทำให้เกิดปัญญาและพระนิพพาน ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ 8 ประการ เรียกอีกอย่างได้ว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ประการอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ถึงพร้อมต้องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อมทำให้เกิดจักษุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน เป็นอิสระปราศจากเครื่องร้อยรัดพันธนาการ ต่าง ๆ ซึ่งเครื่องร้อยรัดนี้ คือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ก็ด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 ประการนี้ หากปราศจากมรรคเสียแล้ว ความดับของทุกข์ทั้งปวงนั้นก็เกิดขึ้นไม่ได้

มัชฌิมาปฏิปทา เป็นอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ เป็นทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ คือการรู้แจ้งพระนิพพานโดยผู้ปฏิบัติจะหยั่งเห็นอริยสัจ 4 ด้วยมรรคญาณ และสามารถรู้แจ้งพระนิพพานด้วยผลญาณ เนื่องจากพระนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา และเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายเพื่อหวังความสิ้นทุกข์หลุดพ้นจากวัฏสงสาร ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า การบรรลุความสาเร็จอีกขั้นหนึ่งที่เป็นความดับทุก ข์ คือรูปนามทั้งหมด(นิพฺพานาย สวตฺตติ) เมื่อพระอรหันต์ดับขันธ์สิ้นชีวิตแล้วก็จะไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก จึงถือว่าเป็นการสิ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง

การบรรลุธรรม เรียกว่า เป็นการที่นำตนเอง โดยการปฏิบัติตามหลักของสติปัฏฐาน 4 คือ มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิ กาหนดรู้พิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม ที่ปรากฏขึ้นอยู่ในขณะนั้นตามความเป็นจริงอย่างจดจ่อต่อเนื่อง ในขณะที่สมาธิ มีสติในการกำหนดรู้ กาย เวทนา จิต ธรรมนั้น ย่อมทำให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง เรียกว่าปัญญาญาณ เห็นแจ้งในอริยสัจ 4 คือ ทุกข สมุทัย นิโรธมรรค ปัญญาที่หยั่งเห็นอริยสัจ 4 นั้น ย่อมกระทำ นิโรธ คือพระนิพพานให้ปรากฏขึ้น มรรคปัญญา “มรรคญาณ” ทำหน้าที่ละสังโยชน์ 10 ประการ ในขณะที่สังโยชน์ 10 นั้นถูกละออกไปด้วยมรรคญาณ สภาวที่ปราศจากกิเลส สังโยชน์ เครื่องเศร้าหมองต่าง ๆ ย่อมดับสิ้นลงไปด้วยปัญญาในมรรคญาณทำหน้าที่ละ การบรรลุธรรม คือ การบรรลุโลกุตตรธรรม 9 ประการ คือ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อานาคามิมรรค อนาคามิผลอรหัตตมรรค อรหัตตผล ย่อมปรากฏขึ้นตามลำดับแห่งปัญญา จนกระทั้งความสิ้นทุกข์ คือพระนิพพาน ที่เป็นสภาวแห่งความดับสิ้นของสังขาร ความสิ้นไปแห่งความทุกข์ สภาวที่เป็นความสุข สันติ สงบ ร่มเย็น ปรากฏขึ้นเรียกว่าเป็นการบรรลุพระนิพพาน ดังนั้นแล้วการบรรลุธรรมคือ การบรรลุโลกุตตรธรรม 9 คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 เรียกได้ว่าเป็นการบรรลุธรรม วิมุตติเป็นความหลุดพ้น เรียกว่าเป็นการพ้นจากความทุกข์ ปราศจากกิเลสที่เป็นเครื่องผูกรัดสัตว์ไว้กับภพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. เจโตวิมุตติ เป็นความหลุดพ้นจากความทุกข์ ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งจิตผู้ที่เจริญสมถณานคือ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 และ รูปฌาน 5 อรูปฌาน 4 ความหลุดพ้นใน ระดับเจโตวิมุตตินั้น เป็นความหลุดพ้นของจิต ด้วยอานาจของฌานสมาบัติ พร้อมทั้ง สัมผัสวิโมกข์ 8 ประการ

2. ปัญญาวิมุตติ เป็นความหลุดพ้นด้วยอำนาจแห่งปัญญา ความหลุดพ้นที่เรียกว่าปัญญาวิมุตตินั้น เกิดขึ้นจากผู้ที่เจริญวิปัสสนาจนกระทั้งปัญญาเห็นแจ้งพร้อมทั้งกระทำความทุกข์ให้แจ้ง ทำพระนิพพานให้ปรากฏ เป็นความหลุดพ้น โดยที่มิได้สัมผัสวิโมกข์ 8 เป็นผู้สิ้นอาสวะด้วยปัญญา (สุกขวิปัสสก)

3. อุภโตภาควิมุตติ เป็นหลุดพ้นจากรูปกายด้วยอรูปสมาบัติ หลุดพ้นจากนามกายด้วยอริยมรรค ได้แก่พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญสมถกัมมัฏฐาน จนได้ฌานสมาบัติ พร้อมทั้งได้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยนามกาย ได้เจโตวิมุตติขั้นอรูปสมาบัติ และสิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญาเป็นพระอรหันต์ผู้ได้ปัญญาวิมุตติ ความหลุดพ้นเช่นนี้เรียกว่า เป็น ความหลุดพ้นทั้ง 2 ส่วน เรียกว่าเป็น อุภโตภาควิมุตติ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ การพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม ปัญญาญาณ คือ มรรคญาณ ปรากฏขึ้นนั้นทาหน้าที่ประหานกิเลส ละสังโยชน์ 10 ประการ โดยที่มรรคญาณนั้น สามารถละสังโยชน์ได้ตามอำนาจแห่งมรรคนั้น ๆ

อรหัตตผลสามารถละสังโยชน์ทั้ง 10 ประการ ดังนั้นแล้วพระอรหันต์เป็นผู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เป็นผู้มีขันธ์สันดานบริสุทธิ์หมดจดอย่างสมบูรณ์ ท่านผู้เป็นอรหัตตผลจึงเป็นผู้ที่มีกิเลสอันเป็นเชื้อให้ต้องเกิดแก่ เจ็บ ตายในภพทั้งหลายอีก เมื่อดับขันธ์ทั้ง 5 อันเป็นวิบากขันธ์ครั้งสุดท้ายแล้วก็ปรินิพพาน สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ เมื่อปรินิพพานไปแล้วนั้นจะไม่ต้องวนกลับมาเกิดอีกไม่ต้องเวียนตาย

เวียนเกิดในภพหน้า ปราศจากกิเลส ตัณหา อวิชชา ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไว้กับภพแล้ว เป็นสถานที่ที่ไม่มีความจุติ และเป็นสถานที่ที่ไม่มีความตาย อีกต่อไป

มัชฌิมาปฏิปทานั้นถูกย่อรวมลงในไตรสิกขาแล้ว คือ สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) จัดว่าเป็นศีลขันธ์ สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งมั่นชอบ) จัดว่าเป็นสมาธิขันธ์ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดาริชอบ) จัดว่าเป็นปัญญาขันธ์ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความสิ้นทุกข์ได้ด้วยการเจริญตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ภายใน การเจริญมัชฌิมาปฏิปทา เป็นการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งในขณะที่เจริญวิปัสสนาอยู่นั้นขณะที่นามรูปปริเฉทญาณเป็นต้นมานั้นเป็นปัญญาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยลำดับการรู้เห็นสภาวธรรมที่เป็นจริงนี้เรียกว่า เป็นสัมมาทิฏฐิ การน้อมใจไปในการรับรู้สภาวธรรมที่เป็นปัจจุบัน เป็นสัมมาสังกัปปะ ความพยายามตั้งจิตให้รู้เท่าทันสภาวธรรมตลอดเวลาที่กำลังปฏิบัติอยู่ เป็นสัมมาวายามะ การตามระลึก รูปเวทนา จิต หรือสภาวธรรม เป็นสัมมาสติและความตั้งมั่นของจิตในอารมณ์ที่กำหนดรู้ เป็นสัมมาสมาธิ ในขณะที่ผู้ปฏิบัติมีความเพียรในการปฏิบัติอยู่นั้น องค์มรรค 5 ประการ คือ การศึกษาเรื่อง “หลักการปฏิบัติมัชฌิมาปฏิปทาเพื่อการบรรลุธรรม” พบว่าหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทาซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ โดยไม่หนักไปทางด้านใดหน้าหนึ่งนั้นเป็นปฏิปทาทางดำเนินไปสู่การบรรลุธรรมได้จนถึงความสิ้นทุกข์ได้

1. การวิเคราะห์มัชฌิมาปฏิปทาในไตรสิกขา

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะนั้นเป็นศีล เหมือนการจัดกองดินที่ก่อแน่นขึ้นพร้อมทั้งหินกรวดทรายวัสดุผิวจราจรที่เป็นตัวถนนเข้าเป็นพวกหนึ่ง จัดสัมมาวายามะสัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้าเป็นหมวดสมาธิ เหมือนดังจัดขอบกั้น คันถนน เส้นแนวโค้งเลี้ยวเป็นต้น ที่เป็นเครื่องกำกับแนวถนน เป็นพวกหนึ่ง จัดสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ เข้าเป็นหมวดปัญญา เหมือนดังจัดสัญญาณ เครื่องหมาย ป้าย โคมไฟ เป็นต้น เป็นอีกพวกหนึ่ง

ฉะนั้นมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ซึ่งเป็นหนทางที่ดำเนินไปเพื่อให้เกิดญาณทัสสนะ เพื่อให้เกิดปัญญา เป็นหนทางที่พระอริยเจ้าทั้งหลายดำเนินไปนั้นเมื่อย่อลงรวมแล้ว คือ ไตรสิกขา ที่เป็นศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นข้อที่ศึกษาเพื่อให้เกิดความ บริสุทธิ์บริบูรณ์ภายในเพื่อให้เกิดพระนิพพานต่อไป

2. การเจริญมัชฌิมาปฏิปทา

การเจริญสติระลึกในกาย เวทนา จิต ธรรม เป็นเหตุให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิตที่เรียกว่าสมาธิ พร้อมทั้งพัฒนาให้เกิดปัญญาต่อไป อุปมาเหมือนน้ำใสที่ตะกอนนอนก้นย่อมแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในน้ำได้ ปัญญาที่เกิดขึ้นในระหว่างนั้น เป็นปัญญาที่ปรากฏขึ้นจากการพิจารณากาย เวทนาจิต ธรรม นั้นมีหลายระดับ โดยเริ่มต้นที่การรับรู้ถึงสภาวที่เป็นความหนักเบา ปัญญานี้เป็นปัญญาขั้นแรก ในขณะที่ผู้ปฏิบัติเพียรในการระลึกรู้สภาวธรรมตามความเป็นจริงนั้นปัญญาจะถูกพัฒนาขึ้นไปตามลำดับมากขึ้น จนกระทั่งหยั่งเห็นความเกิดดับ

ของสภาวธรรมทั้งหลายได้ เมื่อปัญญานั้นถูกพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง อินทรีย์มีความสม่ำเสมอกันไม่มากไม่น้อยไปกว่ากันจนในที่สุดผู้นั้นย่อมเข้าถึงพระนิพพานได้

การปฏิบัติตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทา คือการปฏิบัติตามองค์แห่งมรรคเพื่อให้เกิดการพัฒนาจนกระทั้งเข้าถึงความบริสุทธิ์หมดจดความระงับพ้นจากความทุกข์ไปได้ซึ่งจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ซึ่งอริยมรรคมีองค์ 8 ประการนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เรียกว่าไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการเจริญตามหลักของไตรสิกขานั้นย่อมทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสูงสุดจนเข้าสู่ความเป็นมรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1

3. เจริญสมถยานิก – วิปัสสนายานิก ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา

การเจริญวิปัสสนาตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทาหรือเป็นการเจริญตามหลักของไตรสิกขาและมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเป็นปรมัตถ์ คือ มีรูปกับนามเป็นอารมณ์ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็คือผู้ที่เจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ผู้ที่เจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือผู้เจริญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งในขณะที่พิจารณาเห็นรูปนามตามความเป็นจริงนั้นอริยมรรคมีองค์ 8 ปรากฏขึ้นแก่ผู้ปฏิบัตินั้นแล้วเพียงแต่องค์มรรค 8 นั้นยังไม่ปรากฏขึ้นทั้งหมดจดครบ 8 ซึ่งมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรค มีองค์ 8 นั้นจะปรากฏขึ้นอย่างพร้อมเพียงกัน เรียกว่า “มัคคสมังคี” ตั้งแต่สัจจานุโลมิกญาณเป็นต้นไป “สัจจานุโลมมิกญาณ คือ วิปัสสนาญาณ ท่านเรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ เพราะอนุโลมสัจจะ 4 ประการ มีรูปไม่เที่ยง” ซึ่งสัจจานุโลมิกญาณนั้นจะเกิดขึ้นได้แก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น การเจริญมัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน คือ กายพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม เรียกว่าเป็นการพิจารณาเห็นรูปนามตามความเป็นจริงอย่างจดจ่อต่อเนื่องอยู่นั้นย่อมทำให้เกิดปัญญาเห็นไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ปรากฏขึ้นตามความเป็นจริง การรู้เห็นนั้นเป็นการรู้เห็นอย่างถูกต้องที่เรียกสัมมาทิฏฐิ ซึ่งการเจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานนั้นเรียกได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามหลักของ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ โดยจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาจนมุ่งหน้าสู่พระนิพพานได้ด้วยการเจริญวิปัสสนาตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทา

4. การบรรลุมรรคญาณ ผลญาณ

บุคคลผู้ที่บรรลุนิพพาน เป็นผู้ที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็น เรียกได้ว่าเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง การรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบโดยความที่เป็นกลาง พร้อมทั้งมีสติไม่หวั่นไหว และไม่ถูกชักจูงไปตามอำนาจของอวิชชา ตัณหา อุปาทาน สามารถเห็นสภาวต่าง ๆ ของมันตั้งแต่ต้นจนกระทั้งสุดท้าย ไม่ถูกติดพันไม่มีความขัดข้องขุ่นมัว มีปัญญาในการรู้เท่าทันสังขาร รู้สามัญลักษณะ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พร้อมทั้งรู้เท่าทันสนมมุติบัญญัติ ไม่ถูกหลอกลวงให้หลงไปตามรูปลักษณะภายนอก ผู้บรรลุนิพพาน มีความเป็นอิสระจากกิเลส ตัณหา อุปาทาน เรียกว่าเป็นความหลุดพ้นไม่ถูกครอบงำ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ต่าง ๆ ที่มายั่วยุอารมณ์ต่าง ๆ ไม่เป็นที่ตั้งของราคะ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นผู้ที่มีสติสมบูรณ์ และสามารถชนะตนเองได้ บุคคลผู้ที่กระทำมรรค 4 ผล 4 ให้ปรากฏขึ้น โดยมีสภาวแห่งความสิ้นไปแห่งทุกข์ ความสิ้นไปแห่งสังโยชน์เบื้องต่ำ 5

ประการ และ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ประการ ให้หมดสิ้นด้วย ด้วยอำนาจแห่งอรหัตตมรรค ย่อมที่จะบรรลุถึงสภาวแห่งความสิ้นไปแห่งทุกข์ ความสุขที่เป็นความสงบร่มเย็น หมดสิ้น ราคะ โทสะ โมหะ จิตที่เป็นความพ้นไปจากความทุกข์ เรียกได้ว่าเป็นสภาวะแห่งนิพพาน เป็นบุคคลที่ไม่มีความเกิด ความแก่ ความตาย อีกต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

หลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

องค์มรรคทั้ง 8 ประการทำงานประสานสอดคล้องส่งเสริมกัน โดยมีสัมมาทิฏฐิเป็นหัวหน้านำทางไปองค์มรรคอื่นทั้ง 7 ประการ เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้กำลังแก่สมาธิ ช่วยให้สมาธิเกิดขึ้นได้ ดำรงอยู่ได้ดี เป็นสัมมาสมาธิ คือสมาธิที่ถูกต้องซึ่งจะใช้งานได้ผลตามต้องการส่งผลคืบหน้าต่อไปอีกจนถึงจุดหมาย เมื่อมองในแง่นี้ ท่านเรียกองค์มรรคอื่นทั้ง 7 ประการว่าเป็นสมาธิบริขาร หรือเครื่องปรุงสมาธิ การที่องค์มรรคทำหน้าที่พร้อมกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546:737) สภาวะที่เป็นผลตามมาคือความรู้ความเข้าใจในสัจธรรมและความหลุดพ้นจากกิเลส เรียกสั้น ๆ ว่าผล ถ้าทุกอย่างค่อยดำเนินไปตามลำดับ จะมีการทำหน้าที่ของมรรคเช่นนี้ที่แรงหรือเบ็ดเสร็จยิ่งขึ้นจนเสร็จสิ้นรวมทั้งหมด 4 คราว 4 ขั้น จึงเรียกว่ามรรค 4 และภาวะที่เป็นผลจึงมี 4 เช่นเดียวกัน รวมเรียกว่ามรรค 4 ผล 4 หรืออริมรรค 4 อริยผล 4 คือ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามิมรรคสกทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สุดใจ สุวรรณชีวะศิริ (2554: ก) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในมหาโคปาลสูตร” ผลการศึกษาพบว่า มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลางในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ปรากฏในมหาโคปาลสูตร เรียกว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อทำความสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งปวงมัชฌิมาปฏิปทาได้ชื่อว่า อริยมรรคคือหนทางปฏิบัติของพระอริยบุคคลประกอบไปด้วยองค์ 8 คือ สัมมาทิฏฐิ โดยองค์ธรรมคือตัวปัญญา จัดเป็นปัญญาเจตสิกธรรม ส่วนมรรค 7 ประการที่เหลือเป็นมรรคที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาทิฏฐิ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงการปฏิบัติในหลักสัมมาสติคือการเจริญสติโดยชอบในฐาน 4 คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือสติเข้าไปตั้งมั่นในกาย เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานคือสติเข้าไปตั้งมั่นในเวทนา จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือสติเข้าไปตั่งมั่นในจิต และธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติเข้าไปตั้งมั่นในธรรมทั้งหลาย การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 นี้เป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่ทำให้ภพชาติ และสังสารวัฏสิ้นไป

วิธีการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในคัมภีร์กัปปวัตนสูตร

พุทธธรรม (พระราชาวรมุนี, ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวถึงทางสายกลางว่าเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลางตามกฎธรรมชาติ คือตามสภาวะที่สิ่งทั้งหลายมันเป็นของมันเองตามเกตุปัจจัย ไม่ติดข้องในทฤษฎีหรือความคิดเอียงสุดทั้งหลาย ซึ่งเรื่องนี้ผู้เขียนได้จำแนกทางสายกลางออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเพิ่งไปที่กระบวนธรรมชาติที่อิงอาศัยและกันเกิดขึ้น เรียกว่า มัชเฌนธรรม ส่วนที่สองเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงทางสายกลาง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา มัชเฌนธรรมนั้นเพ่งไปที่หลักปฏิจจสมุปบาท 12 ส่วนมัชฌิมาปทานั้น เพิ่งไปที่อริยมรรคมีองค์ 821

คุณค่าของการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในกัปปวัตนสูตร

คุณค่าของการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาเพื่อความมั่นใจที่จะให้ศรัทธาเกื้อหนุนแก่ปัญญาโดยทางโยนิโสมนสิการ เห็นควรสรุปวิธีปฏิบัติต่อศรัทธาไว้ ดังนี้

1) มีศรัทธาที่มีเหตุผล หรือมีความเชื่อที่ประกอบด้วยการคิดเหตุผล คือไม่ใช่ศรัทธาประเภทบังคับให้เชื่อ หรือเป็นข้อที่ต้องยอมรับโดยกำหนดไว้ตายตัว หรือต้องถือตามโดยไม่เปิดโอกาสให้คิดหาเหตุผล ไม่ใช่ความเชื่อชนิดที่กีดกันห้ามความคิด แต่เป็นความเชื่อที่สนับสนุนการคิดเหตุผล เกื้อหนุนแก่การเจริญปัญญาต่อ ๆ ไป

2) มีท่าทีแบบสัจจานุรักษ์ หรือรักสัจจะ คือซื่อตรงต่อสัจจะ และแสดงศรัทธาตรงตามสภาพที่เป็นจริง กล่าวคือ เมื่อตนเชื่ออย่างไร ก็มีสิทธิกล่าวว่าข้าพเจ้ามีความเชื่ออย่างนั้น ๆ แต่ไม่เอาศรัทธาของตนเป็นเครื่องตัดสินสัจจะ ไม่ข้ามเขตไปว่า ความจริงต้องเป็นอย่างที่ข้าพเจ้าเชื่อ

3) ใช้ศรัทธาหรือสิ่งที่เชื่อนั้นเป็นพื้นสำหรับโยนิโสมนสิการ คิดพิจารณาให้เกิดปัญญาต่อไป พูดอีกนัยหนึ่งว่า ศรัทธาไม่ใช่สิ่งจบสิ้นในตัว มิใช่ศรัทธาเพื่อศรัทธา แต่ศรัทธาเป็นเครื่องมือหรือบันไดก้าวสู่จุดหมายที่สูงขึ้นไปกว่า กล่าวคือ ศรัทธาเพื่อปัญญาต่อจากโยนิโสมนสิการ ก็คือการเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฏฐิ เมื่อถึงขั้นสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นแล้วก็เป็นอันก้าวสู่องค์ของมัชฌิมาปฏิปทาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษา “การศึกษาศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของธัมมจักกัปวัตนสูตร” ได้พบว่า การปฏิบัติมัชฌิมาปฏิปทาเพื่อการบรรลุธรรมนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการเจริญมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักของวิปัสสนาภาวนา (วิปัสสนายานิก) พร้อมทั้งการศึกษาในเรื่องของการปฏิบัติการเจริญมัชฌิมาปฏิปทาโดยมีสมถกัมมัฏฐานนาหน้าวิปัสสนา (สมถยานิก) ซึ่งหลักการเจริญมัชฌิมาปฏิปทาโดยมีสมถนาหน้าวิปัสสนานั้น เนื้อหายังไม่ครอบคลุมและยังไม่มีความชัดเจนมากนัก ซึ่งในที่นี้สามารถนำไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้มีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วนทุกประเด็นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในการเจริญวิปัสสนาภาวนา
2. ศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในการเจริญสมถยานิก
3. ศึกษาความสอดคล้องมัชฌิมาปฏิปทากับไตรสิกขา
4. ศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในธรรมจักกัปปวัตนสูตรงและบรรยายเชิงพรรณนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2515). *เศรษฐกิจไทย : โครงสร้าง ปัญหา และนโยบาย บรรณาธิการหนังสือว่าด้วยสมาคมเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. (2543). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์แอนเจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภทฺโท). (2526). *นอกเหตุเหนือผล.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทราย.

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร). (2551) *คำสอนหลวงปู่สู่โลกปัจจุบัน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอส.เอ็ม.เค พริ้นติ้ง จำกัด.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. (2542). *วิพากษ์ทางสายกลางของอริสโตเติลกับมัชฌิมาในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 43. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2546). *อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 12) . สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิธรรมทานไชยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต. (2547). *มัชฌิมาปฏิปทา : ทางสายกลางสองมิติ สัปปุริสธรรม 7 นัยที่สอง.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีอาร์ คัลเลอร์พริ้นท์.

สุดใจ สุวรรณชีวะศิริ. (2554). *ศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในมหาโคปาลสูตร.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อและคุณค่าของการบูชารอยพระพุทธบาท ของชาวพุทธ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Analytical Study of the Beliefs and Values of Worshipping Buddha's Footprints of People in Sahatsakhan District Kalasin Province

พระชาญชัย จนฺทสโร (บุญหล้า), พระครูสุธีคัมภีรญาณ
โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาสำรอง สุญฺญโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phra Chaychai Janthasaro (Boonlar), Phrakhru Sudhikhambhirayana, Sowit Bamrungphak and Phramaha Samrong Sayyato
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : sanchi0855@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของรอยพระพุทธบาทในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาประเพณีที่เกี่ยวกับการบูชารอยพระพุทธบาทของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการบูชารอยพระพุทธบาทสหัสขันธ์ชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม กลุ่มผู้บริหารในเขตอำเภอและกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลทั่วไป การวิจัยนี้เป็นวิจัยคุณภาพ โดยศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธเจ้าประทับรอยพระพุทธบาทไว้ 5 แห่ง ได้แก่ เขาสุวรรณมาลิก เขาบรรณพต เข้าสุมนกูฏ เมืองโยนกบุรี และที่หาดในลำน้ำมันทานที รอยพระพุทธบาทเชื่อว่าเป็น อุเทสิกเจดีย์ โดยชาวพุทธกราบไหว้บูชาและถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งระลึก ซึ่งชาวพุทธอำเภอ สหัสขันธ์ได้ทำการบูชาด้วยธูป 3 ดอก คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เทียน 2 เล่ม คือการบูชาพระธรรมวินัยอันหมายถึงแสงสว่างแห่งชีวิต และดอกไม้หมายถึงพระสงฆ์ผู้มาจากตระกูลต่าง ๆ รวมกันเป็นกลุ่มชนที่งดงามที่ควรแก่การบูชา ส่วนคุณค่าของชาวพุทธอำเภอสหัสขันธ์มี 5 ประการได้แก่ 1) คุณค่าต่อตนเอง 2) คุณค่าต่อสังคม 3) คุณค่าต่อสังคม 4) คุณค่าต่อเศรษฐกิจ 5) คุณค่าต่อพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: คติความเชื่อ; การบูชา; รอยพระพุทธบาท

---

* วันที่รับบทความ: 13 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563
Received: September 13, 2020; Revised: October 26, 2020; Accepted: October 30, 2020

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the history and development of Buddha's footprints in Theravada Buddhism; 2) to study the culture related to Buddha's footprint worship of Buddhists in Na Makhuea sub-district, Sahatsakhan district, Kalasin province; 3) to analyze the values of Buddha's footprint worship of the Buddhists in Na Makhuea sub-district and its relation to Buddhist principles. This study was conducted by means of the qualitative research methodology through investigating Buddhist books, texts, academic works and in-depth interviews. The obtained data were presented by using the descriptive analysis.

The study found that Buddha created his footprint at five places, namelySuwan Malika Mountain, Bannaphot Mountain, Sumanakut Mountain, Yonok Buri City and the beach in the stream Mondanadī. The footprint is believed to be Udesika pagoda in which Buddhists pay their respects and take the Triple Gem as a relic. The Buddhists in Sahatsakhan district worshiped the footprints with three incense sticks representing Buddha, Dharma and Sangha, two candles representing Dhamma and Vinaya meaning the light of life. Also, flowers refer to the monks who come from different families to be united as a beautiful group of people worthy of worship. There are five values of Buddha's footprint worship of the Buddhists in Sahatsakhan district: 1) value for oneself, 2) value for society, 3) value for community, 4) value for economy and 5) value for Buddhism.

Keywords : Beliefs; Values; Worshipping Buddha's Footprints

บทนำ

พระพุทธศาสนากับคนไทย มีความสัมพันธ์กันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเวลามากกว่า 2.000 ปี กล่าวคือ คนไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 5 สมัยที่คนไทยยังอยู่ในประเทศจีน แต่ที่ปรากฏเป็นหลักฐานก็คือในสมัยอาณาจักรอ้ายลาว เมื่อ พ.ศ. 612 พ่อขุนหลวงเมาหรือเม้า กษัตริย์แห่งอาณาจักรอ้ายลาวได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ พร้อมด้วยพลเมืองอีก 77 หัวเมือง มี 51.890 ครอบครัว เป็นจำนวนคน 553.761 คน หรือในพงศาวดารของจีนสมัยราชวงศ์ฮั่นก็มีข้อความว่า “ ขุนหลวงเม้า กษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ” (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: 3) พระพุทธบาทลักษณะคือลายลักษณะมงคล 108 ในรอยพระพุทธบาทและรอยพระพุทธบาทที่ชาวพุทธและบุคคลทั่วไปเชื่อกันว่าเป็นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นปูชนียวัตถุสำคัญยิ่ง ได้สักการบูชากราบไหว้กันมาตั้งแต่พระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่คือตั้งแต่สมัยพุทธกาล ได้แก่รอยพระพุทธบาทที่พระองค์ได้ทรงประทับและประทานไว้ ครั้นต่อมาเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ปรินิพพานไปแล้วได้ประมาณ 300 – 400 ปี พุทธศาสนิกชนเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีสัญลักษณ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ ในตำนานพระพุทธเจดีย์ ว่า ได้มีการ ใช้สัญลักษณ์รูปต่าง ๆ แทนเช่น ตรงที่พระพุทธองค์เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ก็ทำเป็นรอยพระบาท หรือม้าผูกเครื่องไม่มีคนขี่ ตรงที่ตรัสรู้ทำแต่รูปบัลลังก์ตั้งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ ตรงที่ประทานปฐมเทศนาทำเป็นรูปกงจักรมีรูปกวางประกอบ หรือในตอนอื่น ๆ ก็มักทำเป็นรูปพุทธอาสน์หรือกงจักรเป็นสัญลักษณ์แทนเป็นต้น ประเพณีนี้ได้เริ่มต้นในประเทศศรีลังกาแล้วแพร่กระจายออกไปสู่ประเทศ

ต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา (กรมศิลปากร, 2536: 36.) คตินิยมในการสร้างรอยพระพุทธบาทจำลองจึงเริ่มมีมาแต่ พุทธศตวรรษที่ 5-6 ถึง พุทธศตวรรษที่ 6-10 โดยเฉพาะในประเทศศรีลังกาแม้ไม่มีอายุบอกไว้ แต่อย่างน้อยเท่าที่ทราบจนถึงขณะนี้ ได้มีรอยพระพุทธบาทสมัยโบราณเพียง 2 องค์เท่านั้น ที่มีคำจารึกกำกับอยู่ จารึกเหล่านี้ใช้อักษรพราหมีในประเทศศรีลังกา แต่ในประเทศปากีสถาน ใช้อักษรขโรษฐี (กำธรเทพ กระต่ายทอง และคณะ, 2542: 42.) นักอ่านจารึกได้พยายามที่จะกำหนดอายุของจารึกเหล่านั้น รอยพระพุทธบาทดังกล่าวอยู่ในศรีลังกา ส่วนอีกองค์หนึ่งอยู่ในปากีสถาน ทั้งสององค์อาจจะมีอายุอยู่ในสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 300 –400 ปี หรือไม่ก็อาจช้ากว่านั้นเล็กน้อย และในประเทศอินเดียก็ได้พบรอยพระพุทธบาทสมัยโบราณจำนวน 2 องค์ ดูตามหลักฐานแล้วน่าจะเกิดขึ้นช้ากว่า (ภายหลัง) ทั้ง 2 องค์ ดังกล่าวมาแล้ว และผู้เชี่ยวชาญได้ชี้ว่ามีอายุอยู่ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 ส่วนรอยพระพุทธบาทในประเทศไทย ในสมัยสุโขทัยได้มีจารึกของพระมหาธรรมราชาลิไท กล่าวถึงการจำลองรอยพระพุทธบาทอันศักดิ์สิทธิ์บนภูเขาสุมนกูฏในเกาะลังกามาประดิษฐานไว้บนภูเขาทั้ง 4 แห่ง ในราชอาณาจักรของพระองค์10 (กรมศิลปากร, 2536: 59-73.) ทำให้ดินแดนสุโขทัยกลายเป็นดินแดนที่พระพุทธองค์ได้เคยเสด็จมาโปรดและจะให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษตลอดไป และทรงประทานนามภูเขา 2 แห่งใน 4 แห่งนั้นว่า “สุมนกูฏ” (กรมศิลปากร, 2526: 80-91.)

ในความเชื่อของผู้สร้างและผู้กราบไหว้บูชาถือว่ารูปรอยมงคล 108 ประการ อันเป็นลักษณะเฉพาะแห่งรอยพระพุทธบาทนั้น มีทั้งรูปรอยที่เป็นสัญลักษณ์แห่งโชคลาภ ความเจริญความอุดมสมบูรณ์ และบางประเภทก็เกี่ยวข้องกับคติเรื่องจักรวาล ส่วนกระบวนการปรับและรับวัฒนธรรมจากประเทศอื่นมาใช้ผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นได้อย่างกลมกลืน ก็เป็นสื่อ ในการสร้างสัมพันธไมตรีและเสริมสร้างพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองประเทศ พุทธศตวรรษที่ 22 ตั้งแต่ได้มีการค้นพบรอยพระพุทธบาทที่จังหวัดสระบุรี ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ก็ได้มีความสัมพันธ์กับการแพร่ของคติจักรวาลและไตรภูมิ อันมีปรากฏอยู่ในไตรภูมิฉบับโบราณ จิตรกรรมฝาผนังตามที่ต่าง ๆ และวรรณกรรมเป็นต้น คติการสร้างและบูชา รอยพระพุทธบาทและมงคล 108 ประการในรอยพระพุทธบาท คติเกี่ยวกับจักรวาลและไตรภูมิ ได้แพร่อยู่ในประเทศพม่า ไทย ศรีลังกา และกัมพูชา (นันทนา ชุติวงศ์. 2533: 7-8.)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมา จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธบาทสหัสขันธ์ ลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม โดยศึกษาถึง ประวัติความเป็นมา พัฒนาการของรอยพระพุทธบาทและพุทธบาทลักษณะ และ คุณค่าประเพณีที่เกี่ยวข้องกับรอยพระพุทธบาทและพุทธบาทลักษณะในสังคมไทย รู้เรื่องหลักพุทธธรรมที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ซ่อนเร้นอยู่ในรูปมงคล 108 ประการในรอยพระพุทธบาท อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการเรียนรู้พุทธธรรมจากสื่อสัญลักษณ์ในรอยพระพุทธบาทให้เข้าถึงเจตนาและภูมิปัญญา เพื่อจะได้ช่วยกันเผยแผ่สืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนผู้มีศรัทธาได้สรรค์สร้างรอยพระพุทธบาทที่มีพุทธบาทลักษณะเป็นรูปมงคลประการต่างๆ ไว้อย่างประณีตสวยงามและเป็นอุดมมงคลยิ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน อีกทั้งเป็นการสืบสานดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีการสร้างและการกราบไหว้บูชารอยพระพุทธบาท ให้ยั่งยืนควบคู่กับการประพฤติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของรอยพระพุทธบาทใน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. เพื่อศึกษาประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชารอยพระพุทธบาทของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการบูชารอยพระพุทธบาทสหัสขันธ์ชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการดำเนินศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อและคุณค่าของการบูชารอยพระพุทธบาทของชาวพุทธ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์โดยการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้ 1. รูปแบบการวิจัย 2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล 6. การวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบการวิจัยการวิจัย การวิจัยเชิงเอกสาร

โดยเริ่มต้นจากการศึกษาข้อความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับของแนวความคิดในทางความหมาย และกระบวนการเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม 2. ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับแนวความคิด รูปเคารพ 3. ศึกษาความหมายของพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 4. กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร และแนวงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง: การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้บริหารในเขตอำเภอประกอบด้วย 1) นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ 1 คน 2) กำนัน/ผู้ช่วยกำนัน 1 คน 3) ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน 4) เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป 5) องค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และ 6) เจ้าอาวาส 1 รูป

2. กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย 1) ไวยาวัจกร/มัคนายกวัด 1 คน 2) ชาวบ้านทั่วไปที่มาเข้าร่วมในงานพิธีกรรมการบูชา 2 คน 3) พระสงฆ์ที่มาสักการะบูชารอยพระพุทธบาทคู่สหัสขันธ์ 2 รูป 4) นักท่องเที่ยวที่มาสักการะบูชารอยพระพุทธบาทคู่สหัสขันธ์ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการนำมาใช้สำหรับกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนวิธีการวิจัย ครั้งนี้เนื่องจากการวิจัยได้กำหนดกระบวนวิธีการวิจัยโดยการใช้กระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นั้นประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางหนึ่ง โดยการศึกษา

และค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น เป็นเทคนิคและกระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ใน การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่กำลังดำเนินกระบวนวิธีการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับกระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนวิธีการวิจัยนั้น เนื่องจากระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนวิธีการวิจัย ครั้งนี้ ได้กำหนดให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกระบวนวิธีการสัมภาษณ์แบบชี้นำ เป็นการกระบวนวิธีสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยข้อคำถามสำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก นั้นได้ดำเนินการออกแบบการวิจัย หรือ การสร้างแบบสัมภาษณ์ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างหรือเป็นกระบวนวิธีการสัมภาษณ์ที่มีรูปแบบหรือมีลักษณะที่ไม่เป็นมาตรฐาน หรือการสัมภาษณ์แบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการ หนังสือตำรา ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 รูป/คน ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน จำนวน 20 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเองแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

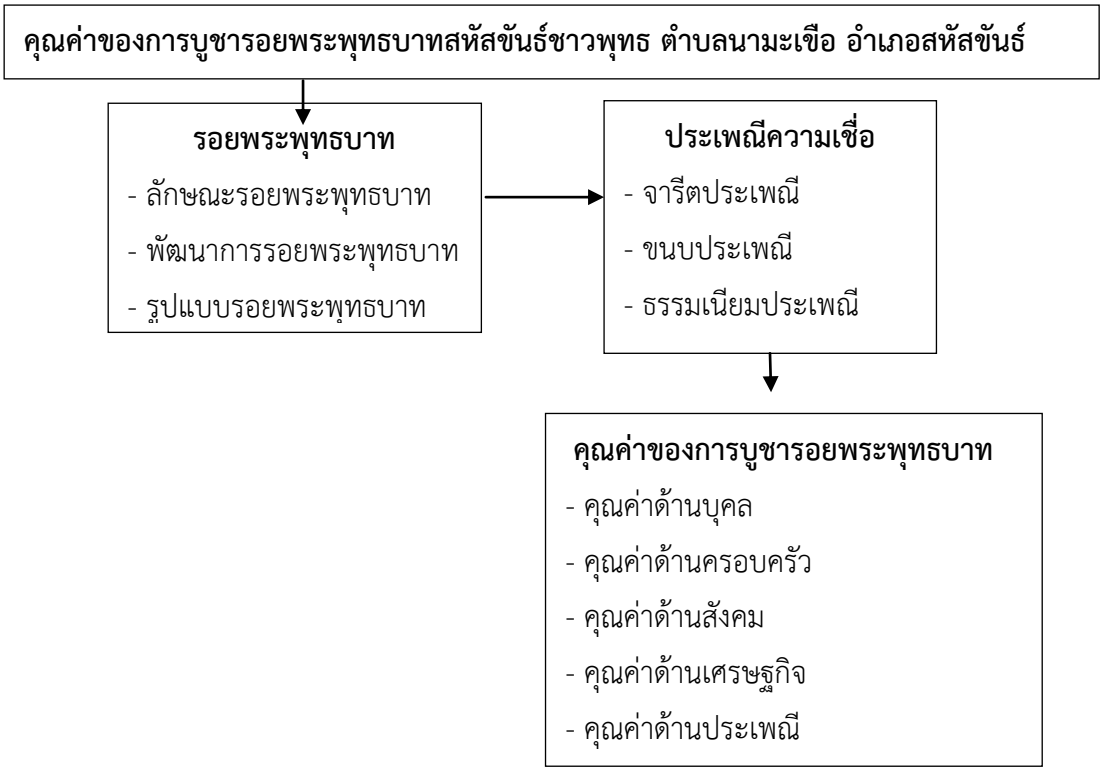
ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ

2. เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย

3. เขียนรายงานการวิจัย สรุปลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สรุปวิเคราะห์คุณค่าและประเพณีที่เกี่ยวข้องของรอยพระพุทธบาท ของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

พิธีกรรมการบูชารอยพระพุทธบาทของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมกันของชาวพุทธโดยผ่านความเชื่อที่แสดงออกผ่านทางพิธีกรรมทำให้เห็นว่าความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านประจำชุมชน และพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ เพื่อเป็นแกนยึดโยงคนในชุมชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และคุณค่าต่าง ในการอธิบายถึงที่มาเหตุผลของพิธีกรรมต่าง ๆ มีบทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคมและท้องถิ่น และมีบทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมและทางธรรมชาติ นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านความสามัคคีของคนในของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. สรุปวิเคราะห์พระพุทธบาทสหัสขันธ์กับหลักพุทธธรรม

เนื่องจากพุทธบาทลักษณะอันประกอบด้วยรูปมงคลทั้ง 108 ประการ หากจะทำการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมของรูปมงคลทั้ง 108 ประการ เป็นอย่างๆ ไปจนครบ ทั้ง 108 ประการ ก็จะทำให้งานวิจัยนี้มีเนื้อหายืดยาวมากเกินไป ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการวิเคราะห์ พุทธบาทลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมออกเป็น 3 ประการคือ

(1) วิเคราะห์พุทธบาทลักษณะที่มีรูปมงคล 1 ถึง 8 ประการ (2) วิเคราะห์พุทธบาทลักษณะที่มีรูปมงคล 108 ประการโดยภาพรวม (3) วิเคราะห์พุทธบาทลักษณะคือรูปมงคล 108 ประการที่นักโบราณคดีได้แบ่งออกไว้เป็น 3 ประเภท คือรูปมงคลประเภทที่เป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภ ความเจริญและความอุดมสมบูรณ์. รูปมงคลประเภทที่เป็นสัญลักษณ์เครื่องประกอบพระบารมีของพระมหากษัตริย์และพระเจ้าจักรพรรดิ และรูปมงคลที่เป็นสัญลักษณ์เครื่องประกอบของภพภูมิในระบบจักรวาล

3. สรุปวิเคราะห์ประเพณีสำคัญในประเทศไทย

1. จารีตประเพณี (Mores) ระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติตามหากไม่ทำตาม จะเสียหายต่อตัวเองหรือสังคมได้ เช่นทุกคนจะต้องไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นนอกจากทำให้ผิดตามกฎหมายอาญาแล้ว ยังทำให้สังคมเดือดร้อนอีกด้วยหรือ ความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาและผู้มีพระคุณเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติหากใครไม่ปฏิบัติก็จะเสียหายต่อผู้นั้น คือจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนเนรคุณ ดังนั้นจารีตประเพณีจึงมีคุณธรรมเป็นรากฐาน เพื่อความสงบสุขของต่อตัวเองและสังคม

2. ขนบประเพณี (Institution) คือระเบียบหรือแบบอย่างที่ได้ถือกันมานานจนกลายเป็นประเพณี เช่นพิธีทำบุญเข้าพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการบวช ประเพณีสรงน้ำพระ สรงน้ำพระธาตุ สรงน้ำรอยพระพุทธบาท รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ในวันสงกรานต์ เป็นต้น ประเพณีระดับนี้เป็นเรื่องไม่บังคับ ใครไม่ทำก็ไม่เสียหายสังคมก็ไม่เดือดร้อน แต่เป็นเรื่องที่ควรกระทำ ขนบประเพณีแบ่งย่อยออกเป็น 2 ประการ คือ

(1) ประเพณีที่ได้รับจากพระพุทธศาสนาโดยตรง ก็มี เช่นประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฏฐมีบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การถวายสลากภัตร ถวายผ้าอาบน้ำฝน การถวายเทียนพรรษา การเทศนามหาชาติ การทอดกฐิน.ผ้าป่า การบรรพชา. อุปสมบท ประเพณีการเดินเท้าขึ้นไปบูชาพระธาตุหรือรอยพระพุทธบาท บนภูเขาหรือการสรงน้ำพระธาตุหรือรอยพระพุทธบาท

(2) ประเพณีที่นำพระพุทธศาสนาไปเสริม เช่นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณี วันตรุษ-สงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีการเกิด ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการสืบชะตา ประเพณีงานศพ เป็นต้น

(3). ธรรมเนียมประเพณี (Convensation) คือแบบอย่างที่อารยชนได้ทำกันมาจนกลายเป็นมารยาททางสังคม เช่นการกราบไหว้และการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น

4. วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต

คติความเชื่อในพิธีกรรมเพื่อการดำรงชีวิตนี้ ก็เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ชาวไร่ชาวนาที่จะออกไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเดือนหก-เดือนเจ็ด ซึ่งเป็นเวลาหรือฤดูกาลทำไร่ทำนา จึงได้จัดพิธีกรรมที่เป็นคติความเชื่อในเรื่องการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ในหมู่บ้านที่ชุมชนนั้นนับถือ เช่น ผีบรรพบุรุษ มเหสักข์หลักเมือง หลักบ้าน ผีปู่ตา ผีตาแฮก ผีเมือง ตามจารีตประเพณี เป็นต้น เพื่อขอให้ท่านเหล่านั้นช่วยเหลือในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตมาก ๆ มีอยู่เหลือกินเหลือใช้ ตามแต่จะบนหรือบ่ำกัน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือเป็นการประกอบอาชีพอื่นก็จะบนหรือบ่ำ ได้เช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

รอยพระพุทธบาทจึงเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้มีมาก่อนการ สร้างรูปรอย หรือสัญลักษณ์อื่นๆ เช่นพุทธรูปตั้งแต่สมัยอินเดียโบราณ คติการสร้างรอยพระพุทธบาทได้เริ่มแพร่หลายขึ้นในประเทศศรีลังกา ได้มีการสร้างรอยพระพุทธบาทอย่างวิจิตรพิสดาร เป็นระบบระเบียบ อันเป็นแบบอย่างในการสร้างขึ้น โดยได้มีคัมภีร์คู่มือในการสร้างรอยพระพุทธบาทอันเก่าแก่ชื่อว่า “คัมภีร์ชินาลังการฎีกา” แต่งโดยพระธัมมรักขิตตะแห่งประเทศศรีลังกา ซึ่งคัมภีร์นี้ถือเป็นแบบฉบับในการสร้างรอยพระพุทธบาทหลายๆ แห่งเช่นรอยพระพุทธบาทที่เจดีย์โลกนันทะและ ที่เจีดีย์ชเวสิกอนในประเทศพม่า รวมทั้งรอยพระพุทธบาทที่สร้างขึ้นในสมัยของพญาลิไทก็ถือว่า ได้สร้างขึ้นตามคัมภีร์นี้เช่นเดียวกัน (จารุณี อินเฉิดฉาย และคณะ, 2536: 6-7) อันเป็นการเผยแผ่ถ่ายทอดวิธีการสร้างรอยพระพุทธบาทจากประเทศศรีลังกา ไปสู่พุทธศาสนิกชนในประเทศต่างๆ เช่นพม่า และประเทศไทยเราจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระศรีปริยัติเวที (ลำใย สุวัฑฒโน) (2552:52) ได้ศึกษาวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในรอยพระพุทธบาทของคนไทย”. ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาแห่งความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาท หรือพัฒนาการความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาทนั้น มีมาตั้งแต่เมื่อครั้งพระองค์ยังทรงชนมายุ ดังปรากฏอยู่ในปุณโณวาทสูตร และเรื่องพระนางสามาวดี เป็นต้น แต่เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว มีการพัฒนามาตามลำดับ โดยเริ่มจากบุคคลเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เชื่อต่อธรรมชาติ และเชื่อจากการปฏิบัติของบุคคล อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาท เกิดจากที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับรอยพระบาทไว้ เพื่อเป็นพุทธานุสสติ และมีพุทธศาสนิกชนสร้างจำลองไว้ เนื่องจากคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า ความเชื่อในรอยพระพุทธบาทของคยไทยที่วัดพระพุทธบาท มีความเป็นมาที่น่าสนใจมากทั้งในด้านสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ คนไทยส่วนมากนับถือ ศาสนาพุทธ รอยพระพุทธบาทจึงเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน คนสมัยก่อนถึงกับกล่าวว่าถ้าได้มาไหว้พระพุทธบาทถึง 3 ครั้ง หรือ 7 ครั้ง แล้วตายไปจะไม่ตกนรก ในด้านมิติความมั่นคงของประเทศชาติ เวลาเกิดศึกสงครามพระมหากษัตริย์ก็จะให้ความสำคัญในรอยพระพุทธบาทไว้เป็นระดับต้น ๆ เพราะเวลาชนะศึกสงครามแล้วจะนำศัสตราวุธมาถวายเป็นพุทธบูชา เป็นที่ตั้งแห่งบุญของคนทุกหมู่เหล่า และพระมหากษัตริย์ จะเสด็จมานมัสการรอยพระพุทธบาททุกปี แต่ละครั้งที่เสด็จมาจะมีพิธีที่ยิ่งใหญ่มาก

กรรมการบูชารอยพระพุทธบาทของชาวพุทธ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมกันของชาวพุทธโดยผ่านความเชื่อที่แสดงออกผ่านทางพิธีกรรม ทำให้เห็นว่าความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านประจำชุมชน และพิธีกรรมทางศาสนาพุทธเพื่อเป็นแกนยึดโยงคนในชุมชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และคุณค่าต่าง ในการอธิบายถึงที่มาเหตุผลของพิธีกรรมต่างๆ มีบทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคมและท้องถิ่น และมีบทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมและทางธรรมชาติ นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านความสามัคคีของคนในของชาวพุทธตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยการยอมรับและเข้าใจแนวปฏิบัติตามความเชื่อของวัฒนธรรมในชุมชนตนเอง คุณค่าด้านความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ด้านคุณธรรมจริยธรรมของพุทธศาสนา และการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมในชุมชน จวน คงแก้ว (2559: ก) ได้ศึกษาวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์พุทธบาทลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม” พบว่า พุทธบาทลักษณะคือสื่อสัญลักษณ์รูปมงคลในรอยพระพุทธบาทในยุคแรกมีรูปธรรมจักรเพียงประการเดียว รูปธรรมจักรสัมพันธ์กับพุทธธรรมคือธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ยุคต่อมามีรูปมงคล 3 ประการ คือธรรมจักร ตรีรัตนและสวัสดิกะ, ตรีรัตนสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมคือ แทนพระพุทธองค์ในสภาวะอันเป็นรูปปรากฏของสัจธรรม และสวัสดิกะสัมพันธ์กับวัฏฏะ 3, ยุคต่อมาได้เพิ่มรูปมงคลมากขึ้นเป็น 8 ประการสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมคือโลกุตตรธรรม 9, มหาปุริสลักษณะ 32,พุทธรัตนะ,ธัมมรัตนะและสังฆรัตนะ,อรหัตตมัคคญาณและอรหัตตผลญาณ และยุคหลังต่อมานิยมทำพุทธบาทลักษณะให้มีรูปมงคล 108 ประการ ในประเทศไทยได้นิยมใช้จำนวนเลข 108 ในทางพุทธศาสตร์และในทางไสยศาสตร์ โดยภาพรวมรูปมงคล 108 ประการสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมโดยเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงหลักพุทธธรรมหลายประการเช่น มหาปุริสลักษณะ 32,บารมี 10,บูชา 2, เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรจัดทำป้ายเชิญชวนให้ชาวพุทธได้ไปกราบไหว้รอยพระพุทธบาท พร้อมด้วยแสดง แผนภูมิที่ตั้งของรอยพระพุทธบาทและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ในเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสภายในวัดแสดงไว้อย่างชัดเจน

2. ควรจัดให้มีวิทยากรบรรยายหรือทำป้ายบอกกล่าวแนะนำให้ผู้มากราบไหว้บูชา รอยพระพุทธบาทได้มีความรู้และเข้าใจถึงความเป็นมาความสำคัญของรอยพระพุทธบาทตลอดถึงสัญลักษณ์รูปมงคล 108 ในรอยพระพุทธบาทซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่แฝงอยู่

3. ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ให้มีงานนมัสการรอยพระพุทธบาท.ไหว้พระสวดมนต์และ นั่งสมาธิภาวนารอบ ๆ รอยพระพุทธบาท หรือในอาคารใกล้เคียงรอยพระพุทธบาทเพื่อเป็นพุทธบูชาในโอกาสต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาถึงพัฒนาการของสื่อสัญลักษณ์คือรูปมงคล 108 ในรอยพระพุทธบาทในประเทศทางเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์จากอดีตถึงปัจจุบันในเชิงเปรียบเทียบด้านพุทธศิลป์หรือด้านอื่น ๆ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับสื่อสัญลักษณ์รูปมงคล 108 ในรอยพระพุทธบาทในฐานะที่เป็น สื่อสัญลักษณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวคิดหรือทฤษฎีเฉพาะเรื่องทางตะวันตกหรือตะวันออก

3. ควรศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องมงคล 108 ในรอยพระพุทธบาทในอรรถกถา พุทธบาทลักษณะหรือคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

4. ควรศึกษาคำจารึกเกี่ยวกับเรื่องรอยพระพุทธบาทในสังคมไทยยุคต่าง ๆ ในเชิงลึกเพื่อให้ทราบถึงกาลเวลา. ศรัทธาและเจตนาของผู้สร้างเพื่อให้ชาวพุทธได้เห็นถึง ความสำคัญหรือเรียนรู้ถึงแก่นแท้

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2526). *จารึกสมัยสุโขทัย. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปี ลายสือไทย.* กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ.

กรมศิลปากร. (2536). *พุทธปาทลักขณะและรอยพระพุทธบาทในประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: พรีสเกล จำกัด.

กำธรเทพ กระต่ายทอง และคณะ. (2542). *พระราชพิธียกจุลมงกุฎและสมโภชน์พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง จำกัด.

จวน คงแก้ว. (2559). *ศึกษาวิเคราะห์พุทธบาทลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม.* วิทยานิพนธ์พุทธศาตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จารุณี อินเฉิดฉาย และคณะ. (2536). พุทธปาทลักขณและรอยพระพุทธบาทในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศิลปากร.

นันทนา ชุติวงศ์. (2533). *รอยพระพุทธบาทในศิลปะเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์.* กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.

พระศรีปริยัติเวที (ลำใย สุวัฑฒโน). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในรอยพระพุทธบาทของคนไทย.* วิทยานิพนธ์พุทธศาตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พุทธศาสนประวัติสมัยรัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรี 200 ปี.* พระนคร: กรุงสยามการพิมพ์.

กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

The Linguistic Strategies in identity Construction of royal lanna lady in mala khamchan'sChaochunphomhorm, niratphrathaiinkhwean

นุชารัตน์ มุงคุณ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Nucharat Mungkun
Khon Kaen University,Thailand
E-mail : nucharat_tu@kkumail.com

****

บทคัดย่อ

มาลา คำจันทร์ได้ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ในนวนิยายเรื่องเจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ผ่านตัวละครสำคัญหญิง "เจ้าจันท์" ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ของเมชิน (Machin) และเมเยอร์ (Mayr) ผลการวิจัยพบกลวิธีการใช้ภาษา 6 วิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ 2) การใช้ทัศนะภาวะ 3) การอ้างถึง 4) การใช้อุปลักษณ์ 5) การใช้มูลบท และ 6) การใช้สหบท ซึ่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นหญิงชั้นสูง ในยุคสมัยที่อาณาจักรล้านนาถูกครอบงำโดยระบบโครงสร้างทางชนชั้น และการปกครองทางการเมืองจากส่วนกลาง ในสมัยรัชกาลที่ห้า การนำเสนอภาพความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาในตอนนั้น จึงถูกประกอบสร้างผ่านกรอบแนวคิดของสยาม หรือประเทศไทย ในบริบทของสังคมชายเป็นใหญ่

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษา; การประกอบสร้างอัตลักษณ์; มาลา คำจันทร์

Abstracts

Mala Khamchan used the linguistic strategies in identity construction of royal Lanna lady in the novel named Chaochunphomhorm, Niratphrathatinkhwean, through the female character, Chaochun. The concept of this research was based on Fairclough's Critical Discourse Analysis as the framework, in addition. From the results revealed that there were 6 linguistic strategies used in the novel including 1)lexical selection 2)modality 3) referencing 4) metaphor 5) presuppositions 6) intertextuality for convey the set of idea about feminine identity (high social status woman). the class structures and political periods of Lanna kingdom, it was ruled by Siam or Thailand as a colonized country, and was annexed as part

* วันที่รับบทความ: 25 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563
Received: September 25, 2020; Revised: October 26, 2020; Accepted: October 30, 2020

of Thailand in the reign of King Rama V. The representation of royal Lanna lady was constructed through Siam or Thailand's concepts in patriarchy society.

Keywords: The Linguistic Strategies; Identity Construction; Mala Khamchan

บทนำ

เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ของ มาลา คำจันทร์ เป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปีพุทธศักราช 2534 นอกเหนือจากจุดเด่นด้านกลการประพันธ์ที่หลากหลายและความอลังการของภาษา ซึ่งมีกลิ่นอายของล้านนาแล้ว ตัวผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความต้องการของตนเองในบทคำนำ สำหรับการพิมพ์ครั้งแรก และครั้งที่ 17 ว่า อยากเขียนถึงผู้หญิงในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหญิงเจ้านางของแคว้นเล็ก ๆ ในช่วงปลายของราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ประมาณสมัยรัชกาลที่ห้า ต่อเนื่องกับรัชกาลที่หกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นยุคที่ “เจ้า” ทางล้านนามีฐานะตกต่ำ ถูกครอบงำจากอำนาจส่วนกลาง “เมืองใต้” หรืออาณาจักรรัตนโกสินทร์ “เจ้าจันท์” จึงเป็นตัวละครที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง โดยมีลักษณะเฉพาะคือ “เป็นเจ้าหญิงที่ถูกอบรมห่มร่ำตามเยี่ยงขัตติยนารีโบราณ” ตามคำกล่าวของผู้ประพันธ์ ดังนั้นการศึกษาตัวละครสำคัญหญิง “เจ้าจันท์” จึงแสดงให้เห็นกลวิธีการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์ ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงเมืองล้านนา ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง โดยตัวละครสำคัญหญิงตกอยู่ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง และมีความขัดแย้งในเรื่องหน้าที่กับความรักเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินเรื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ของผู้หญิงเหนือทั้งจากส่วนกลาง และจากวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ ทำให้เห็นถึงความพยายามในการครอบงำความคิดของคนในสังคมโดยอาศัยอัตลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ซึ่งเป็นลักษณะของวาทกรรม โดยผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้าง บัวริน วังคีรี (2556 : 1-37) ศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาในสายตาของสยาม จากเรื่องลิลิตพระลอ และขุนช้างขุนแผน มีการนำเสนอคุณลักษณะของความเป็นหญิงล้านนา ที่มักจะประสบกับความพ่ายแพ้ ผิดหวัง มีความลุ่มหลงในกามารมณ์ มีเล่ห์มารยา ไสยศาสตร์มนตร์ดำ และจากเรื่องสาวเครือฟ้า ที่นำเสนอภาพความเป็นสาวสวย แต่เจ้าแง่แสนงอน หรือภาพของผู้หญิงที่มีบุคลิกภาพเรียบร้อย อ่อนหวาน ชวนหลงใหล เป็นแม่บ้านแม่เรือน รักศักดิ์ศรี อ่อนแอ และบูชาความรัก ในยุคการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ช่วงปี พ.ศ. 2500 ถึง ปี พ.ศ. 2530 ผู้หญิงล้านนาถูกสร้างให้เป็นสาวเหนือใจง่าย ฟุ้งเฟ้อ ขี้เกียจ และเข้าสู่ภาคบริการทางเพศในยุคทุนนิยมบริโภคนิยมและโลกาภิวัตน์ แม้กระทั่งผู้หญิงล้านนาที่มีฐานะสูงศักดิ์เป็นหญิงสาวชั้นสูง ก็ถูกนำเสนอภาพให้ด้อยค่า มีฐานะเป็นเครื่องบำเรอบรรณาการของสยาม ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่อยุธยาได้บังคับให้ล้านนาส่งนางสร้อยฟ้า ซึ่งมีศักดิ์เป็นราชธิดาของพระเจ้าเชียงอินทร์เจ้าผู้ครองเชียงใหม่มาเป็นพระสนมของพระพันวษา ทั้งยังลดทอนอำนาจของล้านนาผ่านการพระราชทานนางสร้อยฟ้าให้แก่จมื่นไวย บุตรชายของขุนแผน โดยอ้างว่านางสร้อยฟ้าขาดคุณสมบัติของกุลสตรีจึงไม่เหมาะกับตำแหน่งพระสนม

จากงานวิจัยก่อนหน้าจะเห็นได้ว่า มาลา คำจันทร์ เป็นหนึ่งในนักเขียนชาวล้านนา ที่ผลิตผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม ที่เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านอุดมการณ์ชาตินิยมของส่วนกลาง ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) จากการศึกษาตัวบทของ มาลา คำจันทร์ พบว่า งานเขียนของเขา เป็นปฏิบัติการเพื่อการสร้างความเป็นล้านนาที่เน้นสื่อสารกับคนนอกวัฒนธรรม เป็นการใช้วัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเพื่อต่อรองอำนาจจากส่วนกลางอย่างเข้มข้น เพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้กับความเป็นล้านนา (สุนทร คำยอด และสมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2559 : 52-61.) ดังนั้นในงานนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษากับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาของมาลา คำจันทร์ ตามแนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ หรือการศึกษาภาษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของ เมชิน (Machin) และเมเยอร์ (Mayr) ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างของภาษาในวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจสังคม และเพื่อมองเห็นวิธีการในการใช้อำนาจ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันที่ถูกผลิตซ้ำภายใต้อุดมการณ์บางอย่าง (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561 : 109)

สำหรับแนวทางการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ในงานนี้ ผู้วิจัยยึดความหมายของคำว่า “Discourse” ในแง่ที่เป็นระบบ และกระบวนการในการสร้าง หรือผลิตอัตลักษณ์/เอกลักษณ์ (identity) และนัยสำคัญของความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง รวมทั้งความหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ (Ideology) ซึ่งเป็นภาษาพูดหรือเขียนที่สะท้อนอุดมการณ์ ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม (วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2556 : 135-162) นอกจากนี้ “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ยังเป็นแนวทางการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาที่อำพรางความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอำนาจ (power) การครอบงำ (Dominance) ระบบลำดับชั้นทางสังคม (Class) รวมทั้งประเด็นเรื่องเพศภาวะ (Gender) (May, J. L., 2002 : 315) ซึ่งปรากฏประเด็นเหล่านี้ในวรรณกรรมเรื่องเจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ผ่านภาษาที่มาลา คำจันทร์ใช้ในตัวบท และผ่านตัวละครสำคัญหญิง “เจ้าจันท์”

อาจกล่าวได้ว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง จะแสดงให้เห็นการตกอยู่ภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่ของหญิงชนชั้นสูง ผ่านอำนาจการครอบงำโดยเมืองสยาม หรือประเทศไทย และระบบโครงสร้างทางสังคมแบบแบ่งลำดับชั้น ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นชาย ภายใต้ประเด็นเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่องเล่าล้วนแล้วแต่เป็นข้อมูลที่มีความน่าสนใจ เพราะแสดงให้เห็นอุดมการณ์ที่มีผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูง และการพิจารณากลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว จะเผยให้เห็นการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สื่อให้เห็นอุดมการณ์ของภาพลักษณ์ความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ครอบงำความรู้ชุดนั้นอยู่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ กรณีศึกษา “เจ้าจันท์” ในวรรณกรรมซีไรต์ เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ นวนิยายที่สะท้อนให้เห็นสภาพการเมืองและการปกครองของล้านนาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์จนถึงสมัยพลตรีเจ้าแก้วนวรัฐ พ.ศ. 2399 ถึง พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา และมีตัวละครสำคัญหญิงเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่มีบทบาทด้านการเมืองการปกครองในฐานะการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมีผู้ประพันธ์เป็นคนในพื้นที่ดินแดนล้านนาโดยตรง และผลิตผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม ได้แก่ นวนิยายเรื่อง เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ของ มาลา คำจันทร์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ อุดมการณ์ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพศภาวะ สังคมชายเป็นใหญ่ สตรีนิยม และบริบททางสังคมด้านการเมืองการปกครอง ณ ขณะนั้น

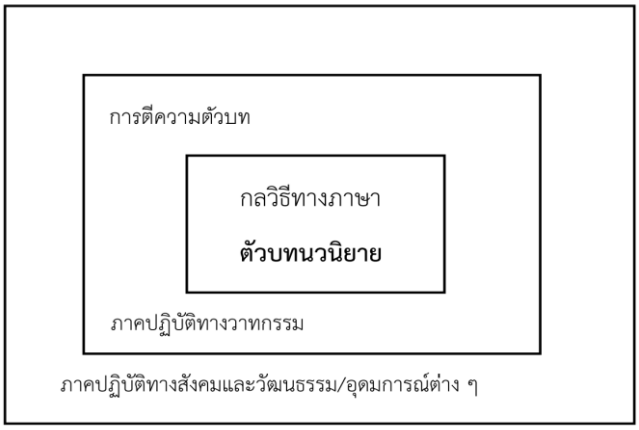
3. ศึกษาข้อมูลจากตัวบทนวนิยาย

4. วิเคราะห์และตีความตัวบทด้วยการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของ เมชิน และ เมเยอร์ (Machin & Mayr, 2012 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561 : 110-128) ซึ่งได้สังเคราะห์แนวทางของนักวาทกรรมวิเคราะห์หลายคน โดยมีรากฐานมาจากแบบจำลองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 3 มิติของแฟร์คลัฟ (Fairclough) และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ในมิติที่ 1 คือตัวบท (text) นวนิยาย เพื่อพิจารณากลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครสำคัญหญิงในเรื่อง โดยตีความและสะท้อนความหมายในมิติที่ 3 คือ ภาคปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคมที่ซ่อนอยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่และจะนำเสนอในส่วนของการอภิปรายผล ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะกลวิธีที่สามารถแสดงให้เห็นความคิด หรืออุดมการณ์ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา เฉพาะในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ได้แก่ 4.1) การเลือกใช้คำศัพท์ 4.2) การใช้ทัศนะภาวะ 4.3) การอ้างถึง 4.4) การใช้อุปลักษณ์ 4.5) การใช้มูลบท และ 4.6) การใช้สหบท

5. จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาทั้งหมดที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ โดยอาศัยการตีความตัวบทแล้วก็จะพบภาคปฏิบัติทางวาทกรรม ซึ่งเป็นผลจากการจัดวาง เลือกสรร และกลวิธีประกอบสร้างทางภาษาที่นำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาในวาทกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาคปฏิบัติการทางสังคม และวัฒนธรรม รวมถึงความคิด อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ด้วยกลวิธีทางภาษา การศึกษาตามกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ จะมีมุมมองในการวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทในสถาบันทางสังคม ได้แก่ อัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกนำเสนอในฐานะที่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อรองกับส่วนกลาง หรืออัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างโดยวาทกรรมความเป็นหญิงชนชั้นสูงล้านนา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเมืองล้านนา ได้แก่ อัตลักษณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ ในฐานะหญิงชนชั้นสูง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ กรณีศึกษา “เจ้าจันท์” ในวรรณกรรมซีไรต์ เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ดัดแปลงจากแบบจำลองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 3 มิติของแฟร์คลัฟ (Fairclough) (Fairclough, N. 1995 : 59)

ผลการวิจัย

กลวิธีทางภาษานอกจากมีหน้าที่หรือสร้างความเข้าใจขณะเกิดการสื่อสารแล้ว ความหมายที่เกิดขณะสื่อสารยังได้ซ่อนความคิดหรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ไว้ด้วย โดยในงานนี้ปรากฏการใช้กลวิธีทางภาษาของมาลา คำจันท์ เพื่อนำเสนอให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในตัวละคร “เจ้าจันท์” โดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกใช้คำศัพท์ ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อของผู้ประพันธ์ต่อเจ้านางชั้นสูงล้านนา ได้แก่

1.1) การเลือกใช้คำเรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนา คำเรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนาในการศึกษานี้รวมคำนาม คำสรรพนาม และคำอ้างถึง เพื่อใช้เรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนาโดยเฉพาะ ซึ่งคำเหล่านี้จะสื่อความคิดเกี่ยวกับเจ้านางชั้นสูงล้านนา ดังนี้ “เจ้านางงามยื่นฟ้า” “เจ้านางงามเลิศฟ้า” “เจ้านางงามจันทะแก้วยื่นฟ้า” “เจ้าจันทะแก้วผู้งามเลิศแล้วลือโลกลบสวรรค์” “เจ้านางแก้วดวงทิพย์” “เจ้านางแก้วทิพย์ฟ้า” “นางเทวีจันทะยอดฟ้า” “เจ้านางงามแว่นฟ้า” “เจ้านางผู้งามหยาดฟ้า” “เจ้านางหล้าลือโลก” “เจ้าจันท์แก้วแพงช้อย” “เจ้าแก้วร่วงฟ้า” “เจ้าแก้วดอกมู้” “เจ้าจันท์แก้วล่องฟ้า” “เจ้านางร่างน้อย” “เจ้าคนงามลือสามโลก” “นางนาฏแก้วดวงวิเศษ” และ “เจ้านางลอยหล้าชะลอลบภพโลก” จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์มีการเลือกใช้คำเรียกเจ้าจันท์ ในตอนที่บรรยายถึงความงามภายนอกของตัวละคร และในตอนที่กล่าวถึงตัวละครในบริบททั่ว ๆ ไป บางครั้งปรากฏเป็นคำเรียกที่บุคคลอื่นเรียกเจ้าจันท์ เช่น ตัวละครพี่เลี้ยงของเจ้านาง ตัวละครพ่อเลี้ยง และตัวละครเจ้าหล้าอินทะคนรักของเจ้านาง คำเรียกเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการยกย่องความสูงส่งเกี่ยวกับชาติเชื้อของเจ้านาง แสดงให้เห็นการเน้นย้ำความสำคัญเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมล้านนา นอกจากนี้ความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาในสายตาของผู้ประพันธ์จะต้องมีความงามตามแบบฉบับของความเป็นหญิง คือความงามภายนอกที่เกี่ยวกับรูปร่าง และหน้าตา แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความงามภายในอันได้แก่ ลักษณะนิสัยใจคอ นำเสนอให้เห็นว่า การรับรู้ความงามของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปกครอง ไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ความงามของผู้หญิงชั้นสูงเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ยิ่งตอกย้ำการให้ความสำคัญกับความงามภายนอกที่มีสัญลักษณ์ของความอ่อนแอทั้งของความเป็นหญิง และความเป็นเจ้า ได้แก่ การมีลักษณะอรชร อ้อนแอ้น และ ความสูงส่ง เกินเอื้อมถึง

1.2) คำศัพท์แสดงการกระทำ หรือพฤติกรรม แสดงให้เห็นการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรม หรือการกระทำของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ดังนี้

1.2.1) คำศัพท์แสดงพฤติกรรม ดังตัวอย่างตอนที่เจ้าจันท์ถูกพ่อเลี้ยงคาดคั้นเรื่องการแต่งงาน “เมื่อมันแรงมาก็แรงไปบ่มีจะเกรงผิดใจ แต่คำปากจาบ่แข็งกล้าดังใจ คิดหาคำใดมาด่าก็อับก็จนขัดใจขึ้นมาก็เลยแล่นหนีไปหานางฟองคำ”(มาลา คำจันทร์, 2558 : 58) และ “เจ้าจันท์เลือดขึ้นหน้า ปรารถนาใคร่เข้าไปตบหน้ามันแรง ๆ สักครั้ง แต่ก็ได้แต่อยากเกิดมาเป็นเจ้าอยากสุดอยากแต่บางทีก็ทำบ่ได้”(มาลา คำจันทร์, 2558 : 74) จากตัวอย่างจะเห็นว่า ภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาในความเห็นของผู้ประพันธ์ ไม่ได้ปฏิเสธพฤติกรรมการตอบโต้ทางอารมณ์ เมื่อเกิดความไม่พอใจ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้แม้แต่กับผู้หญิงชนชั้นสูง ดังปรากฏในการเลือกใช้คำศัพท์ว่า “แรงมาก็แรงไป” หรือ “เลือดขึ้นหน้า” แต่สุดท้ายเนื่องด้วยความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนา ก็ไม่สามารถทำให้ตัวละครแสดงออกพฤติกรรมได้ดังใจ ทำได้แค่เพียงหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกับตัวละครพ่อเลี้ยง ซึ่งในที่นี้คือตัวละครเพศชาย ที่มีอำนาจทางด้านทรัพย์สิน และมีความมั่นคงปลอดภัยด้านสถานะที่เหนือกว่าเจ้าจันท์ สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นเจ้า ของผู้หญิงล้านนา อยู่ในสถานะที่เป็นรอง อำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นอำนาจที่สังคมชายเป็นใหญ่สร้างขึ้น

1.2.2) คำศัพท์แสดงหน้าที่ ดังตัวอย่างในตอนที่เจ้าแม่ได้กล่าวกับเจ้าจันท์เกี่ยวกับการทำตามหน้าที่ของขัตติยนารี “ลูกก็รู้อยู่แก่ใจดีอยู่ เกิดเป็นเจ้าหญิงขัตติยะนารีชาติเชื้อ หน้าที่หนึ่งคือรักษาค้ำชาติบ้ให้ตกต่ำ เจ้านางแก้วนางประเสริฐตำนานต่างต้องทำหน้าที่ทั้งนั้น บ่อยากแต่งก็จำเป็นแต่งเพราะมันเป็นหน้าที่ลูกรักแม่เฮย ลูกค่อยฟังคำแม่ ขัตติยะเจ้าหญิงมีหน้าที่ ความรักนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว แต่หน้าที่เป็นเรื่องของตระกูลเชื้อชาติ ลูกแม่จำใส่ใจไว้มั่นคงเทอะ” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 114) และในตอนที่เจ้าพ่อกล่าวกับเจ้าจันท์ว่าเจ้านางเกิดมาพร้อมกับภาระหน้าที่ ที่ต้องเสียสละให้แก่บ้านเมือง แม้จะทุกข์แสนสาหัสก็ต้องเก็บไว้ในใจ ผู้คนจึงจะยกย่องเชิดชู “ลูกเอ๋ย เจ้านางเจ้าหญิงเมืองเราล้วนแต่ขัตติยะชาติเชื้อ เกิดเป็นเจ้านะลูก ใช่จะมีแต่สุขบาน หากแต่แบกหนักด้วยภาระหน้าที่ ท่านต้องกระทำภาระหน้าที่ให้สำเร็จ ทุกข์แสนทุกข์ก็ต้องเก็บไว้ในใจ ท่านเสียสละส่วนตน หลวงหลายใหญ่นักลูกเอ๋ย คนจึงยกมือไหว้สาท่าน บ่ว่าจะย่างไปทางใด” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 115) จากตัวอย่างข้างต้นมีการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นหน้าที่ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่มีต่อบ้านเมือง ซึ่งผู้หญิงชั้นสูงโดยสายเลือดไม่สามารถหลีกหนีได้ เพราะเป็นภาระที่จะต้องกระทำเพื่อส่วนรวม แม้แต่เรื่องการแต่งงานที่ต้องถูกบังคับให้แต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก สะท้อนให้เห็นว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนาต้องปฏิบัติหน้าที่ตามโอวาทของบิดามารดา และตามหน้าที่ทางสังคม รวมถึงการตกอยู่ภายใต้อำนาจการเมืองการปกครองจากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นอุดมคติของสังคมเป็นใหญ่ที่คาดหวังต่อผู้หญิงชั้นสูง

1.2.3) ศัพท์แสดงพฤติกรรมทางเพศ ดังตัวอย่างในตอนที่เจ้าจันท์เกิดความรู้สึกละอายต่อการกระทำของตนเองที่ต้องสร้างเรื่องปดหลอกลวงเจ้าพ่อเพื่อจะได้ลักลอบพบกับเจ้าหล้าอินทะในแต่ละครั้ง “กว่าจะพบกันได้แต่ละครั้งต้องสร้างเรื่องสร้างราวเหมือนคนขี้หลอกขี้ล่าย เหมือนเป็นหญิงร้ายหน่ายพ่อร่อชู้ (...) เหมือนว่านางลูกน้อยใฝ่คล้อยชายผัว เหมือนตัวลูกนี้กาลีมักชู้” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 93-94) และในตอนที่เจ้าจันท์เกิดความรู้สึกผิดเมื่อรู้ว่าตนเองจะต้องแต่งงานกับชายคนอื่นทั้ง ๆ ที่ในใจรักชายอีกคน เป็นการตำหนิตนเองว่าไร้ค่าไม่คู่ควรกับเจ้าหล้าอินทะ แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมล้านนาต่อความซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียวของผู้หญิงล้านนา ดังในตอนที่เจ้าจันท์นึกตำหนิตนเองว่า “น้องหมองมัวแปดเปื้อนไปแล้ว บ่แม่นนางแก้วแจ่มดวงรัตนะหมดใหม่ หากแม่นนางไพร่แพศยาคบหาสองชาย กลายเป็นกากลั้วเกลือกอสุภะซากศพไปแล้ว บ่คู่ควรเจ้าตนแก้วคนดีของน้องเสียแล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 121) จากการเลือกใช้คำศัพท์แสดงให้เห็นว่า เจ้านางชั้นสูงล้านนาต้องแสดงพฤติกรรมทางเพศตามที่สังคมคาดหวัง การฝ่าฝืนจารีตประเพณี ไม่ใช่เพียงจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเท่านั้น แต่ตัวผู้หญิงชั้นสูงเองก็แสดงการตำหนิตนเองอย่างรุนแรง เมื่อพิจารณาจากการใช้คำศัพท์ที่เจ้านางกล่าวถึงตนเอง เช่น “หญิงร้าย...” “กาลี...” “นางไพร่แพศยา...” และ “กากลั้วเกลือกอสุภะซากศพ...” แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ และอคติทางสังคม รวมทั้งการยกย่องอุดมการณ์สังคมแบบชายเป็นใหญ่ ปรากฏในตอนที่เจ้านางกล่าวเปรียบเทียบตัวเองว่าไม่คู่ควรกับชายคนรัก เนื่องจากเจ้านางจะต้องแต่งงานกับพ่อเลี้ยง แม้จะไม่ได้เต็มใจก็ตาม

1.2.4) คำศัพท์แสดงลักษณะภายนอกของร่างกาย ในบทบรรยายผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นกรอบความคิดเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงชั้นสูง ตามที่สังคมเป็นผู้กำหนด ดังตัวอย่างในตอนที่ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของเจ้าจันท์ แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงชั้นสูงของล้านนาจะต้องมีความงามภายนอกที่แตกต่างและโดดเด่นกว่าหญิงสามัญชน โดยมีการแต่งกายที่ประณีตบ่งบอกความเป็นชาติเชื้อชั้นสูง ซึ่งถูกกำกับด้วยวัฒนธรรมการแต่งกายที่สวยงามมีเอกลักษณ์ สูงส่งเหมาะสมตามตำแหน่งฐานะทางสังคม ดังเช่น “หน้านางแก้วอิ่มงามเหมือนหน้านางเทพอัปสรอรชรอ้อนแอ้นปานนางเทพกินรี สองตาเรียวรีดั่งดาวรุ่ง สองคิ้วโค้งดั่งเรียวไผ่อุ้มฝน กลีบปากเรียวมนหากแม่นกลีบดอกส้มอ่อน อันเผยผ่อนคลี่อ้ารับแสงตะวัน สองก่องแก้มเรื่อพรรณวรรณะสดใส หาไฝฝ้าราคีบ่มีวันพบ เจ้านางหล้าเลิศภพทรงซึ่งแล้วผ้าแก้วภูษาพัสตราผ้านุ่งม่วงไหมก่ำแกมเขียว เชิงชายกรายเกี้ยวกอดกรุด้วยไหมม่วงแกมทอง คาดปล้อง ยกดอกเป็นลายน้ำหยด เรียงรายหลั่นลดเป็นชิ่นไหมคำของสูง สมควรแต่เจ้านางยูง เจ้าเทวีกินเมืองตนวิเศษ ตนสูงศักดิ์เสมอเพศพญาหงส์ ภูษาผ้าทรงคาดขอบไหมทองเนื้อเก้า ปักแต่งตัวแต้มรูปแมลงภู่ตอมดอก ดวงดอกแก้วแล้วล้วนรัตนมณีวรรณใสส่อง งามก่องแก้วเกี้ยวเรียวรึงอ้อนแอ้นรับรูปสมตัวนักแท้ เสื้อแพรห้อขาวนวลเหมือนดั่งเดือนแจ้ง เฟื้อแฝงฝ่ายเสื้อตัวในเป็นไหมเรื่อชมพูหมากเต้า ผ้าคล้องคอพระองค์เจ้าขาวอ่อนเจือนวลตองอ่อน ผ้าท่อนทิพย์คลุมหลังเลยลงถึงข้อพระบาท ลักษณะเสตชาติคือเสื้อคลุมเจ๋นขาว ขาวนวลเบาฟูดั่งยวงฝ้ายได้แดด เจ้านางร่างน้อยปรากฏแล้วระเหิดระหงองค์แก้วดั่งนางหงส์จับคบพญาไม้ ยามยกย่างย้ายก็เสมอยูงทองย่างฟ้อนนั้นแล้ว (มาลา คำจันทร์, 2558 : 36-37) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายภาพความงามของเจ้านางชั้นสูงล้านนา จะบรรยายความงามโดยละเอียดเป็นส่วน ๆ ตั้งแต่ใบหน้า ตา คิ้ว แก้ม ไปจนถึงรูปร่าง แสดงให้เห็นว่านอกจากผู้ประพันธ์จะยกย่องความงามของผู้หญิงชั้นสูงล้านนาว่าเหนือกว่าหญิงสามัญชนแล้ว ในทางกลับกันยังแสดงให้เห็นว่า แม้เป็นผู้หญิงชั้นสูงที่มีบทบาทในทางการเมือง ตามสายเลือดอย่างตัวละคร “เจ้าจันท์” แต่ก็ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เมื่อมองผ่านสายตาผู้ประพันธ์ที่เป็นชาย ผู้หญิงไม่ว่าจะมีชนชั้นสูงหรือต่ำเพียงใด ก็ถูกพิจารณา และประเมินค่าความงามดังวัตถุแห่งการจ้องมองของผู้ชาย

2. การใช้ทัศนะภาวะ แสดงถึงความคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ต้องการ หรืออยากให้เจ้านางชั้นสูงเป็น ด้วยคำแสดงทัศนะภาวะ โดยเฉพาะในงานนี้มีการใช้ทัศนะภาวะปริพัทธ ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อตัวละครเจ้าจันท์ โดยปรากฏในบทสนทนาของตัวละครสำคัญที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเจ้านาง ดังตัวอย่าง ในตอนที่เจ้าจันท์ตัดสินใจชวนเจ้าหล้าอินทะหนีไปด้วยกัน ซึ่งเจ้าหล้าอินทะไม่เห็นด้วย สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเสียหายมากกว่าผู้ชาย การรักนวลสงวนตัวจึงถือเป็นเครื่องกำหนด และประเมินค่าของผู้หญิงตามความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ และตามที่สังคมคาดหวัง “มันบ่ดีกับน้อง คิดดูดีฟังพี่ถี่หนำเทอะน้องรักพี่เฮย พี่เป็นชายการเสียหายบ่เกิดกับพี่ แต่น้องเป็นสาวขาวฟองฟูเนื้ออ่อนเนียนฝ้ายพี่เฮย เจ้าพ่อเจ้าแม่น้องเล่า ขัตติยะตระกูลชาติเชื้อน้องเล่า ฝูงเขาจะเอาหน้าไปซุกไว้ที่ไหน” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 94-95) และในตอนที่เจ้าพ่อของเจ้าจันท์สอนเจ้านางเกี่ยวกับการยึดถือพลังแห่งสัจจะวาจา ซึ่งเป็นคุณธรรมประการสำคัญที่ขัตติยะชาติเชื้อล้านนาพึงยึดถือ เช่น “เราเกิดเป็นเจ้าควร

มีสัจจะปฏิญาณ รักษาไว้เทอะลูก อานิสงส์สัจจะปฏิญาณหากมีมากหนำแท้นัก” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 62) จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงทัศนะของตัวละครที่มีความสำคัญกับเจ้าจันท์ คือเจ้าหล้าอินทะชายคนรักของเจ้านาง และเจ้าพ่อของเจ้านาง เจ้าหล้าอินทะ ได้ทำหน้าที่แทนผู้ชายภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ ที่ทำหน้าที่ควบคุม ตัดสินและประเมินค่าเกี่ยวกับพฤติกรรมรักนวลสงวนตัว และการปรากฏคำว่า “ควร” ในตัวอย่างที่สอง ซึ่งแสดงทัศนภาวะปริพัทธ ในการเสนอแนวทางปฏิบัติว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนาควรมีสัจจะปฏิญาณของเจ้าพ่อผู้เป็นบิดาของเจ้านาง

3. การอ้างถึง ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อซ่อนตัวผู้กระทำที่แท้จริงไว้ เพื่อสร้างความเชื่อถือ หรือความชอบธรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครเจ้าจันท์ ดังในตอนที่พ่อเลี้ยงจะเข้ามาในห้องพักของเจ้าจันท์ ซึ่งมีการจัดที่พักของเจ้านางในระหว่างเดินทางไปสักการะพระธาตุอย่างเป็นสัดส่วนเฉพาะ มีองครักษ์และพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด พ่อเลี้ยงได้กล่าวว่า “รีตรอยฝูงสูหลายข้อแท้นัก เราจะเข้ามาบอกว่า เจ้าจันท์กินข้าวได้แล้ว จะไปกันแต่เช้า” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 34) ในตอนที่เจ้าจันท์กล่าวกับพี่เลี้ยงที่นึกอยากจะฆ่าพ่อเลี้ยงให้ตายด้วยความสงสารที่เจ้านางต้องแต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก “ถึงบ่มีมันก็ใช่ว่าความขมขีจะบ่มี เกิดเป็นเจ้า ความขมขีมีมากหนำนัก พี่เฮย” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 45) และในตอนที่เจ้าจันท์นึกเปรียบเทียบโชคชะตาของตนเองที่ถูกบังคับให้แต่งงานกับเจ้านางชั้นสูงคนอื่น ๆ ที่มีชะตากรรมเดียวกันว่า “โบราณว่าไว้ เจ้านางงามมักอาภัพ ดูแต่เจ้านางจิรประภา เจ้านางวิสุทธิเทวี เจ้านางศรีอโนชาฝูงท่านเหล่านั้นเทอะ บ่มีไผได้สมรักสมสุขสักคน” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 53) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า มีการกล่าวถึงสิ่งซึ่งไม่มีตัวตน แต่นำมาอ้างถึง เพื่อให้มีอิทธิพลกับความคิด และความเชื่อของเจ้านาง เช่น จารีตประเพณี ชาติกำเนิด และเรื่องเล่า หรือคำสอนของบรรพบุรุษ ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมในบริบทการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชาย พฤติกรรมการยอมจำนนต่ออำนาจทางการเมือง การปกครอง รวมถึงการยอมรับกับโชคชะตาโดยไม่พยายามต่อต้านหรือปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเอง

4. การใช้อุปลักษณ์ ในงานนี้พบว่ามีอุปลักษณ์ที่มีลักษณะการใช้ความเปรียบที่ไม่ได้บอกตรง ๆ ว่าต้องการเปรียบเทียบกับอะไร ต้องอาศัยการตีความจากบริบท เช่น “เป็นแร้งกาต่ำคล้อยเอาขนยูงมาเสียบหาง” และ “เหมือนโจรป่า กาฝากขึ้นคบไม้มหาโพธิ์แตกงอกออกใบจะเป็นใบโพธิ์” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 44) “ชาติเชื้อเหล็กไหลกลายเป็นขี้เหมี้ยงไปหมดแล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 68) “เป็นเจ้าปลายเชื้อ เป็นแตงปลายเถา บกพร่องบางเบา ลุ่มดอนขอดแห้งเหมือนสายปิงไหล ดอนทรายกีดแกล้ง ที่รักคนแพงจึงคล้อย” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 67) จากตัวอย่างมีการใช้อุปลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็น “ความคู่ควร” กับตัวละครเจ้าจันท์ ซึ่งเป็นภาพแทนของเจ้านางชั้นสูงล้านนา การเปรียบเทียบเป็นไปเพื่อเสริมความสูงส่งของตัวละคร “เจ้า” การใช้อุปลักษณ์ด้วยคำว่า “เป็นแร้งกา..” และ “เหมือนโจรป่า...” เป็นการเปรียบตัวละครพ่อเลี้ยงกับสัตว์ และโจร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความต่ำต้อย และความน่ารังเกียจ ส่วนการใช้อุปลักษณ์ด้วยคำว่า “ชาติเชื้อเหล็กไหล...” “เป็นขี้เหมี้ยง...” “เป็นเจ้าปลายเชื้อ...” “เป็นแตงปลายเถา...” และ “เหมือนสายปิงไหล...” เป็นการเปรียบตัวละครเจ้าหล้าอินทะกับสิ่งที่เป็นวัตถุ และธรรมชาติ แสดงให้เห็นความมีค่าเหนือกว่าในฐานะ

ที่มีชาติกำเนิดสูงกว่าตัวละครพ่อเลี้ยง แม้จะมีชีวิตที่พลิกผัน แต่ความเป็นเจ้าของเจ้าชายก็ยังถูกรับรู้จากผู้ประพันธ์ในทางที่ดีกว่าความเป็นสามัญชนของพ่อเลี้ยง อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดเจ้าจันท์ก็ยังคงต้องแต่งงานกับพ่อเลี้ยง เนื่องจากอำนาจของความเป็นเจ้าในตัวของเจ้าหล้าอินทะ ไม่สามารถเอาชนะอำนาจความร่ำรวยของพ่อเลี้ยงได้ สะท้อนให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในยุคสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจทางเศรษฐกิจ

5. การใช้มูลบท ในงานนี้ผู้ประพันธ์มีการใช้มูลบทแสดงการดำรงอยู่ (Existential) แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กล่าวถึงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น “ปางเมื่อยังเป็นสาวอ่อน เจ้าจันท์บ่ห่อนได้รู้ราวรู้เรื่องการเมืองซับซ้อน รู้แต่ว่าตนเป็นเจ้าสืบโคตรเหง้าเจ้าใหญ่ยศเจ็ดตนพี่น้อง รู้แต่ว่าข้าหลวงคือคนปกครองนครไชยเชียงใหม่ บ่เคยได้ถาม บ่เคยได้สงสัยว่าเหตุฉันใดชาวใต้จึงปกครองเมืองเรา เงื้อมเงาเจ้าหลวงก็ปกห่มเราอยู่แล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 82) และมีการใช้มูลบทแสดงความจริง (Factive) คือการแสดงให้เห็นว่ามีความจริงบางอย่างเกิดขึ้นก่อนการกล่าวถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น “พ่อเป็นเจ้าของลูก ลูกนี้อับไร้ปัญญาวิชาบ่แข็งลูกกังขา ไทยเหนือไทยใต้ก็ไทยเหมือนกัน เป็นใดเราบ่อยู่ด้วยกันฉันพี่ฉันน้อง เป็นใดถึงจ้องแต่จะฆ่าจะแกงกันเจ้าพ่อ” (มาลา คำจันทร์, 2015 : 83) การใช้มูลบททั้งสองลักษณะนี้ผู้ประพันธ์จะใช้เมื่อต้องการเล่าประวัติความเป็นมาที่แสดงให้เห็นสภาพการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสยามกับล้านนาที่ส่งผลกระทบต่อชนชั้นสูงล้านนา มูลบทดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสถานภาพของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ได้มาโดยสายเลือด ซึ่งแสดงการจัดตำแหน่งแห่งหนของตัวตนเจ้านางชั้นสูงล้านนา โดยเมื่อพิจารณาจากเนื้อความแล้ว เจ้านางไม่ได้มีบทบาทสำคัญในทางการเมือง การปกครอง ตัวละครเจ้าจันท์ไม่ได้รับรู้ถึงสาเหตุความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่กลับเป็นตัวละครที่ต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงนี้ในฐานะการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง

6. การใช้สหบท งานนี้พบว่ามีการแทรกเนื้อหาทางวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งพบค่อนข้างมากในตอนที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงเกี่ยวกับการแสดงออกพฤติกรรมของตัวละครเจ้าจันท์ กับตัวละครนางสีดา นอกจากนี้ยังพบการแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์หรือตำนานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครองของสยามกับล้านนา ในตอนที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อตัวละครเจ้าจันท์ ตัวอย่างเช่นในตอนที่มีการขับลื้อลังกาสิบหัวที่ขับถึงตัวนางสีดาเดินลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความรักที่มีต่อพระราม “ยามนั้นนางหน่อแก้วสีดาหมดปลอดนางเข้ากอดบาทเจ้ารามาตนผัว คลี่เกล้าผมหัวเช็ดพื้นพระบาทบอกว่าแก้วแก่นตาจอมหัวผัวคิ่นนางเฮย แก้วกลิ่นเผยจุ่งตีไฟใหญ่ ลุกวู่ไหม้หมื่นแสนพันท่อน ให้เอ่าร้อนแผดเผาลังกาลุกไหม้ นางนาฏไท้จักเข้าสู่ลุยไฟแลพี่เฮย (มาลา คำจันทร์, 2558 : 160) และในตอนที่เจ้าแม่ต้องการจะหว่านล้อมให้เจ้าจันท์ยอมรับการแต่งงานกับพ่อเลี้ยงโดยยกเอาประวัติของเจ้าดารารัศมีที่มีบทบาทสำคัญต่อการรวมล้านนาเข้ากับสยาม โดยการยอมถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาในรัชกาลที่ห้า “ลูกก็รู้อยู่แก่ใจดีอยู่ เกิดเป็นเจ้าหญิงขัตติยะนารีชาติเชื้อ หน้าที่หนึ่งคือรักษาค้ำชาติบ้ให้ตกต่ำ เจ้านางแก้วนางประเสริฐในตำนานต่างต้องทำหน้าที่นี้ทั้งนั้น บ่อยากแต่งก็จำเป็นแต่ง

เพราะมันเป็นหน้าที่ ลูกรักแม่เฮย ลูกค่อยฟังคำแม่ ขัตติยะเจ้าหญิงมีหน้าที่ ความรักนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว (...) เจ้าดาราลงไปเป็นบาทบริจาริกาพระเจ้าแผ่นดินอยู่เมืองบางกอกแคว้นใต้ ท่านอยู่เมืองใต้มีแต่ทุกข์ ชาวใต้มันข่มเหงท่านนัก...” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 114) จากตัวอย่างแรก ผู้ประพันธ์มีความจงใจในการแทรกตัวบทนี้เพื่อสนับสนุนความรักเดียวใจเดียวของตัวละครเจ้าจันท์ แม้จะต้องเผชิญความยากลำบาก และประสบกับอุปสรรคระหว่างการเดินทางไปสักการะพระธาตุอินทร์แขวน แต่เจ้านางก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และยังคงมีความหวังเสมอที่จะได้ครองคู่กับชายคนรัก ดังนางสีดาที่ยอมเดินลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความรักมั่นที่มีต่อชายเดียวคือพระราม ตัวอย่างที่สองผู้ประพันธ์ใช้เพื่อให้เหตุผลสนับสนุนการกระทำของตัวละครเจ้าจันท์ที่จะต้องแต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก เพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งเป็นหน้าที่ของขัตติยนารีชาติเชื้อ ดังเช่นเจ้าดารารัศมีแสดงให้เห็นความตกต่ำและความอ่อนแอของ “เจ้า” ในล้านนาที่ต้องพ่ายแพ้ต่ออำนาจที่เหนือกว่าจากสยาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของมาลา คำจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้า โดยข้อค้นพบดังกล่าวตอกย้ำอัตลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาว่า เป็นลักษณะของวาทกรรมที่เผยให้เห็นความพยายามครอบงำความคิดของคนในสังคมจากส่วนกลาง โดยผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้าง นอกจากนี้ ตัวตนของมาลา คำจันทร์ก็อยู่ในฐานะของผู้ประพันธ์ชาวล้านนาที่ผลิตซ้ำผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม เพื่อพยายามต่อต้านอุดมการณ์ชาตินิยมซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของส่วนกลาง เป็นการใช้วัฒนธรรมในการทัดทานอำนาจจากระบบโครงสร้างทางสังคมแบบแบ่งลำดับชั้นอย่างแยบยล ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงล้านนาที่มีความแตกต่างกันทางสังคม

กล่าวโดยสรุปการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา จากมุมมองของสยามหรือส่วนกลางถูกสร้างมาจากพื้นฐานความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ ภาพของล้านนาที่เป็นคู่ตรงข้ามกับสยามปรากฏในวรรณกรรมราชสำนัก ความพยายามของ มาลา คำจันท์ ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ชาวล้านนา ได้นำเสนอความเป็นผู้หญิงชั้นสูง ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้อย่างน่าสนใจ ผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างและนำเสนอแนวคิดและอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนผู้หญิงล้านนาชั้นสูงได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำศัพท์ ที่แสดงถึงการยกย่องและให้คุณค่ากับความเป็นเจ้านางชั้นสูง ในขณะที่การใช้ทัศนะภาวะกลับแสดงนัยของการถูกครอบงำ และประเมินคุณค่าโดยอำนาจของสังคมชายเป็นใหญ่ ผ่านตัวละครชายในเรื่อง การอ้างถึง แสดงให้เห็นความสำคัญของจารีต ประเพณี ชาติกำเนิด และคำสอนของบรรพบุรุษที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงชั้นสูงในหลายมิติ การใช้อุปลักษณ์ แสดงให้เห็นความคู่ควรกับตัวละครเจ้าสะท้อนการต่อสู้กันระหว่างอำนาจของชนชั้น และอำนาจทางเศรษฐกิจ การใช้มูลบท แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมา และสภาพการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และความไร้อำนาจในการต้านทานการเปลี่ยนแปลงของเจ้านางชั้นสูงล้านนา และการใช้สหบทที่แสดงให้เห็นความพยายามของ

ผู้ประพันธ์ในอ้างเหตุผล เพื่อสนับสนุนพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของตัวละครสำคัญ ดังที่ปรากฏในตัวละคร “เจ้าจันท์” ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ว่าด้วยอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์และคู่ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคม มีบทบาทในการนิยามความหมายของการเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ ในฐานะเจ้านางชั้นสูงล้านนาว่า มีอัตลักษณ์ตามที่สังคมเห็นชอบอย่างไร แสดงการจัดวางตำแหน่งแห่งหนของตัวตน (subject position) (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546 : 63) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณากลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ด้วยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในนวนิยายเรื่องนี้แล้ว พบว่า ในท้ายที่สุด อัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาอย่างเช่น “เจ้าจันท์” เมื่ออยู่ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่ ก็ไม่อาจทัดทานอุดมการณ์อำนาจจากส่วนกลาง รวมทั้งอำนาจจากสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งแสดงออกผ่านความเป็นชายของตัวละครชายแวดล้อมในเรื่องไปได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ พบว่า “เจ้าจันท์” เป็นตัวละครที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง มีลักษณะเฉพาะคือเป็นเจ้าหญิงที่ถูกอบรมห่มร่ำตามเยี่ยงขัตติยนารีโบราณ ตามคำกล่าวของผู้ประพันธ์ แต่เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “ขัตติยนารี” ในวรรณกรรมนี้อาจไม่ได้มีความหมายว่า ผู้หญิงที่เป็นกษัตริย์ และมีบทบาทสำคัญที่สุดแห่งแผ่นดินเพราะ “เจ้าจันท์” เป็นเพียงเจ้านางชั้นสูง จากแคว้นเล็ก ๆ ที่เป็นภาพสะท้อนและถูกนำเสนอให้เห็นถึงความอ่อนแอของล้านนาผ่านตัวละครเจ้า ซึ่งไม่มีเรี่ยวแรงหรืออำนาจใด ๆ ในการต่อรองหรือต่อสู้เพื่อความรักของตนเอง สภาพการยอมจำนนต่อโอวาทของผู้เป็นบิดา ที่บังคับให้แต่งงานกับชายที่ต่ำศักดิ์กว่าอย่างเช่นตัวละคร “พ่อเลี้ยง” แสดงให้เห็นความพ่ายแพ้ต่ออุดมการณ์อำนาจส่วนกลาง และอุดมการณ์อำนาจทางเศรษฐกิจที่อยู่เหนือกว่า “ความเป็นเจ้า” แม้ตัวละครจะแสดงให้เห็นความพยายามในการต่อต้านอำนาจดังกล่าว โดยการสร้างเงื่อนไขที่จะไปสักการะพระธาตุอินทร์แขวน ก่อนที่จะแต่งงานกับพ่อเลี้ยง เพราะหวังว่าคำอธิษฐานที่จะได้อยู่ร่วมกับคนรักจะสัมฤทธิ์ผล แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะทัดทานอำนาจใด ๆ ได้เลย และในตอนจบของเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า “เจ้าจันท์” เป็นเพียงขัตติยนารีชาติเชื้อ หรือเป็นเจ้านางที่มีสายเลือดเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ไม่ใช่ขัตติยนารีแห่งแผ่นดิน ผู้มีบทบาทในการต่อรองอำนาจทางการเมืองการปกครองกับเมืองใต้ ดังจะเห็นได้จากการบรรยายเกี่ยวกับภาพลักษณ์ความงามภายนอกของเจ้านางที่อรชนอ้อนแอ้น หรือความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกที่อ่อนไหวไปตามสิ่งแวดล้อมภายนอก ล้วนตอกย้ำภาพของความอ่อนแอของล้านนา ผ่านตัวละคร “เจ้าจันท์” ที่ไม่สามารถต้านทานอุดมการณ์อำนาจส่วนกลางได้เลย ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนาในตัวบทนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับการสะท้อนช่วงเวลาอิงประวัติศาสตร์ล้านนา เช่น นวนิยายเรื่องรากนครา ทัพทัน 1902 เวียงแว่นฟ้า และนวนิยายเรื่องหนึ่งฟ้าดินเดียว ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม การเมือง ประวัติศาสตร์ และความเป็นยุค

สมัยในเรื่องเล่า ตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาย หญิง ซึ่งนำไปสู่การนิยามเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นเจ้า” ของผู้หญิงล้านนาที่มีความแตกต่างกันด้านชาติพันธุ์ ชาติกำเนิด และระดับนัยสำคัญของอำนาจที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

บัวริน วังคีรี. (2556). ภาพแทนล้านนาในสายตาคนนอก (สยาม/ไทย) และการโต้กลับมายาภาพของนักเขียนพื้นถิ่น. *มนุษยศาสตร์สาร,* 14 (1), 1-37.

มาลา คำจันทร์. (2558). *เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน.* กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ,* 8 (1), 135-162.

สุนทร คำยอด และ สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2559). อุดมการณ์ล้านนานิยม ในวรรณกรรมของนักเขียนภาคเหนือ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้,* 4 (2), 52-61.

ศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย.* กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.* กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London : Longman.

May, J. L. (2002). *Pragmatic an Introduction.* (2nd ed). USA : Balkwell Publicshers.

การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ

Promotion and Development of Vocational Personnel Education in Tourism and Service Sectors of Thai-Cambodian Border Area Ubon-Ratchathanai and Sisaket Provinces

จุฬาภรณ์ ขอบใจกลาง[1], ธฤษณุ เมธาวุฒิสกุล[2], อภิมุข สดมพฤกษ์[3] และ ณัฐพร ไทยจงรักษ์[4]

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์[123]

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ[4]

Chulaporn Kobjaiklang[1], Thidsanu Methawudthisakun[2], Apimuk Sadompruk[3] and Natthaporn Thaijongrak[4]

National Institute of Development Administration,Thailand[123]

Srinakharinwirot University,Thailand[4]

Corresponding Author,E-mail : Thidsanu.sae@nida.ac.th

****

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาแนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคลากรอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) พบว่า

1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ สถานศึกษามีการส่งเสริมนักเรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ส่วนครูผู้สอนได้เข้ารับส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาต่างประเทศและศึกษาองค์ความรู้ใหม่ๆ และการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสอนด้านวิชาชีพที่ถนัดให้มีความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น ส่วนผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับหน่วยงานภายนอกเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การฝึกงาน และการพัฒนาทักษะวิชาชีพอื่นๆ แก่ครูและนักเรียน

* วันที่รับบทความ: 29 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 27 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563

Received: September 29, 2020; Revised: October 27, 2020; Accepted: October 30, 2020

2. แนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ รูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในสถาบันอาชีวศึกษา โดยสร้างแนวทางการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนต้องเกิดขึ้นในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการท่องเที่ยวภายในจังหวัดและขยายไปสู่จังหวัดใกล้เคียง และรูปแบบความร่วมมือกับประเทศกัมพูชา คือ ควรมีการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน; สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม; พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา; จังหวัดอุบลราชธานี-จังหวัดศรีสะเกษ

Abstracts

The objective of this article to study to finding guidelines for promote knowledge and skills of vocational personnel in cooperation with Thai-Cambodian agencies and (2) to guidelines for a sustainable cooperation model for tourism development in the Thai-Cambodian border areas Ubon Ratchathani and Sisaket Provinces. This study used qualitative research comprising of in-depth interview and focus group discussion were undertaken with key informants with are the relevant vocational personnel education, and use the information from the interviews was then analyzed by content analysis.The research findings showed that:

1. Finding guideline to promote knowledge and skills of vocational personnel in cooperation with Thai-Cambodian agencies in Ubon Ratchathani and Sisaket Provinces. Such as, the institutes has encouraged the students to learn and practice foreign language skills. The part as for the teachers were found that encouraged to learn foreign languages and study new knowledge, as well as encouraging teachers to train to increase teaching skills. Professional skills in order to increase teaching expertise in the professional field. The part as for the executives of Vocational Institutes were found that cooperation in network development between vocational institutes and outside agencies in order to participate in the development of teaching and learning curriculum, internships and student development by promoting other professional skills to teachers and students.

2. The guidelines for a sustainable cooperation model for tourism development in the Thai-Cambodian border areas Ubon Ratchathani and Sisaket Provinces such as, the forms of cooperation that occur within vocational institutions to create the way for sustainable development together must occur in all sectors. Other agencies related to education and tourism within the province and then extended to other neighboring provinces to be forms of cooperation with the Cambodian side, that at the local level there should be a continuous relationship between leaders in border areas both sides

Keywords: Promotion and Development of Border Tourism; Department of Tourism and Hospitality; Thai-Cambodian Border Area; Ubon Ratchathani and Sisaket Province

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ มีอาณาเขตติดกับพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา-สปป.ลาว และเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางด้านความมั่นคง การค้าและเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านทางภาคตะวันออกของประเทศไทย พื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานีมีอาณาเขตติดต่อกับสปป.ลาว มีด่านช่องเม็กเป็นด่านข้ามแดนถาวรสำหรับใช้ในการเดินทางเข้า-ออกของประชาชนและนักท่องเที่ยว การขนถ่ายสินค้าที่สำคัญ และยังมีช่องอานม้า เป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวกับประเทศกัมพูชา (สุนันทา เจริญปัญญายิ่ง และธนวัฒน์ เดชปรอท, 2561 : 16-17) ส่วนพื้นที่ชายแดนของจังหวัดศรีสะเกษมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก เพราะมีด่านชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ ด่านช่องสะงำ (ภูสิงห์) ด่านช่องตาเฒ่า ด่านปราสาทเขาพระวิหาร (SSIS, 2563 : ออนไลน์) ด้วยทำเลและที่ตั้งทั้งสองจังหวัดเอื้อประโยชน์กับภาคการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายแห่ง รวมถึงแหล่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวใหม่ เป็นต้น เกิดขึ้นมากมายทั้งบริเวณหน้าด่านชายแดน ตามสถานที่ท่องเที่ยวและภายในเขตตัวเมืองและโดยรอบของจังหวัด

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้พิจารณาค้นหาแนวทางส่งเสริมและเร่งผลิตแรงงานในกลุ่มท่องเที่ยวและบริการเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงาน จากสภาวะการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจการท่องเที่ยวชายแดนที่กำลังขยายการเติบโต จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือในการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นช่องทางการพัฒนาประการหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสนใจ (เทคโนโลยีชาวบ้าน, 2560 : ออนไลน์) จึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกับวิกฤตในปัจจุบัน และนอกจากจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษจะมีจุดแข็งในเชิงพื้นที่ตั้ง หรือมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศ จึงทำให้เกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ด้านเศรษฐกิจ โดยการเปิดให้ด่านชายแดนโดยรอบของจังหวัดมีการบริหารจัดการในด้านการท่องเที่ยวและการจำหน่ายสินค้า การขนส่งสินค้าข้ามประเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จึงเปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย โดยเฉพาะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้สร้างความเชื่อมโยงในการพัฒนาการศึกษา คือ การเปิดโอกาสรับนักเรียนจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาศึกษาในหลักสูตรสายอาชีพต่างๆ การทำความร่วมมือด้านการศึกษา (MOU) กับสถานศึกษาในสปป.ลาว กัมพูชา และประเทศเวียดนาม เป็นต้น

ถึงแม้ว่า ตลาดแรงงานของประเทศไทยยังจ้างแรงงานที่ใช้ทักษะน้อย แต่พบว่ามีแนวโน้มการจ้างงานที่ใช้ทักษะสูงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานวิชาชีพและช่างเทคนิค ซึ่งถือว่าสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้กับแรงงานที่มาจากระบบอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ปัญหาคุณภาพของระบบอาชีวศึกษา กล่าวคือระบบอาชีวศึกษาของประเทศไทยขาดแคลนทรัพยากร รวมทั้งการ

สนับสนุนและส่งเสริมด้านทรัพยากร โดยเฉพาะครูผู้สอนและอุปกรณ์ครุภัณฑ์ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของการจัดการเรียนอาชีวศึกษา ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ซึ่งความต้องการและคุณภาพแรงงานอาชีวศึกษาที่กำลังประสบปัญหา ได้แก่

(1) ระบบอาชีวศึกษาของประเทศไทยมีครูผู้สอนไม่เพียงพอ ทำให้ต้องอาศัยครูผู้สอนในลักษณะสัญญาจ้างระยะสั้น ซึ่งได้รับค่าตอบแทนต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาขวัญและกำลังใจในการทำงานตกต่ำ ไม่สามารถดึงดูดคนเก่งให้มาเป็นครูผู้สอนได้ และยังส่งผลต่อการเรียนการสอนที่ไม่ต่อเนื่อง

(2) ระบบอาชีวศึกษาของประเทศไทยมีวัสดุครุภัณฑ์ไม่เพียงพอ เพราะได้รับการลงทุนครุภัณฑ์น้อย ครุภัณฑ์ส่วนใหญ่จึงถูกใช้งานมานานและมักขาดการบำรุงรักษา รวมทั้งมีงบประมาณวัสดุฝึกไม่เพียงพอ เป็นต้น (ณัฐสิฏ รักษ์เกียรติวงศ์, 2559 : 23) นอกจากปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรแล้ว ปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษา คือ ครูผู้สอนมีภาระงานสอนที่มากเกินไป ยังมีภาระงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่งานสอนที่แทรกเข้ามาจำนวนมาก เช่น การประชุม อบรม งานธุรการ การเงิน งานพัสดุ งานทะเบียนและอื่นๆ ทำให้ครูผู้สอนมีเวลาสอนนักเรียนน้อยลง อีกทั้งขาดโอกาสในการบรรจุเข้าเป็นครูอย่างสมบูรณ์ด้วยหลักเกณฑ์ของการเรียนประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ที่เข้มงวดมากขึ้น เป็นต้น (ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา, 2562 : ก)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาให้บุคลากรสายอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษให้มีคุณภาพและศักยภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน โดยการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค จุดแข็งจุดอ่อนทั้งในเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการดำเนินงานของอาชีวศึกษา ซึ่งยังเป็นช่องว่างของการพัฒนา และผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยว การเร่งพัฒนากระบวนการผลิตแรงงานที่มีฝีมือ ซึ่งจะเป็นกลไกพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

2.เพื่อศึกษาแนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บุคลากรอาชีวศึกษา จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 คน คือ 1) กลุ่มผู้อำนวยการวิทยาลัย, 2) กลุ่มรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ/ฝ่ายวางแผนและความร่วมมือ, 3) กลุ่มหัวหน้า

แผนกวิชาการโรงแรม/หัวหน้าแผนกวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และ 4) กลุ่มครู-อาจารย์ปฏิบัติการสอน คณะวิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเป็นกลุ่มบุคลากรสายอาชีวศึกษาในหลักสูตร/สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยก่อนการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองเก็บข้อมูลเบื้องต้นของสถาบันอาชีวศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

2. เครื่องมือการวิจัย

คณะวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยลักษณะของเครื่องมือจะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อไม่รบกวนเวลาของผู้ให้สัมภาษณ์มากเกินไป รวมทั้งสามารถควบคุมหัวข้อและขอบเขตการสนทนาได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

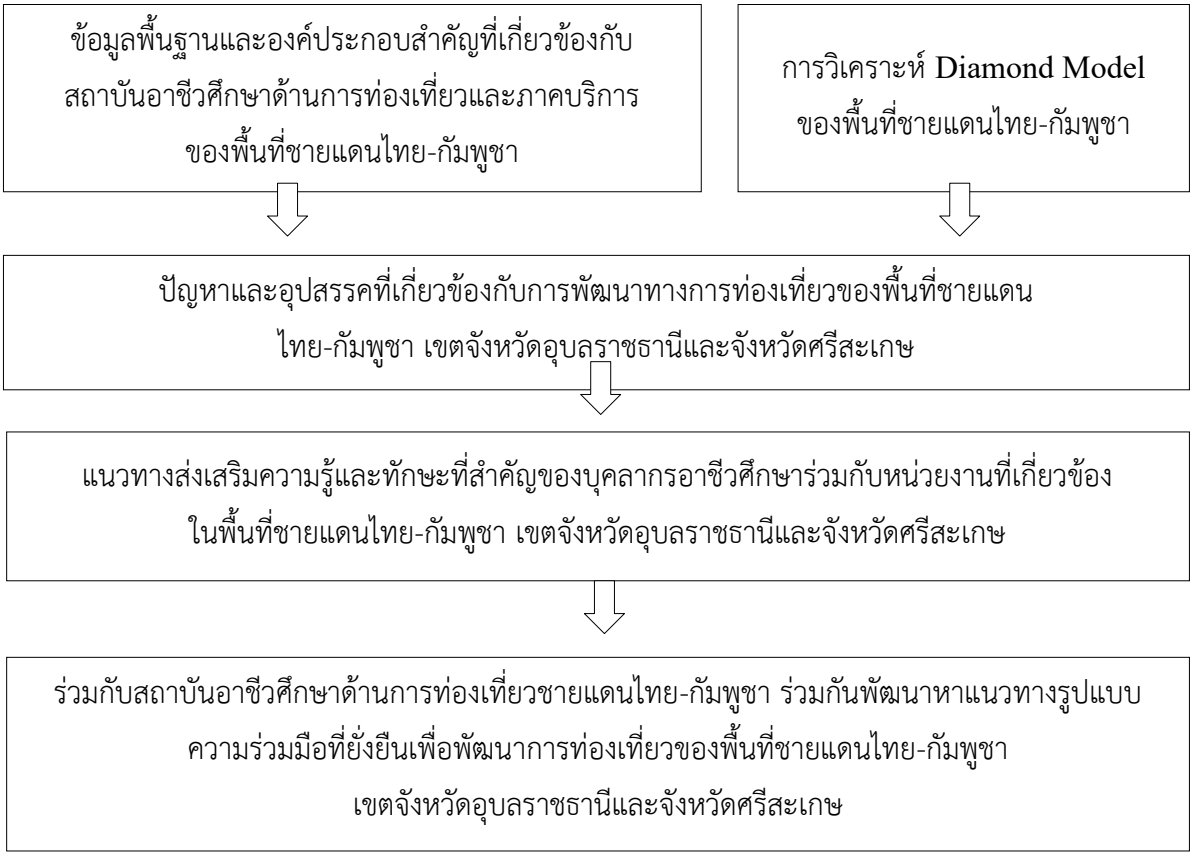
3.1 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) จากหนังสือ/วารสารวิชาการ/งานวิจัย สารสนเทศและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศกัมพูชา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปกำหนดนโยบายบนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกทั้งแบบตัวต่อตัวและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญในการสนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในการยังเปิดโอกาสให้มีการโต้ตอบเชิงสนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะขยายไปสู่การค้นพบข้อปัญหาอื่นๆ ที่ทำให้การศึกษาวิจัยลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูล คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และข้อมูลทุติยภูมิที่สืบค้นและรวบรวมจากหนังสือ/วารสาร/งานวิจัย/สารสนเทศและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องและเอกสารหรือสิ่งสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หลังจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และคณะวิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ตีความถ้อยคำ สิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์พยายามสื่อและข้อมูลที่ได้จากการสังเกต หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทั้งข้อมูลในเชิงบวกและในเชิงลบมาสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นผลการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

1) แนวทางการส่งเสริมความรู้และทักษะวิชาชีพของนักเรียน พบว่าสถานศึกษาได้มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะด้านภาษาต่างประเทศในหลายภาษาและได้จัดให้มีกิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ มีกิจกรรมสำหรับการใช้ภาษาอังกฤษทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาษาเขมรหรือภาษาของประเทศกัมพูชาด้วยความที่เป็นประเทศที่มีพื้นที่ติดกัน ก็มีการส่งเสริมให้เลือกเรียนหรือเชิญครูเจ้าของภาษาเข้ามาสอนในสถานศึกษาด้วย เพื่อหวังให้นักเรียนในสาขาวิชาชีพนี้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านทักษะวิชาชีพและทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาด้านภาษาอาจจะต้องไม่หยุดอยู่เพียงภาษาอังกฤษและภาษาเขมรเท่านั้น หากแต่ต้องขยายไปในภาษาสากลอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น ภาษาจีน ภาษารัสเซีย ภาษาเยอรมัน และภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น เนื่องจากการทำงานในสาขาอาชีพนี้ควรมี

พื้นฐานด้านภาษาต่างประเทศเป็นสำคัญเพราะต้องพบเจอกับคนช่างชาติบ่อยครั้ง และควรหาแนวทางร่วมกับสถานประกอบการเพื่อคัดกรองความถนัดของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความถนัดในทักษะนั้นๆ อย่างเต็มศักยภาพ

2) แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนวิชาชีพของครูผู้สอน พบว่าสถานศึกษาได้จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านภาษาต่างประเทศแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง หากแต่เป้าหมายไม่ได้หวังเพื่อประโยชน์ของนักเรียนเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งโดยนัยแล้วยังหวังให้ครูผู้สอนได้เรียนรู้ไปพร้อมกันกับนักเรียนด้วย ทั้งยังมุ่งส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้เข้าอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะการสอนด้านวิชาชีพที่ถนัดเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญการสอนในสาขาวิชาชีพที่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสาขาวิชาชีพการโรงแรมที่มีความหลากหลายในองค์ความรู้ด้านทักษะในวิชาชีพ และยังมีการเปลี่ยนแปลงของทักษะด้านบริการตลอดเวลา ดังนั้นความเชี่ยวชาญของครูจึงมีความสำคัญต่อการเรียน การฝึกงาน และการทำงานของนักเรียนในอนาคต นอกจากนี้แล้วรัฐบาลควรมีพื้นที่ให้ครูผู้สอนในสายวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ในเวทีระดับชาติอันจะนำมาซึ่งแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงภาครัฐจะต้องเร่งผลิตครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเพื่อบรรจุเข้ามาในระบบการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันครูผู้สอนในสาขาวิชาชีพนี้ขาดแคลนเป็นจำนวนมาก และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือขวัญและกำลังใจจากผู้บริหารทุกระดับที่ต้องมีให้ผู้ปฏิบัติงานอยู่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีกำลังใจในการทำงานต่อไป

3) แนวทางการพัฒนาในระดับสถานศึกษาและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ได้แก่

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรต้องเร่งดำเนินการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับทัศนคติและมุมมองของการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมให้มากยิ่งขึ้น เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเรียนและการประกอบอาชีพในสาขาวิชานี้อยู่มาก อีกทั้งนักเรียนจากประเทศกัมพูชาที่เข้าเรียนในประเทศไทยควรได้รับการปลูกจิตสำนึกรักประเทศไทยร่วมด้วย เพราะเชื่อว่านักเรียนกลุ่มนี้จะเป็นกุญแจสำคัญของการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อมุมมองของคนทั้งสองประเทศเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานทั้งในด้านภาษาต่างประเทศและทักษะวิชาชีพ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพในอนาคตแก่นักเรียนทั้งการเป็นไกด์นำเที่ยว การเป็นเจ้าของกิจการด้านท่องเที่ยวหรือด้านโรงแรมและบริการอื่นๆ และการเป็นแรงงานที่มีคุณภาพด้านทักษะฝีมือที่ภาคเอกชนยอมรับด้วย ทั้งนี้ผู้บริการสถานศึกษาควรเร่งดำเนินการบูรณาการศาสตร์ความรู้ด้านต่างๆ จากเครือข่ายหน่วยงานภายในจังหวัด และผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน เช่น ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัย เป็นต้น เพื่อการพัฒนาผู้เรียนด้วยการส่งเสริมทักษะวิชาชีพอื่นๆ ที่จำเป็นโดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นด้านการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารระดับจังหวัด ควรเร่งดำเนินการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคบริเวณด่านชายแดนช่องสะงำ และควรผลักดันให้มีการเปิดด่านชายแดนเขาพระวิหารอีกครั้งเพื่อประโยชน์

ทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของทั้งสองประเทศ อีกทั้งควรเร่งหาแนวทางร่วมกับประเทศกัมพูชาเพื่อผลักดันเปิดด่านช่องตาเฒ่า และช่องธรรมชาติอื่นๆ ให้ยกระดับเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและการท่องเที่ยวหรือเป็นด่านข้ามแดนถาวร เพื่อรองรับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษในอนาคต อีกทั้งผู้บริหารระดับจังหวัดทุกหน่วยงานควรเร่งศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแบบคู่จังหวัดเพื่อให้เกิดมิติการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้เกื้อกูลกันทั้งในด้านรายได้ เศรษฐกิจ ธุรกิจการบริการ การพัฒนาสังคม และด้านการศึกษาของสถานศึกษาภายในจังหวัดอีกด้วย

ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรกำหนดรูปแบบและมาตรฐานของหลักสูตรประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เหมือนกันทั่วประเทศเพื่อลดปัญหาคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งควรหาแนวทางเพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีทักษะการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนในสายอาชีพแบบอาชีวศึกษา และมุ่งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการและองค์กรอิสระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายในการพัฒนาแรงงานที่มีคุณภาพ อีกทั้งควรเร่งสร้างความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ให้มีการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนและแนวทางในการพัฒนาการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกระยะ

ผู้บริหารระดับกระทรวงและรัฐบาล ควรเร่งดำเนินการจัดทำช่องทางเพื่อสร้างการรับรู้ข่าวสารด้านนโยบายอาชีวศึกษา การพัฒนาอาชีพ และประโยชน์ของการเรียนในสายอาชีวศึกษา แก่ผู้ปกครอง ประชาชน และนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น ควรกำหนดแนวทางเพื่อสร้างศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวของภูมิภาคโดยเฉพาะอีสานใต้ที่มีเอกลักษณ์การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกับภูมิภาคอื่นๆ ให้เป็นศูนย์บริการความรู้แก่นักท่องเที่ยวและบริการวิชาการแก่สถานศึกษาในพื้นที่ ควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตรการสอน รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน และรัฐบาลต้องให้ความสำคัญด้านหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าปริมาณของผู้เรียนในแต่ละสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนรูปแบบทวิภาคีที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจในด้านมาตรฐานด้านทักษะอาชีพ โดยที่รัฐต้องมีบทบัญญัติและข้อบังคับให้สถานประกอบการเปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้เข้าไปเรียนรู้ทักษะวิชาชีพในโรงงานและสถานประกอบการต้องดูแลสวัสดิการต่างๆ เหมือนเป็นพนักงานคนหนึ่งของบริษัท และรัฐต้องมีแรงจูงใจตลอดจนข้อเสนอด้านประโยชน์อื่นๆ แก่สถานประกอบการที่เข้าโครงการเหล่านี้ด้วย และรัฐบาลควรพิจารณาเรื่องการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารระดับสูงด้วยว่าไม่ควรบ่อยจนเกินไป ซึ่งจะทำให้การดำเนินนโยบายไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสูญเสียงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์

2. แนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

2.1 รูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในสถาบันอาชีวศึกษา ได้แก่

(1) ควรพิจารณาลดการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายผู้บริหารสถานศึกษาที่บ่อยครั้งเกินไป เพราะทำให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนในด้านหลักสูตรขาดความต่อเนื่องในระยะยาว และไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมได้ เพราะนโยบายก็จะเปลี่ยนไปตามผู้บริหารแต่ละคน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจในความจำเป็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนรูปแบบทวิภาคีว่า ผู้บริหารบางคนมองว่ามีประโยชน์ต่อสถานศึกษาและนักเรียนมากเพียงใด เพราะผู้บริหารหลายคนยังมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หลายครั้งที่ผู้บริหารไม่ให้ความสนใจจนภาระหน้าที่ดำเนินงานกลับกลายเป็นภาระของครูที่ต้องดำเนินการเอง

(2) การแสวงหารูปแบบในการสร้างความสัมพันธ์กับสถานประกอบการถือเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการเรียนการสอนในสายอาชีวศึกษาเน้นหนักไปที่การลงมือปฏิบัติ ดังนั้นการฝึกงานในสถานประกอบการจริงจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในสายอาชีวะ เหตุนี้การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันให้ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น การทำสัญญาภาคีความร่วมมือในการส่งนักเรียนไปฝึกงานก็เป็นอีกรูปแบบความสัมพันธ์หนึ่งที่จะสามารถการันตีได้ว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการนั้นยังสามารถดำเนินการพัฒนาการศึกษาร่วมกันได้แม้จะเปลี่ยนผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานไปก็ตาม

(3) บทบาทของผู้บริหารถือเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษา หากผู้บริหารไม่สนใจต่อการเข้าร่วมพูดคุยในการทำสัญญาความร่วมมือหรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ซึ่งส่วนใหญ่จะตกเป็นหน้าที่ของครูในสาขาวิชาที่เป็นผู้ดำเนินการเอง ทำให้การเจรจาพูดคุยไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะตกลงทำสัญญาความร่วมมือกันได้ เพราะครูไม่มีอำนาจในการตัดสินใจได้จึงทำให้ความร่วมมือไม่ต่อเนื่อง และส่วนใหญ่ไม่ประสบผลสำเร็จหากไม่มีผู้บริหารเข้าร่วมในการตัดสินใจ

(4) ความร่วมมือในเครือข่ายสาขาวิชาชีพเดียวกันแต่ต่างสถาบันการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้แก่ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ทำให้การพัฒนาการเรียนการสอนไปในรูปแบบเดียวกันอย่างมีมาตรฐาน และหน่วยงานภายนอกที่อาจจะมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดีด้วย

2.2 รูปแบบความร่วมมือกับประเทศกัมพูชา ได้แก่

(1) ผู้นำของแต่ละประเทศควรมีการสานสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอและระดับจังหวัด หากมีการเปลี่ยนผู้บริหารในท้องถิ่นบ่อยครั้ง เช่น นายอำเภอ นายกเทศมนตรี ทำให้การดำเนินการเชิงนโยบายมีความสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการเจรจา ประสานงานหรือสร้างความสัมพันธ์ในเชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา การทำงาน และด้านอื่นๆ หยุดชะงักตามไปด้วย

(2) รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศ เพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตและระบบการศึกษาของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิติของการพัฒนาร่วมกันระหว่างชายแดนอย่างยั่งยืน ควรมีการแลกเปลี่ยนผู้เรียนระหว่างไทย-กัมพูชา เพื่อปรับทัศนคติของนักเรียนและเพื่อไม่ให้เกิดการดูถูกประเทศเพื่อนบ้าน

(3) ผู้บริหารประเทศในระดับ กระทรวง กรม และสำนัก ควรพิจารณาบทบาทหน้าที่ตนเอง เพราะบางคนไม่มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง และบางคนยังไม่มีความรู้ที่ครอบคลุมในเนื้อหาของการพัฒนาการศึกษา ควรเพิ่มภาคบริการที่ดีและมีมาตรฐานบริเวณชายแดน โดยเฉพาะพื้นที่ช่องจอมที่เป็นด่านข้ามแดนถาวรที่พร้อมต่อการพัฒนามากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอาชีวศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งในเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต โดยสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน คือ จังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่จะเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความเป็นลาว-อีสาน เป็นส่วนมาก เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษา บุญบั้งไฟ และไหลเรือไฟ เป็นต้น แต่สำหรับจังหวัดศรีสะเกษ จะมีการนำเสนอการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมลาว-เขมร เป็นสำคัญ เช่น เทศกาลเที่ยวปราสาทขอม ประเพณีแซนโดนตา เป็นต้น เหตุนี้จึงทำให้พื้นที่นี้มีความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และทั้งสองจังหวัดต่างก็มีการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ประตูการค้าและการท่องเที่ยวสู่อารยธรรมขอมโบราณ ดินแดนเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐาน” และมีพันธกิจ คือ ส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้า การลงทุน และรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, 2557 : ออนไลน์) และจังหวัดอุบลราชธานีก็มีการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดโดยเน้นการท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน ดังเห็นจากวิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เมืองน่าอยู่ เป็นประตูการค้าและการท่องเที่ยว การเกษตรมีศักยภาพ” โดยมีพันธกิจสำคัญ คือ ส่งเสริมการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น และมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายของมูลค่าร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว เป้าหมายร้อยละ 5 ในปี พ.ศ. 2560 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบการให้บริการโลจิสติกส์ (Logistics) เพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน และการส่งเสริมการเปิดตลาด และพัฒนาความร่วมมือทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2561 : 1-2) ทำให้ทั้งสองจังหวัดมีการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการบริการที่เข้มข้น แต่มีเป้าหมายในการดำเนินการที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นจุดเด่นที่หลายฝ่ายให้ความสนใจ โดยเฉพาะรัฐบาลได้มีนโยบายกำหนดให้จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในโครงการท่องเที่ยวเมืองรองยิ่งทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงมีนโยบายให้สถานศึกษาที่มีความพร้อมในพื้นที่จัดการเรียนการสอนในประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาล

เพื่อผลิตแรงงานเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมากขึ้น ปัจจุบันพบว่ามีการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 แห่ง และจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 แห่ง เปิดสอนในระดับ ปวช. และ ปวส. อย่างไรก็ตามการฝึกงานของนักเรียนพบว่าในพื้นที่ยังไม่มีสถานประกอบการณ์ที่เหมาะสมในการเป็นสถานฝึกงานหรือฝึกประสบการณ์ได้ ดังนั้นจึงยังต้องมีการจัดส่งนักเรียนไปฝึกงานที่จังหวัดอื่นแทน

1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า จากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติสั่งการให้หลายหน่วยงานเข้าช่วยกันแก้ปัญหาการขาดแคลนมัคคุเทศก์ พร้อมพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในรูปแบบของอุตสาหกรรมท้องถิ่นเพื่อตอบโจทย์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวท้องถิ่นจำแนกตามประเภทการท่องเที่ยว โดยให้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เข้ามาสนับสนุน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) พัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ดังกล่าว รวมทั้งสนับสนุนการบูรณาการงานวิจัยร่วมระหว่างบุคลากรอาชีวศึกษาและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาอื่นๆ เพื่อร่วมกันพัฒนากำลังคนสายอาชีพให้มีขีดความสามารถและสมรรถนะสูงยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนชนบทฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : ออนไลน์) ในเชิงนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอาชีวศึกษามีความพยายามส่งเสริมในเรื่องของการพัฒนาสายการท่องเที่ยวและโรงแรมโดยการเน้นการพัฒนาทรัพยากรทุนมนุษย์ หากแต่ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถขับเคลื่อนได้เต็มกำลัง ได้แก่

(1) การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกฝนทักษะวิชาชีพ เพราะการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีน้อยกว่าที่ควรและไม่เพียงพอ

(2) สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัด (อสจ.) ควรเป็นแม่ข่ายในการดำเนินงานสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนในแต่ละสาขาวิชาชีพ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการศึกษาให้เป็นไปในรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายกับองค์กรภายนอกเพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบ

(3) นโยบายของผู้บริหารควรมีความเชื่อมโยงในทุกระดับ กระทรวง กรม วิทยาลัย และพื้นที่ ต้องสร้างมิติความเชื่อมโยงให้ได้ การขาดการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำให้การรับรู้ข้อมูลของแต่ละหน่วยงานมีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทิศทางอื่นๆ ที่แตกต่าง เพราะฉะนั้นการสร้างการรับรู้ร่วมกันถือเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาอาชีวศึกษา ทั้งในสถานศึกษาอาชีวะ หอการค้า จังหวัด สถานประกอบการ ภาครัฐบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัย

(4) การลดความเหลื่อมล้ำทางด้านการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษา ที่วัดจากจำนวนผู้เรียน จำนวนคะแนนของการแข่งขันทักษะในระดับต่างๆ ทั้งที่ครูในสถานศึกษาทำงานเท่ากัน แต่เกณฑ์การแจกจ่าย

งบประมาณกลับไปลงที่สถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมมากอยู่แล้ว แต่สถานศึกษาขนาดเล็กขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ เงินจ้างงาน กลับไม่ได้รับการสนับสนุนในระดับที่เหมาะสม

(5) การพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษามีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาทั้งระบบ การส่งหรือการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมอบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาตนเองควรกระจายผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้ทั่วถึงทุกคนในสาขา ทั้งข้าราชการ พนักงานราชการ ครูพิเศษ ครูผู้ช่วย ต้องได้รับสิทธิเสมอภาคกัน

(6) ค่าตอบแทนของการเป็นครูสายอาชีวศึกษาถือว่าน้อยมาก บางคนอาจจะได้เพียง 9,000 บาทต่อเดือน หากเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำของประเทศคือ 15,000 บาทต่อเดือน (Tcijthai, 2561 : ออนไลน์) ดังนั้นการหาคนที่เข้ามาเป็นครูทั้งครูจ้างสอน ครูอัตราจ้างจึงหาได้ยากมาก

(7) การกระตุ้นให้ผู้นำระดับจังหวัดพิจารณาจุดเด่นการท่องเที่ยวในจังหวัดของตัวเองเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์กับเศรษฐกิจในจังหวัดด้วย ซึ่งมีผลต่อหลายภาคส่วนทั้งการศึกษา พัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตามมาอีกหลายอย่าง

(8) รัฐบาลควรกำหนดมาตรการด้านกฎหมายให้ชัดเจนเกี่ยวกับการรับนักเรียนทวิภาคีเข้าฝึกงานเหมือนประเทศเยอรมัน การห้ามหลีกเลี่ยงไม่รับนักเรียนฝึกงานหากเป็นความต้องการของนักเรียน โดยที่ผู้ประกอบการยังต้องการรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ตลอดจนการเรียนการสอนในสถานประกอบการต้องมีด้วย นอกจากนี้ หากสถานประกอบการใดมีการเข้าร่วมโครงการร่วมกับสถานศึกษา สถานประกอบการนั้นยังจะได้รับสิทธิพิเศษอื่นๆ จากรัฐบาลด้วย เพื่อเป็นแรงจูงใจและสำรวจความเพียงพอของความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในสาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยวในทุกๆ วิทยาลัยทั่วประเทศ

(9) ความเป็นไปได้ในการให้ภาคอีสานมีศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวของภูมิภาค เพื่อช่วยประสานงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและบริการอื่นๆ ให้ครบวงจรที่ทุกๆ คนสามารถเข้าไปใช้บริการได้ หรือขอความร่วมมือในการเข้ามาร่วมพัฒนาสถานศึกษาได้ ตลอดจนให้ข้อมูลเกี่ยวกับความจำเป็นด้านการท่องเที่ยวที่ต้องกระจายข่าวแก่หน่วยงานภายในภูมิภาคได้ และเพื่อความเชื่อมโยงระหว่างประเทศเพื่อนบ้านด้วย

(10) บทบาทของภาคเอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และกำหนดแนวทางร่วมกันยังมีน้อย ทำให้การผลิตนักเรียน-นักศึกษาที่มีคุณภาพตรงตามเป้าหมายของตลาดแรงงานไม่เป็นไปตามความต้องการของภาคเอกชนอย่างแท้จริง ที่สำคัญสถานประกอบการควรพัฒนาตนเองเพื่อเอื้อต่อการฝึกงานของนักเรียนด้วย ทำให้ไม่เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานด้านการท่องเที่ยวและบริการ

2. แนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาเขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

รูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในสถาบันอาชีวศึกษา การสร้างแนวทางในการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนที่ทุกภาคส่วนในองค์กรและในประเทศต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้บริหารควรตระหนักในบทบาทของตนเองให้มากยิ่งขึ้น ทั้งการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายพัฒนาการศึกษาทั้งในอาชีวศึกษาเองและองค์กรอื่นภายนอก ตลอดจนการสร้างความร่วมมือทางวิชาการ ซึ่งงานเหล่านี้ไม่ควรปล่อยให้เป็นภาระ

ของครูผู้สอนที่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจได้ รวมถึงการโยกย้ายผู้บริหารบ่อยครั้งเกินไปก็ไม่ส่งผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาเท่าที่ควรซึ่งผู้บริหารระดับสูงควรพิจาณาในประเด็นนี้อย่างเร่งด่วน

รูปแบบความร่วมมือกับทางฝั่งกัมพูชา ควรมีการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับชั้นทั้งนายอำเภอ นายกเทศมนตรี และผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อทำให้การดำเนินการเชิงนโยบายด้านชายแดนต่างประเทศมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง และควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศ เพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิต ระบบการศึกษาของกันและกันเพื่อเกิดการพัฒนาร่วมระหว่างชายแดนอย่างยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาด่านชายแดนให้มีมาตรฐานพร้อมรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวชายแดนให้พร้อมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน ควรช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาให้ภาคบริการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นและเติบโตอย่างยั่งยืน สร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ด้านรายได้กับต้นทุนทางเศรษฐกิจ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความมั่นคง ประเทศไทยควรเร่งสร้างพันธมิตรภายใต้แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการเดินทางท่องเที่ยว ในกลุ่มสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวให้กว้างขึ้น ลดปัญหาและอุปสรรคในการข้ามแดน รวมถึงการเตรียมความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างอาเซียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกให้เกิดขึ้นจริงเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ท้ายที่สุดคือ การพัฒนาและการให้ความรู้แก่ภาคประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในเชิงของทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรมุ่งส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพในประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นมาตรฐานสากล เพื่อให้เกิดการยอมรับในมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันอัตราครูผู้สอนในสายอาชีวศึกษามีจำนวนน้อยลงมาก โดยเฉพาะครูที่เชี่ยวชาญการสอนในสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมและสาขาอื่นๆ เนื่องจากส่วนกลางไม่ได้เปิดให้มีการสอบบรรจุครูใหม่มาแทนที่คนเก่าที่เกษียณอายุราชการออกไป ดังนั้นรัฐบาลควรเร่งหาแนวทางเพิ่มจำนวนครูผู้สอนที่มีศักยภาพด้านวิชาชีพเข้ามาสอนในสายอาชีวศึกษา โดยการสร้างแหล่งผลิตครูที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในสายอาชีวศึกษาโดยเฉพาะ เนื่องจากครูที่เข้ามาทำหน้าที่สอนส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะ (จบตรงตามสาขาที่สอน) แต่ไม่ได้จบสาขาศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่มีใบประกอบวิชาชีพครูตามที่รัฐบาลกำหนดมาตรฐานไว้ ทำให้อาชีวศึกษาไม่สามารถจ้างและบรรจุครูเหล่านี้เข้าเป็นบุคลากรประจำของ

สถานศึกษาได้ จึงกลายเป็นปัญหาของการที่ไม่มีครูที่เชี่ยวชาญหรือจบสายตรงสอนในสาขางานด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมและสาขางานอื่นๆ ในปัจจุบัน

ทั้งนี้ รัฐบาลควรเร่งผลักดันการยกระดับด่านช่องอานม้าที่เป็นเพียงจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนให้เป็นด่านชายแดนถาวร เพื่อขยายระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนอุบลราชธานี-กัมพูชา และควรปลดล็อกเรื่องพื้นที่ของกรมอุทยานฯ ให้สามารถมีการขยายถนนเข้าไปสู่ด่านชายแดนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ในส่วนจังหวัดศรีสะเกษควรเร่งผลักดันการเปิดด่านเขาพระวิหารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศและยกระดับด่านช่องตาเฒ่าจากช่องธรรมชาติให้เป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนหรือเป็นด่านข้ามแดนถาวรเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจด้านการค้าชายแดนของจังหวัดศรีสะเกษ-กัมพูชาอีกด้วย และทั้งสองจังหวัดควรพิจารณานโยบายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแบบคู่จังหวัดและเร่งพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานและระบบโครงสร้างพื้นฐานในบริเวณด่านชายแดนรวมถึงในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความพร้อมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรม นอกจากจะมุ่งเน้นการผลิตแรงงานที่มีศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ควรที่จะมุ่งเน้นสร้างผู้ประกอบการมือใหม่ที่สนใจประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการด้วย เพื่อให้เกิดความสมดุลในการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งตามแนวชายแดนยังมีพื้นที่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกจำนวนมาก อีกทั้งสถานศึกษาควรเร่งทำความเข้าใจต่อผู้ปกครองและสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเรียนในสายอาชีวศึกษาที่หลายคนยังมองว่าอาชีวศึกษา คือ ระบบการศึกษาชั้นรองของสังคมเมื่อเทียบกับสายสามัญ ซึ่งต้องปรับความคิดใหม่ว่า การเรียนอาชีวศึกษาเมื่อเรียนจบแล้วจะมีงานรองรับไม่ตกงาน ในระหว่างเรียนมีรายได้จากการฝึกงานหรือปฏิบัติงาน มีสถานประกอบการให้การยอมรับและจองตัวเข้าทำงาน และมีรายได้จากการทำงานต่อเดือนที่สูงกว่าคนทั่วไป เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่อันเกิดจากการฝึกทักษะระหว่างเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองมองภาพของอาชีวศึกษาในทางที่ดีขึ้น

อีกทั้งครูผู้สอนและนักเรียน ควรได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพทักษะในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องในด้านการศึกษาดูงาน การอบรมความรู้ ดังนั้นรัฐบาลและผู้บริหารสถานศึกษาควรเร่งสร้างคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยการส่งเสริมด้านคุณวุฒิวิชาชีพเฉพาะสาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยวเพื่อการันตีความสามารถและทักษะในการทำงานเมื่อเข้าสู่สถานประกอบการ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). อาชีวะเร่งสร้างกำลังคนรองรับการท่องเที่ยว. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2563. แหล่งที่มา: www.moe.go.th/อาชีวะเร่งสร้างกำลังคน

ณัฐสิฏ รักษ์เกียรติวงศ์. (2559). *การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2560). ‘อาชีวะ’ วิจัย ผลิตคนป้อนท่องเที่ยว เพิ่มทักษะ มาตรฐานการบริการ นำร่อง พท.อันดามัน-ศูนย์ฯ นาโต่. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562. แหล่งที่มา: www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_29816

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา. (2562). *การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและบริการของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด เพื่อการท่องเที่ยวที่แข่งขันได้อย่างยั่งยืน.* รายงานการวิจัย. สถาบันการวิจัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2557-2560. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2562. แหล่งที่มา: http://sisaket.go.th/plan_57_60.html

สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2561). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2557-2560 (ฉบับทบทวน).* อุบลราชธานี: สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี.

สุนันทา เจริญปัญญายิ่ง และธนวัฒน์ เดชปรอท. (2561). *การศึกษาศักยภาพการค้าและการขนส่งชายแดนด้านจังหวัด อุบลราชธานี ต่อการเปิดประเทศเข้าสู่ AEC.* รายงานการวิจัย. สถาบันการขนส่ง: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

SSIS. (2563). อาณาเขตชายแดนจังหวัดศรีสะเกษที่ติดกับกัมพูชา. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2563. แหล่งที่มา : http://sisaket.go.th/ssis/border_khmer.php

Tcijthai. (2561). ริ้อปัญหา “ครู” ระบบเหลื่อมล้ำ-ล้าหลัง ค่าจ้างรัฐสูง-เอกชนต่ำ เกษียณเยอะ งานหนัก ไม่อิสระ. *ออนไลน์.* สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2563.แหล่งที่มา : www.tcijthai.com/news/2018/09/scoop/8561

การใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

Exertion Implementation of Civil Servats in Muang Loei district, Loei province

พระมหาจิณกมล อภิรตโน,
เตชทัต ปักสังขาเนย์ และทวีศักดิ์ ใครบุตร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
Phramaha Jinkamon Abhiratano,
Techatat Paksangkhane and Taweesak Khaibut
Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : winnernews@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และเพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย กับระดับการนำหลักวิริยะธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ อายุการทำงาน รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน และหน่วยงาน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบรายคู่โดยใช้สูตรของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยที่มีเพศ รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน และหน่วยงานที่แตกต่างกันมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ไม่แตกต่างกัน ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย มีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ จำแนกตามอายุการทำงานที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรม ข้าราชการที่มีอายุงาน 21-30 ปีมีความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรมที่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48) รองลงมา คือ มีอายุการทำงาน 31 ปีขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.25) และด้านการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ ข้าราชการที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปีมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ที่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37) ส่วนพิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมของทั้งสองด้าน พบว่า ข้าราชการที่มีอายุการทำงานระหว่าง 21-30 ปีมีความเข้าใจและนำหลักวิริยะธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันที่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42) รองลงมาคือ ที่มีอายุการทำงาน 31 ปีขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.25)

คำสำคัญ: หลักวิริยะธรรม; ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย; จังหวัดเลย

---

* วันที่รับบทความ: 10 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 25 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563
Received: September 10, 2020; Revised: October 25, 2020; Accepted: October 30, 2020

Abstracts

The objectives of the research were (1) to study the exertion implementation of civil servants in Mueang Loei district, Loei province, and (2) to compare the exertion implementation of civil servants in Mueang Loei district, Loei province, to their level of exertion implementation in the daily life, classified by gender, work experience, salary, position and agency. The data of the research were analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation, the t-test for independent samples, and the one-way analysis of variance (ANOVA) by the F-test method. In case two paired differences were found, Scheffé's method was utilized.

The results of the research were found as follows: (1) Effort implementation of civil servants with different genders, salaries, positions ang agencies in Mueang Loei district, Loei province, was found not to be different at a statistically significant level of .05. However, for civil servants with different work experiences, it was found to be overall different at a statistically significant level of .05. Considered separately and classified by the civil servants' average years of work experience, understanding of effort for civil servants with 21-30 years of work experience was found to be at a high level ($\bar{X}$= 4.48), followed by those with higher 31 years ($\bar{X}$= 4.25). In addition, effort implementation of civil servants with 21-30 years of work experience was found to be at a high level ($\bar{X}$= 4.37). (2) In the comparison of overall averages, both aspects – understanding and implementation of effort – for civil servants with 21-30 years of work experience were found to be the highest ($\bar{X}$= 4.42), followed by those with higher 31 years ($\bar{X}$= 4.25)

Keywords: Exertion; Civil Servant in Muang Loei District; Loei Province

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนการทำงานไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกด้านและเป้าหมายของการพัฒนาก็เพื่อให้คนสามารถพึ่งตนเองได้โดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศต้องเน้นคนให้มีความรู้และคุณธรรมในการดำรงชีวิตอันจะเป็นกำลังสำคัญของสังคมในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองเท่าเทียมนานาอารยประเทศต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบัน องค์กรต่าง ที่จัดการศึกษาพัฒนาคนนั้นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งเน้นให้คนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและอย่างทั่วถึง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคนต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญามีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งตรงกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้คนได้รับการศึกษาพัฒนาอย่างเต็มที่ และส่งเสริมพัฒนาคนให้มีศีลธรรม คุณธรรม อันดีงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศาสนาของตนอย่างเคร่งครัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 41) เพราะเหตุนี้ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงมีบทบาทสำคัญในการอบรม สั่งสอน พัฒนา สามารถให้การพึ่งพา เป็นที่ปรึกษาของประชาชนตลอดถึงองค์กรต่าง ๆ ในการพัฒนาและร่วมกัน แก้ปัญหาชีวิต ดังนั้น สถาบันการศึกษาต้องพยายามจัดการเรียนการสอนให้คนมีคุณภาพ คุณธรรม และอีกประการหนึ่งสถาบันที่สำคัญในการอบรม สั่งสอน คุณธรรม

จริยธรรมให้กับประชาชนทั่วไป ได้แก่ วัด ซึ่งได้ดำรงอยู่คู่กันกับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ให้เข้าสู่ระบบที่ต้องการประสิทธิผล ที่เป็นรูปธรรม ในหลายหน่วยงานมีการนำหลักการประกันคุณภาพและกระบวนการทำงานเชิงระบบมาใช้ จนทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่เคยปฏิบัติแบบเช้าชามเย็นชามต้องปรับตัวใหม่ โดยเฉพาะระบบทางราชการที่เคยเป็นมา การทำงานที่เป็นระบบจัดได้ว่าเป็นรูปแบบที่ทำให้องค์กรพัฒนาได้อย่างดียิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ คำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559 : 2) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม การที่บุคคลจะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่ดีงามได้อย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องได้รับการอบรมให้มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานอย่างจริงจัง และหนักแน่นให้มีจิตสำนึกรับรู้ความหมายและความสำคัญของคุณธรรมโดยปราศจากการบังคับ

ในทางพระพุทธศาสนามีธรรมที่เรียกว่าอิทธิบาท 4 ประการได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียรพยายาม จิตตะ ความมีจิตฝักใฝ่ และวิมังสา การมั่นติตรองอย่างรอบคอบ เป็นหลักธรรมที่ผู้ปฏิบัติสามารถนำความสำเร็จของงานมาสู่หน่วยงานนั้นได้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา มุ่งเน้นลึกถึงหลักธรรมที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพของการทำงานในองค์กรทางราชการ และหาความแตกต่างโดยใช้หลักธรรม 1 ในอิทธิบาทธรรม 4 ข้อ คือ หลักวิริยะธรรม ที่เน้นถึงความเพียรพยายามในการสนับสนุนเข้าใจบริบทการทำงาน และวิธีที่จะทำให้องค์เป็นองค์การที่มีความสามัคคี ทำงานได้อย่างมีความสุข เพราะถ้าปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขแล้ว นั้นหมายถึงหน่วยงานนั้นบุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างสุงสุด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์หน่วยงานของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิจัยการใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ผู้ปฏิบัติราชการในส่วนราชการ บุคคลซึ่งรับราชการ ในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย คือ 1) ข้าราชการพลเรือน 2) ข้าราชการการเมือง 3) ข้าราชการครู 4) ข้าราชการทหาร 5) ข้าราชการตุลาการ 6) ข้าราชการอัยการ รวมทั้งหมดจำนวน 300 คน

1.2 วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เทคนิคและวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือการแจกแบบสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro

Yamane,T, 1973 : 173) กำหนดให้มีค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดได้ร้อยละ 5 หรือ 0.05 ซึ่งคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด (Closed-ended) และแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมโดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ (five point Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักวิริยะธรรม โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ (five point Rating Scale)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนตามหลักหลักวิริยะธรรม เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended) ซึ่งเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะได้อย่างเสรี

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาสำรวจสภาพโดยทั่วไปของผู้ปฏิบัติราชการในส่วนราชการ บุคคลซึ่งรับราชการเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

3.2 ขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อขอความร่วมมือในการทดสอบเครื่องมือในการตอบแบบสอบถาม

3.3 สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

3.4 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจความถูกต้องของแบบสอบถาม

3.5 แก้ไขแบบสอบถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำเพิ่มเติม

3.6 นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแจกแบบสอบถามแก่นักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย

3.7 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาจัดเรียงข้อมูลลงรหัส ตรวจนำข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามจำนวนที่ต้องการ

3.8 ผู้วิจัยได้ติดตามและรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติราชการในส่วนราชการ บุคคลซึ่งรับราชการเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการการเมือง ข้าราชการครู ข้าราชการทหาร ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการอัยการที่ได้รับแจกแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 260 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.6

3.9 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลต่อไป

4. การวัดค่าตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัดค่าตัวแปรจากตัวอย่างประชากรที่สุ่มได้โดยการกำหนดค่าของแบบสอบถามไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้แก่ เพศ อายุการทำงาน รายได้ ตำแหน่ง หน่วยงาน โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 3 การนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ที่มีเพศ อายุการทำงาน รายได้ ตำแหน่ง หน่วยงาน แตกต่างกัน ใช้การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5. การวิเคราะห์และประมวลผล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโปรแกรม SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกฉบับ เพื่อคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ไว้แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนน

5.2 นำข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมากรอกลงในตารางเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์

5.3 การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

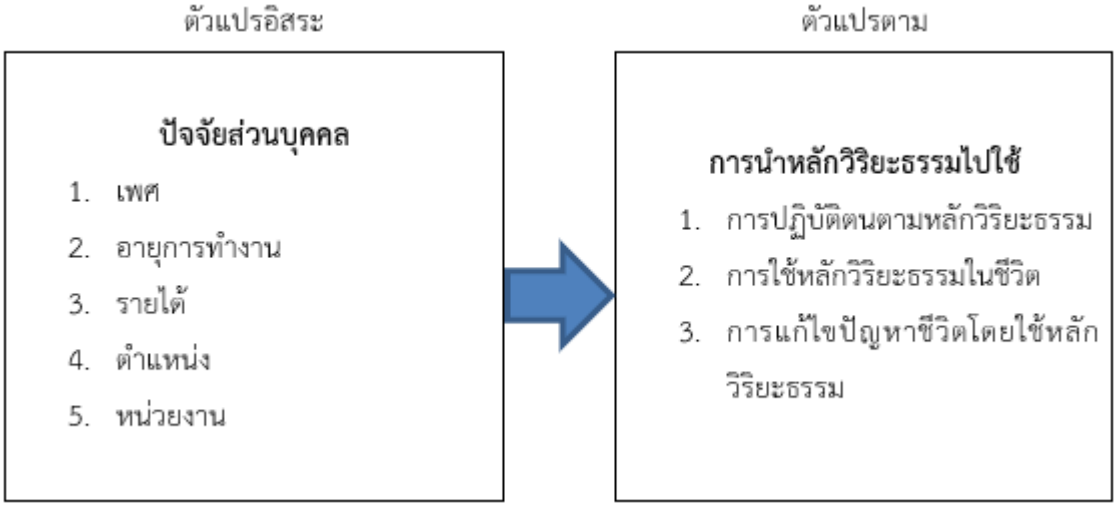
ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

7. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางพร้อมประกอบความเรียงใต้ตารางตามความเป็นจริง พร้อมทั้งเสนอในรูปของแผนภูมิด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการนำหลักวิริยะธรรมไปใช้ของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ตอนที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีค่าความถี่เท่ากับ 162 คิดเป็นร้อยละ 62.3 เป็นเพศชาย มีค่าความถี่เท่ากับ 98 คิดเป็นร้อยละ 37.7 ส่วนใหญ่มีอายุการทำงานระหว่าง 0-10 ปี มีค่าความถี่เท่ากับ 137 คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมาคือ อายุการทำงาน 31 ปีขึ้นไป มีค่าความถี่เท่ากับ 51 คิดเป็นร้อยละ 19.6 อายุการทำงานระหว่าง 11-20 ปี มีค่าความถี่เท่ากับ 46 คิดเป็นร้อยละ 17.7 และอายุการทำงานระหว่าง 21-30 ปีมีค่าความถี่เท่ากับ 26 คิดเป็นร้อยละ 10.0 เป็นผู้มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท มีค่าความถี่เท่ากับ 101 คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมาคือ มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป ความถี่เท่ากับ 98 คิดเป็นร้อยละ 37.7 และมีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท มีค่าความถี่เท่ากับ 61 คิดเป็นร้อยละ 23.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นพนักงาน มีค่าความถี่เท่ากับ 166 คิดเป็นร้อยละ 63.8 และเป็นหัวหน้าสายงาน มีค่าความถี่เท่ากับ 94 คิดเป็นร้อยละ 36.2 สังกัดหน่ายงานด้านการศึกษามากที่สุดมีค่าความถี่เท่ากับ 191 คิดเป็นร้อยละ 73.5 และหน่วยงานด้านการปกครอง มีค่าความถี่เท่ากับ 69 คิดเป็นร้อยละ 26.5

ตอนที่ 2 ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความรู้เรื่องหลักวิริยะธรรม โดยภาพรวมแปลผลอยู่ในระดับมาก มีค่า $\overline{X}$ = 4.16 ค่า S.D. = 0.82 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความเข้าใจหลักวิริยะธรรมเป็นหลักธรรมสร้างความสงบสุขในหน่วยงานข้าราชการไทย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีค่า $\overline{X}$ = 4.28 มีค่า S.D. = 0.54 รองลงมา คือ ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความเข้าใจหลักวิริยะธรรม

เป็นหลักความเพียรในการดำเนินชีวิตของหน่วยงานทุกหน่วยงานข้าราชการไทย มีค่า $\bar{X}$ = 4.27 มีค่า S.D. = 0.52 และข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความเข้าใจหลักวิริยะธรรมเป็นหลักธรรมที่มีปรากฏในพลธรรม ค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยมีค่า $\bar{X}$ = 4.00 มีค่า S.D. = 0.73 สรุปวิเคราะห์โดยภาพรวม พบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความรู้ความเข้าใจระดับมากทุกข้อ

ตอนที่ 3 ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ โดยภาพรวมแปลผลอยู่ในระดับมาก มีค่า $\bar{X}$ = 4.13 ค่า S.D. = 0.68 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความเข้าใจการทำงานอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีค่า $\bar{X}$ = 4.25 มีค่า S.D. = 2.00 รองลงมา คือ ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีการปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมายไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงานและไม่ปล่อยหรือละทิ้งงานกลางคัน มีค่า $\bar{X}$ = 4.18 มีค่า S.D. = 0.63 และ $\bar{X}$ = 4.18 มีค่า S.D. = 0.59 และข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความพยายามและหมั่นเพียรที่จะหาประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้เพิ่มพูนและช่วยประหยัดทรัพยากรในหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยมีค่า $\bar{X}$ = 4.07 มีค่า S.D. = 0.67 เท่ากัน วิเคราะห์ภาพรวมโดยสรุป พบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยได้นำหลักวิริยะธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย พบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ที่มีเพศต่างกันมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ไม่แตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยรายด้านของเพศหญิงอยู่ในระดับมากกว่าเพศชาย คือ ด้านความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรม เพศหญิงมีค่า $\bar{X}$ = 4.26 ค่า S.D. = 0.45 และด้านการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ เพศหญิงมีค่า $\bar{X}$ = 4.22 ค่า S.D. = 0.35 ตามลำดับ โดยรวมทั้งสองด้านพบว่า เพศไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ไม่เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือเพศไม่มีผลต่อการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้

ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ จำแนกตามอายุการทำงาน แตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยของอายุการทำงานอยู่รายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรม ข้าราชการที่มีอายุงาน 21-30 ปีมีความรู้ ความเข้าใจหลักวิริยะธรรมมากกว่า คือ มีค่า $\bar{X}$ = 4.48 ค่า S.D. = 0.68 รองลงมามีอายุการทำงาน 31 ปีขึ้นไปมีค่า $\bar{X}$ = 4.25 ค่า S.D. = 0.50 ตามลำดับ และด้านการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ ข้าราชการที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปีมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้มากที่สุดคือ มีค่า $\bar{X}$ = 4.37 ค่า S.D. = 0.51 ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้งสองด้าน พบว่า ข้าราชการมีความเข้าใจและนำหลักวิริยะธรรมไปใช้ อายุการทำงานระหว่าง 21-30 ปี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่า $\bar{X}$ = 4.42 ค่า S.D. = 0.51 รองลงมาคือ อายุการทำงาน 31 ปีขึ้นไปมีค่า $\bar{X}$ = 4.25 ค่า S.D. = 0.45

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุการทำงานของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย กับด้านความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรมและด้านการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ มี

ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ คืออายุการทำงาน มีผลต่อการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยที่มีเพศ อายุการทำงาน รายได้ ตำแหน่งงาน และหน่วยงานต่างกันไม่พบว่ามีความแตกต่างกันคือไม่มีผลต่อการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ ส่วนข้าราชการที่มีอายุการทำงานต่างกันมีความแตกต่างกันคือมีผลต่อความความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมและมีผลต่อการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยก็คือข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลยมีความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรมและมีการนำหลักวิริยะธรรมมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันและการทำงาน ตามความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถาม หลักวิริยะธรรมเป็นหลักธรรมที่แตกย่อยมาจากหัวข้อหลักคือ อิทธิบาทธรรม 4 ประการ คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ หมายถึง การทำงานที่บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจเป็นเรื่องหน้าที่ การศึกษา รวมทั้งชีวิตส่วนตัว มีอยู่ 4 อย่าง คือ

1) ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น คือ พอใจรักที่จะทำงานตามตำแหน่งงานสายการศึกษา สายการปกครอง ตั้งใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย มีการเตรียมการในการทำหน้าที่อย่างเหมาะสม

2) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น คือ ความพยายามประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงาน ด้วย ความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งก็ต้องมีความพยายามแสวงหาความรู้ทักษะการทำงานเพิ่มเติม มีการพัฒนาความรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

3) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ไม่ทอดธุระ คือ เอาใจฝักใฝ่ในหน้าที่การทำงาน คิดตลอดเวลาว่า ข้าราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมีความสำคัญในการบริการประชาชนทุกหมู่เหล่าที่มาติดต่อขอความช่วยเหลือ มีการพัฒนาหน่วยงานและการบริการให้เกิดความสะดวกและประหยัดเวลาเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มีความตั้งใจที่จะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

4) วิมังสา การหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลสิ่งนั้น คือ พิจารณาเหตุผล ในอาชีพข้าราชการหน่วยงานการศึกษา หน่วยงานการปกครองและอื่น ๆ ว่า ทำได้ดีมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่

สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมี บุญเอี่ยม (2544: 93) เรื่อง ศึกษาการนำ อิทธิบาท 4 ไปใช้ในการทำงาน ของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยพบวา พนักงานฯ มีการใช้อิทธิบาทธรรม 4 โดยไม่รู้ตัว เป็นการทำงานเพื่อการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามสามัญสำนึก โดยการใช้อิทธิบาท 4 จะถูกนำมาใช้มากขึ้น เมื่องานที่ทำมีความยุ่งยากหรือความสำคัญมาก และจากการสังเกตยังพบอีกว่าพนักงานจะมีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจในการทำงาน และอยากทำงานมากขึ้น ขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ณิชาภัทร เงินจัตุรัส (2555 : 75) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกตหลักอิทธิบาท 4 ใชในการจัดการเรียนรูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปที่ 4–6 โรงเรียนวรรณรัตนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแกนผลการศึกษาวิจัยพบวา ผลการประยุกตใชหลักอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ

ความพอใจรักใครในการเรียนการสอน คือเป็นอาชีพหลัก ถาทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู ตองดูและการเรียนใหดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต่องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรูที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝกใฝคือความคิดเอาใจจดจอในการเรียนและทำงาน ทำแล่วอยากให่ของได้หลาย ๆ ตามรูปแบบที่ต่องการมากทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใครครวญ คือ ต่องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะวาจะตองมีการเรียนการสอนใหดี และประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า หลักวิริยะธรรม มีส่วนทำให้ข้าราชการได้พัฒนาตนเองด้านจิตใจและการปฏิบัติด้วยความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานในตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย ข้าราชการทุกหน่วยงานควรมีความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ในการปฏิบัติงาน วิถีชีวิตส่วนตัวของข้าราชการเอง หลักวิริยะธรรม ควรใช้ให้ถูกกับงาน ให้ถูกกาลเทศะ จึงจะประสบผลสำเร็จ เพื่อจะได้นำซึ่งวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการพัฒนาค่านิยมของข้าราชการให้มีการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเป็นแบบอย่างในสังคมไทยสืบต่อไป สังคมก็จะมีความเป็นระเบียบมีความเรียบร้อยดีงามต่อไปอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ตามความเป็นจริงแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นข้าราชการไม่ว่าจะเป็นระดับใด จะต้องมีกฎระเบียบและจรรยาบรรณมีคุณธรรมเพื่อเป็นแบบแผนในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอยู่แล้ว แต่การวิจัยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบว่า ข้าราชการผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อหลักวิริยะธรรมของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นข้าราชการพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรม ที่ได้เสนอแนะไว้ เช่น ดังนี้คือ

1) ข้าราชการทุกหน่วยงานควรมีความรู้ความเข้าใจหลักวิริยะธรรม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติในการปฏิบัติงาน วิถีส่วนตัวของข้าราชการเอง

2) ควรใช้ให้ถูกกับงาน ถูกกาลเทศะ จึงถูกต้องที่สุด

3) บางคนยังไม่ทราบหลักวิริยะธรรมในทางพระพุทธศาสนาว่ามีอยู่ในหลักธรรมหมวดใดบ้าง บางท่านทราบแต่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ และปลูกฝังในจิตสำนึกของตนเองอย่างแท้จริง

4) ไม่เข้าใจความหมายหลักวิริยะธรรมมากนัก

5) การทำงานไม่ว่าจะหน่วยงานใดก็ตาม จะต้องนำหลักธรรม มาปฏิบัติควบคู่ไปด้วยกัน หน่วยงานนั้นจะทำงานสำเร็จลุล้วงไปด้วยดี ต้องมีหลักการครองธรรมครองใจ เช่น หลักอริยสัจ 4 คุณธรรมส่งผลต่อทั้งหน้าที่ของลูกน้อง เพื่อการอยู่กันอย่างมีความสุข

6) เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานควรปลูกฝังให้กับทุกคนโดยเฉพาะ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาควรสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนได้มีความเพียรพยายามในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อความสำเร็จในอนาคตข้างหน้า เพื่อให้ผู้กรอกแบบสอบถามเข้าใจชัดเจนตรงกัน ในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเรียกว่าเป็นอุดมคติในการทำงาน ความขยันหมั่นเพียรเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินไปถึงความสำเร็จได้แท้จริง แต่ในความเป็นจริงจะให้ทุกคนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเท่ากันเป็นไปไม่ได้ แต่การมีคุณธรรมประจำใจขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลแต่ละคนมีจริตนิสัยแตกต่างกันนั่นเอง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

การวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรมีสังกัดหลายหน่วยงาน จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรศึกษาในกลุ่มอื่น ๆ หรือศึกษาในกลุ่มประชาชนทั่วไปด้วยที่เกี่ยวข้องกับหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยจึงมีประเด็นเสนอแนะหัวในการทำวิจัยในโอกาสต่อไปดังนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมหรืออิทธิบาทธรรมโดยศึกษาตามบริบทของแต่ละหน่วยงานหรือเป็นรายบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับหลักวิริยะธรรมหรืออิทธิบาทธรรมของหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้บริหารโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลุ่มลึกมากขึ้น

3. ควรวิจัยเปรียบเทียบหลักวิริยะธรรมของข้าราชการในหน่วยงานที่ใกล้เคียงกันในจังหวัดเลยหรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

4. ควรวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันของข้าราชการหรือพนักงานเพื่อพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ อย่างเช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมหรือหลักพรหมวิหารธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของข้าราชการ หรือการศึกษาความสัมพันธ์ของของหลักธรรมที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านคุณธรรมของข้าราชการ ซึ่งหัวข้อการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาข้าราชการพนักงานราชการตามหน่วยงานต่าง ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณิชาภัทร เงินจัตุรัส. (2555). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.* ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญมี บุญเอี่ยม. (2544). *ศึกษาการนาอิทธิบาท 4 ไปใชในการทางานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด.* วิทยานิพนธปริญญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน.* กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559.* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3edition). New York: Harper and Row Publication.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

The Factors Affecting to The Farmers' Household Debts in Lopburi Province

สุริยะ หาญพิชัย ,
เฉลิมพล จตุพร และ วสุ สุวรรณวิหค
หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Suriya Hanphichai ,
Chalermpon Jatuporn and Vasu Suvanvihok
Master of Economics Program, School of Economics,
Sukhothai Thammathirat Open University,Thailand
Corresponding Author,E-mail : hanpichai@hotmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี และปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรในจังหวัดลพบุรี จำนวนรวม 400 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์สมการถดถอย ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพหนี้สิน ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งกู้ยืมหลักของครัวเรือนเกษตร และกู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก มันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยน้อยกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี พบว่า การออม รายได้นอกภาคการเกษตร และรายจ่ายในภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปริมาณหนี้สิน ในขณะที่ รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: หนี้สิน; ปัจจัยที่ส่งผล; เกษตรกร

Abstracts

This qualitative research study aims to study the condition of Thai farmers' household debts in Lopburi province, and the factors affecting to the framers' household debts. The samples were 400 farmers living in Lopburi province. The questionnaire was employed to collect the data which were analyzed using average, mean and regression analysis as well as ordinary least squares.

* วันที่รับบทความ: 25 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 29 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563
Received: September 25, 2020; Revised: October 29, 2020; Accepted: October 30, 2020

The results showed that: 1) In average, the farmers' households debts were at 83,992.50 baht. Most of them werethe formal debts which the farmerstake a loan for their agriculture productions from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) who isthe main creditor. The group of cassava farmers had less debts than the rice farmers, and the sugar cane farmers had as much debts as the rice farmers; 2) the factors effected to the farmers' household debts were the saving habits, the income from the non-agriculture activities and the expenses on the agriculture activities. These factors had the negative correlation with the amount of the household debts. Meanwhile, the expenses on the non-agriculture activities had the positive correlation with the amount of the samples' household debts with a significant at the level of .05.

Keywords: Household Debts; Factors Affecting; Farmers

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมมาอย่างยาวนาน เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตร จนในระยะหลังที่ประเทศไทยเริ่มมีนโยบายในการเปลี่ยนผ่านจากประเทศเกษตรกรรมพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการเกษตรในประเทศไทยปี พ.ศ. 2558 อยู่ที่ร้อยละ 16.3 ซึ่งพบว่ามีสัดส่วนที่ลดลงมากเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2550 ที่มีถึงร้อยละ 23.1 ของครัวเรือนทั้งหมดซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการลงทุนของรัฐในภาคเศรษฐกิจอื่นเพิ่มสูงขึ้น กำลังแรงงานในภาคการเกษตรออกไปแสวงหางานในอาชีพอื่นมากขึ้น อีกทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินการด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นทำให้มีการใช้แรงงานน้อยลงและมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงส่งผลให้ ครัวเรือนที่ทำการเกษตรมีสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560 : 1 ; สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2557 : 1-2)

จากการพัฒนาของประเทศของไทยแม้จะทำให้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางด้านกายภาพให้มีความก้าวหน้าแต่ก็ปรากฏชัดเจนในภายหลังว่าเกิดช่องว่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ของประเทศยังประสบกับความผันผวนของราคาพืชผลในตลาดโลกและประสบความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ รวมทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติทั้งดินและน้ำ ทำให้เกษตรกรมีปัญหาหนี้สินที่สะสมเรื้อรังมานานโดยเฉพาะจากหนี้สินนอกระบบเนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนในการทำการเกษตร คำว่า หนี้สิน หมายถึง หนี้สินของบุคคลที่กู้ยืมมาจากสถาบัน , องค์กรรวมทั้งแหล่งเงินทุนอื่นๆ โดยผู้กู้มีหน้าหนี้จะต้องนำหนี้มาชำระคืนในอนาคต ด้วยนโยบายภาครัฐที่มีการเปลี่ยนแปลง ภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีแนวโน้มชะลอตัว รวมถึงความผันผวนของธรรมชาติ ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ภายใต้ภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นปัญหาที่หยั่งรากลึกในสังคมไทยมายาวนาน และเป็นปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2551 : 2 ; ศิรินภา โภคาพานิชย์ และสัญญา เคณาภูมิ, 2560 : 192-201) ถึงแม้จะเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้ง

ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเนื่องจากครัวเรือนสะสมหนี้เพิ่ม (วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ, 2553 : 1-3 ; เสาวณีย์ ณ นคร, 2557 : 1-2)

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลางที่มีภูมิประเทศเหมาะสมกับการทำการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร จังหวัดลพบุรีมีประชากรทั้งหมด 757,273 คน 257,115 ครัวเรือน ด้านรายได้และรายจ่าย ในปี พ.ศ. 2560 เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 17,865 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 12,912บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 14,330 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 11,929 บาทเกษตรกรที่ประกอบอาชีพประมงหรือบริการทางการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 8,729 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 8,847บาท ส่วนคนงานเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 14,556 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 11,519 บาท ซึ่งเกษตรกรมีรายได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2554 ที่เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 18,875 บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 24,481 บาท ด้านหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรพบว่า ในปี 2560 เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง เป็นหนี้สิน 28,893 ครัวเรือน มีหนี้สินเฉลี่ย 69,997 บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เป็นหนี้สิน 8,313 ครัวเรือน โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 61,312 บาท วัตถุประสงค์การกู้ยืมเพื่อนำมาใช้ทำการเกษตร (สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี, 2561 : 15) จึงพบเกษตรกรมีหนี้สินผูกพันที่ต้องชำระคืนให้แก่เจ้าหนี้ เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยของเกษตรกรก็ลดลง ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพต่ำลง

งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสาเหตุปัจจัยการก่อหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีว่ามีสาเหตุใด โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าหากได้ทราบถึงปัจจัยของการก่อเกิดหนี้สินอันเป็นรากเหง้าที่แท้จริงของเกษตรกรแล้ว ก็จะช่วยเป็นแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีสามารถได้อย่างไร นโยบายของรัฐมีผลต่อการแก้ไขปัญหาการเป็นหนี้สินของเกษตรกรหรือไม่อย่างไร ควรมีแนวทางใดในการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี และเป็นการพัฒนาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีที่มีหนี้สิน จำนวน 44,647 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี, 2561 : 15)

1.2 กลุ่มตัวอย่างเนื่องจากทราบจำนวนประชากร จึงคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (Taro Yamane) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 คำนวณได้ 396.448 ปรับ 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เริ่มจากแบ่งเขตพื้นที่จังหวัดตามเขตการปกครองเป็นอำเภอ และ ตำบล แล้วจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (systematic random sampling) โดยการสุ่มจากบัญชีเกษตรกรในหมู่บ้านด้วยการจับฉลาก หลังจากนั้นจึงนับช่วงของการสุ่ม โดยช่วงระยะห่างของบ้านแต่ละหลังหาได้จากสูตรจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหารด้วยจำนวนหลังคาเรือนที่ต้องการสำรวจ หากไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการสำรวจก็จะวนกลับไปที่จุดเริ่มต้นใหม่จนครบตามจำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการสำรวจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายของโครงการวิจัยโดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลในรอบปีการผลิต 2562/2563 รวมทั้งความคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างมีทั้งข้อคำถามปลายเปิดและข้อคำถามปลายปิด ประกอบด้วยข้อคำถามจำแนกเป็น 7 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยเศรษฐกิจ ตอนที่ 3 ปัจจัยทางสังคม ตอนที่ 4 ปัจจัยภูมิศาสตร์ ตอนที่ 5 ปัจจัยทัศนคติ ตอนที่ 6 ข้อมูลหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ

2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หลังจากสร้างแบบสอบถามแล้วได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐศาสตร์เกษตร จำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับเกษตรกรเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม การทดลองใช้โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอื่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าเท่ากับ 0.892 แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก มีหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ ครัวเรือนเกษตรกร ที่ได้จากผลการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ออกสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลาประมาณ 12 เดือนตั้งแต่ เดือน กันยายน 2562 – กรกฎาคม 2563 จากกลุ่มตัวอย่างได้เป็นจำนวน 400 คน คิดเป็น

ร้อยละร้อยตามเป้าหมายที่วางไว้ และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม (field study) มาตรวจแยกความถูกต้องและครบถ้วน แล้วแยกประเภทข้อมูลตามหน่วยของการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยค่าสถิติที่เหมาะสมตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 การใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

4.2 การใช้สถิติเชิงอนุมาน แบบลดตัวแปร วิเคราะห์เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินโดยแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินรวมของเกษตรกร วิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Analysis) ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ (Ordinary Least Squares : OLS) ในการวิเคราะห์เนื่องจากข้อมูลของตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่มีค่าต่อเนื่อง (Continuous Data) และมีการกระจายแบบปกติ (Normal Distribution) ในแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินรวมของเกษตรกร จากตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยภูมิศาสตร์ ปัจจัยทัศนคติ ปัจจัยลักษณะหนี้ รูปแบบสมการในแบบจำลองมีลักษณะดังนี้

Y1 = f1 (ปัจจัยส่วนบุคคล, ปัจจัยทางเศรษฐกิจ, ปัจจัยทางสังคม, ปัจจัยภูมิศาสตร์, ปัจจัยทัศนคติ, ปัจจัยลักษณะหนี้)

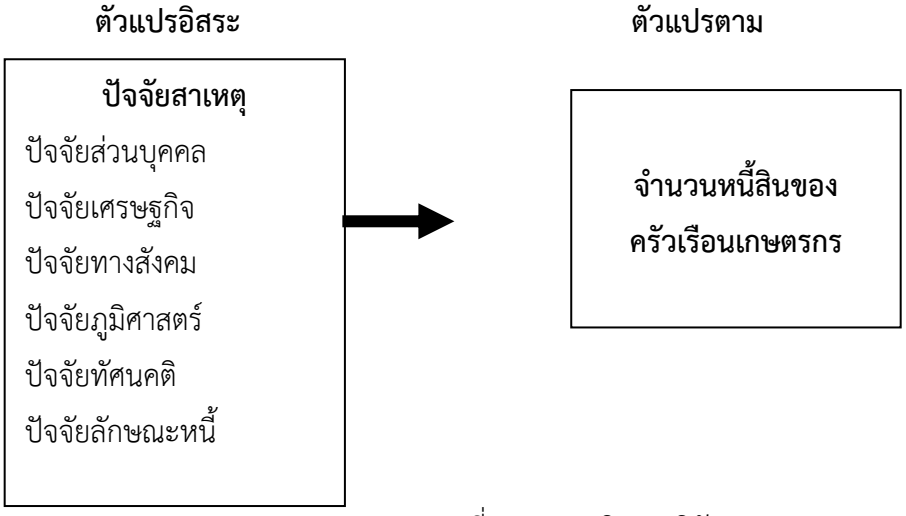
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ (X11) อายุ (ปี) (X12) การศึกษา (X13) อาชีพ (X14) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X15) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ (X16) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (X17) ประสบการณ์การทำเกษตร (X18) การดื่มสุรา (X19) การเล่นหวย/ฉลากกินแบ่ง (X110), โรคประจำตัว (X111) (2) ปัจจัยเศรษฐกิจ ได้แก่ การถือครองที่ดิน (X21) การผลิตการเกษตร (X22) แหล่งน้ำ (X23) การมีทรัพย์สิน (X24) การมีเงินออม (X25) รายได้ในภาคการเกษตร (X26) รายได้นอกภาคการเกษตร (X27) ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร (X28) ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร (X28) (3) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม (X31) การเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น (X32) การอบรม (X33) (4) ปัจจัยภูมิศาสตร์ ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ (X41) เขตการปกครอง (X42) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (X43) (5) ปัจจัยทัศนคติ ได้แก่ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลง (X51) , การยอมรับหนี้สิน (X52) , การยอมรับเทคโนโลยี (X53) (6) ปัจจัยลักษณะหนี้สิน ได้แก่ แหล่งหนี้ (X61) , วัตถุประสงค์การกู้ยืม (X62)

ตัวแปรตาม ประกอบด้วย จำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร (บาท) (Y1)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีมุ่งศึกษาหนี้สินครอบคลุมในทุกมิติ โดยหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร คือ ภาระผูกพันทางการเงินที่ครัวเรือนเกษตรกรติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่เจ้าหนี้ตามข้อตกลงที่เจ้าหนี้ตกลงให้ลูกหนี้ยืมเงินจำนวนหนึ่งซึ่งมักมีการกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้และต้องชำระดอกเบี้ยหนี้ โดยมีปัจจัยสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรที่ครอบคลุมในทุกมิติ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยภูมิศาสตร์ ปัจจัยทัศนคติ และ ปัจจัยลักษณะหนี้ โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่กรอบแนวคิดการวิจัย 1

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีอายุเฉลี่ย 52 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกอ้อย อาชีพรองส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-5 คน มีจำนวนสมาชิกที่ทำงานไม่เกิน 2 คน มีจำนวนสมาชิกวัยพึ่งพิง 1-2 คน ส่วนใหญ่ไม่ดื่มสุรา ส่วนใหญ่ซื้อฉลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวย ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว มีที่ดินทำกินมากที่สุด คือ มีที่ดินทำกิน 11-20 ไร่ มีรูปแบบการผลิตปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง มีทรัพย์สินเฉลี่ย 419,425 บาท ไม่มีเงินออม พื้นที่โคก อยู่นอกเขตเทศบาล และเข้าไม่ถึงแหล่งน้ำส่วนใหญ่ มักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานปานกลาง คิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติปานกลาง และชอบใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาก มีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี โดยพบว่าครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบมากกว่าหนี้นอกระบบ แหล่งเงินกู้ในระบบคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกองทุนหมู่บ้าน ส่วนแหล่งเงินกู้นอกระบบ คือ ญาติ และนายทุน กู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดย

เฉลี่ยน้อยกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ส่วนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี สรุปการตรวจสอบปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ของข้อสมมติฐานบางประการในการสร้างแบบจำลองการถดถอย ที่อาจเกิดขึ้นได้หากมีการเพิกเฉยจึงทำการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (1) ปัญหาความไม่สัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ผลการทดสอบพบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีค่าน้อยกว่า 10 จึงสรุปได้ว่าแบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่เกิดความไม่สัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ (2) ปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่ม (Heteroskedasticity) ผลการทดสอบพบว่า มีปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่มแต่ได้แก้ปัญหาแล้วด้วยวิธี Heteroskedasticity-robust standard errors) Robust S.E(.

ตาราง 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

	Coefficient	*Std .Error*	*t-ratio*	*p-value*
const	79252.0	32887.4	2.410	0.0164**
(X_{12}) อายุ	-185.679	628.823	-0.2953	0.7679
(X_{13}) ระดับการศึกษา	-4862.53	8467.69	-0.5742	0.5661
(X_{141}) อาชีพปลูกอ้อย	3128.85	3286.02	0.9522	0.3416
(X_{142}) อาชีพปลูกมันสำปะหลัง	−2983.44	1644.76	−1.814	0.0705*
(X_{161}) แรงงานในครัวเรือน	4150.25	3671.01	1.131	0.2590
(X_{162}) ภาระพึ่งพิง	728.147	5628.15	0.1294	0.8971
(X_{17}) ประสบการณ์	430.343	346.448	1.242	0.2149
(X_{18}) ดื่มสุรา	−8929.52	6792.05	−1.315	0.1894
(X_{19}) ซื้อหวย	−1802.53	6039.72	−0.2984	0.7655
(X_{110}) โรคประจำตัว	12042.0	11317.0	1.064	0.2880
(X_{21}) การถือครองที่ดิน	−2899.67	7980.63	−0.3633	0.7166
(X_{23}) แหล่งน้ำการเกษตร	5338.38	6747.91	0.7911	0.4294
(X_{25}) การออม	−0.25689	0.100682	−2.552	0.0111**
(X_{26}) รายได้ภาคเกษตร	−0.01851	0.0517200	−0.3580	0.7206
(X_{27}) รายได้นอกภาคเกษตร	−0.19461	0.0841575	−2.312	0.0213**
(X_{28}) รายจ่ายภาคเกษตร	−1.23026	0.471560	−2.609	0.0094***

(X_{29}) รายจ่ายนอกภาคเกษตร	0.999741	0.223516	4.473	<0.0001***

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

Mean dependent var	83605.00	S.D .dependent var	60793.41
Sum squared resid	1.03e+12	S.E .of regression	51965.12
R-squared	0.300478	Adjusted R-squared	0.269347
F)17, 382(	4.020272	P-value)F(	2.19e-07
Log-likelihood	−4901.698	Akaike criterion	9839.396
Schwarz criterion	9911.242	Hannan-Quinn	9867.848

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีในตารางที่ 1 พบว่า แบบจำลองที่สร้างขึ้นสามารถอธิบายสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีได้ร้อยละ 30.05 ที่เหลือเกิดจากปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในแบบจำลอง สามารถอธิบายได้ดังนี้

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรอาชีพ (X_{15}) มีค่าเท่ากับ −2983.44 หมายถึงว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเท่ากับ 2,983.บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 44 ระดับ0.1 ทั้งนี้

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรการออม (X_{26}) มีค่าเท่ากับ −0.25689 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 256. บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 890.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายได้จากนอกภาคการเกษตร (X_{27}) มีค่าเท่ากับ −0.19461 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายได้จากนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 194.บ 61าท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายจ่ายในภาคการเกษตร (X_{28}) มีค่าเท่ากับ −1.23026 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 1,ท อย่างมีบา 230 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายจ่ายนอกภาคการเกษตร (X_{29}) มีค่าเท่ากับ 0.99974 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเท่ากับ 999.บาท อย่าง 74 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย ปี 52ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 -60 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกอ้อยเป็นหลัก อาชีพรองส่วนใหญ่ประกอบรับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-5 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานไม่เกิน 2 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนวัยพึ่งพิง 1-2 คน ส่วนใหญ่ไม่ดื่มสุรา ส่วนใหญ่ซื้อฉลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวย ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน 11-ไร่ มี 20 ตรูปแบบการผลิปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง มีทรัพย์สินเฉลี่ย 419,425 บาท ไม่มีเงินออม พื้นที่โคก อยู่นอกเขตเทศบาล และเข้าไม่ถึงแหล่งน้ำส่วนใหญ่ มักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานปานกลาง คิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติปานกลาง และชอบใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาก มีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท เป็นหนี้ในระบบโดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งกู้ยืมหลักของครัวเรือนเกษตร รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้าน กู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยน้อยกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เนื่องจากแม้การปลูกมันสำปะหลังมีต้นทุนการผลิตที่สูงและส่วนใหญ่จะปลูกในพื้นที่โคกที่ไม่สามารถทำนาได้ซึ่งราคาผลผลิตก็สร้างรายได้เหมาะสมเพียงพอ จึงทำให้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังมีหนี้ยืมสินน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณภ์ปวีณ รณรงค์นุรักษ์)2558 : บทคัดย่อที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่ (ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลังในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังมีหนี้จำนวนมากที่สุดรองลงมาคือเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยและท้ายที่สุดคือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญคือ หนี้จากต้นทุนทางการเกษตร หนี้เพื่อการศึกษาบุตรหลาน หนี้เพื่อการเช่าซื้อยานพาหนะ หนี้เพื่อนำไปชำระหนี้เดิม หนี้เพื่อการรักษาพยาบาล หนี้เพื่อการซ่อมแซมบ้าน หนี้เพื่อผ่อนซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า และหนี้สินจากการผ่อนชำระเคหสถานหนี้ที่ส่งผลต่อมูลค่าหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ หนี้อันเกิดจากต้นทุนทางการเกษตร นอกจากนี้เกษตรกรที่มีทัศนคติต่อการเป็นหนี้ในเชิงบวกมีโอกาสที่ระดับหนี้สินและภาวะการเป็นหนี้มากขึ้น เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการนโยบายอุดหนุนด้านราคาผลผลิตมีแนวโน้มมีมูลค่าหนี้สินและสถานะการเป็นหนี้มาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ)2555 : บทคัดย่อ (ได้ศึกษา พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ .ศ.2554 พบว่า ประมาณ 2 ใน 3 ของครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้แต่มีแนวโน้มที่ลดลงจากครัวเรือนเกษตรที่มีการเป็นหนี้ร้อยละ 75.2 ในปี 2552 เหลือร้อยละ 72.4 ในปี 2554 แต่มูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย 121,965 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มเป็น 140,404 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.3 ต่อปี สำหรับรูปแบบการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรพบว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้

มากกว่าร้อยละ 80 เป็นหนี้ในระบบและมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นกล่าวคือครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ในระบบอย่างเดียวร้อยละ 86.4 เพิ่มเป็นร้อยละ 91.0 โดยครัวเรือนเกษตรมากกว่าครึ่งกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและครัวเรือนเกษตรนำเงินกู้จำนวนกว่าครึ่งมาใช้เพื่อทำการเกษตรส่วนเงินกู้ที่เหลือนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนซื้อเช่าซื้อบ้านและที่ดินใช้ทำธุรกิจและมีเพียงประมาณร้อย/ละ 1 -2 ของมูลค่าหนี้สินมาใช้เพื่อการศึกษา กลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาหนี้สินคือกลุ่มครัวเรือนเกษตรที่มีรายได้น้อยโดยมีความเป็นไปได้สูงที่จะแบกรับภาระหนี้สินไว้เกินความสามารถที่จะชำระหนี้ได้ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในวงกว้างท้ายที่สุดแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศได้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเท่ากับ 2,983.44 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหากเกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 256.891 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากเกษตรกรมีรายได้มาจากนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 194.610 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากเกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 1,230 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หากเกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเท่ากับ 999.741 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการใช้จ่ายในภาคการเกษตรสามารถทำให้หนี้สินลด แต่ในขณะที่การใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรก่อให้เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้จ่ายในภาคการเกษตรก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรสามารถใช้ชำระหนี้ได้ เห็นได้ว่าปัญหาหนี้สินกับเกษตรกรเป็นของคู่กันซึ่งมิได้มีเพียงประเด็นทางเศรษฐกิจการเงินเพียงอย่างเดียวแต่มีความเกี่ยวข้องทั้งกับปัจจัยทางสังคมการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิตในสังคมเกษตรโครงสร้างอายุของเกษตรกรความจำกัดของที่ดินตลาดสินค้าเกษตรที่เชื่อมกับตลาดโลกด้วยและยังเกี่ยวโยงไปถึงโครงการสนับสนุนต่างๆ ของภาครัฐที่มีส่วนทำให้การตอบสนองของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรัฐ รื่นกวี (2555 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมาในอำเภอด่านขุนทดและอำเภอโนนสูง พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ของเกษตรกรคือ ปัจจัยด้านนโยบายการเมือง และปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายจ่ายของเกษตรกร คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านความสามารถในการปรับตัว และปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในการบริหารจัดการด้านการเงินของเกษตรกรที่ทันสมัยและทันต่อความต้องการสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การจัดการอบรม และพัฒนาความรู้ อีกทั้งควรเน้นการบูรณาการความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ศรีชัย (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร

ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการก่อหนี้สินของเกษตรกร คือ ปัจจัยทางด้านรายได้ที่ได้รับจากการทำการเกษตร ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ปัจจัยด้านการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และปัจจัยด้านการลงทุนทางการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร ที่ดิน แรงงาน ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยต่อการก่อหนี้สินของเกษตรกร คือ การใช้จ่ายเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินในครอบครัว เช่น การเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรมีตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ เขตการปกครอง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่กำลังเรียนหนังสือ จำนวนสมาชิกที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ทำงานหารายได้ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ควรแก้ไขโดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพในระดับพื้นฐานครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น และสร้างภาพลักษณ์ของเกษตรกรเพื่อดึงดูดให้ลูกหลานเกษตรกรให้ถึงคุณค่าและกลับมาสืบสานอาชีพเกษตรกรรม

2. สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทัศนคติ ควรส่งเสริมความรู้ให้แก่เกษตรกรและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้ ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีอำนาจต่อรองด้านราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต

3. สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม ควรให้การส่งเสริมปัจจัยการผลิต และพัฒนาระบบชลประทานที่สนับการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ภาคการเกษตรและเกษตรกรเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ภาครัฐควรกระจายการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นลงสู่ชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมกับบริบทของสังคม

4. การแก้ไขหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มศักยภาพและโอกาสของเกษตรกรในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจการเกษตร พัฒนาระบบการบริการพื้นฐานของรัฐและการคุ้มครองทางสังคม การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตร และปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจมหาภาคและนโยบายภาครัฐที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

2) ควรศึกษาแนวทางในการเพิ่มรายได้ ความสามารถในการสร้างรายได้ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการสร้างรายได้ของเกษตรกร เพื่อลดความเลื่อมล้ำของรายได้ให้สังคมเกิดความเป็นธรรม

3) ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางในการการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเลื่อมล้ำของสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

ปัณภ์ปวีณ รณรงค์นุรักษ์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารุณี ศรีชัย. (2555). *ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.* เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ. (2553). *หนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรในชนบทไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศิรินภา โภคาพานิชย์ และสัญญา เคณาภูมิ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร,* 5 (ฉบับพิเศษ), 192-201.

สมชัย จิตสุชน และคณะ. (2551). *การศึกษาหนี้สินและพฤติกรรมการออม (ระยะที่หนึ่ง) ภายใต้โครงการพัฒนาเครื่องมือนโยบายเศรษฐกิจมหภาค.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี. (2561). *ข้อมูลเศรษฐกิจจังหวัดลพบุรี.* ลพบุรี : สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). *พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2554.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *หนี้สินครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2558.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *การศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สุกานดา กลิ่นขจร และนรรัฐ รื่นกวี. (2555). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา อำเภอด่านขุนทดและอำเภอโนนสูง.* นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

เสาวณีย์ ณ นคร. (2557). *พฤติกรรมการบริโภค การเป็นหนี้ และคุณภาพชีวิตของชาวประมงทะเลในตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

Ethical Leadership According to Buddha Dharma Principles of School Administrators

จริญญาภรณ์ ศรีจันดารี และ จุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Jarinyaporn Srichandari and Chulapunporn Thanaphaet
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus,Thailand
Corresponding Author,E-mail : intong8009@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การนำหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาไปศึกษา วิเคราะห์ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหลักการปกครองสำหรับภาวะผู้นำก็จะทำให้หลักพุทธธรรมมีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมและก่อให้เกิดการพัฒนาผู้นำหรือผู้ปกครองทุกระดับชั้นอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือมีการพัฒนาชีวิต ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อคนในสังคมมีการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นก็จะมาพัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นหลักธรรมจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นผู้นำอย่างแท้จริง การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสถานศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะนำสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสู่ความสำเร็จ จึงต้องมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพระพุทธธรรม ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง เป็นคนกล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีความจริงใจ ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสบกับความสำเร็จได้นั้นไม่มีทฤษฎีและหลักการใดที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถนำมาใช้บริหารได้กับทุกสถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม; หลักพุทธธรรม; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstracts

The application of Buddhist principles to study, analyze and then apply to the governing principles for leadership would allow the Buddhist principles to contribute the virtue and lead to the development of leaders of all levels with quality. In other words, the development of life, community, society and the nation has been developed to advance morality and ethics. When people in society have improved their lives, they will also develop their own families, communities and society. Therefore, the Buddha Dhamma principle is truly the foundation for leadership development. Effective school management depends on

* วันที่รับบทความ: 20 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 24 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 25 กันยายน2563
Received: August20, 2020; Revised: September 24, 2020; Accepted: September 25, 2020

many factors, both internal and external. So, the school administrator is a key person of the school in being a good model to lead the school to be successful and must have the characteristics of an important leader, such as honest, fairness, engrossed, activeness, fortitude, high responsibility, intuitiveness and creativity, high leadership, dare to think, change and making decision. Moreover, school administrators should have morality and ethics, high emotional maturity, being a learning person and sincere in managing schools to be effective and successful. Additionally, there is no any theory or principles which can be used to achieve every school.

Keywords: Ethical Leadership; Buddha Dhamma Principles; School Administrators

บทนำ

เป็นผู้บริหารที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยการมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้ดี มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีภาวะผู้นำ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารจัดการดี เป็นผู้นำวิชาชีพ มีความสามารถพิเศษรอบด้าน ถ้าผู้นำของสถานศึกษามีประสิทธิผลจะสามารถสร้างความศรัทธา ความผูกพันและความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้เกิดกับสถานศึกษาและผู้บริหาร จึงจะทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องรวมพลังกันจัดการศึกษาของสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ และในที่สุดก็จะสามารถพัฒนาครูและนักเรียนเป็นคนมีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติได้สืบไป (เชี่ยวชาญ ภาระวงค์, 2555 : 103-115)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จริงๆคือผู้นำที่สามารถนำหลักความจริงและความถูกต้อง นำประโยชน์มาเป็นที่อ้างอิงที่จะให้ประชาชนร่วมแรงร่วมใจในการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม โดยไม่ต้องอาศัยความโลภหรือความโกรธมาเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า” ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปกครองของ ขงจื้อ ที่ว่า “ผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำเรื่องผลประโยชน์และคุณธรรมความดีให้เป็นเรื่องเดียวกันเพราะคุณธรรมเป็นเสาหลักของการปกครอง” ดังนั้นการปกครองจึงต้องประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม อุปมา “ดั่งดาวเหนืออันมีดาวดวงอื่นแวดล้อมเป็นบริวารเพื่อประดับท้องฟ้าให้ดูสวยงาม” ฉันนั้น (จักรพรรณ วงศ์พรพวัณ, 2559 : 46) เพราะการเป็นผู้นำให้ประสบความสำเร็จโดยเป็นยอดของผู้นำนั้นจะต้องใช้คุณธรรมจริยธรรมประกอบกับความรู้ความสามารถ การมีคุณธรรมจริยธรรมจะหล่อหลอมบุคคลให้เป็นผู้มีสุขภาพกายใจและสติปัญญาที่ดี มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่ดี ที่กว้างไกล สามารถปกครองบริหารจัดการองค์กรให้ถึงความสำเร็จ บรรลุผลดี มีประสิทธิภาพสูง (พระราชญาณวิสิฐ, 2550 : 10) การศึกษาถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมและภาวะผู้นำทางจริยธรรมนี้ได้รับความสนใจจากนักปราชญ์และนักวิชาการมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น โสเครติส อริสโตเติล เป็นต้น

ศาสตร์การบริหารทางจริยธรรมในประเทศไทยนั้นได้มีนักวิชาการทางการบริหารได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาขยายความว่าเป็นหลักคำสอนที่ไม่เพียงสอนให้มนุษย์รู้จักบริหารชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จครอบคลุมในทุกด้านตามระดับความปรารถนาในชีวิตของแต่ละคนเท่านั้น แต่หลักธรรม

ก็สอนการบริหารจัดการผู้อื่นและองค์การด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในระยะหลังนี้ มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำตามแนวพุทธ เช่น ดร.วรภัทร์ ภู่เจริญ และ ดร.ไชย ณ พล ได้ให้ความสนใจและนำหลักพุทธธรรมมาขยายความในเรื่องการบริหารจัดการในตำราบริหารแนวพุทธหลายเล่มด้วยกัน เพื่อให้ทางเลือกแก่นักบริหารเป็นแนวทางการบริหารจัดการ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบความนิยมของสาธารณะที่มีต่อองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการจากนักวิชาการชาวตะวันตกและองค์ความรู้เดิมจากตะวันออก เช่น แนวพุทธศาสนา ตามหลักธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมนั้น จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้จากโลกตะวันตกจะได้รับความนิยมและสนใจมากกว่าและมีการต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทำให้มีแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นเรื่อยๆ ในด้านการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศประสบความสำเร็จอย่างสูงและยั่งยืน

การชี้นำให้คนส่วนใหญ่มองธรรมะที่เกี่ยวกับการบริหารว่าเป็นเรื่องง่าย ทันสมัยและสามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ไม่น้อย นำไปสู่แนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางจริยธรรมในอีกมิติหนึ่งที่มีผู้สนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน และถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้คนทั่วไปในสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของอารยธรรมตะวันออกที่เรามีอยู่แล้วมายาวนานที่อาจจะถูกมองข้าม ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ยังรอคอยปลาที่จะคิดต่อยอดแตกฉานให้แพร่หลายและพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป ในบริบทของสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรทำหน้าที่ให้บริการและผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก และเป้าหมายสุดท้าย (Ultimate Goal) ของสถานศึกษาก็คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาจึงได้รับความสนใจและความคาดหวังจากสังคมอยู่ในระดับสูง (Wayne K. Hoy et al.,2002 : 77-93) และการมีคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่ขาดไม่ได้ของผู้บริหารทางการศึกษา และถือเป็นหัวใจของการเป็นผู้นำ ผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้สมาชิกในองค์กรหรือคนในประเทศนั้นอยู่กันอย่างมีความสุข แต่ถ้าบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำไม่มีคุณธรรมจริยธรรม คนทั้งหมดก็จะทำตามอย่าง ทำให้ประเทศชาติหรือองค์กรเดือดร้อน

ผู้นำควรมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม คือเป็นผู้นำที่มีความสมบูรณ์ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าหาญ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถนำพาผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาในองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป และผู้นำที่แสดงถึงความเป็นผู้นำที่ดีต้องมีพื้นฐานการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องประพฤติปฏิบัติ การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสถานศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะนำสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสู่ความสำเร็จ จึงต้องมีคุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง เป็นคนกล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีความจริงใจในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และประสบกับความสำเร็จได้นั้นไม่มีทฤษฎีและหลักการใดที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถนำมาใช้บริหารได้กับทุกสถานศึกษา แต่ถ้าสถานศึกษานั้นๆ มีผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพใช้หลักธรรมาภิบาลใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการนำเทคนิควิธี ทฤษฎี และหลักการ

ต่างๆ ที่หลากหลายมาบูรณาการเพื่อปรับใช้กับการบริหารจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ สถานที่ ระยะเวลา และปัจจัยแวดล้อม จึงจะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพในที่สุด

แนวคิดและผลของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง ผู้นำที่แสดงออกซึ่งความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานทางสังคม ผ่านทางการกระทำส่วนบุคคลและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ตามมีความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานดังกล่าวเกิดขึ้นด้วย โดยผ่านทางการสื่อสารแบบสองทาง การเสริมแรง และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (Brown, M. E. and Treviño, L. K., 2006 : 595-616) โดยผู้นำเชิงจริยธรรม เป็นผู้ที่เน้นความสำคัญของการมุ่งเน้นที่คน มุ่งเน้นการผสมผสานระหว่าง เป้าห“มายส่วนบุคคลเป้าหมายของ“ กับ ” เช่นเดียวกับการเน้นความสำคัญของการเน้นย้ำค่านิยมทางจริยธรรมขององค์การและการแสดงออกถึง ”องค์การ มองเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้นำให้ผู้อื่น (Sims, R. R. and Brinkmann, J.,2002:327-339)

Treviño, L. K et al., (2003: 5-37) นอกจากนี้ หน้าที่หลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้นำเชิงจริยธรรม คือการสร้างวัฒนธรรมเชิงจริยธรรมในองค์การ (Sims, R. R. and Brinkmann, J.,2002:327-339; Daft, 2005 : 36 ; Jaramillo, F et al., 2006:271-282.) ซึ่งค่านิยมและจริยธรรมส่วนบุคคลของผู้นำจะเป็นสิ่งที่ฝังและหล่อหลอมการเกิดและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเชิงจริยธรรมดังกล่าว โดยผู้บริหารต้องยกระดับมาตรฐานทางจริยธรรมทั้งของตนเองและขององค์การ รวมถึงการสนับสนุนการเพิ่มมาตรฐานทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้ตามด้วย เช่น การใช้รางวัลและการลงโทษในการชักจูงโน้มน้าวการเกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้ตาม โดยมีงานวิจัยที่พบว่า การเสริมแรง (Reinforcement) มีบทบาทสำคัญในการสร้างพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิผล รวมถึงใช้การสังเกตการณ์จากประสบการณ์ของผู้อื่นและเรียนรู้ว่าผู้อื่นกระทำแล้วได้ผลลัพธ์อย่างไร

จากความหมายข้างต้นจะเห็นว่า โดยส่วนใหญ่การให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีความเหมาะสมกับบรรทัดฐานของสังคม และการใช้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกอย่างเห็นได้ชัดในการสนับสนุนให้ผู้ตามเกิดการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานและพฤติกรรมทางจริยธรรมของตนด้วย แต่จากการศึกษาก็ยังพบนักวิชาการอีกส่วนหนึ่งที่อธิบายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมทั้งของตัวผู้นำและผู้ตาม โดยที่ Zhu (2008 : 62-73) ได้สรุปคุณสมบัติของผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีค่านิยมและเป้าหมายทางจริยธรรมสูง มีการตั้งมาตรฐานในการปฏิบัติทางจริยธรรมในระดับสูง ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมและการตัดสินใจในการสนับสนุนนโยบายทางจริยธรรม และกระบวนการต่างๆ ภายในองค์การ เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมที่ดีในการสนับสนุนให้ผู้ตามเกิดหลักจริยธรรมภายในตนเองขึ้นได้ ซึ่งจะช่วยในการสร้างเอกลักษณ์แห่งตนด้านจริยธรรม (Moral identity) ในตัวผู้ตาม และเกิดเป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในที่สุด (Avolio, B. J. and Gardner, W. L., 2005:315-338) นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการสอนและการคอยเป็นพี่เลี้ยงดูแลผู้ตามให้มีความพร้อมต่อการรับผิดชอบทางจริยธรรมให้มากขึ้น และนำไปสู่การ

พัฒนาผู้ตามโดยผ่านทางการถ่ายทอดทางสังคมทางจริยธรรม (Moral socialization) (Hoffman, 1988 : 449) ซึ่งจะทำให้ผู้ตามสามารถรักษาไว้ซึ่งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่สูงขึ้น และเชื่อว่าตนเป็นคนที่มีคุณธรรม รวมถึงการที่ผู้นำเชิงจริยธรรมต้องคอยให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวกในด้านจริยธรรมแก่ผู้ตามซึ่งจะช่วยพัฒนาความเข้าอกเข้าใจผู้อื่นในประเด็นเชิงจริยธรรม นำไปสู่การพัฒนามุมมองด้านจริยธรรมของผู้ตามในระดับที่สูงขึ้น (Hoffman, 1988 : 584)

ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยส่วนใหญ่อาจนำมาสู่ความเข้าใจที่ยังไม่ชัดเจนหรือคลาดเคลื่อนโดยค่อนข้างมีความซ้อนทับกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือจริยธรรมในที่นี้จะได้กล่าวถึงอยู่) แบบ ได้แก่ ภาวะผู้นำที่แท้จริง 3 Authentic leadership) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual leadership) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง(Transformational leadership) โดยสามารถสรุปลักษณะที่สำคัญของแต่ละแบบได้ ดังนี้ 1)

ภาวะผู้นำที่แท้จริง ถือเป็นโครงสร้างฐานรากที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำอื่นๆ เ ช่น ภาวะผู้นำเชิงบารมี ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม แต่ยังคงมีความแตกต่างกันในรายละเอียด โดยที่ผู้นำที่แท้จริงคือ บุคคลที่ตระหนักถึงความคิดและการกระทำของตนเองอยู่เสมอ และผู้อื่นก็รับรู้ว่าเขาเป็นผู้ที่ตระหนักถึงค่านิยม ความรู้ และความเข้มแข็งทางจริยธรรมของทั้งตนเองและผู้อื่น ตระหนักถึงบริบทหรือสถานการณ์ที่กำลังเผชิญ และเป็นคนที่มีความมั่นใจ มีความหวัง มองโลกในแง่ดี มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ดี และมีคุณลักษณะทางจริยธรรมสูง (Avolio, B.et al., 2004:107) สิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นคุณลักษณะหรือความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้นำอยู่แล้ว ซึ่งจะมีความแตกต่างกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตรงที่ผู้นำที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในตัวผู้ตาม และต่างกับภาวะผู้นำเชิงบารมีตรงที่ผู้นำที่แท้จริงไม่จำเป็นจะต้องถูกมองว่ามีบารมีเหนือผู้อื่น

2ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ประกอบด้วย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมที่จำเป็นในการสร้างแรงจูงใจภายในบุคคลหนึ่งและผู้อื่น ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความรู้สึกที่ลึกซึ้งในระดับจิตวิญญาณผ่านทางการเรียกร้อง Calling และความเป็นสมาชิกขององค์การ และยังครอบคลุมไปถึงภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจริยธรรม และคุณธรรม (Fry, 2003:693-727) คุณลักษณะเหล่านี้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำแสดงออกถึงค่านิยมทางจิตวิญญาณเช่น ความซื่อสัตย์ในหลักการ ความซื่อสัตย์ และความอ่อนน้อมถ่อมตน การทำตนให้เป็นตัวแบบที่ดีในด้านความเชื่อถือและไว้วางใจได้และน่าเคารพนับถือ (Reave, L., 2005:655-687)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ถือเป็นภาวะผู้นำในด้านคุณธรรมจริยธรรมรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตนและร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม แต่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีขอบเขตที่กว้างกว่าการมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงจริยธรรมแต่เพียงอย่างเดียว โดยรวมไปถึงด้านวิสัยทัศน์ หรือการมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น และไม่ได้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงอิทธิพลทางจริยธรรมของผู้นำที่มีต่อผู้ตาม

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่ผู้นำแสดงออกซึ่งความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานทางสังคม ผ่านทางการกระทำส่วนบุคคลและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ตามมีความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานดังกล่าว โดยผ่านทางการสื่อสารแบบสองทาง การเสริมแรง และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยผู้นำเชิงจริยธรรม เป็นผู้ที่เน้นความสำคัญของการมุ่งเน้นที่คน เน้นการผสมผสานระหว่าง เช่นเดียวกับการเน้นความสำคัญของการ ”เป้าหมายขององค์การ“ กับ ”เป้าหมายส่วนบุคคล“ ถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรเน้นย้ำค่านิยมทางจริยธรรมขององค์การและการแสดงออกรมของผู้นำให้ผู้อื่นมองเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม (Sims, R. R. and Brinkmann, J.,2002:327-339; Treviño, L. K et al.,2003:5-37) จากความหมายข้างต้นจะเห็นว่า โดยส่วนใหญ่การให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีความเหมาะสมกับบรรทัดฐานของสังคม และการใช้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกอย่างเห็นได้ชัดในการสนับสนุนให้ผู้ตามเกิดการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานและพฤติกรรมทางจริยธรรมของตนด้วย ทั้งนี้ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยส่วนใหญ่อาจนำมาสู่ความเข้าใจที่ยังไม่ชัดเจนหรือคลาดเคลื่อน โดยค่อนข้างมีความซ้อนทับกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือจริยธรรม เช่น ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เมื่อทำการเปรียบเทียบทฤษฎีภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและศีลธรรมเหล่านี้แล้ว สามารถสรุปความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและภาวะผู้นำอื่นๆ ได้ โดยที่ความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับภาวะผู้นำอีกสามแบบนั้น คือการที่ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเน้นการมีอิทธิพลเชิงรุกต่อพฤติกรรมที่มีจริยธรรมหรือไร้จริยธรรมของผู้ตามในองค์การ โดยที่ผู้นำเชิงจริยธรรมจะให้ความสำคัญกับมาตรฐานทางจริยธรรมผ่านกระบวนการสื่อสารและการชี้แจงรายละเอียดอย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นแง่มุมเชิงการแลกเปลี่ยน (Transactional aspect) ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ซึ่งถือเป็นจุดแตกต่างที่สำคัญที่สุดระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและภาวะผู้นำอีกสามแบบดังกล่าว

ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมมีความสำคัญอยู่ที่การให้คุณค่าของบุคคลจนเกิดเป็นความประทับใจอย่างลึกซึ้ง เรียกว่าเป็นค่านิยมเฉพาะของบุคคลต่อสิ่งนั้นๆ จริยธรรมที่เกิดจากค่านิยมอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ประการแรกคือค่านิยมพื้นฐาน เป็นค่านิยมที่ทำให้บุคคลมีคุณธรรมประจำใจ มีธรรมเนียมประเพณีที่ดี กฎหมาย และกฎระเบียบที่ควบคุมสังคม และประการที่สองคือ ค่านิยมวิชาชีพ ทำให้บุคคลมีอุดมการณ์ประจำวิชาชีพ มีจรรยาบรรณวิชาชีพหรือมีพระราชบัญญัติวิชาชีพ เป็นต้น ความสำคัญของจริยธรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับการดำรงชีวิต คุณธรรมและจริยธรรมจะเป็นตัวนำที่ทำให้บุคคลได้กำหนดพฤติกรรมของตนเองเพื่อทำให้เกิดความสุข

2. ระดับสังคม ความสุขของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนและสังคม คือ การได้รับการยอมรับ บุคคลต้องอาศัยคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและส่งเสริมชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคล และในฐานะผู้

ประกอบวิชาชีพ เช่น จริยธรรมจะเป็นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดสำหรับวิชาชีพนักกฎหมายในอันที่จะให้ความยุติธรรม การดำรงไว้ซึ่งความสุขของสังคมและการใช้เหตุผลยิ่งกว่าการกระทำตามอำเภอใจ

3. ระดับโลก คุณธรรมและจริยธรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลกให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดการแพร่กระจายในด้านข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการไหลของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในยุคนี้เป็นยุคของการแข่งขันและท้าทายความสามารถในการดำเนินการบริหารทุกสาขารวมทั้งธุรกิจการค้าในระบบโลกสากล (จำเริญรัตน์ เจื่อจันทร์,2558 : 5-6)

การดำรงชีวิตตามปกติสุขของมนุษย์จะมีปัญหาถ้ามนุษย์เกิดความวิตกกังวลและสับสนในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม แล้วเรียกร้องสิ่งนี้เพื่อความอยู่รอดร่วมกันอยู่ตลอดเวลา จะพบว่าความไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมของประเทศหนึ่งอาจทำลายล้างสันติสุขของทุกประเทศในโลกนี้ได้ แต่ถ้าว่าความมีคุณธรรมและจริยธรรมต้องได้รับการปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนให้คิดอยู่ในระบบความคิด ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร

ประโยชน์ของจริยธรรม

สัตว์กับมนุษย์มีความเหมือนกันหลายประการ เช่น การกิน การนอน การหนีภัย การสืบพันธุ์ แต่จริยธรรมและคุณธรรมเท่านั้นทำให้มนุษย์แตกต่างกันจากสัตว์อื่นๆ จริยธรรมมีประโยชน์สรุปเป็นข้อๆได้ดังนี้

1. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบ เป็นระบบ มีความอบอุ่น มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสันติภาพ

2. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง มีความสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

3. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายของชีวิต การดำเนินชีวิตและการพัฒนาชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมาย

4. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่นและสังคมได้อย่างมีระบบและระเบียบ เช่น การครองตน การครองงาน การครองเรือน และการครองคน

5. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาของชีวิตและมีความสามารถขจัดปัดเป่าให้ทุกข์จางหายหมดไปได้

6. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์มีเครื่องยึดเหนี่ยวและมีหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันการเบียดเบียนการเอารัดเอาเปรียบกันในทางส่วนตัวและสังคม

7. จริยธรรมช่วยพัฒนาคุณธรรมชีวิตให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี เป็นชีวิตที่สมบูรณ์

8. จริยธรรมช่วยสร้างสันติภาพในสังคมและสร้างสันติภาพของโลก

9. จริยธรรมเป็นวิธีทางแห่งปัญญา ทำให้มนุษย์มีเหตุผล รู้จักใช้สติปัญญาแก้ปัญหาของชีวิต มีความเชื่อมั่นในการทำความดีโดยนำหลักจริยธรรมเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิต แก้ปัญหาสังคม ไม่หลงงมงายในสิ่งที่ปราศจากเหตุผล

10. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์เป็นคนหนักแน่น มีความขยันอดทน มานะ ต่อสู้เพื่อเอาชนะความทุกข์ยากลำบากต่างๆ ด้วยตนเอง เป็นที่พึ่งของตนเองได้ไม่ต้องรอโชคชะตาหรือเทพเจ้าฟ้าดินช่วยเหลือ (คำ พาหอม, 2554: 5)

ประโยชน์ของจริยธรรมนั้นจะช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิตและแก้ปัญหาสังคม

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธธรรม

นักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักธรรมที่สำคัญของความเป็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมซึ่งผู้เขียนได้นำหลักธรรมที่วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว คุณลักษณะทางชีวสังคมและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีอยู่ 3 หลักธรรม ดังนี้

1. สังคหวัตถุ 4

การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการใช้หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ

1.1 ทาน สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ให้ความรู้แนะนำการปฏิบัติงาน ให้อภัยเมื่อบุคลากรทำผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และไม่สร้างปัญหาให้กับครูในสถานศึกษา

1.2 ปิยวาจา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ รู้จักถนอมน้ำใจเกื้อกูลต่อครูและบุคลากร แสดงความเห็นอกเห็นใจต่อบุคลากร และรู้จักพูดให้กำลังใจในการทำงานร่วมกัน

1.3 อัตถจริยา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความปรารถนาดีต่อกัน การบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยไม่หวังผลประโยชน์อะไรตอบแทน จึงเป็นการปฏิบัติตนของผู้บริหารในเรื่องของการเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

1.4 สมานัตตตา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการเป็นผู้มีความเสมอภาคต่อครูและบุคลากรในสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับครูในสถานศึกษา ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และช่วยกันแก้ปัญหาร่วมกับครูในสถานศึกษา

2. พรหมวิหาร 4

การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นธรรมประจำใจของผู้บริหารในการปกครองครู บุคลากรในสถานศึกษา และพัฒนาสถานศึกษาให้นักเรียนได้รับการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ อันประกอบด้วย เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย

2.1 เมตตา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการให้ความรักความปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงาน มีมิตรไมตรีต่อครูและบุคลากร เสียสละเวลาเพื่อให้คำปรึกษาแก่ครู และเลือกเผื่อแผ่ให้ความสนใจแก่ผู้ร่วมงาน

2.2 กรุณา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการช่วยเหลือครูและบุคลากรเมื่อพบกับอุปสรรค และไม่เบียดเบียนครูและผู้ช่วยงานในสถานศึกษา มีความสงสารช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พร้อมจัดสวัสดิการภายในสถานศึกษาให้กับครูและบุคลากร มีความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ พร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหา

2.3 มุทิตา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขในทางที่ไม่ผิดศีลธรรม หรือพ้นจากทุกข์ด้วยใจอันบริสุทธิ์ พลอยยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่นเมื่อได้รับความเจริญก้าวหน้า ยกย่องให้เกียรติผู้ร่วมงานเมื่อประสบความสำเร็จในการงาน ให้รางวัลสิ่งของตามโอกาสตามความเหมาะสม

2.4 อุเบกขา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการแสดงออกถึงความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์ในเมื่อตนไม่อาจช่วยได้ หรือมีใจเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีความเที่ยงตรงและเที่ยงธรรม มีความอดทนอดกลั้นและรู้จักข่มใจ ไม่ประพฤติผิดศีลธรรมและระเบียบวินัยของสถานศึกษา

3. อิทธิบาท 4

การปฏิบัติตนของผู้บริหารที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ คือความพอใจ วิริยะ คือความเพียร จิตตะ คือความเอาใจจดจ่อ และวิมังสา คือการใช้ปัญญาไตร่ตรอง

3.1 ฉันทะ สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในความสนใจใฝ่รู้ในหน้าที่ของตนอยู่เสมอ มีอัธยาศัยและน้ำใจต่อทุกคน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษา นำหลักธรรมมาพัฒนาระบบคุณธรรมในสถานศึกษา

3.2 วิริยะ สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติของผู้บริหารด้วยความพากเพียร ขยัน อุตสาหะ หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เอาธุระ มีความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ไม่เลิกละ ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มองความลำบากและอุปสรรคในงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้ และกระตุ้นชักจูงครูให้เกิดพัฒนาการสอนในสถานศึกษา

3.3 จิตตะ สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหารในการเอาใจใส่ในการทำงาน มีความตั้งใจมั่นปฏิบัติงานตามพันธกิจที่ตั้งไว้ ส่งเสริมบุคลากรให้เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพ เอาใจใส่ครู บุคลากร และนักเรียน และเผยแพร่ผลงานของครู บุคลากร และของนักเรียนต่อสาธารณชน

3.4 วิมังสา สำหรับผู้บริหาร คือ การปฏิบัติตนของผู้บริหาร มีการสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้นหาทางแก้ไข ปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ ทบทวนกระบวนการทำงานก่อนลงมือปฏิบัติ ประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และมีการแบ่งงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

สรุป

จริยธรรมตามหลักพุทธธรรมเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบันที่กำลังพัฒนาในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ กระแสของวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทำให้จิตใจมนุษย์นับวันที่จะเสื่อมถอย ผู้นำทางการศึกษาต้องมองเห็นความสำคัญ มีความตระหนักในการบริหารสถานศึกษา ควรศึกษาแม้กระทั่งคุณลักษณะทางชีว สังคมและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา เพราะประโยชน์ของพุทธธรรมนั้นจะช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง มีจิตสำนึกรับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา และนำหลักพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิตและแก้ปัญหาสังคม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญยิ่งในการพัฒนาและปรับพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีจริยธรรมสืบไป

คุณลักษณะของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่สำคัญ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง เป็นคนกล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีความจริงใจ ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสบกับความสำเร็จได้นั้นไม่มีทฤษฎีและหลักการใดที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถนำมาใช้บริหารได้กับทุกสถานศึกษา โดยสามารถสรุปคุณลักษณะของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมได้ดังแสดงในแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 คุณลักษณะของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

คำ พาหอม. (2554). *ธรรมเพื่อชีวิต.* พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

จักรพรณร วงศ์พรพวัณ (2559). *ปรัชญาการศึกษากับการเรียนรู้ของมนุษย์.* เลย: เลยปริ้น.

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (2558). *จริยศาสตร์ทฤษฎีจริยธรรม สำหรับนักบริหารการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: พริ้นติ้ง เฮ้าส์ เอส. โอ.

เชี่ยวชาญ ภาระสงศ์ และคณะ (2555). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครพนม เขต 1.* วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4 (7), 103-115.

พระราชญาณวิสิฐ. (2550). *รวมปาฐกถาธรรม 9 เรื่อง.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะดิษยานุศิษย์.

Avolio, B. J. and Gardner, W. L. (2005). Authentic Leadership Development: Getting to the Roof of Positive Forms of Leadership. *The Leadership Quarterly,* 16(3), 315-338.

Avolio, B.et al., (2004). *Authentic Leadership: Theory Building for Veritable Sustained Performance*. Working paper. Lincoln: Gallup Leadership Institute, University of Nebraska.

Brown, M. E. and Treviño, L. K. (2006). Ethical Leadership: A Review and Future Directions. *The Leadership Quarterly*, 17(6), 595–616.

Daft, R. L. (2005). *The Leadership Experience*. (3rd ed). Ohio: Thomson South-Western.

Fry, L. W. (2003). Toward a Theory of Spiritual Leadership. *The Leadership Quarterly*, 14 (6), 693-727.

Hoffman, M. L. (1988). *Moral Development. In Development Psychology: An Advanced Textbook. Edited by M. H. Bornstein; & M. E. Lamb.* (2nd ed). NJ: Lawrence Erlbaum.

Jaramillo, F et al., (2006). The Role of Ethical Climate on Salesperson's Role Stress, Job Attitudes, Turnover Intention, and Job Performance. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 26(3), 271-282.

Reave, L. (2005). Spiritual Values and Practices Related to Leadership Effectiveness. *The Leadership Quarterly*, 16(5), 655-687.

Sims, R. R. and Brinkmann, J. (2002). Leaders as Moral Role Models: The Case of John Gutfreund at Salomon Brothers. *Journal of Business Ethics*, 35(4), 327-339.

Treviño, L. K et al., (2003). A Qualitative Investigation of Perceived Executive Ethical Leadership: Perceptions from Inside and Outside the Executive Suite. *Human Relations*, 56(1), 5-37.

Wayne K. Hoy et al., (2002). Toward an Organizational Model of Achievement in High Schools: The Significance of Collective Efficacy. *Educational Administration Quarterly*, 38(1), 77-93.

Zhu, W. (2008). The Effect of Ethical Leadership on Follower Moral Identity: The Mediating Role of Psychological Empowerment. *Leadership Review*, 8 (Spring), 62-73.

The Relation of Hindu'moralities to Society

Wichian Sanmee
Philosophy and Religion
Faculty of Humanities and Social Sciences
Khon Kaen University, Thailand.
E - mail : wichiansanmee19@gmail.com

Abstract

The objectives of this article was to discuss the Hindu moralities which are embodied in the Vedas and Smriti scriptures. This discussion also includes the Hindu way of life, which is related from both traditional and modern point of view. Morality is not to be had as a separate study in Indian Philosophical and religious literature. It remaining embedded within the general organization of philosophy and religion. In order to study morality therefore, it is necessary that the ethical elements should be extricated from their general religious and philosophical settings. Irrespective of the philosophies, it is possible to trace in broad outline certain fundamental standard of morality with which all the philosophies of Hinduism deal.

The fundamental standard of morality in Hinduism is mainly derived from metaphysical and theological views, which are based upon the teachings of the Sruti scriptures, the Vedas. There are a lot of Smriti scripture to add moral principles and virtues in detailed manners i.e. the Rāmāyana, the Bhagavadgítā, and the six systems of philosophy etc., are accepted as the Hindu moralities in the present time also. Each and every moral idea of man in Hinduism supports the attainment of the highest goal, that is, salvation, which is identical with Brahman.

Keywords: Morality; Hiduism; Society

Introduction

The important morality in Hinduism is *Varṇāśrama Dharma*. It relates to *sādhāraṇa dharma, puruşārthas*, and the law of karma. The *varṇāśrama dharma puruşārthas* are duties relative to the *varṇa* or class to which one belongs in the society and to the *āśrama* or stage of life through which one is passing at a particular time. The *sādhāraṇa dharma* are general duties to be performed by each and every human being by virtue of his being a human. Such duties may also be called common or universal duties because they are to be performed by each and every human being, irrespective of his age, caste or creed. *Puruşārthas* is a scheme of human ends i.e. *artha* (wealth), *kāma* (pleasure), *dharma* (righteousness), and *mokşa* (freedom). And the law of karma means the law of causation, whenever they is a cause, there an effect must be produced. What we are and what circumstances in which we find ourselves are dependent on what we were and what we did; similarly what we shall be and how we shall be circumscribed will depend on what we are and what we do at present.

According to *sādhāraṇa dharmas*, they are to be cultivated by all, irrespective of distinctions of *varṇa*, and *āśrama*, to the best of their abilities. Goodness is not the property of any class or community. The Hindu scriptures give several lists of virtues. The *Bhagavadgĭtā* list of generic virtues which includes within it almost all the virtues which have been enumerated in the *Vedas* and *Smriris*. The *Gĭtā* enumerates these as godly virtues: fearlessness, purity of the mind, persistence in knowledge and yoga, charity, self-control, performance of sacrifice, study of the scriptures, austerity, rectitude or straightforwardness,

* Received: July 8, 2020; Revised: September 24, 2020; Accepted: September 28, 2020

non-violence or non-injury, truthfulness, absence of anger, renunciation, tranquility, absence of vilification, kindness to living beings, non-covetousness, gentleness, modesty, freedom from restlessness, vigour, forgiveness, fortitude, purity, freedom from malice, and absence of conceit.

Regarding *varṇāśrama dharma*, is a compound of the twin concepts of varṇā dharma and āśrama dharma. The first is essentially a social concept, the second is more meaningful in the context of personal morality. The *varṇā dharma* is the division of Hindu society into the four classes_*Brāhmaṇa, kşatriya, vaiśya* and *sŭdra*, the duties of the four *varṇas* are as a follows: Teaching and study of Vedas, giving and taking gifts and perfoming sacrifices for oneself and others are the duties of *Brāhmaṇa. Kşatriya* and *vaiśya* cannot teach Vedas or conduct sacrifices for others, but the daily reading of the Vedas and the performance of daily sacrifices are the duties of all the three classes. Besides, *kşatriya* are expected to take up arms for the protection of the people, and vaiśya are to engage in business, agriculture and cattle rearing. The only duty of the fourth class of *Sŭdras* is to serve the three 'upper' classes.

Vedic Standpoints

The earliest Hindu scriptures containing the concept of Ṛta of important moral significance. Ṛta appears in the Ṛig-veda as cosmic order which pervades the whole world, which all human beings must obey. Dr. D.A. Gangadhar (1999: 10) point out that the word 'Ṛta' is derived from the root 'Ar'which means 'to arrange', 'order', or 'to regulate'. Thus, 'Ṛta' stands for a regulative principle. It also refers to the fixed and established course or natural phenomena like the sun, moon, morning, evening, day night, etc. But besides this descriptive meaning,the term 'Ṛta' also had a normative or moral connotation and serve as a regulative principle of human life. In the Brāhmanas where prominence is given to rituals, Ṛta becomes a synonym for Yajna or sacrifice. Each sacrificial rite has its own reward. The means to attain prosperity here and happiness in heaven is the ritual (.T.M.P.Mahadevan 1984: 58). Therefore Ṛta, etymologically relates to both rite and right, if refers to order at three levels i.e. nature (cosmic order), sacrificial or ritual order and order of human conduct.
Ṛta is the universal essence of things which is specially identified with truth (satya). It is mentioned in Ṛig-veda that: Far from deceits,thy name dwelleth in holy Law (Ṛta) (RV. V. 44.2).

Truth is the base that bears the earth (RV. X. 85. 1).

From Fervour kindled to its height, ternal Law andTruth were born (RV. X. 190. 1).

Thus, opposed both to Rta and truth is falsehood (anrta). The good follows the path of rta, the true and the ordered. The Lords of order are pre-eminently Varuna and Mitra, which the Rig-veda says:

> Those who by Law uphold the Law,
> Lords of the shining light of Law,
> Mitra I call and Varuna (RV. I. 23.5).

Varuna is often regarded as 'suardian of rta' or Lord of the moral order'. "Nothing can happen without Varuna's knowledge, or without his sanction. Even the gods themselves follow his decree (RV. VIII.417). He is the dispenser of justice. Almost all the hymns to him helps in forgiving the sin. Hence, prayer to god as well as rites must be done. Hereupon, Ṛta is the beginning of the concept of the anticipation of the law of Karma in later time, because it implies that each action carries its own reward.

As far as individuals are concerned, there is a close relationship between men and gods. Therefore, ritualistic acts are prescribed as duties for men to perform. Ritual associated with various sacrifices are taken as the most effective means to please the gods.

According to every stage of Hindu life from birth to death was marked by a corresponding sacrament. Hence, there are rituals for the attainment of specific wishes and averting misfortunes, e.g. the healing of disease, long life, prosperity, the discomfiture of enemies and rivals, freedom from the power of demons and evil chams, and the expiation of sin. It is the most powerful means for one to attain his ends, worldly or ultimate, and so every step in the sacrifice must be observed with greatest care. Furthermore, the reward of heaven and the punishment of hell from gods to men still constitute important sanctions for right living. Heaven is a place of delight; all the pleasures of the senses are at their disposal (AV.IV. 34. 2.4,5,6). There, freed from bodily infirmities, sickness, and deformity, they meet father, mother, wives and children (.AV.VI.120.3;XII.3.17;III.28.5.) On the other hand, Hell is a place of torture_of lowest darkness,(AV.VIII.2.24). .it is the abode of weakness, hags, and sorcereses (AV. II.14.3). A man will go to Heaven or Hell, it depends on the judgement of gods because men are under their watchful eyes. As the Rig-veda states that the gods can see through us, they are all-knowing and can free us from sin,(RV.VIII.18.10.12) and can make us pure (.RV. VII.49.2). Therefore, the rituals themselves may be taken as a means to individual purification. Beside, the conception of men's duty, Professor S. Radhakrishnan (1951: 131) points out that man is said to owe some debts or duties to gods, men and animals.

The duties are described into (1) those to the gods, (2) those to the seers, (3) those to ancestors, (4) those to men, (5) and those to the lower creator. He who discharges them all is the good man. No man can touch his daily meal without offering parts of it to gods, father, men and animals, and saying his daily prayers. This is the way to live in harmony with the world around him. Life is a round of duties and responsibilities. Hereby, unselfishness can be practiced in all acts. Falsehood (anrta) is called sin, Thus sin is basically conceived as an offence against the gods and goddesses. Besides this, swearing, bad intentions, untruth, calumniation, back biting, dishonesty, sorcery, debt, egoism, wanton behaviour, adultery, theft and any injury to life are taken as sinful acts. Promise breaking, and putting obstacles or opposing the hopes of others are also sinful acts (RV. I. 23.22; VI.52;AV.VI.113).

In contrast to sins, the virtues or duties are good acts which are esteemed, i.e. Honesty, rectitude, fellow-feeling, charity, non-violence, truthfulness, hospitality, agreeable speech, continence, control of sense and austerities. Over and above these, mutual love, respect, agreement, obedience to parents, community of pursuits, agreeable and salutary addresses are extolled as also conjugal love and obligation in the family (Swami Satyananda 1967:2). Some of these, e.g. liberality (dâna) and austerities (tapas) have been much emphasized. Among many Vedic hymns which rank in high esteem. The idea of liberality was derived very largely from sacerdotal implication. 'The riches of the liberal' it is said, 'never waste away'.

The riches of the liberal never waste away,while he who will not finds noneto comfort him.

The man with food store, who when the needy comes in miserable case begging for bread to eat,Hardens his heart against him_ even when of old he did him service_finds not one to comfort him.Bounteous is he who gives unto beggar…and feeble. Success attends him in the shot of battle. He makes a friend of him in future troubles…Let the rich satisfy the poor, implore, and bend his eye upon a longer pathway. Riches come now to one, now to another, and like the wheels of chariots ever rolling.

The foolish man wins food with fruitless labour; that food_I speak the truth_shall be his ruin. He feeds no trusting friend, no man to love him. All guilt is he who eats with no partaker (Cf. Roderick Hindery 1996: 45).

Especially, liberality (dâna) towards the priests is an important duty. As the Rig-Veda affirms that "the man who giveth guerdon to the priests, like well-sewn armour thou guadest on every side (RV. I. 31.15).

The austerities (tapas) are also highly esteemed as well as liberality. The first meaning of the word tapas is heat, and in the passages referred to this original meaning is still prominent.

Then it comes to be applied specially to the heat or fervour of devotion; and lastly it has familiar meaning of austerity or self-mortification. It is esteemed according to Indra is said to have conquered heaven by asceticism(.RV.X.167.1). By its way it is regarded as the means of attaining various supernatural powers and explaining sin. Especially, in ecstatic moods it is said that the gods have entered into men (RV. X.86.2). Therefore, there are praiseworthy ascetic sages in Rig-Veda who have attained fellowship with the deities of the air (.RV. X.86.2). There are not only the virtues of each person but also there is a system of personal morality in society called âśramas or the four stages of life in order to develop quality of life. There are as follows:

1) Brahmacārī_ the student stage
2) Grihastha_ the householder stage
3) Vanaprastha_the forest stage
4) Sannyāsŕ_the mendicant atage

However, the four âśramas dharma could not be clearly established in the Vedas as indicated in enough measure. It is in the Upanişads that the âśramas dhama is fully developed with its specifications. As is well-known, it pertains to the fourfold scheme of individual life.

As regards aspect of social structure, in order to be the system of community, there are four divisions of Aryan society, viz. the priests, the ruling class, the professionals and the servant class. Originally the classes were professional and subsequently became hereditary. The system was evolved to keep the social fabric in a harmonious condition; but in later ages it became a divisive force. The Puruşa Sūkta has the first reference to the division of Hindu society into the four classes. Different duties in life have been assigned to each group depending on the nature of the people, which, to a large extent, is determined by the family environment. Teaching and priestly duties fall to the Brāhmaṇa, protection of the country and maintenance of justice to the Kşatriya, agriculture and commerce to the Vaiśya, and the duty of assisting others to Śūdras.

In Vedic moralities we find that divine law is the standard. The seers gradually found perfectionism as the real standard. In the Vedic standpoint, there are two standards_To follow the laws of the society and self-purification.

Upanişadic standpoints.

The Vedic are generally taken as treatises on ritualism, the Upanişads are regarded as treatises on Jňāna (Knowledge). In the latter all such ideas as those of transmigration, karma, Samsâra, Mokşa etc. came in light. In the Vedic standpoints, the ritualistic practices_as mean to the highest goal, Heaven, a place of abing pleasure and rejoine, is taken as the highest goal that is attainable by pleasing gods through ritualistic practices. While the Upanişadic standpoints, the knowledge of Ătman or Brahman_as the means to the highest goal, Mokşa, viz. identity with Brahman, and it is felt that what is requied for the attainment of Mokşa is Jňâna i.e. the knowledge of the evanescent character of the world. The Upanişads maintain

that the ultimate reality underlying the universe is Brahman with whom the essential element in man, the Ātman, is identical. The ultimate end of man, Mokṣa, lies in knowing this identity of self with the Brahman. But this knowledge is not achieved by mere intellectual training. It requires purity of character and conduct. As Katha Upaniṣad says, "Not he who has not ceased from evil concuct can obtain Him by Knowledge"(Katha. Up. I. 2. 24). Therefore, good conduct is a necessary condition for realizing the unity between the self and the Brahman. The conceptions of karma and samsāra are of fundamental importance for the moral thought of the Upaniṣads. The human are bound to the endless procession of events called samsara, and the principle which governs this world of becoming is called Karma. T.M.P. Mahadevan (1966: 67) points out that the theory of Karma is foreshadowed in the concept of Rta in the Mantras of the Ṛig-Veda.

He explains that in the Upaniṣad the law of Karma is formulated with a fair measure of precision. 'Karma' means not only 'deed' but also the results of deed. According to this law there is nothing chaotic or capricious in the moral world. As we sow, so we reap. What we are and what circumstandes in which we find ourselves are dependent on what we were and what we did ; similarly what we shall be and how we shall be circumscribed will depend on what we are and what we do at present. That is, the karmic law applies the principle of cause and conservation of energy to the moral wold. There is conservation of moral values, just as there is conservation of physical energy. Nothing is lost which has been earned by work; and nothing comes in which is not deserved. Every action has a double effect; it produces its appropriate reward, and it also affects character. It leaves behind an impression in the mind of man. It is this impression that is responsible for therepetition or avoidance of the same action. While character informs conduct, conduct in turn moulds character. As Bṛhadāranyaka Upaniṣad mentions "A man become good by good deeds and bad by bad deeds (Brhad. Up. III.2.13).

The Chāndogya Upaniṣad speaks of two ways open to morals, the bright and the dark, the way of the gods (Devayāna) and the way of the fathers (Pitriyāna). Those who practice penance and faith enter the path of light, and they never return to cycle of human existence. Those who are only ethical, performing works of public utility, travel by the path of smoke, dwell in the world of the fathers till the time comes for them to fall down, then they are born according to their deserts (Chand. Up. V. 10. 1-6.). Beautiful characters attain covetable births and ugly ones miserable births. On account of the doctrine of Karma and transmigration in the Upaniṣads, the belief was developed that the souls of men and animals and even plants might become embodied in any of the infinite variety of forms that life takes on earth, it depends on works done in previous lives. They are as follows:

Those whose conduct has been good, will quickly attain some good birth, the birth of a Brāhmaṇa, or a Kṣatriya, or a Vaiśya. But those whose conduct has been evil will quickly attain an evil birth, the birth of a dog, or a hog, or a Coṇdala (Chand. Up.V. 10.7).

According to his deeds and according to his knowledge he is born again here as a worm, or as an insect, or as a fish, or as a bird, or as a lion, or as a bear, or as a serpent, or as a tiger, or as a man, or as something else in different places (Kaus. Up. I. 1.2).

Thus,rebirth is the lot of man until he obtains true knowledge. By virtuous acts he furthers his evolution. The growing of goodness in purity of heart is to gain a clearer vision of reality. Knowledge of reality lead to salvation.

The four āśramas or stages of life are recognized. Right from the age of the Vedas, the Indian society is divided into four classes, with specific duties assigned to each class. That the āśrama dharma could not be clearly developed in the Vedas is indicated in enough

measure. It is in the Upanisads that the āśrama dharma is fully developed with its specifications. As is well-known, it pertains to the fourfold scheme of individual life. They are as follows:

Brahmacārĭ,the first stage of life covers the period of study. The student is required to live with his teacher in a forest retreat and regards the latter as his spiritual father. He shows respect to his elders and teachers, and becomes acquainted with the cultural achievements of the race. Students, rich and poor, live under the same roof and receive the same attention from the teacher and his wife. There are the important teachings of virtues from teacher address to his student after completing the exposition of the Veda. The Taitirĭya Upaniṣad records a convocation address delivered by the teacher thus:

Speak the truth. Practice virtue. Do not neglect the Veda that has been studied. Having brought to the teacher the wealth that is pleasing to him, do not cut off the line of progeny. Let there be no neglect of truth. Let there be no neglect of virtue. Let there be no neglect of welfare. Let there be no neglect of prosperity. Let there be no neglect of the Veda that has been studied and its teaching. Do not neglect your duties to the gods and the forefathers. Regard your mother as a God. Regard your father as a God. Regard your teacher as a God. Regard your guest as a God. Whatever deeds are blameless, be devoted to them; and not to others. Whatever good customs you find among us, they have to be adopted by you not others. Honour those who are great. Be charitable. If there be any doubt regarding rites or conduct, then look up to the lives of great men and follow their examples. This is the command. This is the teaching. This is the meaning of Veda (.Tait. Up. I. 11. 1-6).

Grihastha (householder) is the second stage. With marriage, a person enter to this stage. Marriage is to be regarded as a sacrament and the wife as a life-mate in righteous living. A healthy householder is the foundation of a good society, discharging his duties in daily life. He should be ambitious to acquire wealth and enjoy pleasures, but not by deviating from the path of righteousness.

Vānaprastha, third stage of life; when, well advanced in middle age, he had seen his children's children and had thus surely established his line, he left his home for the forest to become a hermit; by meditation and penance he freed his soul from material things, until at last, a very old man, he left his hermitage, and become a homeless wanderer (sannyāsin).

Sannyāsa, the last stag—A sannyāsin is a wandering ascetic, completely devoid of all sorts of passions and desires. No specific duties are prescribed for him. He is, in a sense, a supra-ethical being. But still he is expected not to neglect the internal and external duties as envisaged in the forms of yamas (restraints) and niyamas (disciplines). Such a man is known for the serenity of his mind, his gentleness, his compassion for all creatures and a complete annihition on his part of the fire of passions. He is completely indifferent to worldly gains and is firm in his meditation and concentration upon Brahman.

The āśramas in the Upaniṣad standpoints, the usual rule is that one has to pass through successive stages of life, exceptions are permitted. Jābāla Upaniṣad teaches that a man should renounce when he likes to do it.

Morality in the Rāmāyaṇa

The Rāmāyaṇa relates the story of Śri Rāma, the ideal man, an avatār of Lord Viṣṇu, and his wife, Sĭtā, including his brothers. The ideal characters like Rāma, Sĭtā, Lakşmaṇa, Bharata and Śri Hanuman that we find in the Rāmāyaṇa firmly establish Hindu dharma in the minds of Hindus. The story of the birth of Rāma and his brothers, their education and marriages, the exile of śri Rāma, the carrying off and recovery of Sĭtā, the destruction of

Rāvaṇa, the Rakṣasa King of Lanka (Ceylon island or Sri Lanka country in modern age), and the reign of Śri Rāma, are described in detail in the Rāmāyaṇa. This epic teaches us that, how a man should behave towards his superiors, equals and inferiors, how a king ought to rule his kingdom and how a man should lead his life in this world. Even today Indian domestic, social and national ideals, parts of them are copies from the noble characters in the Rāmāyaṇa . The lives of Rāma, Lakṣmaṇa and Bharata provide a model of fraternal affection and mutual service. The life of Sĭtā is regarded as the most perfect example of womanly fidelity, chastity and sweetness. Śri Hanuman stands as an example of the devotee who is loyal and steadfast to work for his God.

However, Prefessor S. Radhakrishnan (1999:482-483) point out that Rāma is only a good and a great man, a hight-souled hero, who utilized the services of the aboriginal tribes in civilizing the south, and not an avatār of Viṣṇu. When the Greeks, the Parthians and the Scythians entered India. There is an attempt to make Rāma an avatār of viṣṇu Therefore, the important character of the Rāmāyaṇa is the hero Rāma, the model of virtue, the pattern of perfection, which has made the incarnation of Viṣṇu, who took form on earth for the repression of wrong and the inculcation of virtue. It also glorifies the domestic virtues and makes out that there is no need to give up home life for the sake of freedom.

The gist of Rāmāyaṇa, is that Rāma, the oldest son and heir of the throne, is banished to the forest as a result of King Daśaratha's fulfillment of the boon given to his second wife that her son Bharata will be the king of Ayodhyā. Sĭtā follows her husband Rāma to the forest and endures the hardships of the forest life. She Is abducted by the demon king, Rāvaṇa, and is imprisoned by him on the island of Lanka until she is rescued by Rāma. When her fidelity is doubted by the citizens, Rāma, in accordance with sacred law, repudiates her. Sĭtā proves her chastity by fire ordeal. There after both Rāma and Sĭtā are reunited, they return to Ayodhyā. Bharata renounces the throne and Rāma becomes the king. Though this story we can find another prominence of the Rāmāyaṇa viz. the heroine Sĭtā is seen by Hindu women as embodying the feminine ideal. This ideal involved much self-sacrifice. When Sĭtā insisted that she would accompany Rāma to the forest, she argued that a woman's place was with her husband, that a wife shared her husband's fortunes and karma, that the shade of his feet was greater than all palaces, and moreover, that she had made up her mind to bear the hardships of the forest. Her mother-in-law praised this decision as showing that Sĭtā had overcome the fickleness and weakness of woman and that Sĭtā would aid the spiritual welfare of Rāma . The Rāmāyaṇa shows Sĭtā resorting to austerities, such as vows (vratas) and fasting, so as to gain the spiritual strength needed to overcome the obstacles before her. The example of Sĭtā
Showed how the Hindu woman, even though reduced to a role of having to approsch the Divine through her husband, could still be a pillar of strength in the family.

Turning from discussion of feminine ideals of Sĭtā, to discuss about the hero, Rāma , who is a paragon of virtues. Rāma is endowed with heroic qualities, veased in all the duties of life, grateful, truthful, firm in his vows, an actor of many parts, benevolent to all beings, learned, eloquent, handsome, patient, slow to anger, free from envy, and when excited to anger he can strike terror into the hearts of celestial beings (.Bala Kanda, Chap.1). In his story we find that keeping promise is the important virtue of human perfection. Thus, Rāma willingly surrendered his legitimate right to his father's kingdom and went to the forest, just to honour a promise given by hisfather to his stepmother. Rāma also shows a very high level of self-restraint morality. For example, though unjustly treated by his stepmother, he never

once showed disrespect towards her. Therefore, Rāma' s paragon of virtues is esteemed, as in the words of his father, King Daśaratha:

Makes people subject to him by his virtues, the twice born by his liberality, his Spiritual Preceptors by his obedience and his enemies by the power of his bow. Goodness, munificence, asceticism, renunciation, purity, integrity, prudence and submission to his Gurus are all the attributes of Rāghava (Rāma) (Ayodhaya Kanda, chap. 12).

According to a scheme of human ends (puruṣārthas) namely, artha (wealth) kāma (pleasure), dharma (righteousness) and mokṣa (liberation) Of the four puruṣārthas, the Rāmāyaṇa emphasiszes that wealth (artha), pleasure (kāma) and righteousness (dharma) to be boldly affirmative of this world's values. Mokṣa gets no mention at all. As Rāma proclaims:

He also divides his time judiciously between duty, pleasure, and the legitimate acquisition of wealth and honours his responsibilities in these things is truly a king… But he who neglects his duty, his true interests tree and does not wake up till he has fallen (Kiskindha Kanda, chap. 38.).

The goal of morality in the Rāmāyaṇa is the hope for happiness in a heavenly after-life prevails over sparese and dubiuse reference to samsāra (the wheel of reincarnation) For instance, Sĭtā believes that her marriage to Rāma will continue in heaven.

The law of karma is also mentioned in the Rāmāyaṇa. For instance, Sĭtā says to Śri Hanuman that " all that has happened to me is on account of an evil fate and the consequence of some fault committed formerly. One reaps the fruits of one's action"…the path of destiny is inexorable(Ayodhya Kanda, chap.29.).

Beside, the caste systems mentioned in the Rāmāyaṇa, and it involves the dharma of non-injury (ahimsā) also. The war in Lanka does not mean that Rāma is devoid of ahimsā but Rāma's overt motivations for killing are the rescue of Sĭtā, the preservation of royal honor and of the caste system, including the protection of hermits in the forest. It is a duty of the warrior caste.

The caste system is showed strictly in the Rāmāyaṇa. We find that Śūdras were denied the right of undertaking the purification rite in the form of investiture of sacred thread (Upanayana) which is susposed to give a man his second birth. Thus a śūdra was compulsorily distinguished as once-born from the twice-born (dvija) 'upper' castes. A śūdra was not allowed to perform Vedic sacrifices or read or listen to the Vedas; worse still, severest punishment were prescribed and even carried out, if a śūdra even dared to recite, or chanced to hear the Vedas. Even Rāma killed the śūdra, Śambuka, who dared to perform some penance which was the prerogative of "upper" casts only (.Uttara kanda, chap. 75-76).

On the basis of the above discussion we find notable moralities in the Rāmāyaṇa which are concerte model of truth and of a compassionate, altruistic benevolence towards all beings. As the top of the morality stand an affirmative acceptance and embrace of wealth, power, and the kind of sexual love which spirals into altruistic love for other people.

Morality in the Bhagavadgĭtā

The Bhagavadgĭtā came from part of the Brĭṣamaparva in the Mahābhārata. It is esteemed to be the jewel of Hindu literature and a container of the cream of the Upaniṣads. Therefore, we can also know the morality of the Mahābhārata from part of it. The Bhagavadgĭtā states that morality is the initial requirement of the holy life which prepares the ground for the development of higher faculties by means of true knowledge is attained and salvation realized. The Bhagavadgĭtā shows that attachment (rāga), hatred (dveṣa) and delusion (moha) are regarded as the basic roots of all unrighteous actions, by abandoning

which one's actions are said to become free from all defilements, and one is said to realize the supreame serenity. As Lord Krişņa point out that "A man of self-control, who moves among the objects with the senses under his control and free from attachment (rāga) and hatred (dveşa), he attains the serenity (B.G. II. 64.). It is further said: When your intellect will go beyond the mire of delusion (moha), then you will become indifference to the difference between what is worth listening to and what is actually heard (B.G. V. 25).

The Bhagavadgĭtā recognized that men having abandoned all attachment, hatred and delusion, and being thoroughly pure and free from defilement and doubts, realize within themselves the essential unity of all being, and with this realization dedicate themselves to service of all creatures. As Lord Krişņa says: " The holy men, whose defilement are destroyed, whose doubts are cut asunder, whose minds are disciplined and who rejoice in (doing) good to all creatures, attain to the beatitude of God (brahmanirvāņa). " By restraining all the senses, being even-minded in all conditions, rejoicing in the welfare of all creatures, they come to me indeed (B.G. XII.4.) Here, service of humanity is declared to be an essential part of the discipline. People are instructed to beabsorbed in rendering good to all being and remain free from enmity or ill-will to all.

In the Bhagavadgĭtā we find that there are two kind of 'nature' or 'condition' of man, namely, the divine (daivi-sampat). The divine nature leads to liberation from worldly existence, while the demoniac lead to bondage. In other words, the good condition tends towards emancipation, the bad toward continued bondage in existence. "The divine endowments are said to make for deliverance and the demoniac is considerd to be for inevitable bondage (B.G. XVI.5). That is, more explicitly, men who are bad or 'demoniac' by nature are reborn again and again; they fail to research God, and their fate is wretched, while the good come finally to salvation. The aforesaid statements are declared by Lord Krişņa respectively: Fallen into the wombs of demons, these deluded beings from birth to birth, do not attain to Me, O son of Kunti (Arjuna), but go down to the lowest state.(B.G.XVI.20.). The gateway of this hell leading to the ruin of the soul is threefold, lust, anger and greed. Therefore, one should abandon these three.(B.G.XVI.21.) " The man who is released from these, the three gates to darkness, O son of Kunti (Arjuna), does what is good for his soul and then reaches the highest state.(B.G.XVI.22). The Devas and Asuras typified respectively the good and evil propensities in man. It is obvious that Lord Krişņa is using these terms in a very similar sense in the Bhagavadgĭtā. Lord Krişņa classifies people under the heads "divine and demoniac" (daivāsurasampat) which is in the sixteenth charpter of the Bhagavadgĭtā. We find that the good qualities which belong to one born to constitute divine wealth are characterized as follows:

1. Fearlessness (abhyam).

2. Purity of the mind (sattva-samśuddhi), mentally avoiding fraud, trickery, falsehood, etc, in dealing, i.e. honest behaviour.

3. Persistence in knowledge and yoga (jňāna-yoga-vyavasthitih); the word 'jňāna' means knowledge of such subjects as the Self learn from scriptures and teachers; 'yoga' means making those things that have been learnt matters of one's own personal experience through concentration by means of withdrawal of the organs etc.; persistence, steadfastness, in those two knowledge and yoga.

4. Charity (dānam); distribution of food etc. according to one's ability. It is not mere giving of gifts, but the spiritual impulse that is behind every act of charity and generosity.

5. Self-control (damah); control of the external organs and the internal organs.

6. Performance of sacrifices (yajňah); sacrifices in Agnihotra etc. sanctioned by the Vedas, and sacrifices in honour of gods and others sanctioned by the Smritis.

7. Study of the sacriptures (svādhyāyah), i.c. study of the Rig-Veda etc. for unseen results.

8. Austerity (tapah); it is the conquest of the self, the mortification of the flesh as they call it.

9. Rectitude or straightforwardness (ārjavam); the sincerity, agreement between the outer act and the inner thought.

10. Non-violence or non-injury (ahimsā); abstaining from giving pain to creatures.

11. Truthfulness (satyam); speaking of things as they are, without unpleasantness and prevarication.

12. Absence of anger (akrodhah); control of anger that might result when offended or assaulted by others.

13. Renunciation (tyāgah); it is the readiness to renounce which is needed to acquire freedom from attachment.

14. Tranquility (śāntin); control of internal organ.

15. Absence of velification (apaiśunam); freedom from slander, it does not to mean merely refraining from spreading scandals, but also the giving up of all such speech as will cause trouble to others.

16. Kindness to living beings (dayā); compassion to creatures in distress.

17. Non-covetousness (aloluptvam); absence of excitement of the organs in the presence of objects.

18. Gentleness (mārdavam); absence of hard-heartedness.

19. Modesty (hrīh); moral shame or conscience.

20. Freedom from reslessness (acāpalam); absence of unnecessary use of organs such as speech, hands and feet.

21. Vigour (tejah); not the brightness of the skin.

22. Forgiveness (kşamā); absence of internal perturbation when offended or assaulted; absence of anger has been explained as the calming down of a perturbed mind; thus, forgiveness and absence of anger are distinguished.

23. Fortitude (dhṛtih); it is the power of will, the quality of decision.

24. Purity (šaucam); it is cleanliness of body and mind.

25. Freedom from malice (adrohah); absence of the desire to injure others, absence of hatred.

26. Absence of conceit (na-atimānitā); it is humility, absence of vanity, freedom from the tendency to think too much of oneself (B.G.XVI. 1-3).

The characteristics of the wicked or demoniac also are described and illustrated at much greater length. In general they are, of course, the opposites of the qualities just mentioned. But emphasis is laid on the ignorance of the wicked, on their materialistic and atheistic philosophy, on their overweening pride and stupid self-confidence, as is stated respectively: “People of a demoniace nature do not know about the way of action or the way of renunciation. Neither purity, nor good conduct, nor truth is found in them (B.G. XVI. 7.). “They say that the world is unreal, without a basis, without a creator, and as being brought about by mutual union and so as nothing but that which originated in lust (kāma) (B.G. XVI.8.). “This body has been gained by me, this desire I shall attain, this is mine and this wealth also shall be mind (in future) (B.G.XVI. 13.).On account of their possession of conceit (ahamkara) force (bala), insolence (darpa), lust (kāma) and anger (krodha), they hate Me

(God) in their own boddies and those of others, these envious men, (B.G. XVI.18-19.) that is, by their misdeeds they wrong God, who is in themselves and in other men. All their vices are finally traced to these primary vices, desire or lust (kāka), anger (krodha) and greed (lobha)," a threefold gate to hell, destroying the soul. (B.G.XVI.21.). A person who is subject to them cannot hope for perfection or bliss. "He who discard the scriptural law and acts as his desires prompt him, he does not attain either perfection or happiness or the highest goal (B.G.XVI.23.). Hereupon, we find that desire (kāma) is the root of all evil. Therefore, the exhortation of Lord Krišāna to Arjuna is shown as follows: "The man who is released from these, the three gates to darkness (i.e. desire or lust, anger and greed), O son of Kunti (Arjuna), does what is good for his soul and then reaches the highest state.

Although the way leading to salvation of Hinduism, the Bhagavadgítā first renders that all aspirants can reach the goal of perfection, attain the saving truth or salvation in three different ways, namely, by a knowledge of reality (jňāna), by devotion (bhakti) and by the subjection of the will to the Divine purpose (karma). However, in aspect of morality we find that the advice to practice nişkāmana karma and svadharma is prominent. The former means passionless actions and the latter means one's duty in accordance with one's station in life as determined by one's varṇa and āšrama. The ideal of nişkāma karma may be taken as a synthesis between what has been called pravrtti and nivrtti. Pravrtti is the path of active life with the object of attaining heaven or some such state of happiness. Thus pravrtti refers to desireful actions, the desire being happiness in the present life or happiness in heaven. As opposed to pravrtti, nivrtti is the path of total renunciation of works. It is a quietistic path, taking sādhanā, samādhi etc. as the sole pathway to salvation. The essential thing involved here in is that for salvation one has to renounce the world and worldly activities completely and has to take recouse to what is known as jňā-mārga or the path of knowledge.

The doctrine of nişkāma karma is a middle course between the above two extreme pathways. It holds that what is required for liberation is not the renunciation of world or worldly action, but the renunciation only of kāma (passion or egoisticdesire). The Bhagavadgĭtā clearly says that actions are to be done; nobody can remain without performing actions. So renunciation of works is not required. What is required is renunciation in action. That is, even in spite of doing action, one is not involved in the fruit of the action.

His concern is work and work alone, and never the fruit thereof. The doctrine of nişkāma karma advocates the doctrine of duty for duty's sake. As the Bhagavadgĭtā regards "To action alone hast thou a right and never at all to its fruits; let not the fruits of action be thy motive; neither let there be in thee any attachment to inaction." It is clear that the Bhagavadgĭtā exhorts to act without any attachment or desire for a result (phala), because the result it beyond our power. We have a right only to act, and not to hanker after fruits. Duty is to be done only because it is duty and for no other consideration. The performance of duty will certainly bring its reward now or later, but that must be the impelling force for the duty. The reward is not man's concern,that is rather God's concern. So man should perform his duty with sense of devotion without any concern for the result. The duties consist here of the duties related to one's varṇa and āšrama besides the various common or general duties known as sādhāraṇ dharmas. Professor Kedar Nath Tiwari (1998: 76) points out that the Bhagavadgĭtā lays emphasis on svadharma to put greater value to duties relative to one's varna and āšrama. If there is sometimes a conflict between the two kinds of duties –şādhāraṇa and varṇāšrama-perhaps the latter should prevail over the former.

This is clear from Lord Krişṇa's advise to Arjuna in the battlefield. Even in spite of ahimsā being a sādhāraṇ dharma or general moral duty, Lord Krişṇa advises Arjuna to fight

in the battlefield because it is his avadharma, his duty as a kşatriya. Simimarly, Professor S. Radhakrishnan (1952:112) comments that kşatriya's svadharma, requires him to engage in battle. Protection of right by the acceptance of battle, If necessary, is the social duty of the Kşatriya, and not renunciation.His duty is to maintain order by force and not to become an ascetic by "shaving off the hair". Lord Krişņa tells Arjuna that for warriors there is no more ennobling duty than a fair fight. It is a privilege that leads to heaven.

As all mentioned foregoing we can very well mark that the Bhagavadgĭtā contains almost all the virtues recognized in the Vedic and Upanişadic traditions as well as in the Smritis, which appears in the qualities of good man. Moreover, it also is the original model of the way leading to salvation in three different ways, namely, jñāna, bhakti and karma, the three mārgas or ways to Mokşa, which are accepted by all Hindus.

Modern Views

The modern period, contemporary thinkers of India who almost all of them reconstruct the ancient philosophies after incorporating some doctrines from the West. Their work is not merely reaction or reconciliation, but also incorporation. For this purpose a rethinking of the ancient material is encouraged by the Indian Renaissance. In this, we shall seek to understand the lessons taught, through precept and practice, by two great men of modern India, viz. Mahatma Gandhi and Sarvepalli Radhakrishnan. Each of them, in his own way, represented in himself the lofties virtues of Hinduism, and showed to mankind the way to achieve the final goal of life. They are as follows:

Mahatma Gandhi

Hindu way of life according to Gandhi, lies in satyagraha (truth-force) and ahiṁsā (non-violence). However, he drew the distinction between satyagraha and passive resistance that "I often use 'passive resistance' and 'satyagraha' as synonymous terms: but as the doctrine of satyagraha developed, the expression 'passive resistance' ceases even to be synonymous, as passive resistance has admitted of violence as in the case of suffragettes and has been universally acknowledge to be a weapon of the work. Moreover passive resistance does not necessarity involve complete adherence to truth under every circumstance. Therefore it is different from satyagraha in three essentials: Satyagraha is a strong weapon; it admits no violence under any circumstances; and it ever insists upon truth (Radhavan Iyer 1996: 318). Satyagraha is the ultimate objective of both individual and society. A person practicing it or comtemplating its implementation should practice non-violence, truth, non-stealing, celibacy and non-covetousness. Satyagraha is both a means as well as an end. As a means it implies sticking to the truth while endeavoring the procuring of the end through such non-violent methods as non-co-operation and fasting.

Non-violence according to Gandhi, is the law of human species as violence is the law of brutes. Of the above five laws prescribed for the person doing satyagraha, non-violence is the most dominant. Explaining the importance of non-violence. Gandhi said, "Without Ahiṁsā it is not possible to seek and find Truth. Ahiṁsā and Truth are so inter-twinded that it is practically impossible to disentangle and separate them. They are like the two side of a coin (Sharma, Chandradhar 1997:187). As Gandhi has put it, realization of truth is impossible without non-violence. Celibacy, non-stealing and non-covetousness also imply non-violence, they prove non-violence. In this opinion, non-violence should be treated as the means and truth the end Gandhi has taken non-violence in an extreamly comprehensive sense. One should not injure another by any of the three-action, word and mind.

As stated above we find that satyagraha and ahiṁsā according to Gandhi, is positive and dynamic. It is not submission to evil. It is resistance to evil through love. Satyagraha is belief in the power of spirit, the power of truth, the power of love by which we can overcome evil through self-suffering and self-sacrifice. According to him, the ultimate end is God realization which is the realization of God upon earth.

Sarvepalli Radhakrishnan

According to Radhakrishnan the real goal of human life is the attainment of perfection, that is, complete self-realization. He present that self-realization is a state in which one is able to realize one's nature. It is the fullest expression of the highest nature of self. In other words self-realization according to Radhakrishnan (1940: 97), it is the realization of complete spirituality. As he says "Negatively, release is freedom from hampering egoism; positively, it is realization of one's spiritual destiny. The abandonment of the ego is the identification with a fuller life and consciousness. The soul is raised to a sense of its universality. It leaves behind its existence for itself alone and become united with the spirit of the universe. For Radhakrishnan, individual salvation is not the ultimate salvation.

The ultimate human destiny, according to him, is the state of universal, or sarvamukti as he calls it. The individaul liberation is a state which can be attained during one's life time, in the concept of 'Jivan-Mukti'. According to Radhakrishnan,(1951:306) the tast of an individual does not cease with the attainment of his own salvation. He has to play a part for the salvation of others. He may be required to be reborn in order to work for the emancipation of all. As he says "…the released soul attain at the very moment of release a universality of spirit, it yet retains its individuality as a centre of action as long as cosmic process continues. The loss of individuality happens only when the world is redeemed, when the multiple values figured out in it are achieved.

A way of life according to Radhakrishnan (1960: 259), we must try to acquire knowledge and make ourselves free from ignorance. We can know the truth, only when we cease to identify ourselves with the ego. For the achievement of this wisdom, religious discipline is important for peracticing. As he says "Discipline of human nature is essential for the attainment of the goal. Purity of mind and body is the means for perfection. He also emphasize silent meditation for the realization of oneness with the Supreme. Indeed, the various religious rites and ceremonies, for example, prayer, mode of worship, rituals all these may have significance, but the basic thing is silent meditation. "To get into the depths we must practice silent meditation" says

As stated above we can say that Radhakrishnan has given man a comprehensive philosophy of the spirit which may well be the basis of the future peace of the world and the unity of mankind.

All the ideas of two great contemporary reformers as mentioned are the main ideas which we can use in our lives, it is the way of life which is beautiful. That is, we ought to live in accordance with religious teaching, both of morality and traditional view. Making advantage for oneself, family and society through the social responsibilities and duties of the world, he should not withdraw or escape from the troubles of the world on the comfortable assumption that spiritual life is different from the ordinary social life, S.Radhakrishnan guides. The living in this world has some conflict, but we should not solve a problem with violence, but by the way of satyagraha and ahiṁsā, as Gandhi did.

Conclusion

According to the goodness, as early as in the *Upaniṣads*; a very important moral significant disctintion was made between the good (*Ŝreyah*) and the pleasant (*Preyah*). The good and the pleasant, one who pursues the former does the right thing and one who follows the latter fails in his mission. Man is not to be guide my mere passion. He is rather to be guide by the higher faculties of his life which will support him to achieve that end and orient him towards higher spiritual pursuits. Therefore, the path of *śreyah* is the path of the higher good, whereas the path of *preyah* is the path of mere empirical pleasure which is a part of ignorance (*avidyā*), avidyā is the cause of bondage and transmigration.

In order to shake off ignorance and for attaining the salvation, the *Bhagavadgĭtā* guides to observe in three different ways, namely: by a knowledge of reality (*jňāna*) by devotion (*bhakti*), and by the subjection of the will to the Divine purpose (*karma*) However, in aspect of morality we find that the advice to practice *nişkāma karma* and *svadharma* is prominent. The former means passionless actions and the latter means one's duty in accordance with one's station in life as determined by one's *varṇa* and *āśrama*. The doctrine of *nişkāma karma* advocates the doctrine of duty for duty's sake. That is, even in spite of doing action, one is not to be involved in the fruit of the action. *Nişkāma karma* is a middle course between *pravṛtti*_the path of permitted sensual desires, and *nivṛtti*_the path of renunciation of sensual desires. The *Bhagavadgĭtā* also lays emphasis on *svadharma* to put greater value to duties relative to one's *varṇa* and *āśrama*. If there is sometime a conflict between the two kinds of duties_*sdhārāṇa* and *varṇāśrama*_ perhaps the latter should prevail over the former. For instance, *ahimsā* is a general moral duty, but a *kşatriya* has to fight in the battlefield because it is his *svadharma*, duty of *kşatriyas*.Beside these, from *sādhārana* and *varṇāśrama dharmas*, there are various virtues of Hindu moralities which can be also arranged into two main groups i.e. moral principles for individual and society.

Regarding the moral principles for individual, they are: sacrifice (*yajna*), penance (*tapas*), study of the vedas (*adhyayana*), cleanliness (*śauca*), celibacy (*brahmacarya*), self control (*dama*), tranquility (*sama*), faith (*śraddhā*), patience (*dhṛti*), control of the sense (*indriyanigraha*), intellect or wisdom (*dhi*), learning (*vidyā*), absence of anger (*akrodha*), and non-covetousness (*asprhā*) etc. Regarding the moral principles for society, they are: truth (*satya*), liberality (*dāna*), kindness (*dayā*), social service (*paricaran*), non-astealing (*asteya*), forgiveness (*kşamā*), non-violence (*ahimsā*), hospitality (*akārpaṇya*), rectitude (*arjāva*), freedom from malice (*adroha*), serving or saving the distressed (*paritrāṇa*), agreeable speech (*priyvacana*), and beneficial speech (*hitavacana*) etc.

References

D.A. Gangadha. (1999).*Dhamma and Human Life*. Research Journal: Faculty of Arts, Vol.5. (Varanasi: Banaras Hindu University).

Kedar Nath Tiwari. (1998). *Classical Indian Ethical Thought.* New Delhi: shri Jainendra Press.

Radhavan Iyer. (1996). The Essential Writings of Mahatama Gandhi. New Delhi: Rekha Printers Pvt.Ltd.

Roderick Hindery. (1996). Comparative Ethics. New Delhi: shri jainendra Press.
Sharma, Chandradhar. (1997). A Critical Survey of Indian Philosophy. New Delhi: Shri Jainendra Press.
S.Radhakrishnan. (1940). Eastern Religions and western Thought. New Delhi: Oxford University Press.
S.Radhakrishnan. (1951) **.** Ethics of the Hindus .London: George Allen & Unwin Ltd.
S. Radhakrishnan. (1960). Occasional Speeches and Writings (1952-1959). New Delhi: The Publication Division, Government of India.
S. Radhakrishnan. (1999). Indian Philosophy. London: George Allen&Unwin Ltd.
S.Radhakrishnan. (1951). An Idealist View of Life. London: George Allen & Unwin Ltd.
T.M.P.Mahadevan. (1998). Clasical Indian Ethical Thought. New Delhi:Shri Jainendra Press.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

“พุทธวิธีในการสอน”

Buddhist Methods Of Teaching

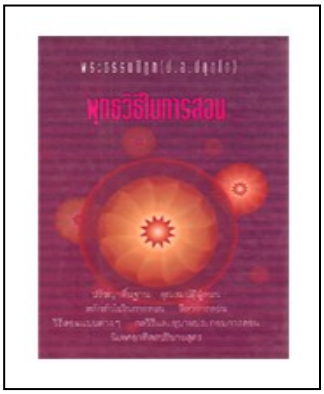
ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2556

จำนวนหน้า : 102 หน้า

สำนักพิมพ์ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

ISBN 974-7891-64-6

พระณัฐัญ ธมฺมทินฺโน และ พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Nattan Dhammadinno and Phramaha Daosayam Vajirapanno

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus,Thailand

Corresponding Author,E-mail : nattan1975@gmail.com

****

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงพระปรีชาสามารถยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอนและประสบความสำเร็จในการสอนอย่างสูงสุด พระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ที่ปราชญ์ได้ขนานนามและพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกกันเสมอ คือคำว่า “พระบรมศาสดาหรือพระบรมครู” ซึ่งแปลว่า พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมหรือผู้เป็นยอดของครู ในภาษาบาลีก็มีบทพุทธคุณถวายพระเกียรติว่า “สตฺถา เทวมนุสฺสานำ” แปลว่า พระศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย และมีคำเสริมพระพุทธคุณว่า “อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ” แปลว่าเป็น สารถีฝึกคนได้ไม่มีใครยิ่งกว่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :1) ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถฝึกฝนอบรมตน คือเรื่องระเบียบวินัยการควบคุมอินทรีย์ การบังคับควบคุมตนเองได้ จนกระทั้งมีกายวาจาปรกติเรียบร้อยงดงาม (สีลสิกขา) มีสุขภาพจิตดี มีสมรรถภาพจิตดี และมีคุณภาพจิตดี มีความสุขสบายสงบเยือกเย็น มีความรักใคร่เมตตา มีความขยันขันแข็งอดทนเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แก่ผู้อื่น (จิตสิกขา) มีสติปัญญารู้จักแยกแยะพินิจพิจารณา รู้จักคิด คิดได้ศึกษาเป็น รู้เข้าใจเรา เข้าใจเขา เข้าใจโลก เข้าใจชีวิต และเข้าใจสัจธรรม(ปัญญาสิกขา) เป็นการครองชีวิตอย่างประเสริฐ (พรหมจรรย์) ดำเนินชีวิต

* วันที่รับบทความ: 24 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 2 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 7 ตุลาคม 2563

Received: August24, 2020; Revised: October 2, 2020; Accepted: October 7, 2020

ด้วยปัญญาไปตลอดชีวิต (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต), 2547 :190) ทรงสอนย้ำหลักการให้ทานเสียสละ สงเคราะห์ในสังคมยกเลิกระบบความเชื่อถือระบบวรรณะ ตั้งคณะสงฆ์รับคนทุกวรรณะให้เข้าสู่ความเสมอภาคกันซึ่งเป็นเรื่องน่าศึกษาว่าพระพุทธองค์ทรงทำอย่างไร ทรงให้สิทธิแก่สตรีที่จะได้รับประโยชน์จากพุทธธรรม ทรงสั่งสอนพุทธธรรมด้วยภาษาสามัญที่ประชาชนใช้ (วินย. มหา. (ไทย) 7/181/70.) ทรงปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะทำเวลาให้สูญเสียไปกับการถกเถียงปัญหาที่เกี่ยวกับการเก็งความจริงทางปรัชญา สิ่งที่รู้ด้วยคำพูดทรงแนะนำด้วยคำพูด สิ่งที่รู้ด้วยการเห็น ทรงให้เขาดู ทรงสอนพุทธธรรมโดยปริยายต่างๆ เป็นอันมาก มีคำสอนหลายระดับ ทั้งสำหรับผู้ครองเรือน ผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ผู้สละเรือนแล้ว ทั้งคำสอนเพื่อประโยชน์ทางวัตถุ และเพื่อประโยชน์ลึกซึ้งทางจิตใจ ซึ่งหากมิใช่มหาบุรุษแล้วการกระทำอย่างนี้จะเกิดขึ้นมิได้เลย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538 : 7)

หนังสือเรื่อง “พุทธวิธีในการสอน” เกิดจากการบรรยายธรรม ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต ในขณะที่ท่านดำรงสมณศักดิ์ที่พระศรีวิสุทธิโมลี เป็นพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียนผลงานทางพระพุทธศาสนารุ่นใหม่ มีผลงานทางวิชาการพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ผลงานของท่านที่เป็นที่รู้จัก เช่น พุทธธรรม เป็นต้น ท่านได้รับยกย่องจากทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างมาก ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) เมื่อ พ.ศ. 2537 ปัจจุบัน พ.ศ. 2563 สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และดูแลสำนักสงฆ์สายใจธรรมบนเทือกเขาสำโรงดงยาง ตำบลหนองแหน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ผู้ประพันธ์มีวัตถุประสงค์ที่จะกล่าวถึงความยิ่งใหญ่และพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าในด้านการสอนที่ปราชญ์ได้ขนานถวายและพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกเสมอคือคำว่า พระบรมศาสดาหรือพระบรมครู ท่านได้นำมาสรุปแสดงให้เห็นรูปลักษณะทั่วไปคือ คุณสมบัติผู้สอน หลักทั่วไปในการสอน ลีลาการสอน วิธีสอนแบบต่างๆ และกลวิธีและอุบายประกอบการสอน ในเวลาต่อมาได้นำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือดังกล่าว

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” เป็นการบันทึกจากการบรรยายสรุป ณ วิทยาลัยครูธนบุรี เมื่อ 1 ตุลาคม 2513 พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช 2530 ชื่อเดิมคือเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนในเล่มที่ผู้วิจารณ์นำศึกษาในครั้งนี้เป็นการตีพิมพ์ในครั้งที่ 18 ในเดือน มีนาคม 2556 มีจำนวนหน้าที่มีเนื้อหา 99 หน้า รวมส่วนอื่นๆ ของหนังสือพร้อมปกหน้าและหลังทั้งหมด 110 หน้า เป็นหนังสือปกอ่อนแบบพกพา

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย หลักการสอนและวิธีการสอน ผู้วิจารณ์ได้ศึกษารายละเอียดโดยสรุปใจความย่อของแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาพื้นฐาน กล่าวถึงสิ่งที่พระพุทธศาสนาสอนเป็นอันดับแรกก็คือ ความทุกข์ อันเป็นปัญหาที่มนุษย์ต้องรับรู้และจัดการแก้ไขโดยถูกต้องและถือว่าภารกิจของพระพุทธศาสนาและระบบการศึกษาของ

พระพุทธศาสนาก็คือ การช่วยมนุษย์ให้แก้ปัญหาของตนได้ความทุกข์ความเดือดร้อน และปัญหาชีวิตของมนุษย์นั้นเกิดจากตัณหาคือ ความอยาก ความต้องการ เห็นแก่ตัว เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ มองไม่เห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า อวิชชา จึงเป็นเหตุให้ไม่จัดการกับสิ่งนั้นๆ การที่จะแก้ปัญหาหรือแก้ความทุกข์จึงต้องกำจัดอวิชชา สร้างวิชชาให้เกิดขึ้น ภารกิจสำคัญของการศึกษาก็คือการฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์ตน คือ ความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุดมีจิตใจเป็นอิสระ มีสุขภาพจิตสมบูรณ์และประโยชน์ผู้อื่น คือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ ข้อสรุปที่เกี่ยวกับการสอนดังนี้

1) ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นในตัวผู้เรียนเอง

2) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้นำทางการเรียน

3) วิธีสอน อุบาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน

4) อิสรภาพในทางความคิดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญาโดยที่ปัญญาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในระบบการศึกษา จึงสมควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญญาหรือความรู้ความรู้สามารถแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สุตะ คือ ความรู้จากการสดับรับฟัง หรือเล่าเรียน อ่าน รับถ่ายทอดจากแหล่งความรู้อื่น และปัญญา คือ ความรู้ประเภทเข้าใจสภาวะ รู้คิด รู้เลือกคัด วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะงานสอน ซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ วิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพาหุสัจจะเป็นการใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวด้วยคุณค่าในทางความประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะวิชาศีลธรรมและจริยธรรมทั่วไป

2. คุณสมบัติของผู้สอน ตามแนวพุทธคุณ แยกเป็น 2 ส่วน คือ เป็นคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก อันได้แก่บุคลิกภาพและคุณสมบัติภายใน อันได้แก่คุณธรรมต่างๆ ได้แก่ 1) บุคลิกภาพ จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุรเสียงที่โน้มนำจิตใจ และพระบุคลิกลักษณะอันควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ 2. คุณธรรม ได้แก่ ปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ ซึ่งพระองค์ทรงสอนสิ่งที่จริงและเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ทรงสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้ง ไม่หวังผลตอบแทน ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี ทรงมีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใกล้ชิดสนิทสนมและพึงพอใจได้ความสุข ทรงมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม

3. หลักทั่วไปในการสอน ในเรื่องหลักทั่วไปของการสอน แบ่งเป็น 3 หมวด คือ

3.1 เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน ได้แก่ 1) สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้วไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ อริยสัจจ์ 2) สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่ม

ลึกยากลงไปตามลำดับชั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุบุพพิกถา ตัวอย่างก็คือ อนุบุพพิกถา ไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น 3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง 4) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คุมอยู่ในเรื่อง มีจุดไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่อ่านนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา 5) สอนมีเหตุผลตามเห็นจริงได้ 6) สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก 7) สอนสิ่งที่มีความหมาย ที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

3.2 เกี่ยวกับตัวผู้เรียน ได้แก่ 1) รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล 3) นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม 4) สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง 5) การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันในการแสวงความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็น โต้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ และมักมาในรูปการถามตอบ 6) เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นรายๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะและเหตุการณ์ 7) ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่มีปัญหา

3.3 เกี่ยวกับตัวการสอน ได้แก่ 1) การเริ่มต้น คือ การนำเข้าสู่บทเรียน คือ การนำเข้าสู่บทเรียน 2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว 3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใครๆ4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน การให้เกียรติหรือเคารพความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ไม่ดูถูกผู้เรียน เห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเป็นเป็นชนชั้นต่ำ 5) ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/113/159.)

4. ลีลาการสอน การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจำดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่างดังนี้ 1) อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) ชโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ

5. วิธีสอนแบบต่าง ๆ วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายแบบ ได้แก่ 1) แบบสากัจฉา หรือสนทนา 2) แบบบรรยาย 3) แบบตอบปัญหา และ 4) แบบวางกฎข้อบังคับ

6. กลวิธีและอุบายประกอบการสอน 1) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่นยำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น 2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะ

มักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้เห็นความหนักแน่น 3) การใช้อุปกรณ์การสอน 4) การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู 5) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ 6) อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส 8) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ 9) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ

ในส่วนท้ายเล่มผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระสูตร คือ อาทิตตปริยายสูตร เพื่อทำความเข้าใจให้เป็นประโยชน์ในการสอน โดยแบ่งเป็น 2 ตอนคือ เนื้อเรื่องและคำอธิบายเชิงวิจารณ์เนื้อเรื่องหรือใจความของพระสูตรสรุปได้ 4 ข้อ คือ 1) สภาพที่เป็นปัญหา 2) สาเหตุ 3) ข้อปฏิบัติเพื่อแก้ไข สำหรับคำอธิบายเชิงวิจารณ์มี 2 ส่วน ดังนี้ 1) วิธีสอน สอนให้ตรงกับความถนัดและความสนใจ ให้ตรงกับระดับสติปัญญาและระดับชีวิต และ 2) หลักธรรมหรือสาระสำคัญ สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย มีการอธิบายให้ความหมายของคำศัพท์ที่เป็นภาษาบาลีควบคู่ไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากมีการอ้างคำจำพระไตรปิฎกที่เป็นภาษาบาลีในเนื้อหาตลอดทั้งเล่ม เช่น พระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ปราชญ์ได้ขนานถวายและพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกเสมอคือคำว่า พระบรมศาสดา หรือพระบรมครู ซึ่งแปลว่าพระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมหรืออยู่เป็นยอดของครูในภาษาบาลีก็มีบทพุทธคุณถวายพระเกียรติว่า “สตฺถา เทวมนุสฺสานำ” ที่แปลว่า พระศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :1)

ผู้ประพันธ์ได้วางเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน ไม่วกวน ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ได้ ซึ่งสาระของหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงเรื่องราวในการสอน แต่ละประเด็นผู้ประพันธ์ได้นำเอาการสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นแบบอย่าง พร้อมกับอธิบายและยกตัวอย่างประกอบเช่น คุณสมบัติของผู้สอนตามแนวพุทธคุณ ในด้านบุคลิกภาพจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุระเสียงที่โน้มนำจิตใจ และพระบุคลิกลักษณะอันควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ ดังจะเห็นจากตัวอย่างที่ทราบกันทั่วไป และที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ต่างๆ” เป็นต้น

มีบทวิเคราะห์และแสดงข้อคิดเห็นประกอบเนื้อหาไว้หลังนำเสนอแต่ละประเด็น เช่น หลักทั่วไปในการสอนมี 7 ประเด็น สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :33) ดังที่พระองค์ทรงมีพระเมตตาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายจึงตรัสพระวาจาตามหลัก 6 ประการ ผู้ประพันธ์ก็จะวิเคราะห์ไว้ว่า ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้คือ ทรงเป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อัตถวาที ธรรมวาที วินัยวาที (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :35)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงข้อคิดเห็นไว้ว่าการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาน่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :52) ส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้ผู้ประพันธ์ได้แสดงข้อคิดเห็นไว้ว่า “แม้คำสอนของพระพุทธเจ้าจะแตกต่างกันเป็นหลายระดับแต่สาระสำคัญที่เป็นแกนกลางคงเป็นแนวเดียวกันคือ การดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา หรือมีชีวิตอยู่อย่างผู้รู้จักชีวิต รู้เท่าทันกระแสโลก ไม่งมงาย ปล่อยตัวตกเป็นทาสของกิเลสและความทุกข์ถูกฉุดลากจูงไปตามกระแส แต่สามารถมีชีวิตจิตใจที่เป็นอิสระอย่างน้อยก็รู้จักที่จะกลับไปเป็นนายบังคับควบคุมกิเลสของตนไว้ในแนวทางที่พึงปรารถนาได้บ้าง โดยระลึกถึงพุทธภาษิตที่ว่า “ปญฺญาชีว ชีวิตมาหุ เสฏฺฐำ” ซึ่งแปลว่า ปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :99)

อีกประการหนึ่ง คำศัพท์หรือคำภาษาบาลี ผู้ประพันธ์ได้มีการแปลเพื่ออธิบายความหมายไว้อย่างชัดแจ้ง ทำให้ผู้อ่านรับสารอย่างเข้าใจ เช่น “องค์คุณของกัลยาณมิตร มี 7 ประการ ได้แก่ 1) ปิโย หมายถึง น่ารัก 2) ครุ หมายถึง น่าเคารพ 3) ภาวนีโย หมายถึง น่ายกย่อง 4) วตฺตา หมายถึง รู้จักพูด 5)

วจนกฺขโม หมายถึง อดทนต่อด้วยคำ 6) คมฺภีรญฺจ กถ กตฺตา หมายถึง กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7) โน จฏฺฐาเน นิโยชเย หมายถึง ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 :27) ดังนั้นหนังสือเรื่อง “พุทธวิธีในการสอน” จึงเป็นหนังสือที่มีความโดดเด่นที่สามารถช่วยให้คนสมัยปัจจุบันเข้าใจในหลักธรรมได้ง่าย

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นงานเขียนที่เกิดจากการบรรยาย ที่จะถ่ายทอดความรู้เพื่อเป็นการเผยแพร่พระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวงกว้าง ซึ่งเป็นรากฐานแห่งสัมมาปฏิบัติที่จะนำไปสู่สันติสุขอันแท้จริง ผู้อ่านสามารถนำเอาธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นแสดงถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงสัจธรรม เข้าใจความเป็นไปของชีวิต และสามารถนำเอาหลักธรรมมาแก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและการปฏิบัติ ซึ่งช่วยสร้างความเจริญและประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตมนุษย์ ทำให้มนุษย์อยู่ในโลกด้วยความสุข สงบ สันติ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านส่วนบุคคลหรือสังคมโดยรวม อนึ่ง หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” ผู้ประพันธ์มีเจตนารมณ์ที่จะสื่อสารถึงวิธีการสอน ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้อ่าน เหมาะสำหรับผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูและบุคคลทั่วไป

จุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า การใช้ภาษาพูดที่ไม่เป็นวิชาการ บางแห่งเป็นสำนวนเทศน์ เหมาะสำหรับเป็นหนังสือที่อ่านสำหรับคนทั่วไป แต่ไม่เหมาะที่จะเป็นหนังสือวิชาการ เพราะเป็นเอกสารที่ถอดมาจากการบรรยาย ยังมีกลิ่นอายของภาษาพูดค่อนข้างมากปะปนมาด้วย และควรปรับปรุงโดยการเพิ่มรูปประกอบที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการสอน และการจัดรูปเล่มและการจัดย่อหน้า เพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้นด้วย

สรุป

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” คือการที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้นำเสนอพุทธวิธีในการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทรงใช้กับผู้ที่ยังไม่เลื่อมใสศรัทธา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรม พระพุทธเจ้าจะทรงเป็นผู้ถามนำเข้าสู่ความเข้าใจธรรม และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน แบบบรรยาย ทรงใช้แสดงธรรมประจำวัน ที่มีผู้ฟังเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว และทุกคนจะรู้สึกว่าพระพุทธองค์ตรัสกับตนโดยเฉพาะซึ่งเป็นความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า แบบตอบปัญหา มีทั้งผู้สงสัยในข้อธรรม ถามเพราะต้องการรู้คำสอน ถามเพื่อเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน ผู้ที่จะมาลองภูมิมาข่มมาปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน พร้อมทั้งให้คำนึงถึงเหตุแห่งปัญหาด้วยแบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อมีเหตุภิกษุกระทำผิด จนมีผู้นำความกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จะเรียกประชุมสงฆ์ ตรัสสอบสวนหาความจริง พร้อมทั้งตำหนิชี้โทษในการทำความผิดและประโยชน์ในการทำให้

ถูกต้อง และทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้านี้เป็นเอกลักษณ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงชื่อว่าศาสดาเอกของโลก เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าด้วยวิธีอันชาญฉลาดและมีประโยชน์แก่ผู้ฟังนี่เอง จึงทรงสามารถตั้งพุทธศาสนาจักรขึ้นท่ามกลางศาสดาเจ้าลัทธิทั้งหลายในสมัยนั้นซึ่งล้วนแต่ต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อคำสอนของพระองค์ เสมือนดอกบัวโผล่ขึ้นท่ามกลางหนามและโคลนตม

จุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า การใช้ภาษาพูดที่ไม่เป็นวิชาการ บางแห่งเป็นสำนวนเทศน์ เหมาะสำหรับเป็นหนังสือที่อ่านสำหรับคนทั่วไป แต่ไม่เหมาะที่จะเป็นหนังสือวิชาการ เพราะเป็นเอกสารที่ถอดมาจากการบรรยาย ยังมีกลิ่นอายของภาษาพูดค่อนข้างมากปะปนมาด้วย และควรปรับปรุงโดยการเพิ่มรูปประกอบที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการสอน และการจัดรูปเล่มและการจัดย่อหน้า เพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธวิธีการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต). (2547). พุทธศาสตร์ร่วมสมัย 2. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

“เหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหาริย์-เทวดา”

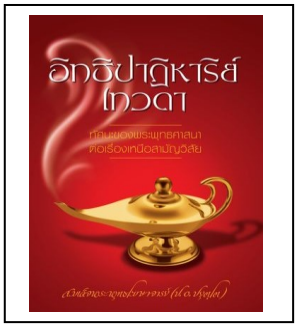
Beyond Ordinary Vision, Supernatural Miracles – Angels

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2550

จำนวนหน้า : 132 หน้า

สำนักพิมพ์ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

พระธีรดา สมจิตฺโต และ พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Thirada Samacitto and Phramaha Daosayam Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus,Thailand

Corresponding Author,E-mail : naka25220@gmail.com

****

บทนำ

ความเชื่อของมนุษย์มีพัฒนาการมาจากการนบูชาธรรมชาติโดยเข้าใจว่าใครเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธ์ตั้งใจขออะไรก็ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนอยู่ในอำนาจของสิ่งที่เรียกว่า“เทพเจ้า” ซึ่งเชื่อว่ามีมากมายหลายพระองค์ตามแต่ความเชื่อของแต่ละชนเผ่า เทพเจ้าบางองค์เชื่อว่ามีความชำนาญพิเศษทางด้านสามารถดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร เวลาถึงฤดูกาลทำเกษตรมนุษย์ก็จะบวงสรวงเทพเจ้าองค์นั้นเป็นการเฉพาะเทพเจ้าบางองค์ เชื่อว่าถ้าได้บวงสรวงแล้วจะคุ้มครองให้มีชีวิตปลอดภัย เมื่อจะประกอบกิจกรรมใดที่มีความเสียงสูงมนุษย์ก็จะบวงสรวงเทพเจ้าองค์นั้นเครื่องมือในการบวงสรวงประกอบด้วยหลายสิ่งหลายอย่าง ตามความเชื่อว่า เทพเจ้าจะชอบสิ่งนั้นจนทำให้เกิดการบวงสรวง และสรรเสริญเทพเจ้า

(แสง จันทร์งาม, 2531 : 277) ดังนั้นเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ขึ้นก็นึกเอาเองว่าเป็นเพราะผีหรือเทพ เทวดา ซึ่งมีอำนาจอยู่เหนือตนเป็นผู้บันดาลจึงเป็นธรรมดาที่มนุษย์จะต้องพยายามหาทางป้องกันภัยเหล่านั้นไม่ให้เกิดขึ้นกับตน โดยการสวดอ้อนวอนต่อเจ้าป่าเจ้าเขา ผีสาง เทพ เทวดาที่ตนเชื่อ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 3)

* วันที่รับบทความ: 24 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 22 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2563

Received: August 24, 2020; Revised: October 22, 2020; Accepted: October 26, 2020

เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องของเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มต่างๆ นั้นเป็นส่วนสำคัญต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนเพราะคติความเชื่อของชาวพุทธส่วนใหญ่เมื่อยามทำบุญก็คือการอธิษฐานให้ได้รับสิ่งที่ดี จนกระทั่งขอให้ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี มีสวรรค์เป็นต้น การที่ได้ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์นั้นก็ด้วยผลของการทำบุญสร้างกุศลคุณงามความดีต่างๆ ตอนเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น การยอมรับว่าเทวดามีจริง หรือความมีอยู่จริงของเทวดานั้นไม่เป็นที่คลางแคลงสงสัยของเหล่าพุทธบริษัท เพราะเรื่องราวของเทวดานั้นมีหลักฐานปรากฏอยู่ในที่หลายแห่ง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระบาลีสุตตันตปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่เทพยดานั้นแล เทพยดานับร้อยนับพันเป็นอันมากได้เข้ามาหาเราครั้นเข้ามาหาไหว้เราแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งครั้นเทพยดาเหล่านั้นยืนเรียบร้อยแล้ว” (ที.มหา. (ไทย) 10/91/51) ดังพุทธพจน์ที่กล่าวมานี้ ได้มีการกล่าวยืนยันถึงความมีอยู่ของเทวดา ซึ่งมาจากสวรรค์ชั้นต่างๆ เพื่อ ต้องการเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ และได้มีการกล่าวยืนยันว่า แม้เทวดาก็ระลึกชาติในอดีตได้ และมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์อย่างใกล้ชิด และนอกจากเทวดาจะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์เท่านั้น แม้แต่มนุษย์เองก็มีความผูกพันหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทวดามาเนิ่นนาน ดังที่เป็นความเชื่อของประชาชนทั่วไปที่มีการนับถือรวมถึงการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธ์ตลอดจนถึงเทวดา และภูตผีต่างๆ ดังที่เราจะเห็นได้จากคติความเชื่อของคนโบราณที่มีการสร้างศาลพระภูมิเจ้าที่ไว้ตามบ้านเรือน ที่พักอาศัย สถานที่ทำงาน ตลอดจนร้านค้าอาคารต่างๆ เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยของเทวดา และภูตผีต่าง ๆ ที่ตนเคารพนับถือเพื่อให้ท่านเหล่านั้นพอใจ รวมทั้งสามารถปกปักษ์รักษาให้ผู้ที่เคารพนับถืออยู่ดีมีสุขตามคติความเชื่อของคนในสมัยโบราณ ตลอดจนถึงความเชื่อที่ว่า เมื่อมีการสร้างอาคารบ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ก็จะมีพวกเทวดามาจับจองเป็นที่พักของเหล่าเทวดาเหล่านั้น (พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญฺโญ (สืบนิสัย), 2551)

ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ปัญหาความเชื่อที่มีต่อผีสางเทวดา อำนาจลึกลับ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีอยู่จริงหรือไม่ ไม่สำคัญเท่ากับปัญหาว่า ในกรณีที่มีอยู่จริง สิ่งเหล่านั้นมีฐานะอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และอะไรคือความสัมพันธ์อันถูกต้องระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหล่านั้น พระพุทธศาสนากล้าท้าให้สิ่งเหล่านั้นมีจริงเป็นจริง โดยประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ท่ามกลางความมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้น โดยพระพุทธศาสนาได้วางหลักการต่างๆ ไว้ ที่จะทำให้มนุษย์ได้รับ แต่ผลดีในการเกี่ยวข้องกับเรื่องเหนือสามัญวิสัย อย่างน้อยก็ให้มีผลเสียน้อยกว่าการที่จะมัวไปวุ่นวายอยู่กับปัญหาว่าสิ่งเหล่านั้นมีจริงหรือไม่ จุดสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่ว่าเราเข้าใจหลักการที่พระพุทธศาสนาวางไว้และได้นำมาใช้ปฏิบัติกันหรือไม่

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหาริย์-เทวดา” นิพนธ์โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระทางด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์ได้นำเอาหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์เพราะเห็นว่าเป็นหนังสือที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทวดากับมนุษย์ เป็นการยอมรับนับถือในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อในกฎแห่งกรรมนำไปสู่การละความชั่วทำความดี การละความชั่วทำความดีนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจและความประพฤติ การพัฒนาจิตใจนำไปสู่ความสุขความสงบทางจิตใจ เพื่อนำความสุขความสงบที่เกิดภายในจิตของคนในสังคมไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เพราะฉะนั้น การนำหนังสือนี้ มาวิจารณ์

จึงอาจทำให้ผู้อ่านเห็นประเด็นที่ทำให้ผู้ที่หลงงมงายในเรื่องเหล่านี้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เข้าใจแจ่มแจ้งในการเข้าถึงอิทธิปาฏิหาริย์-เทวดาที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนาต่อไป

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โค่นสาธยาย” ตีพิมพ์ครั้งแรก ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 ส่วนในเล่มที่ผู้วิจารณ์นำศึกษาในครั้งนี้เป็นการตีพิมพ์ในครั้งที่ 5 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 วัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อให้เข้าใจถึงการบูชาตามหลักการของพระพุทธศาสนา ปัญหาความเชื่อที่มีต่อผีสางเทวดาอำนาจลึกลับ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ มีอยู่จริงหรือไม่ โดยมีประเด็นที่สำคัญของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 5 ตอน ได้แก่ ประกอบไปด้วยเนื้อหา 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อิทธิปฏิหาริย์ – เทวดา

ผู้เขียนเริ่มต้นอธิบายประเด็นที่สำคัญของส่วนนี้ว่า อิทธิปาฏิหาริย์ เทวดา หรือเทพเจ้า สิ่งเหล่านี้ “มี”อยู่จริง โดยเน้นว่ามีจริงตามตัวอักษรของคัมภีร์พระไตรปิฎก สิ่งเหล่านี้เราไม่จำเป็นจะต้องพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่มีจริง เพราะการมัวรุ่นวายกับการพิสูจน์สิ่งเหล่านั้น ย่อมก่อให้เกิดโทษหลายอย่างทั้งแก่บุคคลและสังคม และอีกประเด็นที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านทำความเข้าใจคือ “สิ่งที่ไม่อาจพิสูจน์และมิใช่ธรรมสำหรับเข้าถึง ให้ใช้การวางท่าทีหรือวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง”

ส่วนที่ 2 อิทธิปาฏิหาริย์

ในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการอธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ว่าเป็น “อภิญญา” คือความรู้ความสามารถพิเศษยวดยิ่งอย่างหนึ่ง อิทธิปาฏิหาริย์ยังแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ โดยผู้เขียนยังให้ประเด็นที่สำคัญอีกว่า “อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่แก่นของธรรมะ” โดยยกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลว่า พระพุทธองค์ทรงไม่สนับสนุนให้พระสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คนเกิดความมัวเมา นอกจากนี้ผู้เขียนได้ยกเรื่อง “อิทธิฤทธิ์ที่เป็นและไม่เป็นอริยะ” โดยแบ่งฤทธิ์เป็น 2 ประเภท คือ ฤทธิ์ที่มิใช่อริยะ และฤทธิ์ที่เป็นอริยะ ซึ่งผู้เขียนได้แสดงโทษของฤทธิ์ที่มิใช่อริยะว่าเป็นสิ่งที่ทำเพื่อสนองกิเลส แต่ฤทธิ์ที่เป็นอริยะเป็นสิ่งที่ทำเพื่อละกิเลส และประเด็นสุดท้ายที่ผู้เขียนต้องการให้เข้าใจคือ ฤทธิ์อาจเป็นโทษได้ทั้งแก่ผู้มีฤทธิ์เอง และแก่คนที่มาเกี่ยวข้องกับผู้มีฤทธิ์ ในตรงส่วนนี้ผู้เขียนต้องการที่จะให้เข้าใจเกี่ยวกับฤทธิ์ว่า ถ้าเราทำเพื่อประโยชน์ย่อมจะได้ประโยชน์ แต่ถ้าเราทำเพื่อสนองกิเลสย่อมจะเกิดโทษขึ้นตามมา

ส่วนที่ 3 เทวดา

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ยกเอาเรื่องเทวดามาอธิบายว่า เทวดาก็คือเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลาย และส่วนใหญ่ก็เป็นปุถุชน ยังมีกิเลสคล้ายมนุษย์ ในแง่ความได้เปรียบเสียเปรียบ บางอย่างเทวดาดีกว่า แต่บางอย่างมนุษย์ก็ดีกว่า เช่น ท่านเปรียบเทียบระหว่างมนุษย์กับเทวดาว่า เทวดาเหนือกว่ามนุษย์ 3 อย่าง คือ มีอายุทิพย์ ผิวพรรณทิพย์ และความสุขทิพย์ แต่มนุษย์ก็

เหนือกว่าเทวดา 3 ด้าน คือกล้าหาญกว่า มีสติดีกว่า และมีการประพฤติพรหมจรรย์ ประเด็นที่สำคัญที่ผู้เขียนต้องการอธิบาย คือมนุษย์จะถือว่าเทวดาสูงกว่าพวกตนและพากันอยากไปเกิดในสวรรค์ แต่สำหรับพวกเทวดาเขาถือกันว่า การเกิดเป็นมนุษย์เป็นสุคติของพวกเขา นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ต้องการให้เข้าใจชัดเกี่ยวกับเทวดาว่า การอ้อนวอนหวังพึ่งเทวดา นอกจากขัดกับความเพียรพยายามโดยหวังผลสำเร็จจากการกระทำ ขัดกับหลักพึ่งตนเองและความหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นต้น และผู้เขียนยังให้ข้อสังเกตเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเทวดาว่า เทวดานั้นมีทั้งดีและร้าย และเทวดาที่ร้ายที่สุดในทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือ “มาร” นั่นเอง เพราะมารจัดเป็นเทวดาพวกหนึ่งที่อยู่ในช่วงระหว่างชั้นของเทวดาและพรหม เพราะฉะนั้น จึงได้วางหลักการการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อเทวดาว่า ไม่ควรที่จะอ้อนวอน แต่ควรแผ่เมตตาให้กับเทวดาเหล่านั้น

ส่วนที่ 4 สรุปวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเรื่องเหนือสามัญวิสัย

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ยกประเด็นขึ้นมาว่า เมื่อคนผู้ใดผู้หนึ่งจะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธก็ต่อเมื่อเขาก้าวพ้นจากขั้นอ้อนวอนหวังพึ่งเทพเจ้าเข้าสู่ขั้นอยู่ร่วมกันด้วยไมตรี ดังนั้น ให้เข้าใจว่าเราไม่ควรที่จะหวังพึ่งอ้อนวอนแต่เทวดา แต่ควรที่จะสร้างเมตตาจิตต่อกันด้วยการแผ่เมตตาให้กับเหล่าเทวดา จึงได้ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติด้วยความเอ็นดู เช่นเดียวกับแม่เอ็นดูลูก นอกจากนี้ผู้เขียนยังต้องการให้เข้าใจในพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ขั้น เป็นการก้าวเข้าสู่ขั้นของการมีชีวิตอิสระ เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้ เพื่อให้เกิดวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อสิ่งเหนือสามัญวิสัย โดยกล่าวไว้ว่าวิธีปฏิบัติต่อเทวดาและอิทธิปาฏิหาริย์ตลอดจนมงคลฤทธิ์ต่างๆ เป็นเรื่องไม่ยุ่งยากอย่างใด ถ้าเราประพฤติถูกต้องตามธรรมอยู่แล้ว ก็ดำเนินชีวิตไปตามปกติ

ส่วนที่ 5 บันทึกพิเศษท้ายบท (สำหรับผู้สนใจเชิงวิชาการ)

ในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการให้รู้ว่า อิทธิปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกได้แสดงฤทธิ์ให้เห็นนั้นมีอยู่ในในคัมภีร์พระไตรปิฎกตรงสูตรไหนบ้าง และทรงกระทำเช่นไรต่อใคร ก็เพื่อให้ผู้ค้นคว้าได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าว่ามีอยู่จริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังเสนอเรื่องราวการช่วยและการแกล้งของพระอินทร์ว่า พระอินทร์จะลงไปช่วยมนุษย์เพราะอาสน์ร้อนเป็นสัญญาณเตือนให้ลงไปช่วย หรือการแกล้งของพระอินทร์ที่พยายามหาทางทำลายตบะของมนุษย์เป็นต้น ซึ่งมีปรากฏอยู่ในชาดกหรือวรรณกรรมของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องให้ไปศึกษาค้นคว้า ไม่เพียงเท่านั้น ยังได้นำเอาเรื่องสัจกิริยา ทางออกที่ดีสำหรับผู้ยังหวังอำนาจดลบันดาล เพื่อเป็นการเสริมย้ำความมั่นใจในคุณธรรมและความเพียรพยายามของตน และสุดท้ายเพื่อที่ต้องการให้เราเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือเทวดา คำตอบก็คือพระพุทธเจ้านั้นเป็นมนุษย์

ส่วนที่ 6 ภาคผนวก ประเด็นเสริมเพื่อย้ำความเข้าใจ

ในส่วนนี้ต้องการที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นในประเด็นเหล่านี้ คือ .แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุอื่นๆแสดงฤทธิ์ เพราะจะมีผลเสียมากกว่าผลดี คือ ถ้าไม่มีข้อห้ามให้พระแสดงฤทธิ์ได้ พระที่มีนิสัยทางฤทธิ์จำนวนหนึ่ง(ซึ่งจะมีจำนวนน้อยมาก) อาจจะแสดงฤทธิ์ได้เรื่อยๆ ประชาชนที่นับถือแทบทั้งหมด ก็จะมุ่งไปหาเฉพาะพระที่แสดงฤทธิ์ได้นั้นแต่ผู้เดียว จะไม่สนใจพระอื่นๆที่แสดงฤทธิ์ไม่ได้ ลาภสักการะและความสนใจจะมุ่งไปที่พระที่มีฤทธิ์นั้นเพียงผู้เดียว เมื่อใดที่พระที่แสดงฤทธิ์ได้เกิดปัญหาขึ้นมาหรือมรณภาพตายไป

ประชาชนพวกนั้น ก็จะไม่สนใจไปหาพระอื่นๆอีก พระอื่นๆที่แสดงฤทธิ์ไม่ได้ ก็จะหมดโอกาสสั่งสอน จะทำให้ศาสนาหดตัว ลดลง อย่างรวดเร็ว เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ เป็นป่าใหญ่ ถ้าเรามุ่งแต่ ใส่น้ำ ใส่ปุ๋ย ไปที่ต้นไม้ต้นเดียว ต้นไม้ต้นอื่นๆก็จะไม่เจริญ จะตายหมด เหลือแต่ต้นไม้ที่เราบำรุงต้นเดียว เมื่อใดต้นไม้นี้ล้มลง ก็จะไม่มีต้นไม้เหลืออีก

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหาริย์-เทวดา” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ต้องการนำเสนอ ความเชื่อเรื่องเทวดาที่อ้างอิงตามหลักฐานในคัมภีร์ เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เทวดา หรือเทพเจ้าเป็นสิ่งที่มีขึ้นจริง ซึ่งตรงส่วนนี้เป็นการอธิบายให้เห็นว่า เทวดาหรือเรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์นั้นมีจริงตามตัวบทของคัมภีร์ แต่การที่เราจะนำเอาเรื่องเหล่านี้มาอธิบายให้กับบุคคลทั่วไปที่ยังเป็นปุถุชนธรรมดาให้สามารถรับรู้ได้เป็นรูปธรรมนั้นไม่สามารถที่จะกระทำได้ ดังนั้น จึงมีเพียงบุคคลที่มีคุณวิเศษอย่างพระพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ที่ได้ปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานจนสูงสุดเท่านั้นจึงจะสามารถรับรู้สิ่งเหล่านี้ได้ แต่ถึงอย่างนั้นการที่จะเอาเรื่องนี้มามองให้เห็นเป็นรูปธรรมนั้นก็เป็นไปได้ยาก ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า ถ้าไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตนเองแล้ว ก็อย่าไปเชื่อตาม เพราะเทวดา หรือ สวรรค์นั้น ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า คนที่มัวเมาอยู่ด้วยกามคุณอย่างเทวดา จะเป็นเทวดาอยู่ที่ไหนก็ตาม ผู้ที่มัวเมาอยู่แล้ว ยากที่จะมีจิตใจที่โปร่งหรือแจ่มใสเพียงพอ ที่จะเข้าใจเรื่องดับทุกข์ หรือเรื่องนิพพาน เพราะฉะนั้น เป้าหมายของส่วนนี้ก็เพื่อที่จะให้เรามองว่าเราไม่ควรมุ่งแต่ทำตนเองให้ได้ขึ้นสวรรค์ แต่เราควรที่จะมุ่งทำตนเองให้หมดจากทุกข์ทั้งปวง

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ข้อสำคัญในส่วนที่หนึ่งนี้ คือ สิ่งที่ไม่อาจพิสูจน์และมิใช่ธรรมสำหรับเข้าถึง ให้ใช้การวางท่าทีหรือวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง คือต้องการเน้นย้ำว่า เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์หรือเรื่องเทวดาเป็นสิ่งที่เราไม่จำเป็นต้องเข้าไปรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่มีจริงหรือไม่มีจริง เพราะเทวดานั้นแท้จริงไม่ได้มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเพียงมนุษย์ที่ได้กระทำกรรมดีแล้วได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ดังนั้น ประเด็นจึงอยู่ในเรื่องของกฎแห่งกรรม ดังนั้น การที่เราทำสิ่งที่ดีหรือมีการประพฤติปฏิบัติดี ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่น มีความปารถนาที่จะให้คนอื่นได้พบแต่ความสุขกายสบายใจ และเป็นผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมเป็นปกติ บุคคลเหล่านี้ย่อมที่จะประสพสุขในทั้งในปัจจุบัน และอนาคตสิ่งเหล่านี้เราไม่จำเป็นจะต้องพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่มีจริง เพราะการมัวว่นวายกับการพิสูจน์สิ่งเหล่านั้น ย่อมก่อให้เกิดโทษหลายอย่างทั้งแก่บุคคลและสังคม ดังนั้น ในทัศนะนี้ก็เพื่อที่จะหวังให้คนทั่วไปหันมาประพฤติปฏิบัติกันในทางที่ดี ไม่หลงมัวเมาอยู่ในเรื่องของกามคุณ คือเพื่อที่จะให้เห็นถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ทำความดี เพื่อที่จะเข้าไปอยู่ในภพภูมิของเทวดา และไม่ใช่เพื่อที่จะหวังพึ่งอิทธิปฏิหาริย์ของเทวดาเข้ามาช่วย เพาะเมื่อเราทำกรรมดีแล้ว สิ่งที่ช่วยเราได้จริงนั้น ก็คือความดีของเราเอง

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

ในส่วนนี้ประเด็นของคำว่า อิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งในหนังสือมีการอธิบายว่า อิทธิปาฏิหาริย์เป็นอภิญญา คือความรู้ความสามารถพิเศษยวดยิ่งอย่างหนึ่ง ดังนั้น อิทธิปาฏิหาริย์คือความรู้ความสามารถพิเศษที่เกิดจากการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ มีความสงบ ผ่องใส แน่วแน่ปราศจากกิเลสขุ่นมัวต่างๆ มารบกวน ดังนั้นผู้เขียนจึงได้หยิบยกเอาเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ (การแสดงฤทธิ์) อาเทสนาปาฏิหาริย์ (การทายใจ) เพราะอนุสาสนีปาฏิหาริย์แม้ไม่ได้ฝึกจิตจนสำเร็จฌาณสมาบัติ ก็สามารถรู้แจ้งในหลักธรรมคำสอนได้ โดยอนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นสิ่งควรนำไปปฏิบัติ เพราะอนุสาสนี แปลว่า คำพร่ำสอน การสอนการแนะนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็เพื่อให้บุคคลที่ได้ยินได้ฟังนำไปปฏิบัติตาม โดยพิจารณาตรึกตรองให้เห็นตามความเป็นจริงจนสามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาของชีวิตได้

ผู้เขียนต้องการที่จะอธิบายให้คนเข้าใจในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาโดยได้กล่าวลงไปอีกว่า “อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่แก่นของธรรมะ” ซึ่งตามหลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้เหล่าสาวกนำไปแสดงแก่บุคคลทั่วไป เพราะเห็นโทษที่ว่าพระสาวกนำไปอวดอ้างเพื่อหวังลาภสักการะ เพราะการอวดแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อน้อมลาภย่อมเป็นหนทางแห่งความเสื่อม เป็นการทำลายตนเอง ดังนั้น ประโยชน์ของการเข้ามาศึกษาในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ในหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อที่จะเข้าใจในหลักของการประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองและสำเร็จผลด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่าอิทธิปาฏิหาริย์นั้นมีสิ่งที่ดีและไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีนั้นก็คือสิ่งที่ทำออกมาแล้วเกิดความเดือดร้อนต่อคนอื่นทำให้คนอื่นนั้นเกิดทุกขเวทนา เพราะเกิดจากการใช้ฤทธิ์ทีมีอุปธิ คือ มีกิเลสเข้าไปผสมอยู่ ทำให้เกิดความมัวเมาลุ่มหลง หรือตัณหาเข้ามาพัวพัน แต่ฤทธิ์ที่เป็นอีกด้านหนึ่งคือฤทธิ์ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ ไม่มีอุปธิ (ไม่มีกิเลส ไม่ทำให้เกิดทุกข์) ซึ่งเป็นการทำให้ตนเองเกิดความเบื่อหน่ายในขันธ์ ให้เห็นซึ่งความเป็นจริงของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง เพราะโดยภาวะพื้นฐาน เทวดาทุกประเภทจนถึงพรหมสูงที่สุด ล้วนแล้วแต่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ แม้ว่าจะมีเทพที่เป็นอริยบุคคลบ้าง ส่วนมากก็เป็นอริยะมาก่อนตั้งแต่ครั้งยังเป็นมนุษย์ แม้ว่าเมื่อเทียบโดยเฉลี่ยตามลำดับฐานะ เทวดาจะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงกว่า แต่ก็อยู่ในระดับใกล้เคียงกันจนพูดรวม ๆ ไปได้ว่าเป็นระดับสุคติด้วยกัน (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต, 2532 : 455)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในทัศนะนี้ ผู้เขียนได้ให้แนวคิดที่สำคัญในการเชื่อเรื่องของการนับถืออำนาจเร้นลับดลบันดาล ซึ่งในปัจจุบันผู้คนหวังพึ่งสิ่งภายนอกมากเกินไป ไม่เพียรพยายามทำการด้วยตนเอง มัวแต่คิดอ้อนวอนเอาอกเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือรอคอยฤทธิ์เดชของคนอื่น ทำให้ตัวเองไม่มีอะไรดีขึ้น ดังนั้น ทัศนะในส่วนนี้ของหนังสือก็เพื่อที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจในพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ขั้น คือ ขั้นอ้อนวอนหวังพึ่งเทวดา ขั้นอยู่ร่วมกันด้วยไมตรีกับเทวดา และขั้นได้รับความเคารพบูชาจากเทวดา ขั้นที่ 1 จัดว่าเป็นขั้นก่อนพัฒนา ขั้นที่ 2 คือจุดเริ่มต้นของชุมชนแบบพุทธหรือชุมชนอารยะ ขั้นที่ 3 เป็นระดับพัฒนาการของผู้เข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา ดังนั้น จากพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ขั้นจะเห็นได้ว่า วิธีปฏิบัติต่อเทวดาและ

อิทธิปาฏิหาริย์ตลอดจนมงคลฤทธิ์ต่างๆ เป็นเรื่องไม่ยุ่งยากอย่างใดถ้าเราประพฤติถูกต้องตามธรรมอยู่แล้ว ก็ดำเนินชีวิตไปตามปกติ เพราะฉะนั้นชาวพุทธจึงมีความสัมพันธ์กับเทวดา โดยปฏิบัติต่อท่าน ดังนี้ 1) นอกจากมีเมตตาไมตรีเผื่อแผ่กุศลความดีให้เทวดาแล้ว ก็เคารพนับถือ หรือให้เกียรติเทวดาทั้งหลาย เหมือนปฏิบัติต่อมนุษย์ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ หรือเป็นผู้มีคุณความดี 2) เอาคุณธรรมความดีของเทวดามาเป็นที่ระลึกหรือเป็นเครื่องเตือนสติ ให้บำเพ็ญความดีหรือบุญกุศลยิ่งขึ้นไป ดังเช่นข้อปฏิบัติที่เรียกว่า เทวตานุสติ ซึ่งแปลว่าตรองระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดาที่มีอยู่ในตน และ 3) ไม่ว่าจะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม ท่านผู้ใดฝึกฝนพัฒนาตนดีแล้ว เราก็ยกย่องเชิดชูไว้เป็นแบบอย่างของสังคม เพื่อให้เป็นเครื่องแสดงว่าสังคมของเราเป็นสังคมที่เชิดชูความดี และเชิดชูคนดี อันจะเป็นเครื่องรักษาสังคมนั้นเองให้อยู่ในสันติสุขได้ยั่งยืนมั่นคง

ดังนั้น การที่จะอ้อนวอนหรือรอคอยความช่วยเหลือจากเทวดา หวังพึ่งเทวดา คอยประจบเอาใจเทวดาให้โปรดปรานนั้น จึงไม่ใช่วิถีทางของชาวพุทธ เช่นเดียวกับในหมู่มนุษย์ การที่จะมัวรอคอยความช่วยเหลือของท่านผู้ใหญ่ คอยไปประจบเอาใจท่านให้ทำอะไรให้ โดยไม่เพียรพยายามทำกิจหน้าที่ของตน ก็ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมใดๆ ของอารยะชน ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการให้รู้ว่าอิทธิปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้า และพระสาวกได้แสดงฤทธิ์ให้เห็นนั้นมีอยู่ในในคัมภีร์พระไตรปิฎก จะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับเทวดาความต่างกันทั้ง 2 ฝ่าย คือเห็นว่าเทวดาในสวรรค์ แม้จะเป็นเทวดาระดับสูงสุดในสวรรค์ แต่ในอีกบริบทหนึ่งก็คือมารนั่นเอง เพราะเทวดาไม่ว่าจะอยู่ในสวรรค์ ชั้นไหนหรืออยู่ในระดับใดก็ยังอยู่ในฐานะเป็นปุถุชน ไม่ใช่พระอริยเจ้าที่หมดกิเลสตัณหาแล้ว แม้จะบังเกิดเป็นเทวดาซึ่งถือว่าเป็นภพภูมิที่ดีอันเป็นผลจากการทำคุณความดีบางอย่าง แต่ก็ยังไม่หมดกิเลสตัณหา เทวดาบางองค์จึงยังมีอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ปุถุชนทั่วไป เช่นเดียวกับมนุษย์ที่แม้จะเป็นคนจนหรือคนรวย มียศมีตำแหน่งต่ำหรือสูง ตราบใดที่ยังมีกิเลสตัณหา ก็ไม่ได้หมายความว่าคนที่มั่งมีหรือมียศศักดิ์สูงจะดีกว่าคนจนเสมอไป บางครั้งคนที่ร่ำรวยมียศศักดิ์สูงอาจมีพฤติกรรมแย่กว่าหรือเลวร้ายกว่าคนจนก็ได้ คนรวยหรือผู้มีอำนาจสูงบางคนยังมีความอิจฉาริษยาคอยขัดขวางไม่อยากให้คนจนหรือผู้มีอำนาจต่ำกว่าได้ดีเสมอตนหรือยิ่ง กว่าตนก็มีให้เห็นทั่วไป

ในส่วนของจุดด้อยหรือจุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าควรปรับปรุงโดยการเพิ่มรูปประกอบที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการสอน และการจัดรูปเล่ม (Art Work) และการจัดย่อหน้า เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้นด้วย

สรุป

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหาริย์-เทวดา” เล่มคือการที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้เสนอนำเสนอเรื่องเทวดานี้ จะไปพิสูจน์ เรื่องนรก สวรรค์ กันมากกว่านั้น ก็ไม่มีเวลา ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นทั้งไม่ได้ประโยชน์อะไรเพราะเรื่องที่สำคัญนั้น ต้องการจะสอน ให้เห็นความทุกข์ให้เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ เรื่องอริยสัจจ์ 4 ที่เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนานั่นเอง เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงมีอุบายชำระจิตใจของประชาชน ได้แก่ ทรงแสดงเรื่อง ทาน เรื่องศีล แล้วเรื่องสวรรค์แล้วย้ำเรื่อง โทษของ

สวรรค์ แล้วจึงถึง เรื่องการออกไปเสียจากสวรรค์ ที่เรียกว่า เนกขัมมะ ที่หมายถึงการออกไปเสียจากกามคุณ ว่าจะมีผลดีอย่างนั้นๆพอมาถึงขั้นนี้แล้ว จิตใจสะอาดผ่องใสแล้วถูกหมดสิ้นดีแล้ว ก็พร้อมที่จะรู้อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ มูลเหตุให้เกิดทุกข์ สภาพที่ไม่มีความทุกข์เลย และวิธีปฏิบัติที่จะให้บรรลุ

เอกสารอ้างอิง

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). *พุทธธรรม.* กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *เหนือสามัญวิสัย อิทธิปฏิหาริย์-เทวดา.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปณฺโญ (สืบนิสัย). (2551). *การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในเทวตาสังยุต.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แสง จันทร์งาม. (2531). *ศาสนศาสตร์ (The Science of Religion).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษย์วิทยา.* กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

1.1 บทความพิเศษ (Special Article) บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่าง เข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.3 บทความทางวิชาการ (Academic Articles) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการมีความโดดเด่นเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่สู่สังคม

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้เขียนมาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจารณ์ เปรียบเทียบ

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความ ทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2. การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ใน Journal of Modern Learning Development ให้ผู้เขียนทำตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ให้ผู้เขียนบทความดาวน์โหลดหนังสือรับรองก่อนตีพิมพ์บทความใน Journal of Modern Learning Development โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่https://so06.tci thaijo.org/index.php/jomld/about/submissions และให้กรอกรายละเอียดให้ครบถ้วน และส่งเข้า E-mail : journal1990jmsd@gmail.com

2.2 รอเจ้าหน้าที่ติดต่อกลับตามเอกสารที่แนบของผู้เขียนบทความที่ส่งเข้าอีเมล์ของวารสาร

2.3 ให้ผู้เขียนบทความดาวน์โหลด Template บทความวิจัย หรือ Template บทความวิชาการ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการเขียนบทความวารสาร โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/about/submissions

2.4 เจ้าหน้าที่แจ้งให้เข้าในระบบสมัครสมาชิกออนไลน์ของวารสารและ/หรือ (กรณีผู้สมัครแล้วต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2.1 และ 2.2 เช่นเดียวกัน) ถึงให้เข้าระบบได้ตามลิงค์นี้ https://so06.tci-

thaijo.org/index.php/jomld/user/register เมื่อส่งบทความเข้าระบบแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบและดำเนินการตามขั้นตอนในการจัดทำบทความให้ผู้เขียนบทความทราบตามลำดับต่อไป

3. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

4. รูปแบบการจัดเตรียมบทความ

4.1 สำหรับภาษาไทย บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง ส่วนบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Times New Roman ขนาดอักษร 12 ในการจัดให้มีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สั้นขนาดเอ 4 (A4) ระยะ ขอบกระดาษบน 1.5 นิ้ว, ล่าง 1 นิ้ว, ซ้าย/ขวา 1 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 20 หน้ากระดาษพิมพ์สั้น โดย นับรวมภาพประกอบและตาราง

4.2 ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

4.3 ชื่อผู้เขียน ตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วมหรือที่ปรึกษาทุกคน โดยเรียงจากผู้เขียนบทความ 1 ผู้ร่วม 2,3,4 ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง เยื้องชิดฝั่งขวาของหน้ากระดาษ มี E – mail ที่ติดต่อในการส่งบทความได้

4.4 มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 500 คำต่อบทคัดย่อ

4.5 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3-5 คำ

4.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษรและหัวข้อย่อยขนาดเดียวกันต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้น ระยะพิมพ์ 0.5 ช่วงบรรทัด

4.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ใช้เป็นตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Network Organization) เป็นต้น

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย

3) วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

4) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่ม ตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

5) กรอบแนวคิดในการวิจัย

6) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

7) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อๆ แต่ ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

8) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความพิเศษ บทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ ปกิณกะ บทความวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและมีกรอบแนวคิดผลสัมฤทธิ์ของบทความ

4) บทสรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (References)

ตัวอย่างการจัดพิมพ์บทความ

ระบุหมายเลขไว้ด้านบนขวา (16 pt)

1. นิ้ว

1 นิ้ว **ชื่อบทความภาษาไทย (20 pt)** 1 นิ้ว

Articles English (14 pt)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความ (16 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด (16 pt)
Name - Surname of Article author (12 pt)
Agency (12 pt)
E-mail (12 pt)

****

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt ไม่เกิน 350 คำ) .....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ **(16 pt)**

Abstract (14 pt)

(12 pt ไม่เกิน 350 คำ).....

.....

Keywords : 3-5 words (12 pt)

บทนำ (18 pt)

(16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....

.....

เนื้อหาแต่ละประเด็น ตามแบบบทความวิชาการ/วิจัยและอื่นๆ (18 pt)

(16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....

.....

1 นิ้ว

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

1. หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึงให้ใช้ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545 : 15-16) หรือ Baruard, Chester L, (1938 : 50)

2. หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น

1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น (ชวลิต ประภวานนท์, 2545 : 19) หรือ (Chandler, Alfred D, 1962 : 42)

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) เช่น (ทองใส นามดี และวิทยา แสงทอง, 2556 : 20) หรือ (Chandler,Ralph C. and Plano Jack C, 1982 : 3)

3) กรณีผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้เขียนเป็นคณะ เช่น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) เช่น (สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์ และคณะ, 2556 : 23) หรือ (Argyris et al.,1972 :9)

4) การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA เวอร์ชัน 6 ดังตัวอย่างนี้ (http://www.apastyle.org)

1) หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. เช่น

1.1) ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2543). *2475 การปฏิวัติสยาม.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

1.2) Simon,Herbert A. (1976). *Administrative Behavior.* (3rd ed.). New York: The Free Press.

2) บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร,* ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่ ปรากฏบทความในวารสาร. เช่น

2.1) ฉลอง พัฒนา. (2556). การสร้างฐานความรู้ในการบริหารจัดการชุมชน. *วารสารปกครองท้องถิ่น,* 1(1), 52-67.

2.2) Jurkovich,R (1974). A Core Typology of Organization Environments. *Administrative Science Quarterly*, 19 (2), 380-394.

3) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง.* ระดับของงาน.หน่วยงานที่รับผิดชอบ : มหาวิทยาลัย

3.1สมพร เกษตรศิริ (2550). *การบริหารจัดการองค์กรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

3.2 Jaffee,D. (2001). *The Development on New Generation of Thai Farmers to Propel Thai Eeonomy* . Research Report. College : Thepsatri Rajabhat University.

4) แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี. แหล่งที่มา : Url

เช่น

พีรพล หาญพิชัยยุทธ. (2553). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย. *ออนไลน์*.สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2555. แหล่งที่มา http://www.buddhismth.com/index.hp?y.

BBC New. (2016). Etnical Alzheimers or Social Advocates solution. *Online.* Retrieved May 3, 2017. from : http://www.bbc.com/2016/ WORLD

5) รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. *ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม.* วัน เดือน ปี. สถานที่จัด. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น สมาน นิดตาทอง. (2550). การพัฒนาการเรียนรู้แห่งศาสตร์ทางการจัดการ.*เอกสารประกอบการประชุมการประสานงานชุมชน.* 25 พฤศจิกายน 2550. โรงแรมนภานิมิต. กรุงเทพมหานคร: พิสุดการพิมพ์.

Natthabhan, S. (2000). The Besuty of Wonmen in Theravada Philosopy. *Nebraska Symposium on Motivation : voll. 38. Perspectives on Motivation.* 18 July 2000. Lincoln. USA: University of Nebraska Prees.

6) พจนานุกรม

ชื่อหนังสือ. (ปีที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.* (2525). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.

Shoter Oxford English dictionary. (2002). New York: Oxford University Press.

6. ส่วนภาพประกอบ (Figure) **และส่วนตาราง** (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

7. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้เขียนทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้เขียนทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะใน Journal of Modern Learning Development เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้เขียนอื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้เขียนต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

8. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารพัฒนาระบบการจัดการ กรุณาติดต่อ “กองบรรณาธิการวารสาร” ศูนย์พัฒนาเรียนรู้สมัยใหม่ บจก.พัฒนาเรียนรู้สมัยใหม่ เลขที่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 41190
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index
E-mail: journal1990jmsd@gmail.com

9. กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)
ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

10. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 300 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

11. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

ใบสมัครเป็นสมาชิก

Journal of Modern Learning Development

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....

E-Mail : .....โทรศัพท์ ..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิก Journal of Modern Learning Development

( ) สมาชิกประเภทรายปี 500 บาท

( ) เล่มละ 300 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) อื่นๆ.....

โปรดนำส่ง Journal of Modern Learning Development

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ ..... มือถือ.....

โทรสาร.....E-Mail : .....

ลงชื่อ.....

(.....)

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

หนังสือรับรอง

ก่อนตีพิมพ์บทความใน Journal of Modern Learning Development

เรียน บรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development

ตามที่ ข้าพเจ้า.....

ได้ส่งบทความเรื่อง.....

.....

.....

.....

เพื่อตีพิมพ์ใน Journal of Modern Learning Development

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมา (ถ้ามี)นี้ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งตีพิมพ์อื่นใด หรือได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ ทั้งยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณาและตรวจแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร พร้อมนี้ขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่ **ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่** หากมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และหรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม/ยินยอมรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

หาก กองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development ตรวจพบว่าคำรับรองดังกล่าว ไม่เป็นความจริง กองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development มีสิทธิยกเลิกบทความของผู้นิพนธ์ออกจาก Journal of Modern Learning Development ได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้นิพนธ์ทราบล่วงหน้า และผู้นิพนธ์ทุกท่านขอรับรองและยินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว พร้อมทั้งลงนามรับรองไว้ที่ข้างท้ายของหนังสือรับรองฉบับนี้

ลงนามผู้เขียนหลัก (ชื่อที่ 1) ลงนามผู้เขียนร่วม (ชื่อที่ 2)

....

(.....) (.....)

ข้อมูลติดต่อ (เฉพาะผู้เขียนหลัก)

Facebook : .....

ID : Line .....

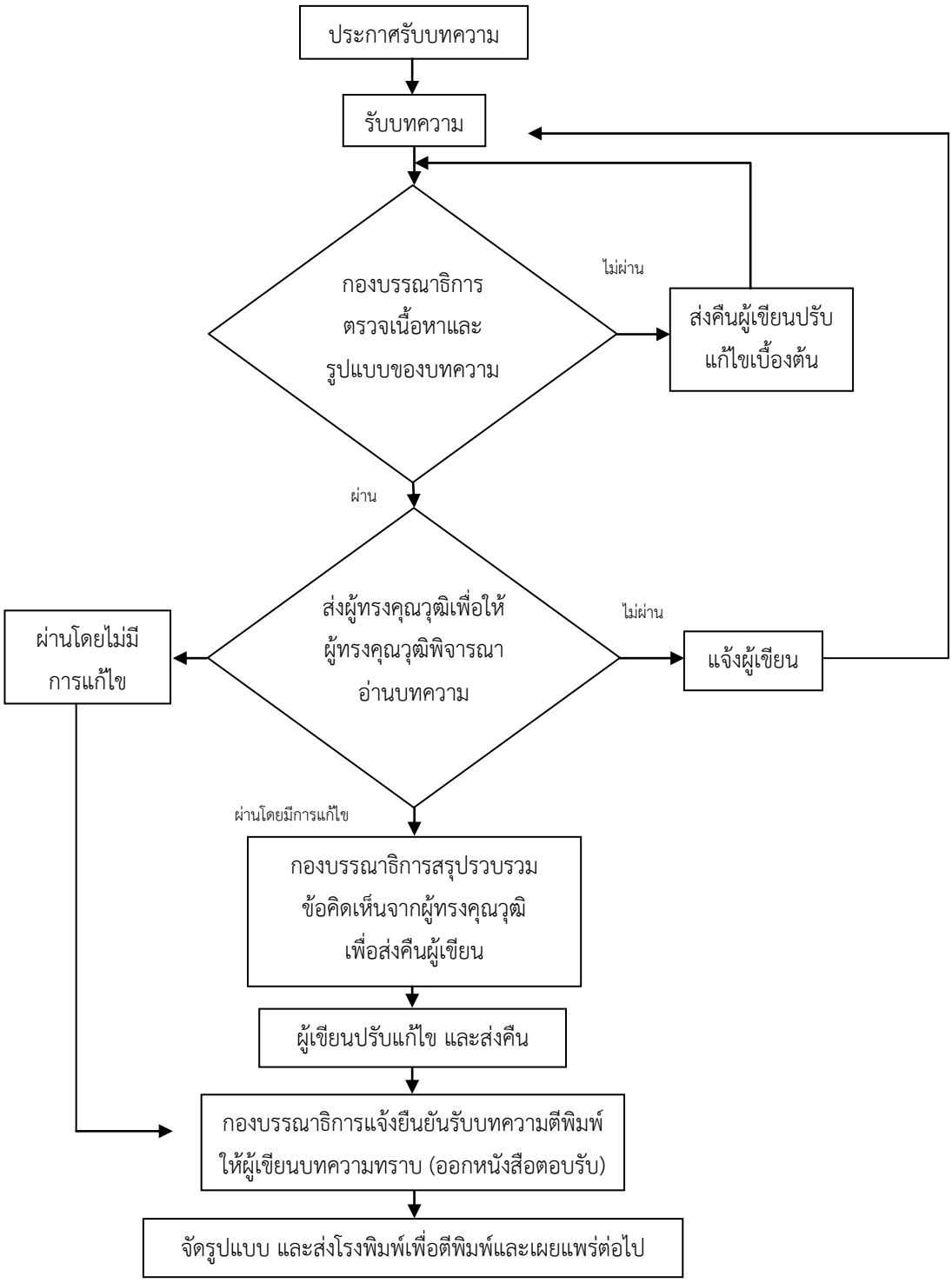
E : mail .....

เบอร์โทร .....

หมายเหตุ: ให้ผู้เขียนหลักและผู้เขียนร่วมลงนามให้ครบทุกท่าน หากมีผู้เขียนมากกว่า สามารถเพิ่มเติมรายชื่อผู้ลงนาม ท่าน 2 ข้างท้ายได้ตามจำนวนผู้เขียนบทความทั้งหมด

รูปแบบการตีพิมพ์

Journal of Modern Learning Development

จริยธรรมการตีพิมพ์

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนักบริหารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ

3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

4. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน และผู้ประเมิน

5. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

6. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้นำว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

7. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่า บทความที่ส่งมาพิจารณาไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย จะต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

3. ผู้เขียนจะต้องปรับแก้ไขบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารในหัวข้อ “คำแนะนำสำหรับผู้เขียน”

4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนในการดำเนินการวิจัย

5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น)

6. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา และไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากจนเกินไป

7. ผู้เขียนจะต้องปรับแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด

8. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

9. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

10. ผู้เขียนไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่ถูกถอดถอนออกไปแล้ว เว้นแต่ข้อความที่ต้องการสนับสนุนนั้นเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน และจะต้องระบุไว้ใน เอกสารอ้างอิงด้วยว่า เป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่า ตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

3. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้าง

ถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วยผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ

4. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

5. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

Publication Ethics

Duties of Editors

1. The editor will assess the paper quality for publication and select only those passing through the reviewing process, in which the clarity of and congruence with the journal policy must be prioritized. The selected paper must contain a body of knowledge that reflects valuable perception and a theoretical framework derived from experiences or textual/research synthesis. A grounded theory or a conceptual model contributing to further research must be preferably included.

2. No information regarding the paper's author(s) or reviewers shall be revealed to irrelevant parties during the paper reviewing process.

3. The paper published formerly elsewhere must not be accepted by the editor for publication. Plagiarism must be scrutinized seriously by using the credible detecting software. The paper detected as bearing plagiarism must be frozen for further evaluation, the author(s) will be contacted to ask for explanation to support the editor's decision to accept or reject the said paper.

4. The editor must not bear any conflict of interest with the author(s) or the reviewer(s).

5. The editor must not claim a partial or all of the submitted paper as his/her own.

6. The editor must consider for publication only the paper conducted with valid methodology and yielding accurate findings, and the quality of which serves as the main indicator for publication.

7. In case the editor detects plagiarism or false data in the submitted paper and hence deciding for revocation with which the author(s) refuse(s) to comply, the editor has thus full rights and responsibility to proceed with the revocation process without the author(s)'s prior consent.

Duties of Authors

1. The author has to assure that his/her paper has not been previously published in nor simultaneously submitted to other journals.

2. The author shall not commit any degree of plagiarism in his/her paper.

3. The author shall produce his/her manuscript format in accordance with the 'guideline to authors' stated in the journal.

4. The author whose name listed in the paper shall contribute to paper production or research-related procedure.

5. All pictures, figures, or tables appearing in the paper must be cited properly with their source(s) accurately identified. The author(s) shall be solely liable to any legal suit, if any.

6. The author shall verify the accuracy of content and format in both 'in-text' citations and references, no citation(s) shall be made for unread references, and the proper number of citations is preferable.

7. The author is required to correct or rework on their paper in due time as assessed and advised by reviewers and the editorial board.

8. The author shall identify the source(s) of research fund (if any) as well as any applicable conflict of interest.

9. Findings must be presented in accordance with the acquired data. No exploitation (false summary, or distortion or biased selection of data/finding) shall be committed.

10. No reference shall be made to any revoked article unless the cited statement refers to that in the revocation procedures. A statement must be additionally provided in the said reference as 'the revoked article'.

Duties of Reviewers

1. The reviewer must keep confidential of the submitted paper and avoid revealing a partial or all of the information of the said paper to irrelevant parties during the paper reviewing process.

2. Perceiving as having a conflict of interest with the paper's author(s) that may inhibit his/her freedom of expression, the reviewer should notify the editor at once and deny taking part in the reviewing process of the said paper.

3. The reviewer should evaluate the paper that fits with their area of his/her expertise, by assessing the paper's contribution to the discipline, quality of analysis, and intensity of literature review related to the topic of study. Advices should also be provided regarding the literature failed to be included by the author(s), and personal judgment without supportive evidences should not be used as a criterion for paper evaluation.

4. The reviewer must not claim a partial or all of the submitted paper as his/her own.

5. In case of the plagiarism detecting, the reviewer must notify the editor at once.

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่
ขจก.พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชี้ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index
E-mail : journal1990jmsd@gmail.com